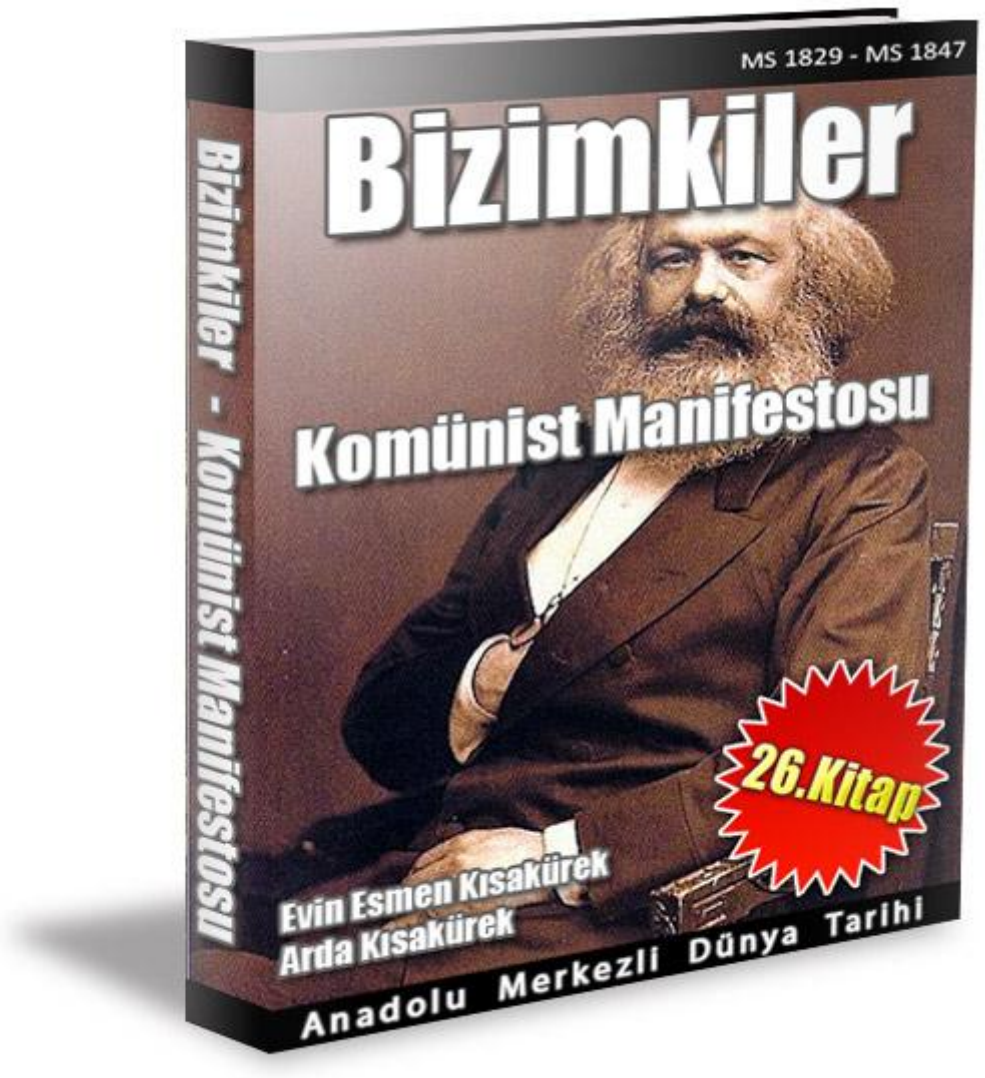

MS 1829 - MS 1847
Bizimkiler
Komünist Manifestosu
26.Kitap
Evin Esmen Kısakürek
Arda Kısakürek
Anadolu Merkezli Dünya Tarihi
Bizimkiler - Komünist Manifestosu

BİZİMKİLER

Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

26. KİTAP

1829 - 1847

Komünist Manifestosu

Yazarlar

Evin Esmen Kısakürek

Arda Kısakürek

Bizimkiler adlı kitapların tümü aşağıdaki sitelerde mevcuttur:
http://www.dunya-tarihi.com/
http://sites.google.com/site/ekitapdunyatarihi/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam2/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam3/

BİZİMKİLER 2
26. KİTAP 2
1830 Osmanlı İmparatorluğu 6
Cezayir Fransızların, 1830 7
Gözyaşı Yolu 9
1830'da Bazı Gelişmeler 10
Temmuz Devrimi, 1830 12
Belçika Bağımsız ve Başkaldırılar 14
Fourier 16
Mehmet Ali Paşa Savaşı, 1831 18
1831'de Bazı Gelişmeler 19
Yunanistan'da Krallık Rejimi, 1831 21
Pamuklu Dokuma 22
Ezilmişler Başkaldırıyor, 1831 23
Mısır Kuvvetleri Anadolu'da, 1832 24
1832 Osmanlı İmparatorluğu 26
1832'nin Bazı Gelişmeleri 28
İngiltere'de Seçme Hakkı Genişliyor 29
Termodinamiğin İkinci Kanunu, Modern Paleontoloji… Bilim İlerliyor 30
Rothschild 33
Goethe 34
Kütahya Anlaşması, 1833 35
Hünkar İskelesi Anlaşması, 1833 37
1833'ün diğer olayları 38
Charles Lyell 40
Türkler Balkanlardan Geri Dönmeye Başlıyor 42
Legendre 43
Avrupa'da İşçiler Kötü Durumda, 1834 44
Almanya'da Gümrük Birliği, 1834 47
1834'de Bazı Gelişmeler 48
Kavram Kargaşası 50
Thomas Robert Malthus 51
Osmanlı Reformlara Devam Ediyor, 1835 53
Şeyh Şamil İsyanı 55
1835' Bazı Diğer Olayları 56
Bulgaristan'da Eğitim 58
Times 59
Romagnosi ve Tefrika Roman 60
Avrupa'nın Kara, Su ve Demir Yolları 61
Osmanlı Devleti Mecburen Tekstile El Atıyor, 1836 63
Charles Darwin 66
İngiltere Kraliçesi Victoria, 1837 72
1837 Osmanlı İmparatorluğu 74
1837'nin Bazı Gelişmeleri 75
Charles Fourier 77
Ampere 79
Puşkin 81
Chartism, 1838 83
Baltalimanı Anlaşması, 1838 84
1838'in Diğer Olayları 86

Darwin Royal Society Üyesi 88
II. Mahmut'un Ölümü, 1839 92
Tanzimat Fermanı yayınlanıyor, 1839 95
Tanzimat Fermanı 96
Mehmet Ali Paşaya İrsi Hak, 1839 100
1839'un diğer olayları 102
Osmanlı Reformlarının Sultanları 104
Tanzimat'ın Devlet Adamları 106
Ali ve Fuat Paşa Hikayeleri 110
Avrupa'da Yeni Yaşam 112
Avrupa'da Halkın Düşüncesi 114
Londra Anlaşması, 1840 116
Osmanlı Banknot Çıkarıyor, 1840 118
Almanya Her Şeyin Üzerindedir 120
Birinci Afyon Savaşı 121
Leroux, Blanc, Proudhon 124
Bir Osmanlı Devlet Adamı 127
Paganini 128
Modern Hukuk Osmanlıda Diriliyor 130
Mısır Mehmet Ali Paşa Sülalesinde, 1841 131
Boğazlar Anlaşması, 1841 133
Cebel Lübnan 135
1841'in Bazı Gelişmeleri 136
Lermontov 137
Sosyalist veya Komünist düşünce 138
Çin Afyondan Kurtulamıyor, 1842 140
Tanzimat Kırsal Kesimde Ters Tepiyor, Özel Mülkiyet Yerleşiyor 141
1842'in Bazı Gelişmeler 143
Osmanlı Yeni Ordu Teşkilatlanması, 1843 145
I. Nasturi Hareketi, 1843 146
1843'ün Diğer Bazı Olayları 149
Kierkegaard, 1843 150
Ludwig Feuerbach 151
Rum Ortodoks Patrikliği İmparatorluk Yanlısı, 1844 154
Çin Batıyor, 1844 156
Yaradılışın Doğal Tarihi 158
Yeni Bir Din 159
1844'ün diğer Olayları 161
Kızılderili Zorunlu Göçü, 1845 163
1845 Osmanlı İmparatorluğundaki Gelişmeler 166
İngiltere'de Büyük Toprak Sahipleri, 1845 167
1845'in Diğer Olayları 170
Batıya Hücum, 1846 172
1846'da Osmanlı 173
Nasturileri Katletmek 174
Hindistan Kilit Taşı 175
ABD – Meksika Savaşı 176
1846'nın Diğer Bazı Olayları 177
Barikat, 1847 178
On Saat Çalışma, 1847 180

1847 Ekonomik Krizi 182
Osmanlıda 1847 Gelişmeleri 183
Felix Mendelssohn 184
Genç Karl Marx 186
Engels 189
Komünist Parti Manifestosu 192
26. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar 215

1830 Osmanlı İmparatorluğu

Feshane

Ocak 1830'da Petersburg Büyük Elçiliğinden Kaptanı Derya olarak İstanbul'a dönen Damat Müşir Halil Rıfat Paşa Padişah'a " Avrupa'ya benzemezsek, Asya'dan çekilmek zorunda kalırız " demişti. Bunun üzerine II. Mahmut inkılap çalışmalarını daha da hızlandırdı. Yollar açıldı, köprüler yapıldı, yeni büyük binalar inşa edildi. Buharlı gemiler ve makineler satın alındı.

Şubat 1830'da Londra konferansı 1829 Edirne anlaşmasını tamamladı. Fransa ve İngiltere, Osmanlıların Avrupa'daki eyaletlerinin Rusya yararına parçalanmasını önlemişlerdi. Yunanistan ise bağımsız olmuştu. Sırbistan, Boğdan, Eflak özerkti. Besarabya Rusların eline geçmişti.

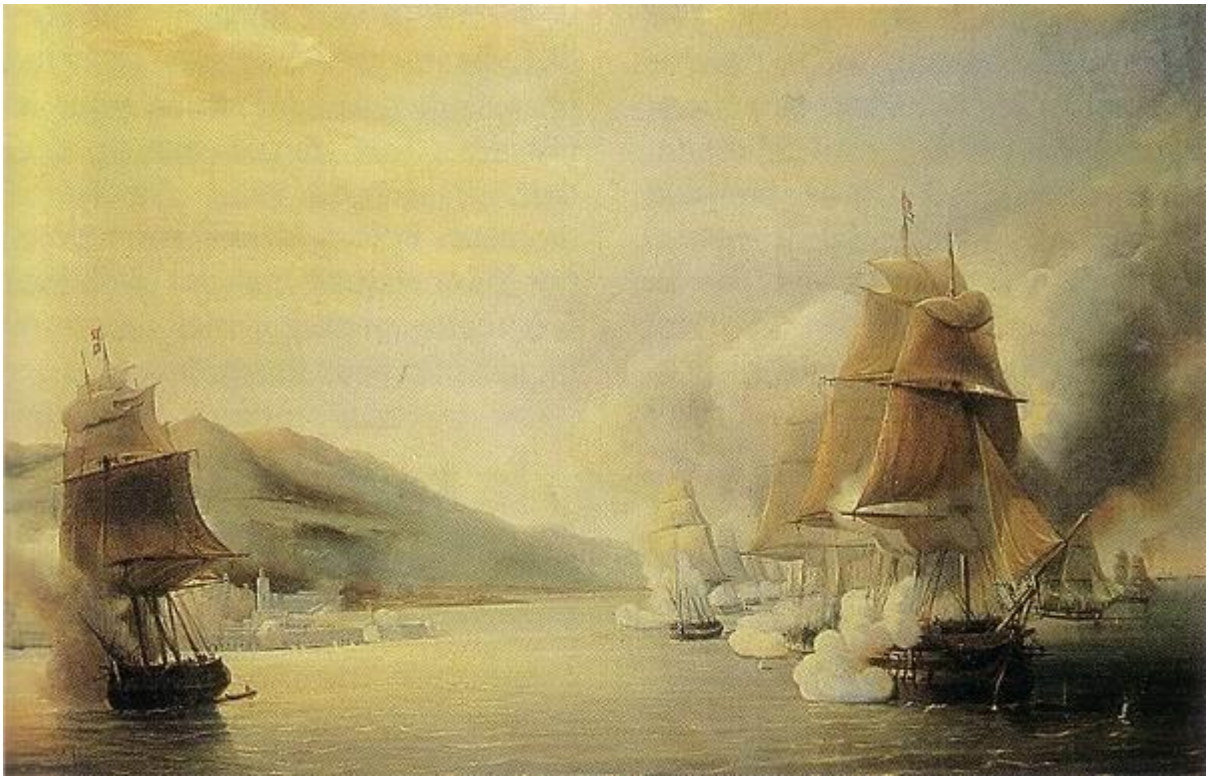
Ağustos 1830'da Osmanlılar Sırbistan'a 6 nahiye daha verdiler.

Tunus'tan İstanbul'a getirilen ustalar, Eyüp'te Feshane'yi kurdular.

II. Mahmut Hıristiyan kölelere özgürlük veren bir yasa çıkardı. Herhalde bunu Avrupa devletlerinin baskısı ile yapmıştı. Hıristiyan köle konusu, savaş esirleri veya korsanlık sonucu alınan esirler meselesiydi.

1830 yılına gelindiğinde hem Osmanlı'da ve hem de Hindistan'da artık İngiliz seri üretiminden elde edilen İngiliz pamuklusu kullanılıyordu. Bu sırada taşımacılık da ucuzlamıştı. Osmanlı topraklarında pamuklu sanayi ile geçinen milyonlarca insan vardı. İngiliz makine yapımı kumaşları pazarları işgal edince bu insanlar işsiz ve gelirsiz kaldılar. Aileler ve kentler fakirleşmeye başladı. İngiliz dokuma sanayi devrimi, Osmanlı kentlerinin fakirleşmesinin başlangıcı olmuştur.

Cezayir Fransızların, 1830

Cezayir Bombalanıyor

Fransız Başbakanı Polignac'ın programı toplumun reorganizasyonuna, devlet işlerinde din adamlarının ağırlık kazanmasına ve imtiyazlarla donatılmış güçlü bir aristokrasiye dayanıyordu. Bir yıl boyunca parlamentoyu toplamayan Polignac, Cezayir'i işgal ederek dikkatleri dışarıya çekmeye ve böylece iç gerilimi azaltmaya çalıştı. Bu sırada Cezayir'deki Fransızlar da Cezayir'i terk edip, Fransa'ya kaçıyorlardı.

Cezayir bağımsızdı ama hala Osmanlı İmparatorluğu ile aynı topluluk içinde olmaktan gelen bir aidiyet duygusuna sahipti. 1830 Nisan'ında, Osmanlı merkezi yönetimi, Fransa'nın istekleri doğrultusunda, Dayı Hüseyin'i razı etmek için Cezayir'e Tahir Paşa'yı yolladı. Mayıs sonunda Cezayir önlerine gelen Tahir Paşa'ya ablukayı yöneten komutan geçiş izni vermedi. Limana girmek üzere olan gemiye ateş açıldı.

14 Haziran 1830'da, Fransa, Cezayir kenti yakınlarına General Bourmont yönetiminde 36.000 kişilik bir kuvvet çıkardı. Hüseyin Paşa 21 gün dayanabildi. 5 Temmuz'da teslim oldu.

Fransa Cezayir'i işgal ederken Konstantin (Constantine) kent beyi Hacı Ahmet, Osmanlı Sultanından son bir yardım istiyordu (Cezayir'in işgali). " Haşmetli sultanımız bizimle, hizmetkarlarıyla meşgul olduğunda, Allah'a olan minnet dileklerimizi dile getirdik… Allah'ın düşmanı üzerimize yürüdü… Ona saldıracak gücümüz yoktur, bu olacaksa, Allah'ın ve İstanbul'un yardımı sayesinde olacaktır… Bu ülke sizindir, bu insanlarda sizindir, bizler sultan hazretlerinin sadık ve itaatli hizmetkarlarıyız." Fransız işgali yaygınlaşırken Konstantin beyi Hacı Ahmet direniyordu.

13 Ekim'de Fransız birlikleri başkente girdiler. 313 yıllık Osmanlı hakimiyeti bitmişti. Ancak Fransız işgali o kadar da kolay olmadı. Yerli halk 10 yıl daha orada burada işgale direndi. Bu işgalle birlikte Kuzey Afrika halkları Avrupa'yı en büyük düşman olarak görmeye başlamışlardı. Müslüman Osmanlı ülkelerindeki ulusçuluk kısa sürede İslamcı veya Osmanlı yanlısı bir havaya büründü. Bir yandan Arap ülkelerinde Osmanlıyı kurtarıcı olarak görme temayülü belirirken, bir yandan da Osmanlı Hilafet kurumuna çok daha büyük önem vermeye başladı. Osmanlı artık Hilafete XVI ve XVII. yüzyılda olduğundan çok farklı bakıyordu.

Cezayir, Tunus ve Libya'da Türkler, Araplar ve Berberiler birlikte yaşıyorlardı. Genel olarak üstün durumda olan Türklerdi. 1830'dan sonra Cezayir'deki atlı Türk birlikleri Fransızların yanında Araplara karşı savaşmaya başladılar. Bundan sonraki 50 yıl boyunca Fransa Osmanlı topraklarındaydı, ama Türklerle savaştığını düşünmüyordu. Osmanlılar da kendilerini Fransa ile savaşta görmüyorlardı.

Gözyaşı Yolu

1830 yılında ABD başkanı Andrew Jackson yeni bir politika açıkladı. Yerli halk (Kızılderililer) gerekirse zorla, rezervasyon alanlarına sürgün edilecekti. ABD bu politikayı 100 yıldan fazla sürdürdü. Bu yasa kongreden 1 oy fark ile geçmişti. Pek çok kızıl derili kabile silah zoru ile topraklarından çıkarıldı. Bu sürgün bir katliamdı. 1600 Km tutan sürgüne gidişe " gözyaşı yolu " dendi.

Beyazlar, Batıya akmaya başlayınca Büyük Düzlükteki (Great Plains) kabilelerle olan anlaşmazlıklar da artmaya başlamıştı. Buralardaki göçebe kültür, iç savaştan sonra, ABD'nin genişlemesine ciddi bir direnç gösterdi. Bu sırada Yerli Savaşları (Indian Wars) meydana geldi. Bu savaşlar 1890 yılına kadar sürdü. Kıtayı boydan boya kat eden demiryolu yapımı da batıdaki kabilelerin daha fazla baskı altına girmesine neden oldu. Zaman içinde ABD silahlı kuvvetleri, yerli kabilelerle anlaşmalar ve arazi devirleri yaptı. Onları batıda fakir toprakların olduğu tecrit alanlarına yerleştirdiler.

XVI. yüzyıldan itibaren, zaten, Kuzey Amerika yerli nüfusu salgın hastalıklar, beyazlarla savaşlar, kendi aralarında savaşlar ve soykırım nedeniyle gittikçe azalıyordu.

Kuzey Amerika'da Beyazlar ile Kızıl Derililer arasında karanlık ve vahşi bir savaş sürüp gitmekteydi. Bu savaş durmadan yerlilerin zararına gelişiyordu. Maceracılar, altın arayıcıları, kürk avcıları kızıl derililer, kim kimi ne kadar avlıyordu, belli değildi.

1830’da Bazı Gelişmeler

Mormonlar

Amerika’ya gelenlerin içinde bağımsızlığa ve sessizliğe susamış olanlar da vardı. Örneğin Mormonlar gelmişti

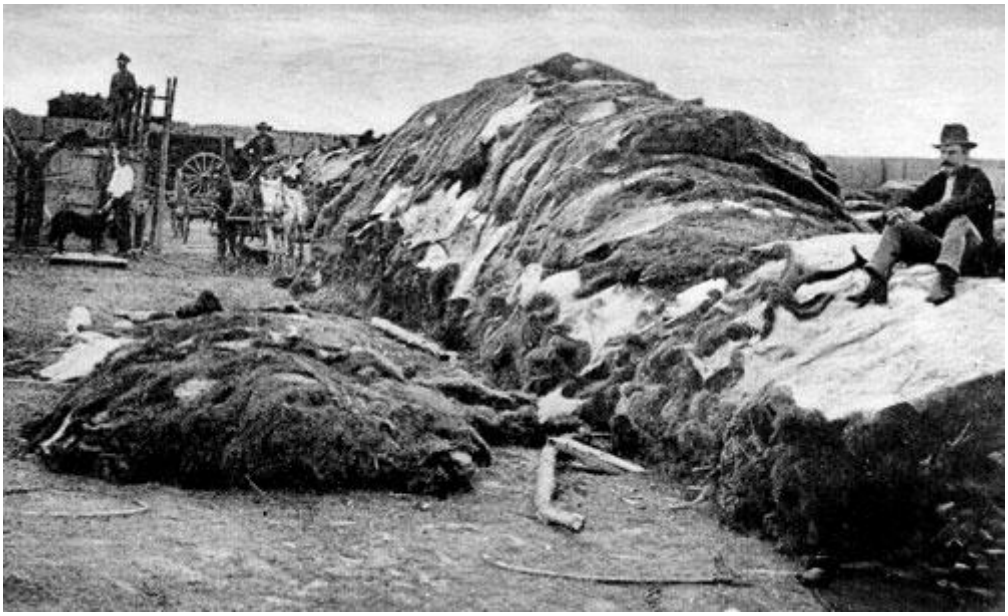
1830 yılında kolera Avrupa’da görüldü ve 7 yıl boyunca Avrupa’yı dolaştı. Salgın Cezayir’e de atlayarak çok kişinin ölümüne sebep olmuştu.

Buhar makinesi kullanımı ilerliyordu ama makineyi İngiltere dışında kullanacak kişileri bulmak kolay değildi. Bu nedenle İngiltere’de 15.000 makine varken bu sayı Fransa’da 3.000, Prusya’da 1.000’di.

Madencilikte de İngiltere öndeydi. Galeri açmak için Avrupa İngiltere’den uzmanlar istiyordu. Bu sırada buhar makinesi ve demir imdada yetişmeye başladı. Vagon, ray, pompalama durmadan gelişiyordu. Ama hala derinlere inmek için çekinceler vardı. Kömür çıkarma mümkün olduğu kadar yüzeye yakın yapılıyordu.

1830 yılında küçük bir terzi olan Thimonnier dikiş makinesini ortaya çıkardı. Bu makine dikiş sanayinde bir devrim yaptı. Dikiş makinesi, daha sonra, ABD’de Howe ve Singer tarafından geliştirilecekti. Bunun peşinden, ABD’de ayakkabı makinesi ortaya çıkarak seri halde ayakkabı üretimini olanaklı hale getirecektir.

1830’a gelindiğinde Avrupa’da daha sermaye piyasası yeteri kadar gelişmemişti. Borsalar özellikle Londra’da olmak üzere yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Piyasadaki az sayıdaki tahvil üzerinden işlem yapıyordu. Borç vermek isteyenler devlet istikrazlarına yöneliyorlardı.

Kürk ve deri

1808'de bir Alman Amerikan Kürkçülük Şirketini (American Fur Company) kurmuştu. Bu şirket Rus ve İngiliz şirketleriyle ve özellikle Hudson Körfezi Şirketi ile ciddi bir rekabete girişerek, 1830'da tekel oldu ve kürk ticareti ülkenin birinci ticareti haline geldi. Amerikan Kürkçülük Şirketi her yerde Cumhuriyetçileri destekliyordu. Bu Rusya için de böyleydi.

1830'da ABD kongresinde Yerlilerin Yeniden yerleştirilmesi kanunu (Indian Removal Act) kabul edildi. Güneyde, Mississippi vadisindeki yerliler Batıya yeni topraklara yerleşmeye yollanacaktı. Buna rağmen Amerikan yerlileri güneyde bulunmaya devam ettiler. Kabileler şeklinde organize olup, hala oradalar.

Mayıs ayında Ekvatör, Büyük Kolombia'dan ayrıldı.

İngiltere'de, William IV, kardeşi George IV 'den sonra kral oldu.

Barthélemy Thimonnier, dikiş makinesi patentini aldı.

Yunanistan Yahudilere vatandaşlık hakkı verdi.

İsviçre kantonları yeniden organize olmaya başladılar.

İngiliz ressam Thomas Lawrence (d. 1769), Romen yazar Dinicu Golescu (d. 1777), Alman filozof Adam Weishaupt (d. 1748), Papa Pius VIII (d. 1761), İsviçreli yazar Benjamin Constant (d. 1767), Simón Bolívar (d. 1783) 1830 yılında öldüler.

Temmuz Devrimi, 1830

1830 Temmuz Devrimi, Fransa'da 27 Temmuz 1830'da başlayan ve Bourbon hanedanının kesin olarak yıkılarak liberal bir monarşinin kurulmasına ve Restorasyon döneminin kapanmasına yol açan devrimdir.

X. Charles, basın ve üniversite'ye baskı uygulamaya ve mutlakiyet yönetimini kuvvetlendirmeye çalışıyordu. Devrimde şatoları yıkılan ve mallarına el konan aristokratlara 1000 milyar Frank tazminat verilmesini öngören bir de kanun çıkarmıştı. Paris kaynıyordu.

Marseillaise, Paris'te her yerde terennüm ediliyordu.
http://www.youtube.com/watch?v=6JSww4ryiJQ

1830 Mart ayında toplanan Temsilciler Meclisi'nde çoğunluk olan ılımlılar, Polignac'ın Yüksek Meclis'in onayı olmadan göreve atandığını ve başbakanlığının geçersiz olduğunu ileri sürdüler. X. Charles meclisin protestosuna karşılık 25 Temmuz'da Meclisi feshetti. Polignac aynı gün üç kararname yürürlüğe soktu. Bu kararnamelere göre seçimler geçersiz sayılacak ve yeni bir meclis oluşturulacaktı. Seçim sistemi yeniden düzenlenecek ve 30 milyon nüfusa

sahip olan Fransa'da seçmen sayısı 100 binden 25 bine indirilecekti. Basına çok katı sınırlamalar getirilecekti.

Polignac darbesi olarak adlandırılan bu kararlar halk arasında büyük bir tepki doğurdu. Paris halkı zaten Bourbonlara düşmandı. Ayaklanma üç renkli bayrak açılarak başladı.

Polignac'ın kararlarına karşı 27 Temmuz'da Paris'te barikatlar kuruldu. 28 Temmuz'da belediye meclisi öğrencilerin ve işçilerin eline geçti. 30 Temmuz'da ılımlıların oluşturduğu Yürütme Konseyi X. Charles'ın tahttan indirildiğini ve Orleans hanedanından Louis-Philippe'in tahta geçtiğini açıkladı (1830 – 1848).

X. Charles İngiltere'ye kaçtı. Şanlı Üç Gün olarak adlandırılan bu olaylar sonucu Bourbon hanedanı ve Restorasyon dönemi son bulmuş ve Temmuz Monarşisi başlamış oldu. Bu rejimle parlamenter sistem gelmişti. Yani bakanlar parlamento karşısında sorumluydular. Hükümet, yeni seçilen meclis ile anlaşmazlığa düşerse, istifa etmek zorundaydı. Böylece bakanlar çoğunluk partisinden seçildiler ve iktidar seçilmişlerin eline geçti.

Devrimin başını çeken, ama Koalisyon'un müdahalesinden korkan burjuvazi bir cumhuriyet kurmadı. Genel oy hakkını tanımadı. Kişisel özgürlükle toplum düzeni, parlamentarizmle otorite arasında bir denge kurmayı veya kurmayı denemeyi tercih etti. Asiller ve ruhban Bourbon hanedanınca önemli görevlere getirilmişlerdi. İhtilal bunları görevden uzaklaştırarak, liberal ve dini açıdan hür zengin burjuvaları iktidara getirdi.

Bu dönemde, büyük toprak sahiplerinin ılımlı kanadına mensup gazeteci Adolphe Thiers ve tarihçi François Pierre Guillaume Guizot siyasi olarak önem kazandılar.

1830 Devrimi'yle Restorasyon süresince kuvvetlenmiş olan mali burjuvazi iktidarı eline geçirmiş oldu. Karl Marx Fransa'da Sınıf Savaşımları adlı yapıtında bu durumu şöyle ifade ediyordu:

" Temmuz devriminden sonra, liberal bankacı Laffitte, suç ortağı Orleans dükünü, büyük sevinç gösterileriyle belediye binasına götürürken şu sözleri ağzından kaçırdı: " Şimdi, bankacıların hükümranlığı başlayacak. " Laffitte, devrimin sırrını açığa vurmuş oluyordu."

Devrimin bütün Avrupa'da önemli sonuçları oldu. Restorasyon döneminin bitip Bourbonların tahttan inmesinden sonra bütün Avrupa'da liberaller güç kazandı. Bunun sonunda İspanya'da ve Portekiz'de liberal anayasal yürürlüğe kondu. Belçika Hollanda'dan bağımsızlığını kazandı. Polonya'da milliyetçi ayaklanmalar patladı. Polonya başkaldırıları, Rusya ve Avusturya tarafından bastırıldı. İtalya'da, yine Avusturya'nın şiddetle bastırdığı, liberal ayaklanmalar patladı. Almanya'da liberal ve devrimci hareketler gelişti. Ancak bu ayaklanmalar Metternich'in baskısıyla Prusya tarafından bastırıldılar.

Belçika Bağımsız ve Başkaldırılar

Belçika Devrimi

İngiltere'de işçi sınıfı çektiği sefalet ve acılara karşı, kütlesel hareketlere girişmeye başladı. İngiltere'de chartist hareket gelişti.

İngiltere'de, uzun zamandır, seçim sisteminin değiştirilmesi isteniyordu. Meclisin liberal azınlığı ile Tory partisinden bazı unsurlardan meydana gelen koalisyon, seçim sisteminde yenilik yapılmasını kabul etti. Değişiklik sonucunda Mecliste çoğunluk liberallere geçti. Liberaller hükümeti kurdular. Liberal parti de her kentte yönetimle görevli bir kurul oluşturdu. İngiltere'de bir de radikal parti kuruldu.

Bundan sonra Avrupa devletleri, birbirine zıt iki ayrı rejim uygulayan iki gruba ayrıldı. Doğu ve Orta Avrupa'da mutlakıyetçi krallıklar, Batı da ise iki parlamenter monarşi oldu. Her iki grupta diğer küçük devletlerin iç işlerine karışarak, kendilerine uygun rejimleri oluşturmaya çalışacaklardı. Bunun için silahlı müdahalelerde bulunulacaktı.

1830'da Liberal devletler (İngiltere ve Fransa) Belçika'nın Hollanda'ya karşı ayaklanmasına ve liberal bir anayasaya sahip bağımsız bir ülke olmasına yardım ettiler. Belçika'nın Fransa tarafından ilhak edilmesinden korkan Avrupa mutlakiyetleri (Büyük Devletleri) Belçika'ya Sachs-Coburg-Gotha hanedanından I. Leopold'u kral tayin ettiler.

1830'da, bölünmüş Polonya'da, Rus İmparatorluğu'na karşı silahlı bir isyan başladı (Kasım 1830 ayaklanması). Polonya askeri akademisi yerel Ordusundaki genç Polonyalı subaylar ayaklandılar. Ayaklanma teğmen Piotr Wysocki liderliğinde Varşova'da, 29 Kasım 1830 tarihinde başlamıştı. Çok geçmeden, Polonya'da toplumun geniş kesimleri katıldı ve

ayaklanma, Litvanya, Batı Beyaz Rusya ve Ukrayna topraklarına yayıldı. Rusya ise Polonya ayaklanmalarını ezip, anayasalarını ılga etti. Toprakları kendi topraklarına kattı.

Polonyalı isyancıların bir kısmı Osmanlı topraklarına kaçarak, sığındılar. 1830 Polonya Ayaklanması sırasında hükümet başkanı, daha sonra da Polonyalı sürgünlerin siyasi lideri Prens Adam Czartoryski'ydi. Adam Czartoryski daha sonra 1842 yılında Polonezköy 'ü kuracaktır. Köyün adı kurucusunun adı olan Adam'dan dolayı Adamköy (Lehçe: Adampol) olarak türetilmişti.

Rusların Slavlarla din ve dil benzerliği vardı. Rusya'da eğitim gören Slav aydınları çarlığın resmi ideolojisinden değil, ilerici Rus aydınlarından etkilendiler. Slavlar, Yunanlılar gibi dış yardımla değil, kendi örgütleri ile ulusal eylemleri sürdüreceklerdi. Slavların örgütlü çete hareketleri başlamak üzereydi.

Avusturya ise hem küçük İtalyan devletlerinin isyanlarını bastırdı ve hem de Prusya ile anlaşarak Almanya'daki liberallerin çıkardığı karışıklıkları söndürdü.

Orta Avrupa'da monarşik bürokrasiler ile meclisler arasındaki çekişme sürüp gidiyordu. Her yerde monarşik düzen köylülerin olup bitene boyun eğen edilgenliğine bağlıydı. Buralarda yığınla büyük senyör, liberal geçinip, milliyetçilik türküleri söylüyorlardı. 1815'de Viyana'da kurulmuş olan sistem aslında gelişme karşısında çaresizdi. O da ne yapacağını bilemeden, hareketsiz oturup, bekledi.

İsviçre'de 1830'da yeni bir radikal parti kurulmuştu. Bu parti iktidara geçtiği kantonlarda tek dereceli seçim usulünü kabul etti. Peşinden de tek dereceli seçim sisteminin tüm İsviçre'de yaygınlaşmasını ve konfederasyonun ıslah edilmesini istedi. İsviçre, bu dağlık ülkedeki insanlar, güvenlik kaygısı ve çok geniş bir bağımsızlık sayesinde, çeşitli diller konuşmalarına rağmen, konfederasyon olarak birlikte yaşama azmini devam ettiriyorlardı.

1830 Kasım ayaklanması, Polonyalıların bazı yerel başarılarına rağmen, Ivan Paskevich komutasındaki Rus Ordusu tarafından ezildi. Bundan az önce Çar I. Nikolay Baltık ülkelerinde servaja son vermişti. Bu yenileştirme, serbest kalan köylü emeğinin aristokratlarca kullanılacağı gibi bir izlenim doğurmuştu. I. Nikolay, isyan bastırılınca, bu isyana karışan soyluları zayıflatmak için bu yanlış anlaşılmayı kullandı.

Çar şöyle diyordu: " Servaj, bugünkü haliyle bir kötülüktür. Ancak ona şimdi dokunmak daha da büyük kötülüklere yol açar. "

Fourier

Fransız matematikçi ve fizikçi Jean Baptiste Joseph Fourier, (1768 - 1830) 1830 yılında Paris'te öldü.

Bir terzinin oğlu olarak dünyaya gelen Jean Babtiste Joseph Fourier, henüz dokuz yaşındayken hem annesini ve hem de babasını yitirince Auxerre'deki askeri okula gönderildi. Fourier kendisini bu okulda çok iyi yetiştirdi. On iki yaşındayken yazdığı dini yazıları, Paris kiliselerinde okunuyor ve benimseniyordu. Güç beğenen, titiz, inatçı, hırçın, sert bir karakteri vardı. Fourier, Saint-Benoit manastırına gitti. Subay olmayı istemesine karşın terzi oğluna subaylık diploması verilmediğinden, askeri papaz olmayı seçmişti. Eski arkadaşları Fourier'yi Auxerre'e çağırdılar ve onu matematik öğretmeni olması yönünde ikna ettiler. 1789'da ihtilal patlak verdiğinde yirmi bir yaşında idi ve denklemlerin sayısal çözümüne ait bir çalışmayı Akademiye sunuyordu.

Fourier, Ecole Normale'in matematik kürsüsüne öğretmen olarak atandı. 1787 ile 1794 yıllarını orta dereceli okullarda öğretmenlik yaparak geçirdi. Fransız devrimi sırasında önemli görevler aldı. 1794'de bir ara hapse girdi. Hapisten çıktıktan sonra, Ecole Normale'de ve École Polytechnique'te matematik öğretmenliği yaptı.

Denklemler kuramı ve uygulamalı matematikte bazı araştırmalarda bulundu. Fourier serilerini ve Fourier analizini oluşturdu.

1798 yılında Napolyon Mısır'a giderken, Fourier'yi de yanına aldı ve onu bilim heyetinin başına atadı. Yukarı Mısır'da araştırma yapılmasını istedi. Kayıtlar, yazılar incelenecek ve tapınaklarda araştırma yapılacaktı.

1801 yılında Mısır'dan Fransa'ya dönen Fourier'ye Napolyon tarafından yöneticilik görevleri verildi.

1803 yılında Baron unvanını aldı. Isı transferinin matematiksel esasları üzerine araştırmalar yaptı. En önemli çalışması " Isının Analitik Kuramı " adlı yapıtıdır. Bu yapıtı 1807 yılında Akademiye sundu. Eser çok tartışıldı ve beğenilmedi. Fourier'nin ısı iletimi konusundaki araştırmalarının fizik ve matematiğin gelişimine büyük katkıları olmuştur.

Onun en tartışmasız eseri, halen yaşayan Fourier analizidir. 1807 yılında kaleme aldığı eseri nihayet 1822 yılında yayınlanabilmişti.

Çalkantılı dönemlerde, ekonomik olarak eşyalarını rehine verecek kadar kötü durumlara düştü. Sonunda İstatistik Bürosuna müdür olarak atandı.

1816 yılında Akademiye üye seçilmesine hükümet karşı koydu. Ancak ertesi yıl üye seçilebildi.

16 Mayıs 1830'da bir kalp hastalığından (bazılarına göre de damar çatlamasından) öldü.

Mehmet Ali Paşa Savaşı, 1831

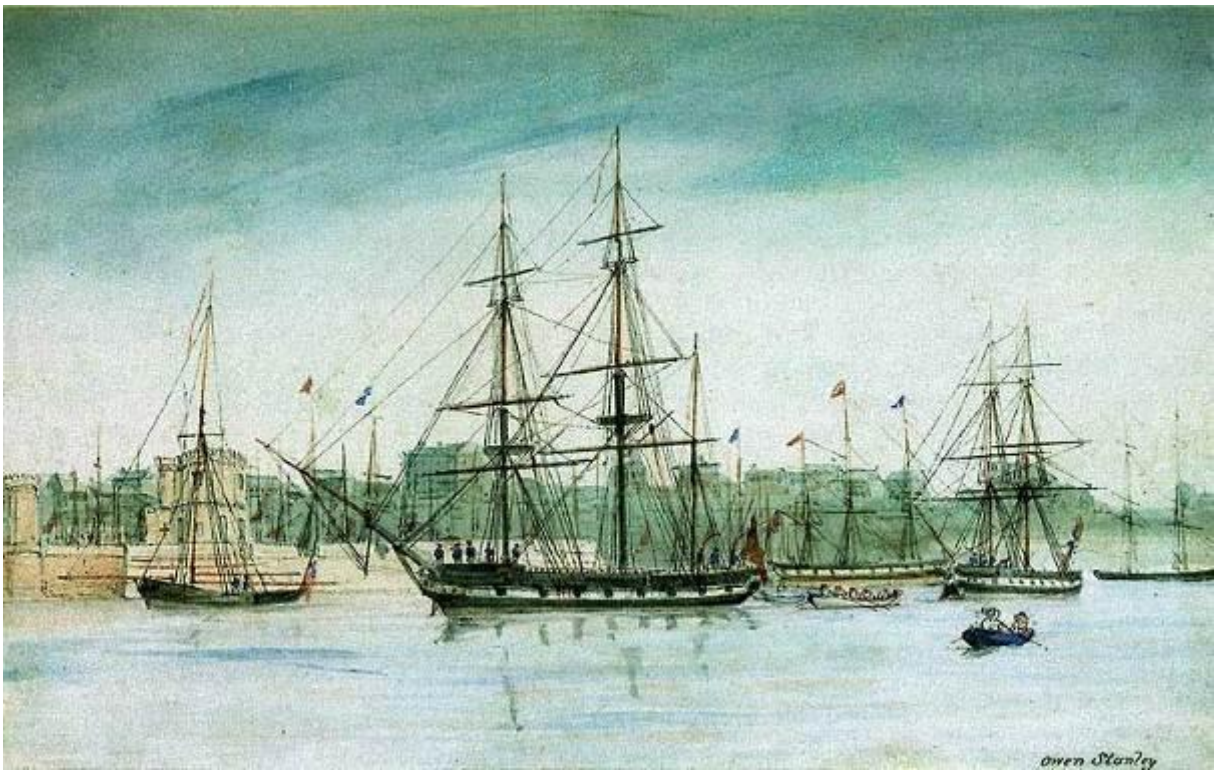
Mehmet Ali Paşanın Kabulü

1831'de Osmanlı devletinin zayıflığını gören Mehmet Ali Paşa, oğlu İbrahim Paşayı Filistin üzerine yolladı. Sayda valisi Abdullah Paşanın 10.000 kese borcu vardı. Ayrıca Mısır'dan Suriye'ye 6.000 köylü (fellah), angarya sebebiyle kaçarak sığınmıştı. Bu gerekçeler ile Mehmet Ali Paşa, İbrahim Paşa komutasında 30 – 40 bin kişilik bir ordu yollamıştı. Akka kalesi kuşatmaya sadece 6 ay dayanabildi.

Mısır'da Kavalalı Mehmet Ali Paşa geniş ölçüde pamuk üretimine yönelmişti. Angarya metodu ile bentler, köprüler, kanallar yaptırmıştı. 1845'e gelindiğinde pamuk üretimi 20 yıl öncesine göre %400 artacaktı. Pamuklu üreten fabrikalar da kurulmuştu. Mısır'da işçi sayısı artmıştı.

Mehmet Ali Paşanın aldığı önlemler sonucu Mısır'ın geliri de hızla artıyordu. Mısır'ın geliri 25 – 30 yıl içinde 13.000 kese altından, 400.000 kese altına yükseldi. Bu esnada Mısır Osmanlı merkezi yönetimine 12.000 kese altın vergi veriyordu.

1831’de Bazı Gelişmeler

HMS Beagle

1831 yılında II. Mahmut Enderun nazırlığı kurdu.

1831 yılında Rumeli’nde Müslüman sayısı % 34,5’dan fazlaydı. Tımarların modernleşmesi mümkün olmuyordu. Osmanlı devleti sonuç olarak bunlardan hayır gelmeyeceğine karar verdi. 1831 yılında tımar sistemine son verildi. Hazine dirliklere el koyup, iltizama verdi. Bazı sipahiler örgütlenerek bunlardan 4 süvari taburu oluşturuldu. Geriye kalanlar emekli maaşına bağlandı. Her şeye rağmen, imparatorluğu 500 yıl sırtında taşımış olan tımar sistemi, hemen bitmedi. Tımar kalıntıları 30 – 40 yıl daha devam etti.

Yeniçerilerin de tekaüt edilerek maaşa bağlanacağı şayiası çıkmıştı. Gelen veya teslim olan yeniçeriler hapse atılıp, öldürülünce kimse gelmez oldu. Bu da böyle sonuçlandı.

Davut Paşa, Bağdat valiliğinden alındı. Böylece Bağdat’ta Memluk valiler dönemi de bitti.

Kasım ayında İstanbul’da 5.000 tirajlı “ Takvimi Vekayi “ adlı hatalık gazete çıkmaya başladı. Gazete mevzuata, atamalara ve haberlere yer veriyordu. Gazetenin bir de Fransızca nüshası çıkıyordu (Moniteur Otoman). Gazete kanun, kararnameleri yayınlıyor, iç ve dış olayları sergiliyordu.

Orta Asya'da özellikle Özbek devletleri tamamen içlerine kapanmışlar, dışarıdan yabancılara geçit vermiyorlardı. Şimdi bu bölge dünyanın keşfe çıkılacak en zor bölgesi olmuştu. 1831 yılında gezgin Court Özbekistan'a girebildi.

Papa Gregory XVI, Papa Pius VIII'ten sonra 254'cü Papa oldu.

Léopold I of Belgium Belçika'nın ilk kralı oldu.

Charles Darwin, HMS Beagle gemisinde tarihsel günlüklerini tutmaya başladı.

Fransa'da Buchez (1796 – 1865) Katolikliği Sosyalizme bağlamaya çalışıyordu. Tabii ki iki zıt ideolojinin birbirine yaklaşması bile mümkün değildi.

Alman şair Achim von Arnim (d. 1781), Meksika başkanı ve bağımsızlık savaşı kahramanı Vicente Guerrero (d. 1782), Alman yazar Friedrich Maximilian Klinger (d. 1752), Fransız matematikçi Sophie Germain (d. 1776), ABD 5. başkanı James Monroe (d. 1758), Georg Hegel (d. 1770), Hintli şair Henry Louis Vivian Derozio (d. 1809) 1831 yılında öldüler.

Yunanistan’da Krallık Rejimi, 1831

Otto

1831’de Atina kilisesi Patrikhaneye bayrak kaldırarak, otosefal bir durum elde etti. Bu parçalanma, tabii ki, Patrikhanenin hiç hoşuna gitmedi.

Yunanistan daha resmen tanınmadan Ioannis Kapodistrias (Capo d’Istria), toprak sahiplerinin düzenlediği bir suikast sonucu ölmüştü. Büyük devletler, Yunanistan’da monarşik bir yönetim kurma konusunda anlaştılar. Yunan kralı olarak Baverya Wittelsbach hanedan’ından Otto ilk Yunan kralı oldu.

Avrupa’daki güçlü devletlerin birbiri ile pazarlık ederek yeni kurulan bir devletin rejimini ve onu yönetecek olanı seçmesi sadece Yunanistan’a mahsus kalmadı. Bunu bundan sonra bağımsızlığını kazanan tüm Balkan ülkelerine uygulayacaklardı. Balkan ülkelerinin başına pazarlıklar sonucu belirlenmiş Avrupalı hanedanlar geçecekti. Böylece balkan devletlerinin her biri bir Avrupa devletinin nüfus alanına dahil olacaktı. Bunun ekonomik, kültürel ve politik sonuçları çok olumsuzdu.

Balkan ulusalcılığının gelişmesine Avrupa devletleri etkili olmuşlardır. Ama Balkan Ulusçuluğu Batı Avrupa’nın eseri değildir. Esas itibariyle, Balkan devletlerine Avrupa’nın müdahalesi olumsuz sonuçlar vermiştir. Hala yaşanan problemler Avrupa’nın olumsuz müdahalesinin sonuçlarıdır. Zaten sadece kendi menfaatini düşünen Avrupa her el attığı yerde, halklar arasında problemler çıkmasına neden olmuştur.

Pamuklu Dokuma

Pamuklu gecelikler

Hatırlanacağı gibi, Hindistan'da dokunup, tahta kalıplar ile basılan rengarenk basmalar, İngiltere Hindistan'a hakim olduktan sonra, İngiltere'ye ithal edilmeye başlanmıştı. Bu bir moda yarattı, herkes Hint basmaları giymeye başladı. Bu İngiltere'de dokuma sanayini vurdu. Bunun üzerine İngiltere de ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde pamuklu dokuma önemli bir yer tutmaya başladı.

Kanuni Sultan Süleyman, Pamuklu kumaştan

Ayrıca yine hatırlanacağı gibi, Anadolu'nun güney doğusunda üretilen kaba pamukludan daha önce bahsetmiştik. Bu pamuklu beyaz ama daha çok mavi renkte üretiliyordu. Avrupalılar bu mavi Türk pamuklusunu alıp, Amerika'daki zenci kölelere giydiriyorlardı. Bu kaba pamuklu kumaş, Anadolu'nun güney doğusundan İspanya ve İtalya'ya gidiyor, orada boyanarak Amerika yolunu tutuyordu. Boyama yeri özellikle Barselona idi. XVIII. Asırda bu pamuklu kumaş ihracı nedeni ile Güneydoğu Anadolu ihya olmuştu. Zenginlik her yerde dikkati çekiyordu. XVIII asırda Anadolu'da üretilen mavi pamuklu oradan Halep'e giderek, Halep'te birikiyor. Halep'ten Marsilya'ya, oradan da Amerika'ya gidiyordu.

Ezilmişler Başkaldırıyor, 1831

Nat Turner'ın yakalanışı

1831 yılında Lyon'da ayaklanma oldu. Lyon'da varlıklılarla, varlıksızlar karşı karşıya gelmişti. Zanaatçılar tarifelerin düzenlenmesini istiyorlardı. Ancak başkaldıranlar, davranışlarının sonuçlarından korkup, gerilediler. Kalabalık sadece bir an için kenti ele geçirip, denetimi ele almıştı. 1.000 kadar ölü ve yaralı oldu. İki yağma olayına rastlandı, isyancılar da onları kurşuna dizdiler. İsyan sırasında mülkiyete karşı hiç şiddet kullanılmadı. Burjuvazi ile proletarya arasında sınıf mücadelesi ön plana çıkıyordu.

1830 ayaklanmasının etkileri ABD'de de görülüyordu. Büyük zenci gösterileri yapılmaya başlandı. 1831'de Virginia'da Nat Turner yönetiminde bir zenci ayaklanması oldu. Bu ayaklanma sırasında zencilerden ve beyazlardan 50 şer kişi öldü. Ancak bu ayaklanma Güneyin tüylerini diken diken etti.

Mısır Kuvvetleri Anadolu’da, 1832

İbrahim Paşa

27 Mayıs 1832’de Akka Kalesi'ni Mısır kuvvetleri ele geçirdi. Peşinden bir yıla kalmadan bütün Filistin, Lübnan ve Şam eyaletleri Mısır’ın eline geçti. Mısır ordusu 15 Haziran’da Şam’a girdi. Bundan sonra Osmanlı devleti Mehmet Ali Paşayı asi ilan edip, üzerine ordu yolladı.

Mısır-Osmanlı savaşı başlamıştı. Ağa Hüseyin Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Mısır kuvvetleri tarafından 8 Temmuz’da Humus’ta, 29 Temmuz’da Belen’de bozguna uğratıldı. İbrahim Paşanın yanında Süleyman Paşa adında Fransız bir general vardı. Mısır Kuvvetleri Halep ve Adana'yı ele geçirdiler. Mehmet Ali Paşanın kuvvetleri şimdi Anadolu’daydı. II. Mahmut, sadrazamı bütün kuvvetleri ile Mısır ordusu üzerine yolladı. Mısır kuvvetleri, Konya'da, 21 Aralık 1832’de Sadrazam Reşit Paşa'nın kuvvetlerini de yenip Kütahya'ya kadar ilerlediler. Sadrazam esir düşmüştü. Sadrazam sis ve kardan yolunu şaşırıp, Mısır ordusu içine düşmüştü.

Prusya Genel Kurmay başkanı Helmuth von Moltke, İbrahim Paşa komutasındaki Mısır kuvvetlerine karşı Osmanlı ordusunun ne kadar bilgisizce yönetildiğini mektuplarında anlatmıştı.

Bunlar olurken, Mehmet Ali ve oğlu, Osmanlı merkezi yönetimine saygılı davranıyorlardı. Davranışları bir Babı Ali veziri gibiydi. Sadrazamı serbest bıraktılar. İbrahim Paşa sadece askeri başarı göstermiyordu. Yeniçerilere ve Bektaşiliğe de büyük saygı gösteriyor, onları yeniden kuruyordu. Bu hali ile yenileştirme karşıtı bir tavır almıştı.

Anadolu'da kuvvetli ihtimal ile Mısır teşviki ile isyanlar çıkmaya başladı. Anadolu'da Mısır'a bağlanmayı düşleyenler vardı. Durumun vahameti karşısında II. Mahmut Mısır'a elçiler yollayarak barış istedi. Ancak şimdi de Mehmet Ali Paşa barışa yanaşmıyordu.

II. Mahmut İngiltere ve Fransa'dan yardım istedi. Ne var ki Fransa'nın Mehmet Ali Paşa'yı desteklemesi, İngiltere'nin de Osmanlı'nın içişlerine karışmak istememesi üzerine beklediği yardımı alamadı ve Rusya'dan yardım istemek zorunda kaldı.

Bu sırada ilerlemeye devam eden İbrahim Paşa Kütahya önlerine gelmişti. Kışı geçirmek için padişahtan izin istedi. İstanbul'da telaş iyice artmıştı.

1832 Osmanlı İmparatorluğu

Keldaniler

1832yılında Mabeyin müsteşarlığı kuruldu.

Osmanlı İmparatorluğu topraklarında, 1810 veba salgını nihayet sonlanmıştı. Avrupa, XVIII. Yüzyılda, sıçanların kökünü kazıdığı için, veba Avrupa'da salgın yapamamıştı.

Bu sırada Ermenistan ve İran'da görülmüş olan kolera Osmanlı topraklarına da sirayet etti.

II. Mahmut'un Osmanlı imparatorluğunda yaptığı reformlar, onları anlayıp, yaşama geçirebilecek görevlilerin varlığına bağlıydı. Halbuki bu görevliler ulema yetkisindeki medrese ve saray okullarında eğitiliyorlardı. Buralarda eski geleneksel fikirlerden kurtulmuş kişileri yetiştirmek çok zordu. Bu nedenle laik bir eğitim sistemi oluşturulmaya çalışıldı. Böyle bir oluşum ise ulema tarafından olumlu karşılanmıyordu.

İlk aşamada Rüştiyeler (ortaokul) kuruldu. Bu okullar asker olmak isteyenlere de açıktı. Buralarda verilmeye çalışılan laik eğitimin devamında, memur yetiştirilmesi için de okullar kuruldu. İlkokul düzeyinde Mektebi Maarifi Adliyye (Adli padişah mahlasıydı), Edebi öğrenim için Mektebi Maarifi Edebiye açıldı. Ancak bu okulların sayısı 1839 yılına kadar

yeterli değildi. Ve, hem de, bu okullardaki öğrenci sayısı azlığı nedeni ile, yeterli öğrenim yapılamıyordu.

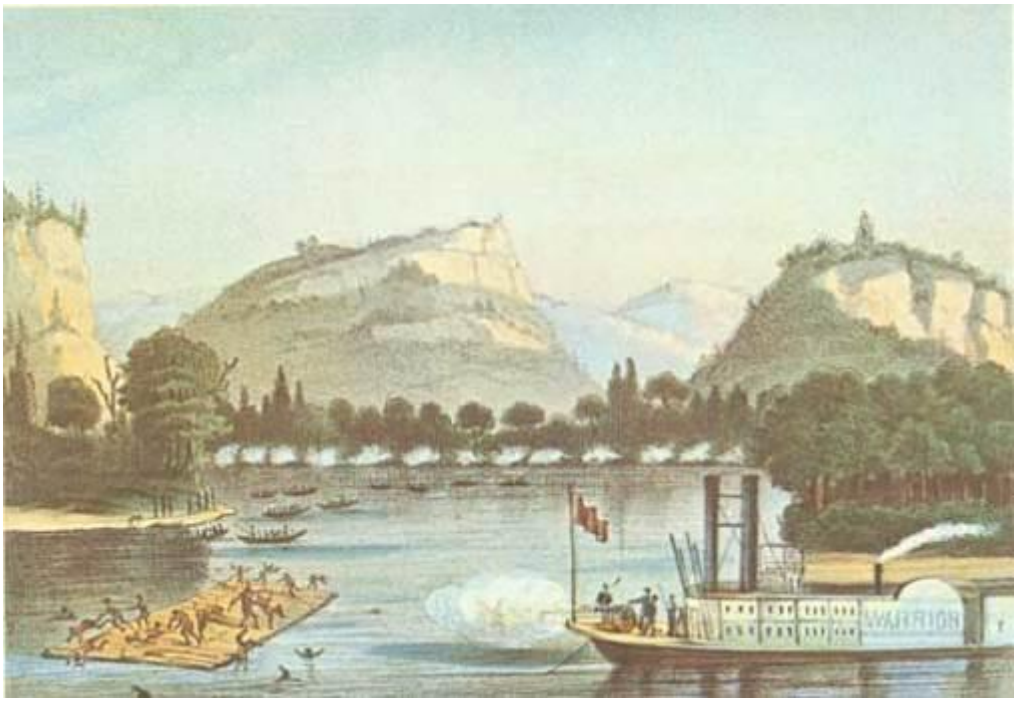
1832'de Cerrahlık Okulu oluşturuldu, bu okul 7 sene sonra tıp okulu haline gelecekti. Askeri Mühendis Okulu zaten vardı. Deniz Mühendisleri Okulu canlandırıldı. Harbiye ve Askeri Tıp Okulları açıldı.

Bütün okullar hiyerarşik bir düzen içinde değildi. Dolayısıyla yaygın ve etkin değillerdi. Esas düzenleme ve yaygınlaşma II. Meşrutiyet döneminde görüldü. Osmanlılar teknik okullar kurdular ama bunlara öğrenci yetiştirecek ilköğretim okullarını düzenleyemediler.

20 Aralık 1832'de Osmanlılar Sisam adasına muhtariyet tanıdılar. Ada 550 Km2'di. 30.000 Yunanlı yaşıyordu. Özerk yönetim İngiliz, Fransız ve Rus baskısı sonucu gerçekleşmişti. Ortodoks prensi Babı Ali seçiyordu. Sisam dış ilişki kuramıyor, yılda 100.000 altın vergi veriyordu. Sisam'ın bu durumu 1913'de Yunanistan'a bağlanana kadar sürdü.

Batılı misyonerlerin Osmanlı topraklarındaki faaliyetleri artmıştı ve artmaya devam ediyordu. Amerikalı ve İngiliz misyonerler, Doğu Anadolu'da Hıristiyan Nasturileri keşfederek onları kendi kiliselerine bağlama konusunda kendi aralarında yarışa başladılar. Justin Perkins ve Asahel Grant, Urmiye'de Amerikan misyonunu kurdular.

1832'nin Bazı Gelişmeleri

Bed Axe Katliamı

Mayıs 1832'de Rusya, İngiltere ve Fransa, Bavyera ile bir anlaşma yaptılar. Buna göre Yunanistan özerk değil, bağımsız oluyordu. Tahta Bavyera kralının oğlu Frederick Otto geçti. Yunanistan sınırı Arta-Volos çizgisiydi. Girit Yunanistan'ın değildi.

Trablus'ta Yusuf Bey yeni vergiler koymaya kalkınca halk tarafından devrildi. Peşinden Trablus'ta kargaşa başladı ve 2 yıl sürdü. Kargaşayı herkes destekliyordu. Fransızların, İngilizlerin ve hatta Tunus'un kendi adayları vardı.

Londra'da kolera oldu. Bu salgın 1 yıl sonra Fransa ve Kuzey Amerika'ya geçti.

Saint İngbert'te 1832'de kokla ısıtılan yüksek fırın yapıldı.

ABD'de yerliler ile Black Hawk Savaşı başladı. 2 Ağustos'ta Bad Axe Katliamı gerçekleşti. Böylece Mississippi'nin doğusundaki büyük yerli isyanı da sonlanmış oluyordu. Ontario'da Rideau Canal'ı açıldı.

1832'de Andrew Jackson ikinci defa ABD başkanı seçildi.

Şair George Crabbe (d. 1754), Fransız Mısır bilimci Jean-François Champollion (d. 1790), İtalyan besteci ve piyanist Muzio Clementi (d. 1752), Estonyalı dil bilimci Otto Wilhelm Masing (d. 1763), Alman yazar Johann Wolfgang von Goethe (d. 1749), Fransız zoolojist Georges Cuvier (d. 1769), Fransız matematikçi Évariste Galois, (d. 1811), İngiliz filozof Jeremy Bentham (d. 1748), İskoç jeolist James Hall (d. 1761), Avusturyalı astronom ve bilim editörü Franz Xaver, Baron von Zach (d. 1754), İskoç yazar Sir Walter Scott (d. 1771), Şair ve gazeteci Philip Morin Freneau (d. 1752) 1832 yılında öldüler.

İngiltere'de Seçme Hakkı Genişliyor

İngiliz meclisinde Büyük Reformun kabulü

İngiltere'de seçmenler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıran seçim reformu kanunu kabul edildi (Reform 1832). Artık seçmen olabilmek için ufak bir vergi ödemek yeterli olacaktı. Verginin veya servetin menşeine bakılmayacaktı. Menkul sermaye, gayrimenkul ve mesleki kazançlar aynı statüye alınmıştı. Böylece eskiden birkaç eski aileye, birkaç bin kişiye ait olan bir üstünlük, tüm İngiliz burjuvazisinin hakkı haline gelmiş oluyordu.

Bu yasa daha önce defalarca gündeme gelmiş, ancak kalıcı bir çözüme bağlanamamıştı. Sonunda Whigler teklifi meclise getirdiler. Başbakan Lord Grey tasarıya öncülük ediyordu. Fakat parlementoda Pitt taraftarları ciddi bir muhalefet gösteriyorlardı. Ancak büyük kamuoyu baskısı karşısında tasarı parlamentodan geçti.

Termodinamiğin İkinci Kanunu, Modern Paleontoloji… Bilim İlerliyor

Sadi Carnot

Fransız fizikçi Sadi Carnot (1796 -1832) öldü. Isı makinesinin çalışma ilkeleri üzerinde çalışmıştı. Buhar makinesinin kuramsal verimini hesaplarken ısı enerjisinin mekanik enerjiye dönüşme koşullarını incelemiş, termodinamiğin ikinci kanununu bulmuştu.

Eğitimi esnasında, 1812–14 arasında, Poisson, Gay-Lussac, Ampere ve Arago gibi ünlü öğretmenlerden analiz, mekanik, tasarı geometri, kimya dersleri aldı. 1814'ün Mart'ında Paris kuşatmasında çatışmalara katıldı.

Napolyon'un 100 günlük 2. iktidarında İçişleri Bakanlığı görevine getirilen babası, 1815 Ekim'inde Restorasyon Dönemi başlayınca bir daha geri dönememek üzere Almanya'ya sürgüne gönderildi.

Fresnel'in " ışığın titreşim kuramı ", radyasyon yolu ile yayılan ısının ışığa olan benzerliği dikkatini çekti. Bazı eş ısılı olayların " Kalori kavramı " ile açıklanamaması Carnot'yu, Rumford ve Davy'nin çalışmalarını incelemeye ve sürtünmenin yarattığı ısının katı ve

sıvılardaki etkileri ile ilgilenmeye itti. Isının bir çeşit hareket enerjisi olduğunu baz alan yeni bir " kinetik teori " üzerinde çalışmaya başladı.

Georges Cuvier

Fransız bilim adamı Georges Cuvier (1769–1832) öldü. Karşılaştırmalı anatominin, bilimsel paleontolojinin kurucusudur. Cuvier'den önce, fosiller konusundaki kavramlar belli belirsizdi. Cuvier, fosillerin ortadan kalkmış hayvanların kalıntıları olduğunu kanıtlayıp, dış görünüşlerini ve yaşama biçimlerini yeniden belirlemeyi başaran ilk bilim adamıydı. Montmartre'daki (Paris) alçıtaşları içinde ortaya çıkarılan memelilerin dış görünüşlerini belirlemesi, çağdaşlarını büyük ölçüde etkiledi. Fosillerin dış görünüşlerini belirleme çalışmalarını, organların karşılıklı ilişkileri ilkesine dayandırdı. Bir canlı " beden bölümleri karşılıklı olarak birbirine denk düşen " bir bütündür " diyordu.

Canlıların ard arda yaradılış kuramı Cuvier'e yanlışlıkla mal edilmiştir. Günümüzde, yapıtlarında yer alan ve evrimci görüşleri çağrıştıran bazı düşüncelerin, Protestan inancının etkisiyle oluştuğu sanılmaktadır.

Walter Scott

İskoçyalı tarihi roman yazarı ve şairi Sir Walter Scott (1771 – 1832) öldü. Tüm Avrupa ülkeleri, Avustralya ve Kuzey Amerika'dan okurları olan Scott, yaşamı süresince İngilizce eser veren ve gerçekten uluslararası bir kariyere sahip olan ilk tarihi roman yazarı sayılır. Romanları ve şiirleri hala okunur ve İngiliz ve İskoç edebiyatlarının klasikleri arasında yer alır.

Belki Fransız sosyalist yazar Pierre Leroux (1797 – 1871) Fransa'da ilk sosyalist adını kullanan yazar kabul edilebilinir. Fakir bir aileden geliyordu. Eğitimini tamamlayamadan mürettiplikte çalışmaya başladı. 1830'dan sonra Saint Simon hareketine katıldı. " La Globe " adlı bir gazete kurup, Bazard'ın hizmetine tahsis etti.

1832'de Saint Simon hareketinden soğudu ama sosyalist yazılar yazmaya devam etti.

Rothschild

Amschel Mayer Rothschild

Nathan Rothschild

Amschel-Meyer, Frankfurt Yahudi mahallesinde doğdu. Para işlemlerinde bir ustaydı. 5 oğlu oldu. En büyüğü Amschel esas ticarethaneyi yönetiyordu. Salomon Viyana'ya yerleşti. Nathan Londra'da, Jacop Paris'te, Karl Napoli'deydi. 5 kardeş her yıl bir kentte toplanıp, durumlarını gözden geçiriyorlardı. Çok çabuk ve sağlam enformasyonları vardı.

Ülkeler arası para transferinin çok tehlikeli olduğu bir dönemde, Rothschildlar sanal transferler yapıyorlardı. Rothschildlar bütün devletler için vazgeçilemezdiler. Devlet istikrazlarını dolaşıma sokuyorlardı. Barış, onlar için işlerinin daha iyi gitmesi için en faydalı yoldu. Bu nedenle hükümetleri barış yanlısı tutumlarını sürdürmeleri için desteklediler.

Rothschildlar asalet unvanı alıp, baron da oldular.

Bu sırada hırpalanan Yahudileri de gözlerinden kaçırmıyorlardı. Bu konuda da olup, bitenleri gözlüyorlardı. Ama halkın gözünde Yahudiler başka Rothschildlar başkaydı. Hayranlıkla, Rothschild gibi zengin der ve geçilirdi.

Nathan cıva madenlerine sahipti. Salomon'un maden döküm ocakları vardı. Salomon ayrıca Lloyd'u yaygınlaştırmaya uğraşıyordu.

Kredi genişliğine yayılmalıydı. Sanayi ve ticaret büyük bir kredi ve özellikle ucuz kredi peşindeydi. Kredi verenlere kolaylık yapılsın ki onlar da indirim alabilsin istiyorlardı. Kıta Avrupa'sının ilk İş Bankası olan " Ulusal Sanayiyi Destekleme Genel Şirketi " Hollanda'da kuruldu. İngiltere " hisseli Şirketlerin " kuruluşuna bir kanunla izin verdi. Komandit ortaklıklar yürüyüşe geçmişti. Anonimler için ise Kapitalizm daha gelişmeliydi.

Goethe

Alman yazar Johann Wolfgang von Goethe (1749 –1832) 1832 yılında öldü. Yazarlığı yanında çeşitli doğa bilimleri alanlarında da araştırmalar yapmış ve yayınlamıştı. Goethe, şiir, drama, hikaye (düzyazı ve dörtlük şeklinde), otobiyografi, estetik - sanat - edebiyat teorisi, doğa bilimler üzerine yazılmış birçok esere sahiptir.

“ Fırtına ve Coşku “ (Sturm und Drang) adlı eseri döneminin en önemli eseri olmuştu. 1774 yılında “ Genç Werther’in Acıları “ adlı eseri ile bütün Avrupa’da ün yaptı.

1776 yılından itibaren, Weimar dukalığının bakanlık yaptı.

1790 yılından itibaren, Friedrich Schiller ile birlikte Weimar’ın en önemli edebiyatçısı kabul edildi. Antik kültür üzerine yoğunlaşmıştı

Ölümünden sonra, Goethe’nin ünü azalmaya başlamıştı. 1871 yılından sonra, Alman ulusal kimliğinin yükselmesiyle beraber Goethe de yeniden önem kazandı. Eserleriyle ve örnek alınacak yaşantısıyla baş tacı yapıldı.

Goethe, en önemli Alman edebiyatçı olarak kabul edilmiş, eserleri ise dünya edebiyatı zirvesinde yerini almıştır.

Kütahya Anlaşması, 1833

İbrahim Paşa, Mehmet Ali Paşa, Albay Seve (Süleyman Paşa)

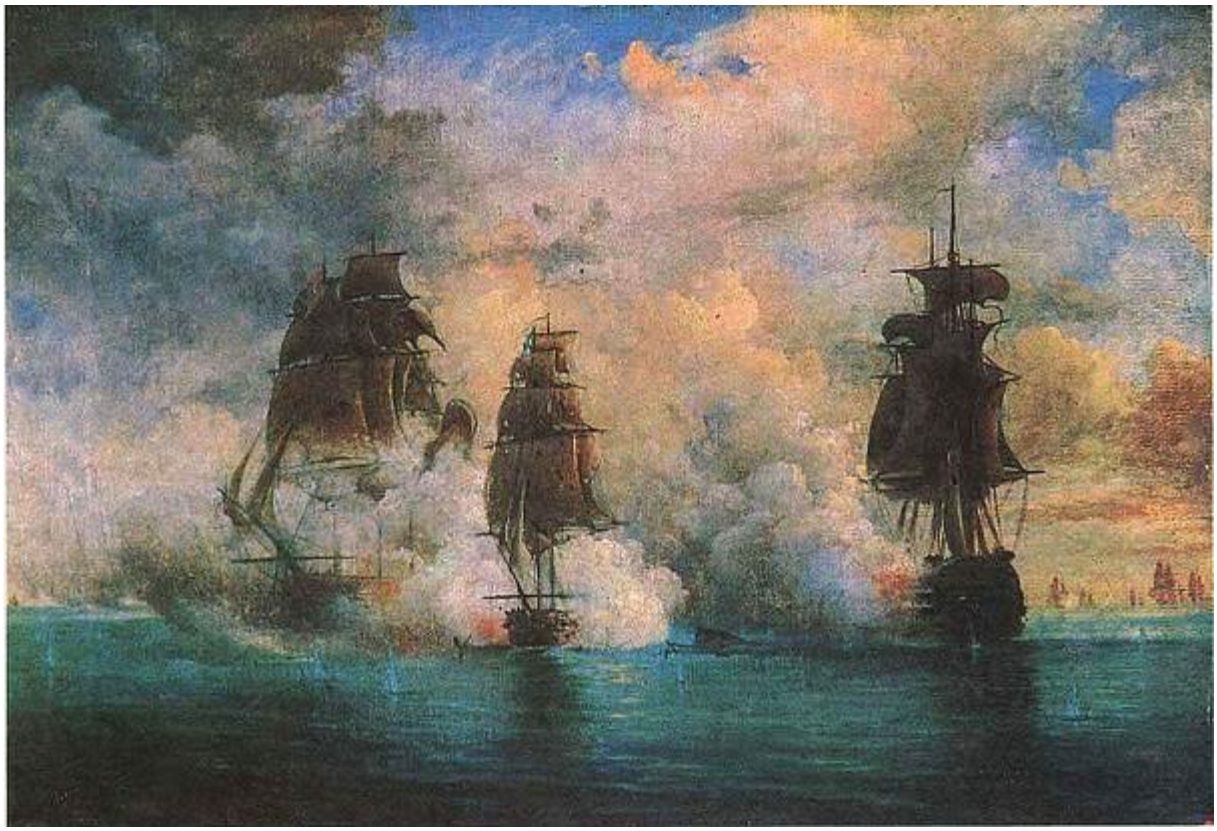
Osmanlı sadrazamı Reşit Mehmet Paşanın yerine Mehmet Emin Rauf Paşa sadrazam oldu. 1780 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Darüssaade ağası kethüdası Çavuş başı Sait Mehmet Efendi'dir. 1814 yılında baş defterdar oldu. 1815 yılında sadrazamlığa getirildi. II. Mahmut üzerinde etkili olan Halet Efendi ile anlaşmazlık yaşayınca Sakız Adasına sürüldü. Bağışlandıktan sonra sancakbeyliği ve beylerbeyliği yaptı. 1833'te tekrar sadrazamlığa getirildi. 30 Mart 1838'de sadrazamlık başvekilliğe dönüştürülünce ilk başvekil oldu. Ayrıca dahiliye nazırlığını da üstlendi. Temmuz 1839'da Abdülmecit tahta gelince görevden alındı. 1840–41 arası üçüncü kez, 1842–46 arası dördüncü kez sadrazamlık yaptı. Ocak 1852'de beşinci kez sadrazamlığa getirildi. Mart 1852'de Tanzimat yanlılarının baskısıyla görevinden alındı. Daha sonra Meclis-i Ali'de bir süre görev yaptı. 28 Mayıs 1860'da İstanbul'da öldü.

Mısır kuvvetlerinin ilerleyişi karşısında, Boğazları korumak için, Rus donanması İstanbul'a demirledi (10 savaş gemisi). 20 Şubat 1833'de Ruslar Boğaza 15.000 asker çıkardılar. Rus harekatından İngiliz ve Fransızlar da tedirgin olmuşlardı. İngiltere Mehmet Ali Paşanın Aden'e ilerlemesinden ve Mısır'ın ekonomik gelişmesinden de kaygı duyuyordu. İngiltere ve Fransa donanmalarını İzmir yakınlarına yolladılar.

Boğazların Rusya'nın eline geçmesinden endişe eden İngiltere ve Fransa'nın araya girmesiyle Kütahya Antlaşması (29 Mart 1833, 8 Nisan 1833) imzalandı. Antlaşmaya göre Mısır, Suriye ve Girit valilikleri Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya, Cidde ve Adana valilikleri de oğlu İbrahim Paşa'ya verildi. Anadolu'da Mısır'dan yana çıkanlara genel af ilan edilecekti. Torosların ötesinin yönetimi Mehmet Ali Paşaya geçmişti. Adana'nın Mehmet Ali Paşada kalması II. Mahmut'u çok kızdırmıştı. Bir ara müzakereleri yürüten Mustafa Reşit Paşanın idamını bile düşündü. İmparatorluk adeta Osmanoğulları ile Kavalalılar arasında paylaşılmış gibiydi.

Bu anlaşmadan her iki taraf da mutlu değildi. Rusya ise durumdan hiç memnun değildi. Çar Sultan'ı yeni bir anlaşmaya zorladı. II. Mahmut'ta Mehmet Ali'ye karşı kendini garantiye almak istiyordu. Hatta bir fırsat bulup, onu Mısır'dan atmak istiyordu.

Hünkar İskelesi Anlaşması, 1833

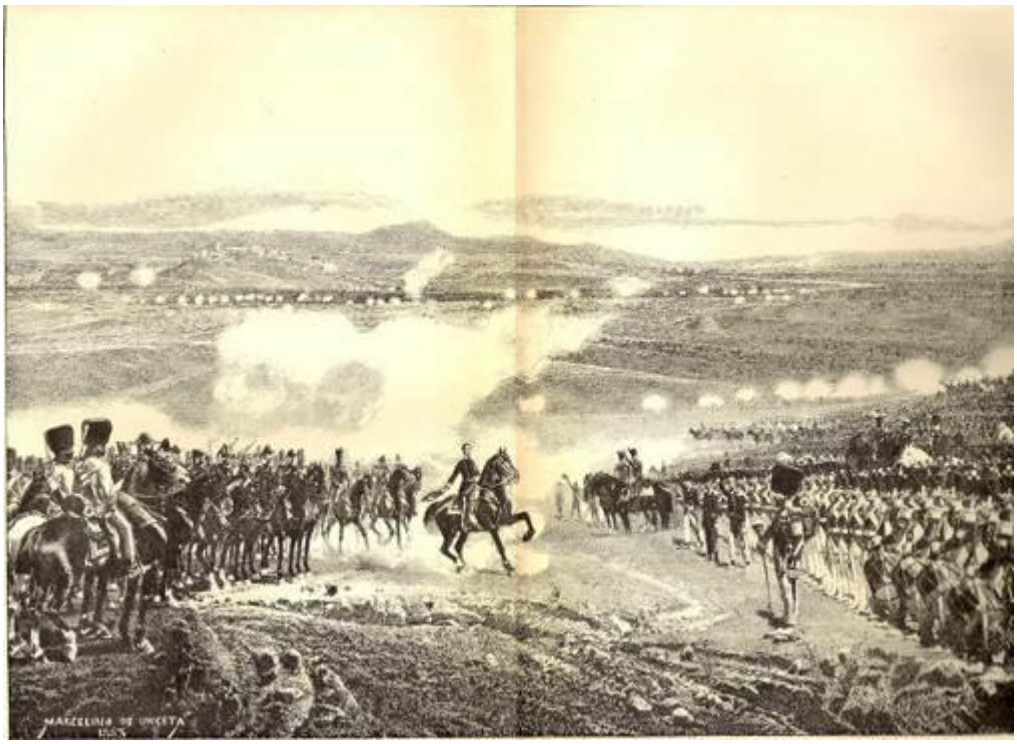
Anapa Savaşı, Nikolay Krasovsky

8 Temmuz 1833'de, Osmanlılar ile Rusya arasında Hünkar İskelesi Antlaşması yapıldı.

Anlaşmanın açık ve gizli maddeleri vardı. Açık maddelere göre İki devletin sadece savunma maksadıyla bu antlaşmayı imzaladığı, herhangi bir savaş vukuunda birbirlerine yardım edecekleri, yardımı isteyenin diğerinin masraflarını karşılayacağı, anlaşma süresinin 8 yılı aşmayacağı, iki ay içinde onaylanacağı hususları vardı. Gizli maddede ise, Rusya, Batı ile savaşa girdiği anda, Osmanlıların, Boğazları Batılılara kapatacağı konusunda anlaşılmıştı. Bu son madde Rusları Fransız ve İngiliz tehdidinden kurtarıyordu.

II. Mahmut, bilindiği gibi, merkezi kuvvetlendirmek için ayanlara ve yerel beylere karşı bir mücadele yürütüyordu. Mehmet Ali Paşanın kuvvetleri Anadolu'ya girince, meydana gelen başkaldırılar ve Osmanlıdan kopup Mısır himayesine girme istekleri, bu mücadelenin Anadolu ayağını iyice öne çıkardı. Doğu Anadolu'daki merkezileştirmeyi gerçekleştirmek ve bölgedeki ayanlar ile derebeylerini itaat altına almak için 1833–1839 yılları arasında, II. Mahmut, Doğu harekatı yaptırdı. Bu sırasında, Bedirhan Bey, askerleriyle birlikte devletin yanında yer aldı. İzlediği bu politika ile Bedirhan Bey, diğer Kürt beyleri gibi hem tasfiye olmaktan kurtulacak ve hem de bu süreçten önemli bir güç elde ederek çıkacaktı.

1833'ün diğer olayları

The Battle of Mendigorría. Birinci Carlist Savaşı

İspanya kralı Ferdinand VII (d. 1784) öldü. Isabella II, 3 yaşında İspanya tahtına çıktı. Annesi Maria Cristina of Bourbon-Two Sicilies naip oldu. Amcası Don Carlos, Conde de Molina, kabul etmedi ve Birinci Carlist Savaşı başladı.

İspanya'da tahta çocuk yaştaki II. İsabella geçmişti. Ülkeyi onun yerine anne kraliçe yönetiyordu. Dayısı mutlakıyet yanlısıydı ve taht üzerinde hak iddia ediyordu. Hatırlanacağı gibi Portekiz tahtı da İspanya'ya benzer durumdaydı. İngiltere ve Fransa bu iki krallığa müdahale ettiler. Dayılar mutlakıyetçi devletlerden yardım görüyorlardı. Naip kraliçeler bir anayasa kabul ettiler. Ve liberal devletlerden (İngiltere ve Fransa) silah yardımı aldılar. İspanya ve Portekiz meşruti krallıklar haline gelmişti. Her iki ülkede de parlamentoda iki parti mücadele edecekti Ancak kısa süre içinde ülkeyi generaller yönetmeye başlayacaklardı.

Fakir ve pejmürde kişilerin hızla çoğalması Avrupa'yı rahatsız ediyordu. 1833'de Dunoyer, bir çocuktan fazla çocuğu olan ailelere yapılan yardımın kesilmesini önerdi. Daha sonra John Stuart Mill sarhoşluk gibi aşırılıklarla çok çocuklu aileleri aynı gözle görecekti.

Britanya Falkland adalarını tekrar geri aldı. 1833'de İngiltere " Factory acts "ı kabul etti. Bu kanunla çocukların ve kadınların tekstil endüstrisinde çalışma saatleri belirleniyordu. Bu daha sonra tüm sanayilere yaygınlaştırılacaktı.

Fransa'da Lamennais ve Lacordaire adlı iki rahip ve Vikont de Montalembert L'Avenir adlı gazetede Kilise ile devletin mutlak olarak birbirinden ayrılmasını, tek dereceli seçimi ve hür

öğretim yapılmasını istiyorlardı. Fransa'da piskoposlar onlar ile mücadeleye başladı. Onlar da Papaya başvurdular. Ama Papa da fikirlerini mahkum etti. Lacordaire ve Montalembert Papanın kararına uydular. Lamennais uymadı, " Bir İnananın Sözleri " adlı eserini yazdı. Hakkında verilmiş olan kararın meşruluğunu tartışıyordu. Papa onu aforoz etti.

Carl Friedrich Gauss ve Wilhelm Weber Göttingen'de bir telgraf kurma müsaadesi aldılar.

Portekiz " Liberal Savaşında " Cape St. Vincent Muharebesinde Kraliçe Maria II of Portugal'in kuvvetleri kesin bir zafer kazandı.

Yunanlı Adamatios Korais (1748 – 1833) öldü.

Yunan kilisesi oto-sefal yönetime geçti.

1833 ve 1834 yıllarında Desmaisons Özbekistan'ı gezmeye gidebildi. Özbekistan'a girmeye çalışan Avrupa devletlerinin pek çok istihbarat elemanları vardı. Ama Özbekistan yabancılara düşman bir ülkeydi. Pek çok kişi bu uğurda öldü.

1833 yılında Enderun odaları kaldırılarak, uzun zaman Osmanlı sarayının temeli olan bir sistem tarihe gömüldü.

Britanya, sınırları içindeki köleleri serbest bırakma ve köleliği yasaklama kanununu çıkardı.

Chicago kenti 350 göçmen tarafından kuruldu.

25 Kasım'da Sumatra'da 8,7 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

Fransız matematikçi Adrien-Marie Legendre (d. 1752), İngiliz mucit Richard Trevithick (d. 1771), İngiliz şair Arthur Hallam (d. 1811), Hindu reformcu Roy, Ram Mohan (d. 1772), Rus tarımcı ve hatıra yazarı Andrei Bolotov (d. 1738) 1833 yılında öldüler.

Charles Lyell

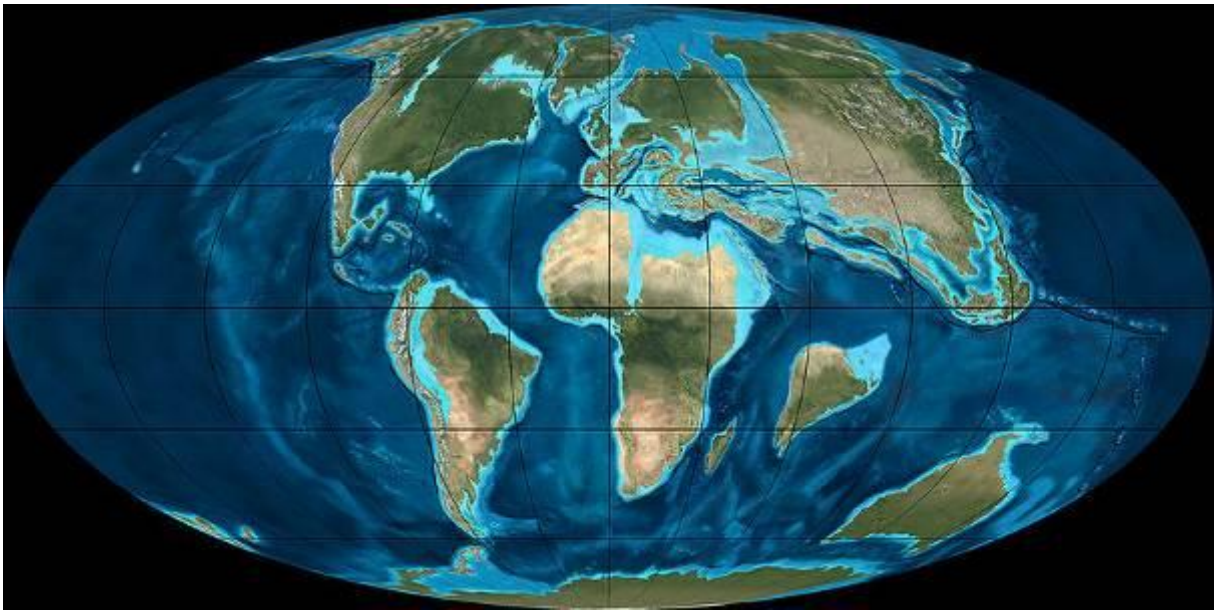
Charles Lyell

Charles Lyell, 1830 – 1833 yılları arasında jeolojik zamanları ortaya koyan " Principles of Geology " (Jeolojinin Esasları) adlı eserini yayınladı. Kitap olup biteni hiç de Mukaddes Kitap gibi anlatmıyordu. Sanki ona karşıydı.

Charles Lyell (1797- 1875), Britanyalı jeologdu. İlim adamlarının jeolojiyle ilgilenmediği zamanda Lyell bu ilimle ilgilenmeye başlamıştı. O zamanda dünyanın küresel, bir top gibi olduğu sanılıyordu. Charles Lyell dünya ile ilgili sorulara bilimsel metotlarla cevap buluyordu. Avrupa'da jeolojinin babalarından biri olduğu kabul edilir.

Charles Lyell 14 Kasım 1797 İskoçya'da dünyaya geldi. 10 çocuğun en büyüğüydü. Aynı isimi taşıyan babası Charles Lyell botanistti. Oğlunun erken yaşla fen bilimleriyle ilgilenmesini desteklerdi. Charles Lyell zengin bir aileden geliyordu ve en seçkin özel okullara gitti. Böylece Oxford üniversitesinin Exeter Collegeinde hukuk okudu ve jeolojiyi yardımcı dersi olarak seçti. 1819'da avukat olarak Londra'ya yerleşti. Burada Geological Society of London'a üye oldu ve 1822'de ilk jeolojik tezini yayınladı.

1827'de Charles Lyell avukat bürosunu kapattı ve sadece jeolojile ilgilemeye başladı ve James Hutton'nun teorileriyle ilgilemeye başladı. Böylece, James Hutton'la beraber modern jeolojinin kurucusu sayılır oldu.

Cretaceous-Paleogene Dünya

En çok araştırdığı dal stratigrafidir. 1828'de güney Fransa´da araştırmalarını devam ederken, "strata"´nin midye kabuklarının dağılımıyla sınıflandırılabileceğini buldu. Böylece, bu argümanın kullanımı ile tersiyer periodu üç sınıfa ayırdı: pliyosen, miyosen ve eosen.

1830'da " Principles of geology´nin " ilk bölümünü yayınladığında " King's College London'da " profesörlüğe atandı (1831).

Lyell, Charles Darwin'in yakın arkadaşıydı ve onu etkileyenlerden biriydi.

Türkler Balkanlardan Geri Dönmeye Başlıyor

XIX. Yüzyılda, sanayileşmeye değil ama imparatorluğun parçalanmasına bağlı olarak İstanbul kenti de büyüyordu. Bulgaristan'dan, Arnavutluk'tan, giderayak Mora'dan gelen Türk nüfus İstanbul'a yerleşiyordu. Tabii ki bu gelenler, Londra, Viyana gibi kentlerin varoşlarına yerleşen işçilerden çok farklı bir yapıdaydılar.

İstanbul, kalabalıklaşmakla beraber gelir düzeyine göre yerleşmiş değildi. Mahalle kavramı devam ediyordu. Aynı mahallede gelir düzeyi çok düşük ve yüksek kişiler bir arada yaşıyorlardı. Vezirin, ulema veya müderrisin konağı ile suyolu bakımı yapan veya bakkallık yapan efendinin kulübesi yan yanaydı. Ayrıca bütün bu insanlar mahallenin içinde belli bir iletişim içindeydiler.

Kentte bir bölünme varsa bu ekonomiye göre değil dine göreydi. Ermeni, Rum ve Müslüman herkes kendi mahallesinde oturuyordu.

Ancak bu durum 100 yıla kalmadan değişecekti. Kentteki bölünme ekonomik duruma göre olacaktı.

Legendre

Adrien Marie Legendre (1752 – 1833), 1775 ile 1780 yılları arasında, Paris Askeri okulunda matematik dersleri verdi.

1784 yılında, " Gezegenlerin Şekli üstüne " adlı bir inceleme yazısında, kendi adıyla anılan çokterimlileri ortaya attı.

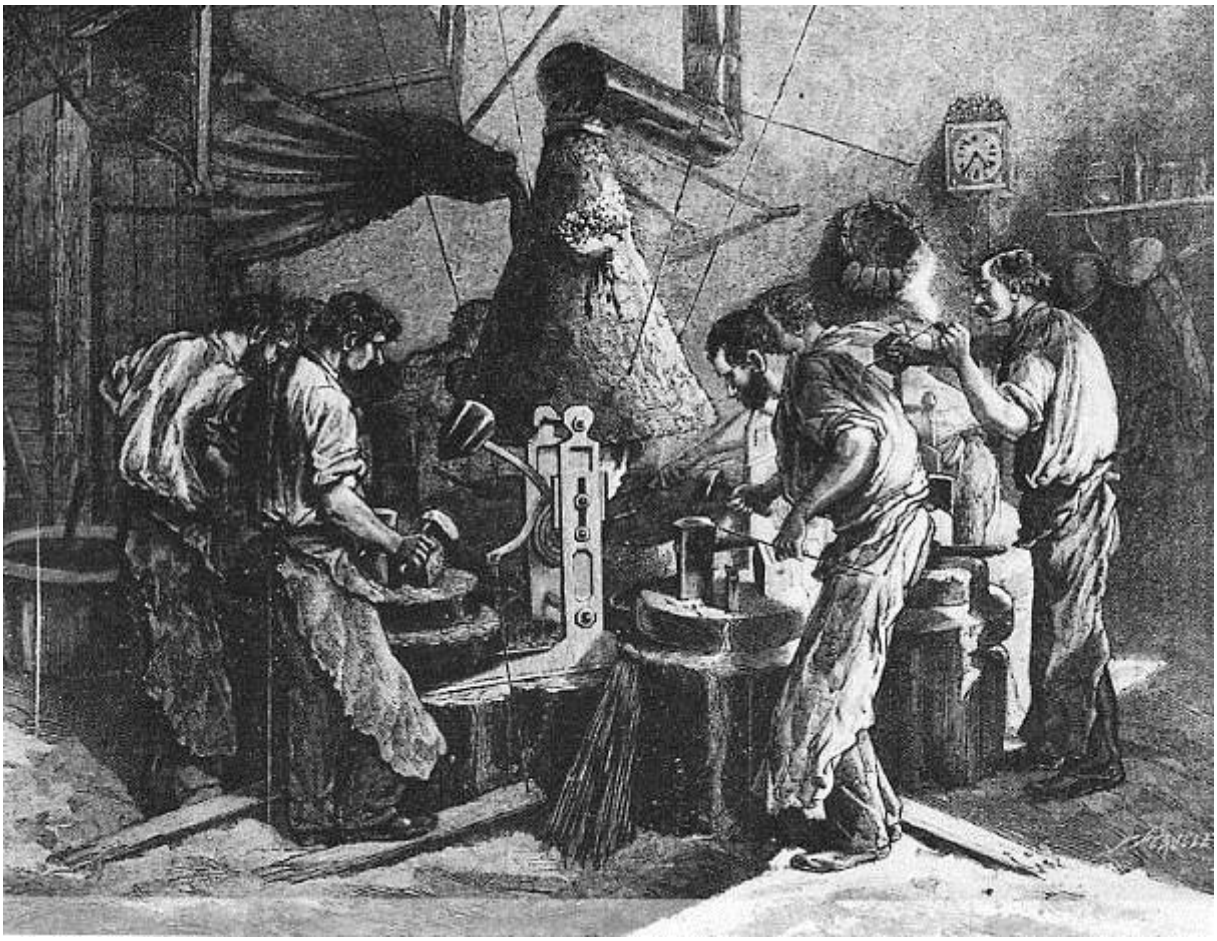
Fransız İhtilali sırasında, metre sisteminin kabul edilmesini ve girişilen jeodezi işlemlerinin hazırlıklarına katıldı. Bu fırsatı değerlendirerek, o zamana kadar uygulanan tüm yöntemleri yeniledi. Daha sonra, trigonometri alanında önemli teoremler ileri sürdü. Özellikle küresel üçgeni düzlem olarak düşünüp açılarda bazı düzeltmeler yaparak alanını hesapladı.

1798 yılında " Sayılar Kuramı " adlı eseri yayınlandı. Bu kitabında, ikinci dereceden kalanların karşıtlığı kanunu gibi ilgi çekici sonuçlar yer aldı.

En değerli eseri, 1825 ile 1832 yılları arasında hazırladığı " Eliptik Transandantlar Kuramı " adlı inceleme kitabıdır. Bu eserde, eliptik integrallerden hareket ederek ustaca bir çözümlemeyle bu entegralleri kendi adıyla anılan üç şekle indirgemeyi başarmıştır. Legendre'nin bu alandaki araştırmaları daha sonra Abel ve Jacobi'nin çalışmalarıyla tamamlandı. Legendre'nin, kırk yılın üstünde çalışmayla elde ettiği sonuçları, Abel oldukça kısa ve kesin bir yolla elde ediyordu.

Legendre'nin hem matematiğe ve hem de matematikçilerin yetişmesinde önemli hizmetleri dokundu.

Avrupa'da İşçiler Kötü Durumda, 1834

İngiltere'de mahalli yönetimlerin reformu başladı. Kamu görevlilerinin kral tarafından yörenin eşrafı içinden seçilmesi ve eşrafa self-government (kendi kendini yönetme) verilmesi yerine adım adım temsili sisteme geçildi. Artık kontluklar ve bölgeler seçimle iş başına gelenlerce yönetilir olmuştu.

İngiltere'de Sanayi Kapitalizmi ve Tarım Kapitalizmi eş zamanlı ilerliyordu. Sanayi kapitalizmi kırsaldaki zanaatkarları yıkıyor, Tarım Kapitalizmi de toprakları ele geçiriyordu. Bu düzene 1834 reformları ile bir düzeltme gelmedi.

Avrupa'da genel olarak yaşam koşulları kötüydü ve düzeleceğe benzemiyordu. Bu koşullar meslekten mesleğe değişiklik gösterse de genel olarak çok zor koşullardı. Hayat durmadan pahalanırken, ücretler veya gelirler artmıyor ve hatta düştüğü oluyordu. Dokuma sanayi gelirlerin düştüğü mesleklerden biriydi.

Proletaryanın (İşçi) sofrası gittikçe fakirleşiyordu. Un ve tereyağı tüketimi azalmış, et sofradan kalkmıştı. İşçi yaşamakla ölmek arasında bir fark göremiyordu. Bu da edebiyata böyle yansıyordu.

Yaşam yerleri, çalışma yerleri soğuk veya çok sıcak, karanlık, sıkışık, rutubetli, zararlı etkilere açık, dardı. İşçilerin çalışma koşulları çok ağırdı. İktisatçı Adolph Blanqui, Croix-Rousse'da çalışan kadınlar için " …günde 14 saat çalışarak, yılda 300 frank kazanıyorlar. Hem elleri ve hem ayakları ile aynı anda çalışmak zorunda olduklarından, tezgahların başında havada asılı durumdalar. " diyordu.

Emekçiler mahzenlerde, kümesimsi barınaklarda, viranelerde yaşıyorlardı. Çarşaf, yorgan yoktu. Ot yataklar da iki veya üçü birden yatıyordu. Köpek, kedi gibi hayvanları yakalarlarsa yiyorlar, bunun için aralarında çatışıyorlardı.

İngiltere'de seyyahların işçi tasviri şöyleydi. Cin içe içe yüzleri ablaklaşmış, kirli yağlı saçları olan, vaktinden önce yaşlanmış, sakat, yaşları belli olmayan cılız insanlar. Çocuklar, kamburlaşmış, eciş bücüş, yalın ayak, kir ve pas içindeydiler.

İnsanlar sırf alkol tüketiyorlardı. Frengi, raşitizm, verem her yerdeydi. Fuhuş doğal görülen bir olaydı. Aynı zamanda aile için bir gelir kaynağıydı. Evlilik dışı çocukların sayısı üçte birleri bulmuştu. Çocuk ölümleri çok büyük orandaydı. Çoğu zaman da bu ölümler sevinçle karşılanıyordu.

İşçiler bütün bunların karşısında tam olarak hareketsiz de sayılmazlardı. Almanya'da korporasyonun çevresinde direniş vardı. Fransa'da eskiden kalma işçi dernekleri, yandaşlarını koruyup, yardım etmeye çalışıyorlardı. Ancak bu dernekler kendi içlerinde bölünmüştü ve çelişiyorlardı.

Yardımlaşma sandıkları ağır ağır sendikalara dönüşmeye başlamışlardı. Paris'te restorasyon zamanında 132 yardımlaşma sandığı vardı. Bu derneklerde belli ekonomik görüşü olan, kalifiye işçiler vardı. Ancak daha hala sendikaların zamanı gelmemişti. Ve sık sık dağılıp, yok oluyorlardı.

Zanaatçılar ve işçiler makinelere karşıydılar. İngiltere'de makineler işçi düşmanıydılar. Pek çok Avrupa ülkesinde işçiler makineleri kırıyorlardı. Tipografi işçileri mekanik baskı makinelerinin yasaklanmasını istiyorlardı. Her yerde sık sık grevlere teşebbüs ediliyordu. İşlerin durdurulması teamül haline gelmeye başlıyordu. Yazarlar da varlıklı sınıf ile varlıksız sınıf arasındaki çatışmalardan bahsediyorlardı. Kimileri varoşlardaki emekçilere " Barbarlar " diyordu. Marx ise " Barbarlık yeniden ortaya çıkıyor. Ancak bu kez uygarlığın bağrından doğuyor ve onun tamamlayan bir parça olmaktadır " diyordu.

Rhone'da 60 – 80 bin işçi eylem yapıyordu. Vali, hepsini öldürmeden isteklerinden dönmezler diye işçinin karşısına silahlı güçlerini çıkarmadı. Paris'te ise kimileri " bağışlamaya gerek yok " " hepsini öldürmeli " diyordu.

Şöyle öneriler geliyordu: " İşçiyi, mülk sahibi yaparak, para biriktirmesini sağlayarak, onu ahlak sahibi yapıp, insanlaşmasını sağlamak ". Prusya'da Von der Heyt patronların ve işçilerin katılacağı sandıklar kurmaya çalışıyordu.

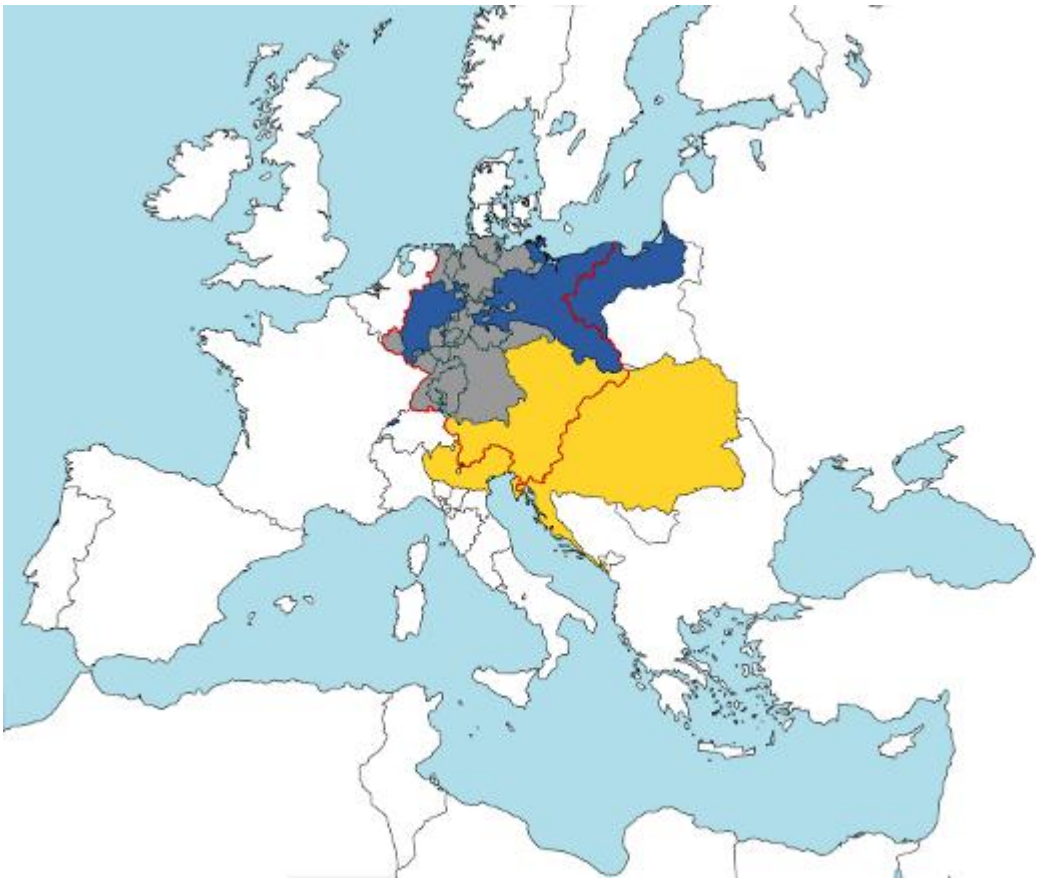
İngiltere ise " Factory Acts "ın devreye girmesinin övüncünü yaşıyordu. Bu kanun sayesinde çalışanlar liberalizmin aşırı uygulamaları karşısında kamu otoritelerine başvurabiliyorlardı. Bu kanunla çocukların korunması ele alınmıştı. Ama pratikte işe alma yaşı ile gece çalışma yasağı pek uygulanmıyordu. Kanunu denetleyecek müfettişler vardı, ama şerifler ihlallere göz yumuyorlardı.

Burjuvazi mülkiyeti eline geçirirken işçileri yanında bulmuştu. Ama hem proletaryaya muhtaçtı ve hem de ondan korkuyordu. Sanayileşme ise proletarya lehine çalışarak onu nitelik ve nicelik olarak durmadan kuvvetlendiriyordu. Sonunda ne olacaktı? Bu iki sınıf uzlaşacak mıydı? Uzlaşacaksa bu nasıl olacaktı?

Demokrat dendi mi genel oyu kabul eden liberal kişi anlaşılıyordu. Halkın sesi, hakkın sesidir deniyordu. Bu ancak halk eğitimliyse doğru olabilirdi. Ama her durumda genel oy yani halkın sesi şiddete karşı bir güvenceydi. Diğer yandan da yetenekli çıkışlara prim veriyordu. Herhalde burjuvazi, korktuğu proletaryaya karşı demokrasiyi çıkaracaktı.

Almanya’da Gümrük Birliği, 1834

Mavi=1834 Prusya 1; Gri=1866’a kadar dahil olan bölgeler
Sarı=1866’daqn sonra dışta kalanlar;
Kırmızı= 1834 Alman Konfederasyon sınırları

Almanya’da Avusturya imparatorluğu hariç Alman devletleri arasında gümrük birliği ihdas edildi. Bu yeni yapılanma Prusya’nın işine çok yarayacaktı. Bu sırada mutlaki bir yönetim olan Prusya liberallere ve milliyetçilere bazı tavizler vermeye başladı. Milliyetçi gösterilere ses çıkarılmıyordu. Prusya’nın bütün eyalet meclisleri tek bir meclis çatısı altında toplanmaya çalışılıyordu.

1834’de Bazı Gelişmeler

Giuseppe ve Anita Garibaldi

1834’de Musul valisi Celili Yahya Paşa Musul dışına tayin oldu. O da bu tayini kabul ederek yeni görevine gitti. Böylece Musul’da Celili iktidarı kapandı. Osmanlı İmparatorluğunun 1830’da yeni askeri önlemleri ve araçları devreye sokması bu sonucu getirmişti.

Osmanlılar ile Rusya arasında Rusya’nın Memleketeyn’in boşaltılması sözleşmesi imzalandı.

Mısır Napolyon ordusundan işsiz kalan subayları istihdam etmeye devam ediyordu. Bazı Saint Simon’cu sosyalistler Mısır’da olup bitenleri çok ümitvar buluyorlardı. Bunlardan Enfantin ve arkadaşları Mısır’a yardıma geldiler.

Mısır bağımsız kalmak istiyordu ve Osmanlı Merkezi yönetimi ile yapılan barıştan memnun değildi. II. Mahmut’a bağımsızlık karşılığı Avusturya ve Rusya ile savaşabilecek 130.000 mevcutlu bir ordu vermeyi önerdi. Bu öneriyi II. Mahmut kabul etmedi. O da Mehmet Ali Paşaya verilen topraklardan memnun değildi.

İran şahı Kaçar hanedanının ikinci şahı Feth Ali Şah öldü. Feth Ali şah “ Baba Han “ diye nitelenirdi. 37 yıl hükümdar olmuştu. Torunu, Abbas Mirza’nın oğlu Muhammed Şah 27 yaşında tahta çıktı.

Osmanlılarda 1834’de Mektebi Ulumu Harbiye açıldı. Harbiye’de sınıf usulü yoktu, medrese tahsili gibi kitap bitiriliyordu. Bir kitap bitirilip öğrenilince, diğer kitaba geçiliyordu. Öğrenim süresi talebeye kalmıştı. Bu okulu gören Avrupalı seyyahların, okulu beğenmedikleri yazılarından anlaşılmaktadır.

Yukarı Kanada Toronto ile birleşti.

Westminster Sarayı yandı.

İtalya'da Piedmont'a cumhuriyetçi bir isyan başladı. İsyana katılanlardan biri de Giuseppe Garibaldi'ydi.

Britanya Doğu Hint Şirketinin, Çin ticaretindeki tekeli bitti.

Charles Babbage modern bilgisayarların fikir babası " analitik makineyi " tasarımladı.

Thomas Davenport Amerika'da ilk DC motoru yaptı.

İtalyan fizikçi Giovanni Aldini (d. 1762), Alman şair Karl Ludwig von Knebel (d. 1744), İskoç botanikçi David Douglas (d. 1799), Macar matematilçi Károly Hadaly (d. 1743), İngiliz yazar Samuel Taylor Coleridge (d. 1772), Fransız mucit Joseph Marie Jacquard (d. 1752), İskoç mühendis Thomas Telford (d. 1757), Antartika kaşifi James Weddell (d. 1787), İngiliz yazar William Blackwood (d. 1776), Fransız besteci François-Adrien Boïeldieu (d. 1775), İngiliz ekonomist ve politif filozof Thomas Malthus (d. 1766) 1834 yılında öldüler.

Kavram Kargaşası

Avrupa genelinde, Cumhuriyet kavramı, kafalarda çok net değildi. İtalya'da ve Almanya'da cumhuriyet ulusu toplayıcı bir kavram gibiydi. Fransa'da Napolyon cumhuriyetine sıradan insanlar arasında çok fazla tapan vardı. Napolyon'un veya onun mirasçısının, tekrar saraya dönmesi, istenen ve problemler karşısında tekrarlanan bir sözdü.

Büyük Britanya'da krallığa olan bağlılığı sarsacak bir şey yoktu. Ama yarım milyon zengin ve sekiz milyon fakir karşı karşıyaydı. Puritanizm'e bağlı bir radikal eğilim de ortaya çıkmıştı. Bunlar Tanrı önünde eşitlerin demokrasisinden yanaydılar.

Yoksullaşma büyüdükçe, sosyal mücadele düşüncesi de daha geniş topluluklara yayılıyordu. İki İrlandalı, Feargus O'Connor ve BronterreO'Brien, sosyal mücadeleyi her platformda yüceltiyorlardı.

Bu sırada Cobden ve Peel yiyecekleri ucuzlatmanın yolunu bulmuş ve uygulamışlardı (Comparative advantage). Bu Kapitalizmin daha can çekişmediğini veya çıkış yolları bulabildiğini gösteriyordu. Bunun karşılığı tüm dünya işçilerinin birleşmesi olacaktı. Proletarya'nın ülke ülke kurtuluşu neredeyse imkansızdı.

Paris'te August Blanqui ve taraftarları proletaryayı kurtaracak bir ayaklanmayı bağırıyorlardı.

Karbonarism, Blankism, Chartism, Jakobenizm, Babeufçüler, bunlar arasında asgari bir mutabakat veya minimum bir amaç birliği gerekmekteydi. Philippe Buonarroti, bunun için 1837'de ölene kadar uğraştı durdu. Bu çabalar boşuna olmadı. Proletarya ile burjuvazinin birbirinden kopuşu gençlerin zihninde daha fazla yer etti.

Thomas Robert Malthus

Thomas Robert Malthus 1834 yılında öldü. Thomas Robert Malthus (1766 – 1834) İngiliz nüfusbilimci ve ekonomi politik teorisyeniydi. Kuramları genel olarak karamsardı.

1766 yılında varlıklı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. İlk eğitimi evde verildi. 1784'de Jesus College, Cambridge'e girdi. Doğuştan yarık damaklıydı ve bundan utanç duyuyordu.

1797'de ise bir Anglikan kır vaizi olarak ruhban sınıfına katıldı.

1804 yılında evlendi ve bu evliliğinden üç çocuğu oldu. 1805'de ise İngiltere'nin ilk ekonomi politik profesörü oldu (East India Company College'da).

1789 yılında, " Nüfus Artışı Hakkında Araştırmayı " yayımladı. Daha sonra 1803 yılında bu eserini gözden geçirip tekrar yayımladı. Çalışması büyük yankılar uyandırmış ve birçok yeni tartışmaya neden olmuştu.

Herhangi bir kısıtlayıcı faktör (salgın vb.) yoksa popülasyon geometrik dizi biçiminde artar (2, 4, 8, 16, 32, 64, ...), oysa besin maddeleri aritmetik dizi biçiminde artar (1, 2, 3, 4, 5, 6, ...). Herhangi bir popülasyon, besin maddelerinin artışından daha hızlı bir oranda artarsa, zamanla kişi başına düşen besin miktarı azalır. Doğada aradaki bu fark, popülasyonda bazı bireylerin ölümlerine neden olur ve bir denge sağlanır.

Malthus geç evlenmek, az sayıda çocuk sahibi olmak gibi nüfus artışını azaltacak eylemlerin teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Yine Malthus'a göre toplumsal sefaletin en büyük nedeni alt sınıflardı ve bu yüzden bu tür bir nüfus planlaması üst sınıflardan ziyade alt

sınıflara uygulanmalıydı. Liberal bir anlayışın hakim olması gerekliliğini savunmuş ve fakir halk kesimlerine yapılan (özellikle kamusal) yardım programlarına karşı çıkmıştır. Her türlü toplumsal müdahaleye ve yardıma muhalifti.

Malthus'un düşünceleri daha kendisi hayattayken büyük tartışmalara neden olmuştu. Bugün hala Malthus'u savunanların ve onu eleştirenlerin sayısı hayli fazladır. Her ne kadar Malthus'un ve Neo-Malthusçuların 20. yüzyıl için öngördükleri sefalet ve kriz (aşırı nüfus artışı karşısında yetersiz gıda üretimi) yaşanmamış olsa da, bu tür bir krizin yaşanmamasında gelişen teknolojinin payı büyüktür.

Osmanlı Reformlara Devam Ediyor, 1835

Kürtler

Cezayir yarı bağımsız iken Fransızlar tarafından alınmıştı. Bu olay II. Mahmut'a ders oldu. Libya Osmanlıya doğrudan bağlandı. Mayıs ayında Osmanlı birlikleri Trablus'ta karaya çıktılar. Türk bir vali eyalet yönetimini eline aldı. Karamanlı ailesi İstanbul'a yollandı. Bundan sonra Trablus Osmanlı devletinin doğrudan yönetiminde kalacaktı.

Osmanlı-Tunus ilişkileri zaman zaman gerginleşse de Osmanlılar Tunus'u bırakmayı hiç istemediler. Tunuslular da bu matbuluğu, Batılı devletler karşısında bir garanti olarak görüyorlardı.

Osmanlı ile Mısır süzüşüyorlardı. 1835 – 1838 yılları arası, silahlı bir barış dönemi olmuştu.

Daha önce bahsedilen Kürt aşiret beylerinden Bedirhan Bey, devlet yanlısı politikaları nedeniyle, hükümet tarafından " Asakir-i Redife Miralaylığı " (Redif Askeri Miralaylığı) ile ödüllendirildi. Böylece kendisinin, sahip olduğu güce hükümet desteğini de ekleyerek bölgede önemli bir kudrete sahip olmuştu.

Osmanlıda idari reformlarda başlamıştı. 1835'de devlet görevlileri üçe bölündü. Önce " Kalemiye ", sonra " Mülkiye " denen sivil görevliler birinci gruptu. " Seyfiye " denen askeri görevliler ikinci gruptu. Son grup ise " İlmiye " denen hukuk ve din görevlileriydi. Mülkiye Sadrazama, Seyfiye Başkomutana, İlmiye Şeyhülislam'a bağlıydı.

Görevlilere artık kul denmiyordu. Onlar memurlardı ve dokuz hiyerarşik dereceye ayrılmışlardı. Aldıkları ücret, mevkileri ile orantılıydı. Suç işlediklerinde haklarında özel bir ceza yasası uygulanıyordu.

Dışişleri bakanlığında bir Çeviri Dairesi kuruldu. Bu dairede Rumlar değil, Türkler veya Türklerce özümlenmiş kişiler çalışıyordu. Bu daireye eleman temini için bir okul da açıldı. Yetişen elemanlar, yeniliklere açık ve canı gönülden bağlı kişiler oluyorlardı.

Dışişleri (Hariciye) Başbakanlıktan (Sadaret) tam ayrılmış değildi. Onun içinde bir kurumdu. Tanzimat'tan önce dışişleri görevini, bilindiği gibi, Reisul Küttap yapıyordu. Reisul Küttab'ın zaman içinde önemi artsa da bu görev bir vezirlik rütbesinde olamamıştı. Hariciye Nezareti kurulunca, ilk bakan (nazır) o sırada Reisul Küttab olan Yozgatlı Atıf Efendi, vezir rütbesi alarak tayin oldu.

Ordu Avrupalı subaylar tarafından takviye ediliyordu. Fransızlar Mehmet Ali Paşa tarafında olduğu için bu subaylar arasında Fransızlar yoktu. Genelde, Prusyalı, İngiliz ve Rus subaylar vardı. 1833 – 1834'de yedek birlikler olan Redif birlikleri kuruldu. Redif halkın yerel güvenliğini sağlıyor ve gerekince seferber ediliyordu. Ordu artık başına Fes takıyordu.

Şimdiye kadar Osmanlılarda yönetimi elinde tutan grup, askerlerdi. XVIII. Yüzyıl ile birlikte, dış konjonktürlerin değişmesi sonucu, kalemiye sınıfı yönetimin yüksek makamlarına çıkmaya başladı. Bu yapı Tanzimat'tan sonra kalemiye lehine daha da kuvvetlenecekti.

Şeyh Şamil İsyanı

Şeyh Şamil

Kafkaslarda Rusya Müslümanlara baskı uyguluyordu. Ayaklanmalar peş peşine geliyordu. Rusya bunları kanla bastırıyor ama biri biterken diğeri patlıyordu. Bu yıllarda Şeyh Şamil yönetiminde Dağıstan'da yeni bir isyan çıktı. Bu isyan nerede ise 25 yıl sürdü.

İmam Şamil, (1797 - Şubat 1871), Kuzey Kafkasya halklarının, Avar kökenli politik ve dini önderiydi. Kendisini Kafkasya'nın özgürlüğüne adamış olan Avar liderin doğduğu Dağıstan'da, Kafkasya'da ve tüm İslam ülkelerinde adı hala saygıyla anılmaktadır. Yirmi beş yıl sürdürdüğü savaş ile onu izleyenlerin benimsediği ideoloji Müridizm bugün de Kafkas halklarını derinden etkilemektedir. Nakşibendi tarikatında aldığı eğitim onda Rusların, Kafkasya'da ortadan kaldırmak istediği İslamiyet'i, tekrar güçlendirmek ve yaymak için uğraşmasına yol açmıştı. Aldığı eğitim özgürlük, direniş ve İslam Birliği düşüncelerinin gelişmesine yardımcı olmuştu.

1835’ Bazı Diğer Olayları

Mexico 1835-1846

1831–1836 yılları arasında Charles Darwin ile yapılan seyahatte HMS Beagle, Chonos Archipelago’ya vardı. 7 Eylül’de, Charles Darwin, Galapagos Adalarına ulaştı.

ABD başkanı Andrew Jackson’a suikast yapıldı. Bu ABD’de başkanlara yapılan ilk suikasttı.

Texas İhtilali başladı. Meksikalı askerler Gonzales, Texas’ta yaşayanları silahsızlandırmak istediler. Fakat ciddi bir dirençle karşılaştılar. Gonzales Muharebesi yapıldı. Sonuç alınamadı. Aralık ayında Texas Cumhuriyet ordusu San Antonio’yu ele geçirdi. Texas Bağımsızlık Bildirgesi, Goliad’ta imzalandı.

Aralık ayında New York’ta büyük bir yangın çıktı.

ABD'de İkinci Seminole Savaşı patlak verdi. 29 Aralık'ta ABD devleti ile Cherokee Ulusu arasında New Echota Anlaşması imzalandı.

Brezilya Rio Grande do Sul'de Farroupilha İhtilali başladı. İmparatorluk bu başkaldırıyı bastırdı.

Uruguay'da Blanco ve Colorado partilerine mensup olanlar arasında iç savaş çıktı.

İngiltere, durumu çok kötü olan tarım işçilerinin evlerine ödenek veriyordu. Bunu ödeyebilmek içinde mükelleflere çok ağır bir yoksullar vergisi konmuştu. Bu vergi 1835'de tarım işçisi ücretleri arttırılması karşılığında kaldırıldı.

İngilizce Hindistan'da resmi dil oldu.

Yeni Zelanda Birleşik Kabileleri kuruldu.

Nuremberg ve Fürth arasında İlk Germen demiryolu açıldı.

Avusturya imparatoru Francis I (d. 1768), Alman dil bilimci ve filozof Wilhelm von Humboldt (d. 1767), İngiliz mimar John Nash (d. 1752), İtalyan besteci Vincenzo Bellini (d. 1801), Fransız politikacı, ekonomist ve tarihçi Pierre Louis Roederer (d. 1754) 1835 yılında öldü.

Bulgaristan'da Eğitim

Aprilov Gymnasium

Silistre isyanı Ruslar tarafından bastırılınca, Mamarçev, Ruslardan umudunu kesmişti. 1835 yılında Tırnovalı zengin tüccar Velho Atanasov Camciyeta'nın liderliğinde ayaklandılar. Ancak içlerinden bazı Bulgarlar Osmanlılarla işbirliği yapıp, hareket planını verdiler. Ayaklanma böylece kolayca bastırıldı.

Bulgar aydınları bu olaydan şu dersi aldılar. Ayaklanma için aceleye gerek yoktu. En önemli olan bilinçli bir halkın varlığıydı. O olmadan isyan olmuyordu. Yabancı devletlerin desteği de ayaklanmanın başarısı için yeterli olmuyordu.

Derslerini alan Bulgarlar, Bulgar dilindeki eğitimi modernleştirip, yaygınlaştıracaklardı. Böylece ortaya orijinal bir milli program çıkacaktı. Bu beraberinde eğitimde laikleşmeyi de getirecekti.

Bulgarlar Helen dilinde eğitim ve Fener Rum patrikhanesinin etkisindeydiler. Vasil Aprilov Rusya ve Avrupa'da okumuştu. 1831 yılına kendini Yunanlı sayıyordu. Sonra Venelin'in (1802 – 1839) Bulgar tarihini okudu. Bulgar olma bilincine erişti.

Aprilov kendini Bulgar eğitimini modernleştirmeye ve yaygınlaştırmaya atadı. 1835'de Gobrovoda ilk modern Bulgar okulunu kurdu. Okula zenginler değil orta tabaka rağbet edip, yardım etti. Okul eğitim sisteminde iyi öğrenciler, zayıf öğrencilerin yetişmesinde öğretmenlere yardım ediyorlardı (Bell-Lancester).

Rusya'daki Bulgar tüccarların da yardımı ile kısa sürede okullar yaygınlaştılar.

Times

Times okuma, barış umudu

Basın güç olma yolunda epey bir yol almıştı. Basını ele geçiren bir hükümet, zenginleri de himayesine kolayca alabilirdi. Gazetelerin sayfa sayısı az, fiyatı yüksekti. Halk gazeteyi kahvelerde okumayı tercih ediyordu. Ama halk gün geçtikçe de daha iyi haber almak istiyordu.

John Walter sayesinde " Times " ortaya çıkmıştı. Haber ajansları gazeteye doğru ve hızlı haber için vazgeçilmez oluyordu. Havas ve Reuter haber ağını hızla yaygınlaştırıyorlardı. Haber önce posta güvercinleri ile iletilirken devreye demiryolu ve telgraf girmişti. Artık gazetelerde duyurular ve ticari ilanlar vardı. Bunların geliri gazetelerin mali yükünü azaltıyordu. Satışlar arttı, fiyat düştü. ABD'de " Sun " ve " Morning Herald " yayınlanıyordu.

Romagnosi ve Tefrika Roman

George Sand

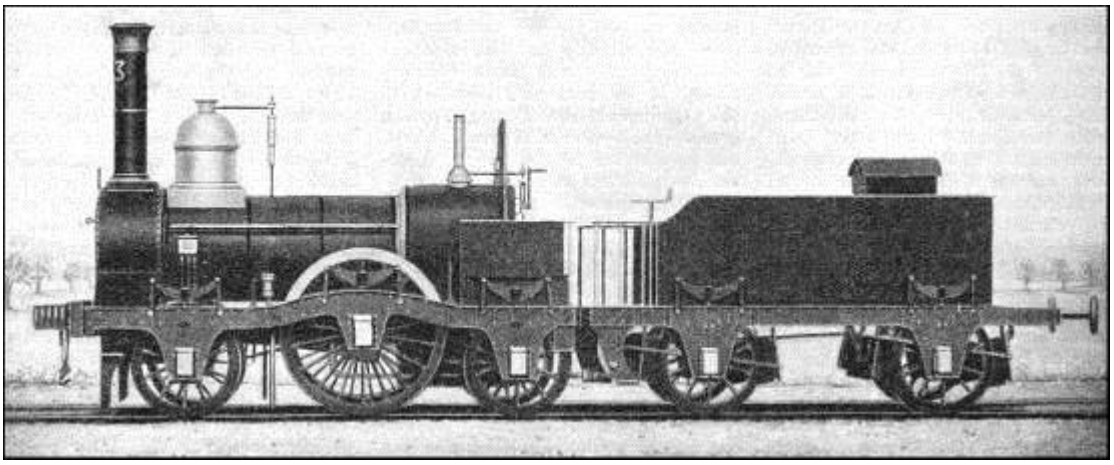
1835 yılında çok önemli bir İtalyan yazar, Giovanni Domenico Romagnosi (1761 – 1835) öldü. Çok kültürlü bir kişiydi. Tarih, hukuk, politika ve fizik konularında yazmıştı. Siyasi eserlerini başında " Anayasalar Bilimi " adlı eseri gelir. Eseri 1815'de yanmış ama ancak ölümünden sonra 1848'de yayımlanmıştır. Yazar dengelere dayalı siyaset yapan ılımlı bir monarşiden yanaydı. Ülkede askerler (ordu), kamuoyu, din, entelektüeller denge içinde yönetilmelidirler. Kralın iktidarını sınırlama görevi meclisindi. Meclis içinden çıktığı toplumu doğru temsil etmeliydi.

Romagnosi'ye göre din otoriteden, kamuoyu (akıl) hürriyetten yanaydı. Gayrimenkul mülkiyeti otoriteden, menkul mülkiyeti hürriyetten yanaydı. Daimi ordu otorite aracıydı. Milisler ise hürriyet aracıydılar. Bu sıralarda Milli Muhafız Kıtaları hürriyetçi Anayasaların bekçisi sayılıyordu.

Anayasa Bilimi önemli bir eserdir. Ancak geç yayınlanması ve çok kişi tarafından bilinmemesi işin üzülecek yanıdır. Eser topluma yapabileceği katkıyı yeteri kadar yapamamıştır.

Fransa'da Emile de Girardin, tefrika roman yolunu açtı. Öyle tuttu ki Balzac, George Sand gibi büyük yazarlar da tefrika yapmaya başladılar. Onları Alexandre Dumas, Eugene Sue takip etti. Yazarlar tefrika yapıyor ama bir yandan da gazetelerden illallah çekiyorlardı.

Avrupa'nın Kara, Su ve Demir Yolları

XVIII. yüzyılda başlayan yol yapımı hızlanarak devam ediyordu. İspanya'da elli yılda araba geçişine uygun 3.000 Km yol yapıldı. Moskova Petersburg arasına şose yapıldı. Fransa'da yolların toplam uzunluğu 33.000 Km'ye varmıştı. Almanya, Kuzey İtalya'da yeni yollar yapılıyordu. Fransız yolları düzgün ve güzelken, İngiliz yolları dar, virajlı ve engebeliydiler. İngiltere'de de 32.000 Km yol vardı. Bu sayı asrın ortasında 50.000 Km olacaktı.

En zoru yolların bakımını sağlamaktı. Köy yollarının bakımı o köylere aitti. Büyük ulaşım yolları görevlilerin gözetimine verilmişti. Yol bakım ihtiyacı, yol yapımının gelişmesine neden oluyordu. Önce su tutmasın diye hafif kamburlaştırıldı. Sonra silindirle kolay ezilsin diye kum ve çakıl döküldü. 1830'da Belçika'da " makadam " (kırma taş) döşenip, üzerinden silindir geçirildi. ABD ise çok uzun mesafeli yollar yapmak zorundaydı. Onlar kum çakıl dökme usulünü geliştirdiler.

İngiltere'de ortaya yolcu arabaları çıkmıştı. Bu arabalar çok rağbet gördü. Paris Rennes arası 4 gün, Lyon 6 gün olmuştu. Ancak arabaların hızı gittikçe artıyor, seyahat süresi kısalıyordu. Bunlar ağırlığı 5 ton olan ve içine 16 – 18 yolcu alan ağır arabalardı. Posta arabaları ise hafifti. İçine 3 – 4 yolcu alıyordu ve diğerlerinden çok daha hızlıydı. Hızları saatte 15 Km'ye kadar çıkmıştı. Mektup ücreti mesafeye göre alınıyordu. Fransız devrimi öncesi Fransa'da yılda 30.000 olan mektup sayısı 100.000'e geçmişti.

Ağır malların taşınması kara yolu ile pahalı olduğundan, suyolları çok önem taşıyordu. İngilizler büyük haliçleri birleştirmiş ve bunları sanayi merkezlerine bağlamışlardı. Fransa'da devrim kanal geçiş ücretlerini sıfırlamıştı. Krallık kanalları tekrar satın aldı. Fransa'da kanal çalışmaları tekrar başladı.

Rhene (Ren) nehrinde taşımacılık çok pahalıya mal oluyordu. Bu büyük nehrin düzenlenmesi 1851 yılına kadar başarılamayacaktı. Elbe üzerinde ise geçişi serbestti. Vistül konusunda Prusya ile Rusya birlikte çalışmalarda bulunuyorlardı.

Kuzey Amerika'da ve Sibirya'da büyük göller, uzun nehirler vardı. Bunların düzenlenmesine ve kanallarla birbirine bağlanmasına başlanmıştı. ABD'de suyolları şimdilik 7.000 Km idi. Amerika buharlı gemileri de çalıştırmaya başlamıştı.

Denizlerde de buharlı gemiler çoğalmaya başlamıştı. ABD'de 1815'de 100 adet buharlı gemi varken bu sayı 1830'da 400'ü aşmıştı.

Demir yolları önce İngiltere madenlerinde küçük dekoviller için kullanıldı. 1814'de ise her biri 30 ton ağırlığında 8 vagonu arkasına takıp 7 Km hızla götüren Stephenson'un lokomotifi ortaya çıktı. Pahalıydı, kısa mesafeler için düşünülmüştü. Maden kömürü taşımacılığında kullanılmak için yapılmıştı. 1825'de, yine Stephenson, lokomotifi insan taşımacılığının hizmetine verdi. 1830'da İngiltere'de 279Km, ABD'de 65 Km demir yolu vardı. 10 sene içinde Avrupa'da demir yolu 3.534 Km'ye, ABD'de 4.509Km'ye çıkacaktı. Bir 10 yıl daha geçince ABD demir yolları 14.400 Km'ye varacaktı.

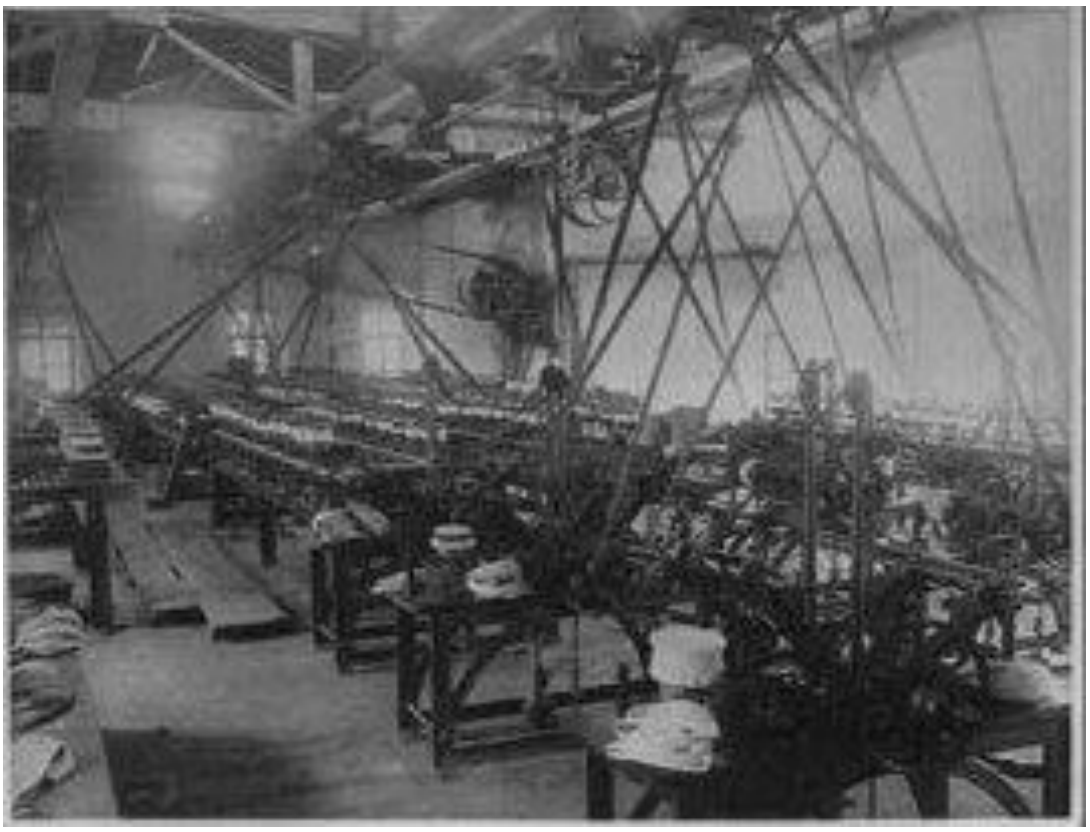
Kara Avrupa'sı hala kara yolunun ve su kanallarının peşinden gidiyordu. Şimdilik demiryollarındaki potansiyeli göremiyorlardı. Kara Avrupa'sında belki biraz Belçika demir yollarını önemsemişti.

Almanya'da ilk demiryolu Nürnberg-Fürth arasında açıldı. Onu Leipzig-Dresten yolu izleyecekti. Yalnız demiryolları merkezi yönetim tarafından her açıdan sıkı denetleniyordu. Almanya gibi parçalanmış bir ülkedeki bu kamu baskısı şaşırtıcıydı.

Tren yolcuğu ve gittikçe artan hızı kişilerde coşku yaratıyordu. Tren ile yolculukla ilgili şiirler yazılmaya başlandı.

Demiryolu yolculuğu ve yük taşıması kısa süre içinde ucuzlamaya başlayacaktı.

Osmanlı Devleti Mecburen Tekstile El Atıyor, 1836

Fes fabrikası

İngiltere'de dokuma sanayinde makine imalatına geçilmesi ile 1830'lardan sonra Osmanlı pamuklu dokuması hızla yok olmuştu. Bunun bir sonucu da Osmanlının askeri ihtiyaçlara cevap verebilmek için, askeri üretim fabrikalarını kurmaya zorlanmış olmasıdır. Feshaneler, ardından Beykoz fabrikaları kuruldu. XIX. Yüzyılda Osmanlı sanayileşme ihtiyacını hissetmişti.

Osmanlının askeri nedenlerle askeri kumaş üretim fabrikaları kurmasının ardından, Cumhuriyet döneminde Sümerbank kurulacaktır. Sümerbank kumaş üretiminde Türkiye'de öncü olacak ve işçi olarak ve yönetici olarak pek çok insan yetiştirecektir. Daha sonra Sümerbank'ın açtığı yoldan Türk Özel Sektör iplik ve kumaş fabrikaları gelecektir. Türk tekstil sanayi uzun bir süre, çok yakın tarihlere kadar Türk sanayileşmesinin ve ihracatının itici gücü olacaktır.

Tabii tekstil sanayinin vazgeçilmezi olan tatbiki güzel sanatlar alanına da Osmanlı döneminde mecburi el atılmıştır.

Mustafa Reşit Paşa ve diğer yenilikçiler, Osmanlı kentlerinin ve özellikle İstanbul'un Avrupa'nın modern kentlerine benzemesini istiyorlardı. Yollar genişlemeli, çıkmazlar

kaldırılmalı, anayollar olmalı, kent mümkün olduğu kadar dama taşına benzemeliydi. Yapılar da taştan yapılmalıydı. Bununla ilgili planlama çalışmalarına bir süre sonra başlanacaktı.

Osmanlılar ile Rusya arasında Rusya'nın Silistre'yi boşaltılması sözleşmesi imzalandı.

Mısır ile merkez arasında Fransa aracılığı ile İstanbul'da yapılan görüşmelerde Mehmet Ali Paşa irsi valilik istedi. II. Mahmut'ta buna karşı Suriye'yi istiyordu. Görüşmeler somut bir sonuç vermedi.

Cezayir'de Fransız işgali yaygınlaşıyor ama Konstantin beyi Hacı Ahmet direniyordu. Hacı Ahmet Osmanlı devletinden sürekli yardım istiyordu. Ancak bu yardım hiçbir zaman gelemedi. Belli ki Osmanlılar Balkanlar gibi yakın dertlerini önceliğe almış, Cezayir'i gözden çıkarmışlardı.

1836'ın Bazı Olayları

Alamo

Texas'da Alamo kalesi Meksika kuvvetleri tarafından kuşatıldı. Kuşatma 13 gün sürdü (Alamo Muhaberesi). Kanlı savaşlar sonunda 182 Texaslı 5.000 kişilik orduya ancak 13 gün dayanabildi. 6 Mart'ta kale Meksikalıların eline geçti. Peşinden yapılan San Jacinto Muharebesinde Meksikalı general Antonio López de Santa Anna Texaslı General Sam Houston'a yenildi ve esir düştü.

Arkansas, ABD'nin 25. devleti oldu. Teksas'da Houston kenti kuruldu. ABD'de 1836 başkanlık seçimini Martin Van Buren kazandı.

2 Ekim 1836'da Charles Darwin (Darwin) Britanya'ya döndü. Darwin pek çok hayvan fosili bulmuştu. Bu hayvanların benzer Afrika ve Avrupa türleriyle akraba olduklarını düşündü, oysa İngiliz biyolog Richard Owen 1836'da bu hayvanların modern Güney Amerika türlerine çok daha yakın olduğunu gösterdi. Böylece Darwin'in kafasında şekillenmekte olan doğal seçilim fikrine bir destek daha sağlayacaktı.

Güney Avustralya kolonisi resmen ilan edildi.

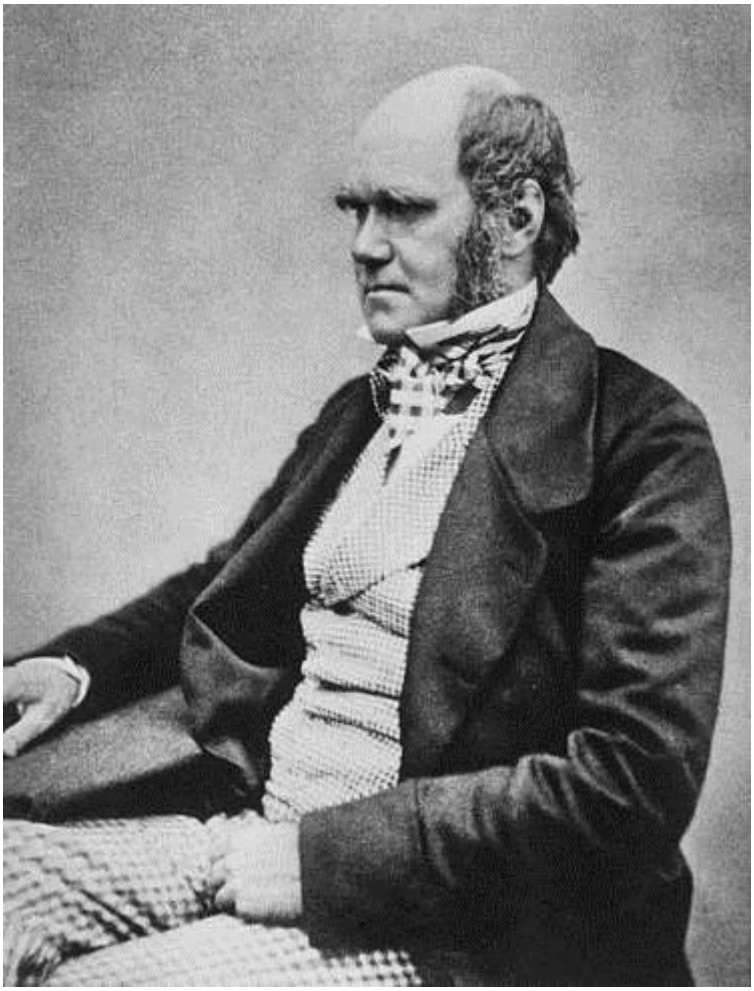
Silezya'da Camcılık odunla ısıtılan fırınları terk edip, ızgaralı ocağı kullanmaya başladı.

Saint Petersburg'da Lehman tiyatrosu yandı. 800 kişi öldü.

Alman fizikçi ve doğa bilimci Bernhard Meyer (d. 1767), Britamyalı fizikçi ve yazar John Cheyne (physician) (d. 1777), Amerikalı matematikçi Nathaniel Bowditch (d. 1773), Fizikçi André-Marie Ampère (d. 1775), ABD'nin 4. Başkanı James Madison (d. 1751), Fransız mühendis ve fizikçi Claude-Louis Navier (d. 1785), Fransız fizikçi Antoine Laurent de Jussieu (d. 1748), Çek şair Karel Hynek Mácha (d. 1810), Fransız kralı Charles X of France (d. 1757) 1836 yılında öldüler.

Charles Darwin

(Wikipedia'dan alıntı)

Charles Darwin

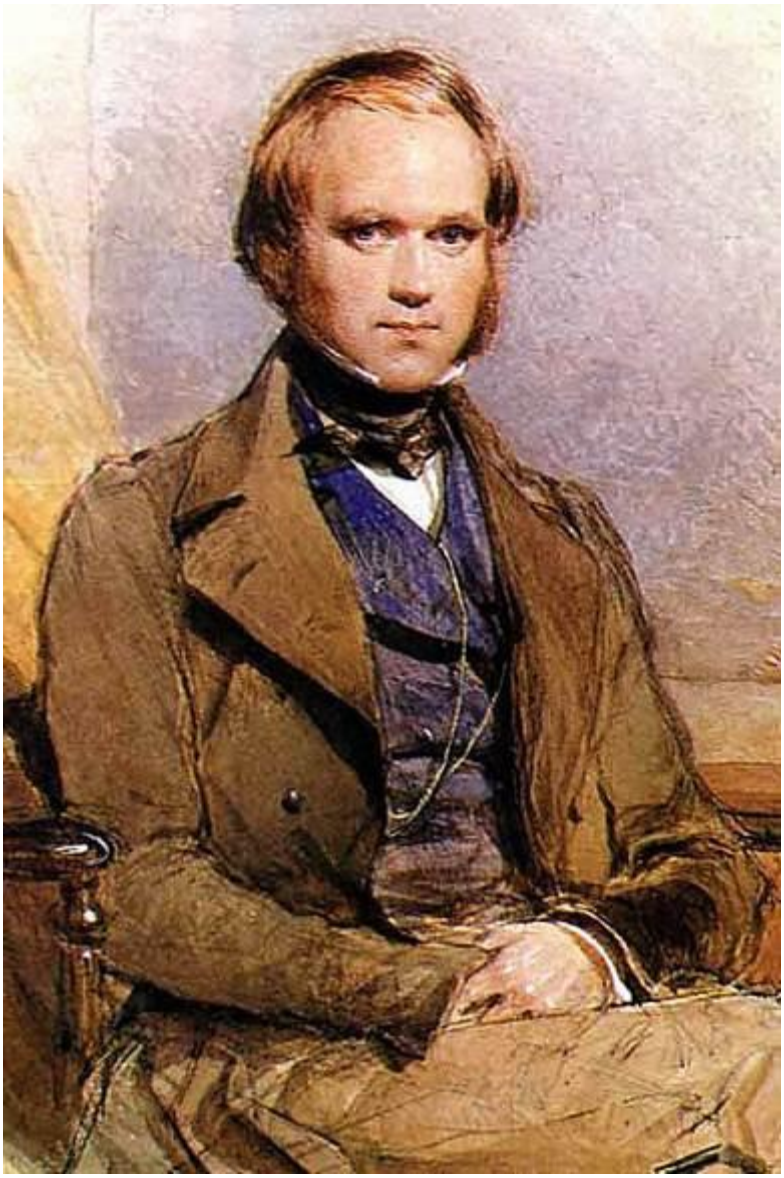
1859 yılında Charles Darwin " On the Origin of Species " (Türlerin Kökeni) adlı eserini yayınladı.

Charles Robert Darwin (Darwin) (12 Şubat 1809 – 19 Nisan 1882), İngiliz biyolog ve doğa tarihçisidir.

İnsan dahil tüm canlı türlerinin doğal seçilim yoluyla bir ya da birkaç ortak atadan türediğini öne sürmüş ve bunu destekleyen pek çok kanıt ortaya koymuştur. Darwin'in fikirleri üzerine kurulan modern evrim teorisi, bugün biyoloji biliminin temeli ve birleştirici öğesidir. Bilim Dünyası, evrimin gerçekleştiği gerçeği Charles Darwin'in yaşadığı dönemde, doğal seçilim teorisinin evrimin ana açıklaması olduğu ise 1930'lu yıllarda kabul etmiştir.

Darwin'in doğa tarihine duyduğu ilgi, önce Edinburgh Üniversitesi'nde tıp, sonra Cambridge Üniversitesi'nde teoloji okurken gelişti. Beagle gemisinde yaptığı beş senelik yolculuk sırasında, Charles Lyell'ın ortaya attığı, geçmişteki jeolojik süreçlerin bugünkülerle aynı

olduğunu savunan teoriyi destekleyecek pek çok gözlem yaptı ve iyi bir jeolog olarak ünlendi. Aynı yolculukta, canlıların coğrafi dağılımı ve fosiller üzerine yaptığı gözlemler sonucunda, türlerin birbirine dönüşümüyle ilgilenmeye başladı ve 1838'de doğal seçilim fikrini geliştirdi. Daha önce benzer fikirlerin " sapkınlık " olarak nitelendirildiğini ve bastırıldığını bildiğinden, uzun süre fikirlerini en yakın arkadaşları dışında kimseye açmadı. Olası itirazlara en iyi şekilde cevap verebilmek için araştırma yapmaya ve kanıt toplamaya başladı. 1858'de Alfred Russell Wallace'dan aldığı bir mektubu okuyunca, Wallace'ın da kendisininkine benzer bir teori geliştirdiğini anladı, ve teorisini yayımlamaya karar verdi.

1830'ların sonunda yapılmış Darwin

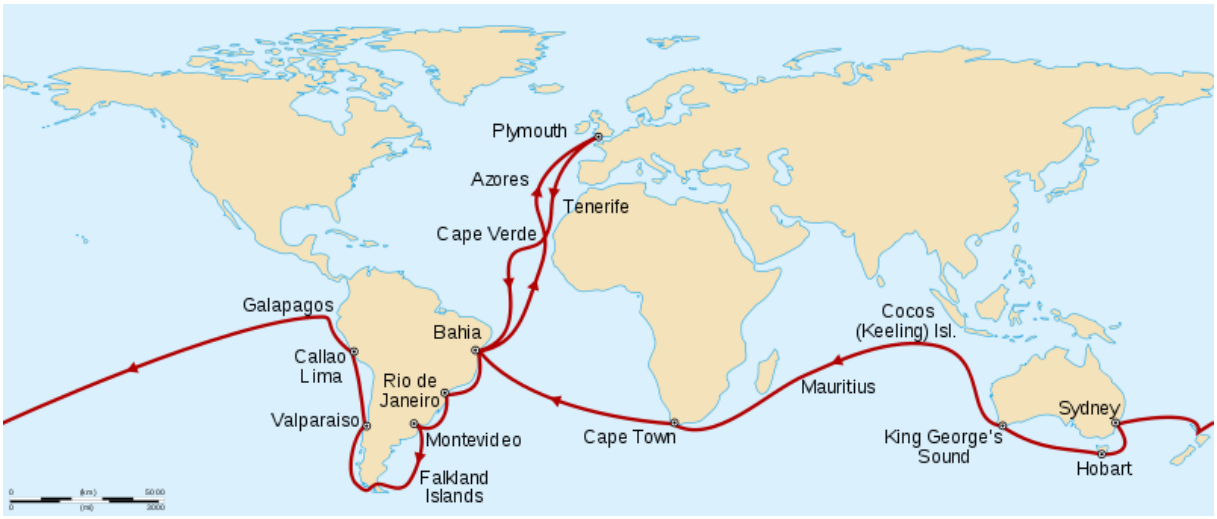
1859'da yayımladığı " On the Origin of Species " (Türlerin Kökeni) adlı kitabı, canlıların ortak atalardan evrimleşerek çeşitlendiği fikrinin geniş kabul görmesini sağladı. Daha sonra yayımladığı " The Descent of Man and Selection in Relation to Sex " (İnsanın Türeyişi, ve Cinsiyete Mahsus Seçilim) kitabında insan evrimini ve cinsel seçilim fikrini inceledi. " The Expression of the Emotions in Man and Animals " (İnsan ve Hayvanlarda Duyguların İfadesi) adlı kitabında ise insanların ve hayvanların duygularını ifade ediş şekilleri arasındaki benzerlikleri ortaya koydu.

Darwin, 12 Şubat 1809'da İngiltere'nin Shropshire bölgesindeki Shrewsbury kasabasında, Robert ve Susannah Darwin'in beşinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Robert Darwin ve baba tarafından dedesi Erasmus Darwin, ünlü doktorlardı. Annesi ise zengin bir çömlek imalatçısının kızıydı. Darwin Temmuz 1817'de, henüz sekiz yaşındayken, annesini kaybetti.

Eylül 1818'de ise Shrewsbury Okulu'nda yatılı öğrenci olarak eğitime başladı.
1825'te mezun olan Darwin, bir süre babasının yanında stajyer doktor olarak çalıştıktan sonra İskoçya'daki Edinburgh Üniversitesi'nin tıp fakültesine yazıldı. Okulda çalışan Guyana kökenli eski bir köleden hayvan doldurma sanatını öğrendi. Doğa tarihiyle ilgilenen öğrencilerin kurduğu Plinius Topluluğu'na (Plinian Society) katıldı. Öğretmeni Robert Edmund Grant'ten Jean-Baptiste Lamarck'ın evrim teorisini öğrendi ve Grant ile beraber deniz canlılarını inceleyip ortak atalardan evrilme teorisini destekleyen homoloji (farklı canlı türlerinde aynı temel yapıya sahip organların bulunması) örnekleri buldu. Bir başka öğretmeni olan Robert Jameson'dan ise jeoloji ve bitkilerin sınıflandırılması üzerine dersler aldı, Edinburgh Kraliyet Müzesi'nin bitki koleksiyonunu düzenlemede Jameson'a yardımcı oldu.

Darwin'in tıp eğitimini iyice boşladığını fark eden babası, 1827'de onu Edinburg'tan alarak Cambridge Üniversitesi'ne bağlı Christ's College'a yazdırdı. Darwin'in teoloji okuyup bir din adamı olmasını umuyordu. Ama Darwin'in asıl ilgi alanı hala doğa tarihiydi. Kuzeni William Darwin Fox ile beraber böcek toplamaktan hoşlanıyordu. Böceklere olan ilgisi sayesinde botanik profesörü John Stevens Henslow ile tanışan Darwin, bu profesörle yakın arkadaş oldu ve hem Henslow'un doğa tarihi dersine yazıldı, hem de ondan özel dersler almaya başladı. Darwin 1831 yazını, jeoloji profesörü Adam Sedgwick ile beraber Galler'in jeolojik katmanlar haritasını çıkararak geçirdi.

1831 sonbaharında Henslow, Darwin'i HMS Beagle gemisinin kaptanı Robert FitzRoy ile tanıştırdı. Beagle, Aralık 1831'de FitzRoy'un komutasında iki senelik bir Güney Amerika yolculuğuna çıkacaktı. Kaptan yolda kendisine arkadaşlık edecek iyi eğitimli bir doğa bilimci istiyordu. Henslow'un tavsiyesi üzerine FitzRoy, Darwin'i gemisine almayı kabul etti.

Beagle yolculuğu

HMS Beagle'ın yolculuğu iki yerine beş yıl sürdü. Darwin, yolculuk boyunca çok çeşitli jeolojik oluşumlar, fosiller ve canlılar keşfetti ve bunlardan örnekler topladı. Fırsat buldukça Cambridge'e keşiflerini anlatan ayrıntılı mektuplar yazıyor, topladığı ilginç örnekleri postalıyordu. Bu sayede, kendisi uzakta olmasına rağmen, İngiliz doğa bilimcileri arasında

ünü epey yayıldı. Yolculuk boyunca tuttuğu günlüğüne, doğa bilimsel keşiflerinin yanı sıra, karşılaştığı değişik insan topluluklarıyla ilgili kültürel ve antropolojik gözlemlerini de yazıyordu. Bu günlüğü 1839'da " The Voyage of the Beagle " (Beagle Yolculuğu) adıyla yayımlayacaktı.

Beagle'ın yolculuğu

Yolculuk Darwin için kolay olmadı. Deniz tutmasından fena şekilde etkilendi, Ekim 1833'te Arjantin'de ateşli bir hastalık geçirdi, Temmuz 1834'te ise And Dağları'ndan Şili'ye dönerken tekrar hasta oldu ve bir ay yataktan çıkamadı.

Yolculuğun başında Kaptan FitzRoy, Darwin'e Charles Lyell'ın " Principles of Geology " (Jeolojinin Prensipleri) adlı kitabını vermişti. Lyell bu kitabında jeolojik oluşumların, bugün de devam eden çok yavaş süreçlerin etkisiyle, çok uzun çağlar sonucunda oluştuğunu savunuyordu. Darwin (Darwin), Batı Afrika açıklarındaki Santiago adasında, yüksek volkanik kaya yamaçlarında mercan ve deniz kabuğu kalıntıları bulunca, bu yamaçların bir zamanlar deniz altında bulunduğunu ve Lyell'in söylediği gibi çağlar boyunca yavaş yavaş yükseldiğini anladı. Darwin yolculuk boyunca pek çok önemli jeolojik keşif yapacaktı.

Patagonya'da gördüğü, deniz kabukluları ve çakıldan oluşan geniş düzlüklerin yükselmiş sahiller olduğunu tahmin etti. Şili'de bir deprem sonrasında deniz seviyesi üstünde kalmış midye yatakları gözlemleyince, kıyının deprem sonucu yükseldiğini anladı. Benzer şekilde, And Dağları'nın yamaçlarında, kumlu sahillerde yetişen ağaçlara ve deniz kabuklularına ait fosiller buldu. Bu yamaçların da zaman içinde yükseldiği sonucuna vardı. Ayrıca Hint Okyanusu'nda bol bol inceleme fırsatı bulduğu atollerin (mercan adalarının), deniz tabanından yükselen volkanik dağların çevrelerinde oluştuğunu keşfetti.

Darwin Güney Amerika'da, soyu tükenmiş devasa memelilere ait fosiller buldu. Bu fosillerin bulunduğu katmanlarda modern deniz kabuklularına ait kalıntılar da vardı, yani bu

memelilerin soyu yakın zamanlarda, herhangi bir iklim değişikliği ya da felaket olmadan tükenmişti. Darwin'in zamanında yaygın görüş, fosillerin Nuh tufanı benzeri büyük felaketlerde ölen hayvanlar olduğuydu.

“ Principles of Geology'nin “ 1832'de çıkan ikinci cildi, Güney Amerika'daki Darwin'e postalandı. Charles Lyell, bu ciltte evrim fikrine karşı çıkıyor, biyolojik türlerin dağılımını " yaradılış merkezleri " fikriyle açıklıyordu. Darwin, bir taraftan bunu okurken, bir taraftan da daha sonra kendi evrim teorisini destekleyecek olan çok önemli gözlemler yapıyordu.

Galápagos Adalarından pek çok " alaycı kuş " (mockingbird) örneği topladı. Bu kuşların, yaşadıkları adalara göre ufak fizyolojik farklar gösterdiklerini fark etti. Yerel İspanyolların, bir kaplumbağanın görünüşüne bakarak hangi adadan geldiğini anlayabildiklerini öğrendi. İngiltere'ye dönüş yolculuğunda notlarını düzenlerken, " alaycı kuşlar ve kaplumbağalar hakkındaki şüphelerim doğruysa, türlerin değişmezliği fikri sarsılacaktır " diye yazacaktı. Avustralya'da gördüğü keseli sıçan-kangurular ve ornitorenkler Darwin'i o kadar şaşırttı ki, Dünya canlılarının iki ayrı yaratıcı tarafından yaratılmış gibi olduklarını düşündü.

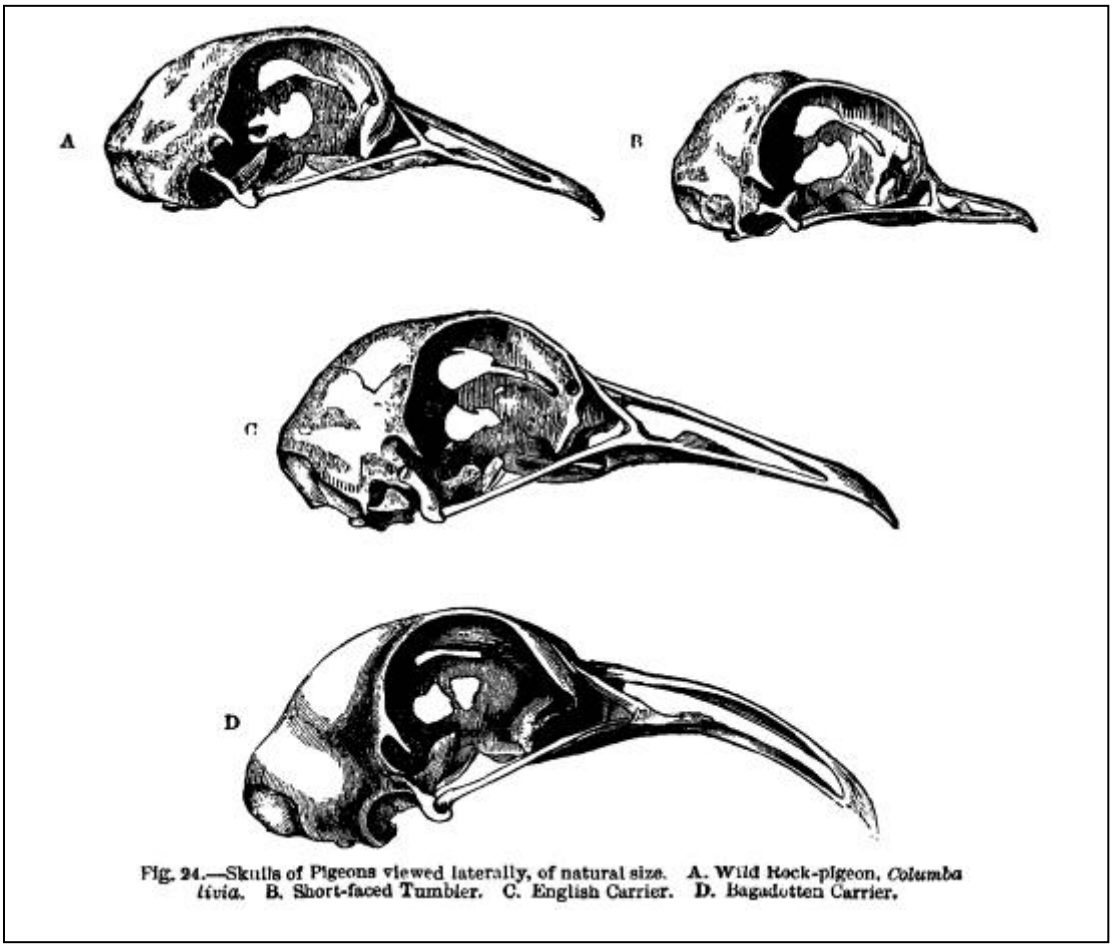

Fig. 24.—Skulls of Pigeons viewed laterally, of natural size. A. Wild Rock-pigeon, *Columba livia*. B. Short-faced Tumbler. C. English Carrier. D. Bagadotten Carrier.

Beagle'ın 1826-1830 arasındaki ilk yolculuğu sırasında, Güney Amerika'nın en güney ucundaki Tierra del Fuego'dan alınmış ve İngiltere'de " medenileştirilmiş " olan üç Yagan yerlisi, misyonerlik yapmaları için kabilelerine geri verildi. Bir sene geçtiğinde, yerliler misyonerlik görevini bırakmış, eski hayatlarına geri dönmüşlerdi. Darwin, kısmen bu tecrübe sonucunda, insanların hayvanlardan sanıldığı kadar uzak olmadığını düşünmeye başladı.

Darwin, insan toplulukları arasındaki yaşayış farklılıklarını, ırksal gelişmişlikle değil, kültürel gelişmişlikle açıklıyordu. Güney Amerika'da şahit olduğu kölelik kurumundan hoşlanmıyor, Avrupalı kolonilerin Avustralya ve Yeni Zelanda'daki yerli halklara verdiği zarardan üzüntü duyuyordu.

Yolculuğun sonlarına doğru Darwin'in tuttuğu ayrıntılı notları okuyan Kaptan FitzRoy, yolculukla ilgili resmi raporun doğa bilimle ilgili son kısmını Darwin'in yazmasını rica etti.

İngiltere Kraliçesi Victoria, 1837

Kraliçe Victoria taç giyiyor

İngiltere tahtına Kraliçe Victoria geçti.

Victoria (1819 –1901), Birleşik Krallık ve İrlanda Kraliçesi (1837 – 1901) ve Hindistan İmparatoriçesi (1876 – 1901) olarak yaşadı. XIX. yüzyılda 63 yıl yedi aylık bir süreyle Birleşik Krallık tarihinde en uzun süre saltanat sürmüş hükümdardır.

Tahta amcası IV. William'ın ölümü üzerine 20 Haziran 1837 tarihinde 18 yaşındayken çıktı. 1840 yılında kuzeni Prens Albert ile evlendi ve 9 çocuk sahibi oldu. Siyasi yaşamda aktif rol aldı.

1861 yılında Prens Albert öldükten sonra yaşamının geri kalan kısmını siyahlar giyerek yas içinde geçirdi.

Kraliçe Victoria'nın 9 çocuğundan 8'i diğer Avrupa hanedanlarından kişilerle evlendiler. Günümüzde bile birçok Avrupa monarşileri Kraliçe Victoria'nın soyundan gelen kişilerle yönetilmektedir.

Babası Kent Dükü, Edward Agustus ve Annesi Kent Düşesi, Victoria (Saxe-Coburg-SaalfeldVictoria)'nın tek çocuğuydu. 24 Mayıs 1819'da Londra, Kensington sarayında doğdu.

Prenses Victoria'nın babası, doğumundan sekiz ay sonra zatürreden öldü. Büyük babası George III altı gün sonra öldü. Prenses Victoria'nın amcası (Gal prensi) Kral George IV olarak tacı giydi. Victoria'nın ardıllığı en yüksek pozisyonda olanlardan biriydi.

Victoria'ya Almanca, İngilizce, İtalyanca, Yunanca, Fransızca, aritmetik, müzik ve tarih eğitimi aldı. Favorisi tarihti.

Kent Prensesi Victoria Onbir yaşında iken, Kral George IV çocuksuz olarak öldü. Tacı kardeşi St. Andrews ve Clarence düküne(Kral Willam IV) bıraktı. Netice olarak genç prenses Victoria taca varis oluyordu. Kanun o zaman çocuk kraliçe için gerekli tedbiri almamıştı. Parlemento 1830'da vekalet yasasını geçirdi.

Prenses Victoria 1836'da on altı yaşında iken gelecekteki kocasına rastladı, Gotha ve Saxe-Coburg prensi Albert. 1839'daki ikinci karşılaşmasından önce ona aşık olmuştu. Prens Albert Victoria'nın birincil kuzeni idi

Kral IV. William, 71 yaşında iken 20 Haziran 1837 de kalp yetersizliğinden öldü. Victoria günlüğüne " Saat 6 da annem tarafından uyandırıldım, bana Canterbury başpiskoposu ve lord Conyngham'ın burada olduklarını ve görüşmek istediklerini söyledi. Yataktan kalktım ve oturma odasına gittim (sadece geceliğimleydim), ve onları gördüm. Conyngham o zaman bana amcamın artık olmadığını, bu sabah saat 2 yi 12 geçe öldüğünü bildirdi. Ve sonuç olarak ben Kraliçe idim" diye yazdı.

Victoria şimdi Birleşik Krallık Kraliçesiydi.

.

1837 Osmanlı İmparatorluğu

Moltke'nin heykeli

II. Mahmut'un Mehmet Ali Paşaya yenilmesi ve bir kısım topraklarını kaybetmesi, saygınlığını zedelemişti. Avrupa devletlerinin desteği olmasa bu sorunla baş edemeyecekti. Avrupa'ya yollanan elçilerden biri de Paris Elçisi Mustafa Reşit Efendiydi. Yolladığı raporlarda " sivilizasyon " tabiri çok dikkat çekiyordu. Avrupa ve özellikle Fransa kamuoyu sivilizasyona takılmıştı.

Mustafa Reşit Efendi gazetelere para ile yazılar yazdırarak Fransız halkını yanına çekmeye çalışıyordu. Tabii aynı şeyi Mehmet Ali Paşa da yapıyordu.

Osmanlı Devleti sivilizasyonu vurgulamak için yaptığı yenileştirmeleri tanıtacak abartılı törenler düzenliyordu.

Bu sırada II. Mahmut tarafından davet edilip Osmanlı imparatorluğuna gelen Helmut von Moltke'de İstanbul'daydı. Mustafa Reşit Paşanın kent planlaması hakkındaki düşünceleri çerçevesinde, kent planlamasına katıldı ve " Tanzimat Kentçiliğinin " temellerini attı.

Kahire'de Osmanlı Mısır görüşmeleri devam ediyordu. Başta Suriye Mısır'ı bağrına basmıştı. Sonra Mısır'ın koyduğu vergilere karşı Suriye'de bir tepki başladı.

1837’nin Bazı Gelişmeleri

Foster Kalesi

1837 yılında Cezayir’de Konstantin (Constantine) kenti de Fransızların eline geçti. Hacı Ahmet ise Osmanlılardan yardım isteyerek direnmesine devam ediyordu. Epey bir süredir Cezayir’deki Osmanlı memurları, Osmanlı müdahalesinden umut keserek birer, ikişer İstanbul’a dönmüşlerdi. Cezayir artık sadece Emir Abdülkadir ile işgale direniyordu. Emir Abdülkadir, çok uzun zaman direndi ve Fransızları canlarından bezdirdi.

Yunanistan’da kral Otto, Bavyeralı çevresi ve özellikle Joseph Ludwig von Armansperg'e verilen tam yetki nedeniyle kısa sürede halkın gözünden düşmüştü. Bavyeralıların baskıcı yönetimi ve ağır vergiler yüzünden doğan hoşnutsuzluk ancak Joseph Ludwig von Armansperg'in görevden çekilmesi ile yatıştırıldı.

1837’de Kolera salgını Avrupa’da çok kişiyi öldürmüştü. Fransa’da 100.000, Berlin 1.400, Viyana 2.000, Londra 6.700 ölü vardı. İmkanı olanlar kentlerden kırsal alanlara kaçmışlardı. Bu salgına “ Büyük Korku “ adını taktılar.

Amerika’da da suçiçeği salgını Kızılderilileri bitiriyordu. 1837 – 1838 suçiçeği salgınları da düzlüklerdeki yerlileri kırıp geçirdi ve nüfuslarını çok azalttı. 1832 yılında Federal Hükümet Kızılderililer için suçiçeği aşılama kampanyası başlattı.

Seminoles, Foster Kalesine hücum ettiler.

Michigan, ABD’nin 26. devleti oldu. Martin Van Buren, Andrew Jackson sonra ABD başkanı oldu.

10 Mayıs’ta New York’ta 1837 Panic’i başladı.

İtalyan şair, filozof ve filolojist Giacomo Leopardi (1798 – 1837) öldü.

Samuel Morse, telegraf'ın patentini aldı.

İspanya'da Aranzueque Muharebesini Liberaller (İspanya kraliçesi Isabel II yanlıları) kazandı. Carlists (Veliaht Carlos yanlıları) yenilince Birinci Carlist Savaşı da bitmiş oldu.

Saint Petersburg, Kışlık Saray'da yangın çıktı.

Britanyalı mimar John Soane (d. 1753), İrlandalı besteci John Field (d. 1782), İsveç kralı Gustav IV Adolf (d. 1778), Alman oyun yazarı Georg Büchner (d. 1813), İngiliz ressam John Constable (d. 1776), İtalyan yazar Giacomo Leopardi (d. 1798), Britanya kralı William IV of the United Kingdom (d. 1765) 1837 yılında öldüler.

Charles Fourier

Fourier

Sosyalist filozoflardan Charles Fourier öldü. François Marie Charles Fourier (1772 – 1837) Fransız'dır. Günümüz akademisyenleri feminizm kelimesini 1837 yılında Fourier in türettiğini söylerler. Fourier, 1808`de kadın haklarının genişletilmesinin bütün sosyal ilerlemenin ana ilkesi olduğunu iddia etti.

Fourier, zengin bir kumaş tüccarının oğluydu. Lise öğrenimini Cizvit Okulu'nda tamamladı. 19 yaşında Lyon'a yerleşti ve ticaretle uğraşmaya başladı. Aynı yıl Jironderlerin Lyon'da düzenlediği bir ayaklanmaya katıldı. Tutuklandı ama hapisten kaçarak ölümden kurtuldu.

1794'de askere yazıldı, ancak hastalığı nedeniyle ordudan ayrıldı. Bu tarihten sonra Paris'e yerleşen Fourier, bir süre değişik ticari işletmelerde satıcılık ve katiplik gibi işler yaptı. 1803'te iş yaşamından uzaklaştı ve yaşamının geri kalan bölümünde, toplumsal, iktisadi ve felsefi öğretisini yaymak ve düşüncelerini yaşama geçirmek için çalıştı.

Bireyciliğe ve rekabete dayanan toplum yapısına karşı olan Fourier'ye göre insan, gerçekte iyidir. İnsanlık yabanilik, barbarlık ve ataerkillik dönemlerinden oluşan, acılarla dolu bir yolu

geçerek, uygarlık dönemine ulaşmıştır. Oysa toplumsal ve iktisadi yapıya örgütsüzlük, akıl dışılık ve kaba kuvvet egemendir. Uygarlık, çözemediği ve sürekli olarak yeniden yarattığı çelişkiler içinde bir kısır döngüde ilerlemektedir.

Fourier, uygarlık döneminde yaşanan bu sorunların nedenini, kurallarına göre yaşanması gereken bir " toplumsal yasanın " şimdiye kadar bulunamamış olmasında görüyordu. İktisatçıların ve felsefecilerin bu yasayı bulmak yerine, çağın düzeni kimin çıkarınaysa ona hizmet ettiklerine, düzenin yaşaması için kuramlar yarattıklarına dikkat çektikten sonra kendi geliştirdiği " tutkular öğretisinin " soruna kesin bir çözüm getirdiğini savunuyordu.

Bu öğretiye göre insan, 12 tutkusunun etkisindedir. Bunlardan beşi duyulara ilişkindir; 4'ü grup tutkusudur (arkadaşlık, aşk, aile sevgisi ve hırs); 3'ü de dağıtıcı tutkulardır (planlama, değiştirme, birleştirme). Bu tutkuların özgürce gelişmesi sağlanırsa, tek bir üstün tutkuda (sevgi) birleşilir.

Kapitalizmin insan üzerindeki etkilerini maddeci bir yorumla eleştiren, insanlığın tarihini diyalektik yöntemle inceleyen Fourier'nin sosyalist düşünce tarihi içinde önemli bir yeri vardır.

Ampere

André Marie Ampère (1775 – 1836), Fransız fizikçi ve matematikçidir. Elektromanyetizmayı ilk bulan kişiler arasında sayılır. Elektrik akımı birimi olan Amper onun adına ithafen verilmiştir.

Ampere Lyon'da doğdu. İyi eğitim aldı. Fransız Devrimi sırasında, Ampère'in babası, güvende olacağını düşünerek, Lyon'da kalmıştı. Fakat devrimciler şehri ele geçirdikten sonra onu idam ettiler. Babasının ölümü Ampère üzerinde derin bir etki bıraktı.

1799'da Julie Carron ile evlendi. 1796'yı izleyen yıllarda Lyon'da özel matematik, kimya ve dil dersleri verdi. 1801'de bir fizik ve kimya profesörü olarak Bourg'a taşındı. 1804'te Eşi öldü ve Ampere, Lyon Lisesinde matematik profesörü oldu.

1809'da Paris Politeknik okulunda matematik profesörü olarak göreve başladı ve bilimsel çalışmalarını sürdürdü. 1814'de enstitü üyeliğine kabul edildi. Elektrik ile manyetizma arasındaki ilişki (kendi deyişiyle " elektrodinamik ") ile çok yakından ilgileniyordu. 1820'de

Örsted'in, Volta akımına maruz kalan bir iğnenin manyetikleştiğini keşfettiğini öğrendi. O da akademiye, bu ilişkili kavramlar hakkında oldukça açıklayıcı bir makale sundu. Aynı gün akım taşıyan paralel tellerin üzerinden geçen akımın yönüne göre tellerin, birbirini iteceklerini veya çekeceklerini ispat etti.

Pek çok yeni teorileri sürmüştür. Marseille'de öldü, cenazesi Paris'te gömülüdür. Ölümünden 45 yıl kadar sonra matematikçiler tarafından resmen tanındı.

Puşkin

Rus şair ve yazarı Aleksandr Sergeyeviç Puşkin (1799 – 1837) öldü. Pek çok kişi tarafından en büyük Rus şairi ve Rus edebiyatı'nın kurucusu olarak kabul edilir.

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, 1799'da Moskova'da doğdu. Babası Sergey Lvoviç, soylu bir ailenin ilk çocuğuydu. Annesi Nadejda Osipovna Hannibal'in dedesi Etiyopya'lı Hannibal, Rus Çarı I. Petro'nun vaftiz çocuğuydu. Görüldüğü gibi Puşkin soylu bir ailenin üyesiydi. Henüz sekiz yaşındayken Fransızcası Rusçası kadar iyidir. On bir yaşına geldiğinde ise özgürlükçü ve alaycı yazarlarına hayran olduğu Fransız Edebiyatı'nı neredeyse ezberlemişti ve Fransızca şiirler ve komediler yazmaya başlamıştı.

Çocukluğunda Rus masallarını anlatan, söyleyen dadısı onu çok etkilemiştir. Yaşlı dadısı Arina'nın söylediği eski Rus türküleri ve anlattığı masallar, Puşkin'in çocukluk ruhunda silinmez izler bıraktı.

.

Puşkin'in lise yıllarında yazdığı şiirlerde, o dönem şiirinde kullanılmayan kaba ve gündelik sözcükleri rahatlıkla kullanıyordu. Puşkin kısa sürede, ünlü bir şair sayılmaya başlanmıştı. Sıkıcı okul yıllarından sonra büyük bir eğlence susuzluğu ile Petersburg'un canlı yaşamına daldı. Yazdığı ve birçoğu yasaklanan özgürlükçü şiirleri ve taşlamaları bu sıralarda dilden dile dolaşmaya başladı. Rus edebiyatı tarihinde şiir, ilk kez olarak, herkes üzerinde hayranlık uyandırıyordu. Yeni doğan ve üzerine titrenen bir çocuk gibi coşku ile büyümeye başladı.

Rus Çarı I. Aleksandr tarafından Kafkasya'ya atandı ve burada ünlü " Kafkas Esiri " ve " Bahçesaray " adlı destanlarını yazdı.

Kafkasya'dan dönen Puşkin'in Rusya'daki askeri yönetime karşı olması nedeniyle 4 yıl süreyle başkente girmesi yasaklandı

Yirmi dört yaşındaki Puşkin, bu sürgün döneminde yedi yıl sonra tamamlayacağı Yevgeniy Onegin adlı romanını yazmaya başladı. " Çingeneler ", " Peygamber " ve " Boris Godunov " isimli önemli eserlerini de yine bu sürgün yıllarında yazdı.

Bu uzun, sıkıcı ve gergin sürgün döneminden sonra Rus Çarı I. Nikolay tarafından Moskova'ya çağırılan genç şairin kaleminden çıkan her şey, artık, çarın sansüründen geçmeye başlamıştı. Polis baskınları ve aşk serüvenleri ise Puşkin'in yaşamının ayrılmaz parçalarıydı.

Natalya'ya olan karşılıksız bir aşkın peşinden, Puşkin, umutsuzluğa kapıldı ve Moskova'dan uzaklaşmak istedi. 1829'da, bir gözlemci olarak Rus ordusuna katılarak Osmanlı topraklarına geldi.

Puşkin Moskova'ya döndüğünde, Natalya'ya evlenme teklifini yineledi. Natalya ise, bu duruma karşı kayıtsızdı ve sadece olayları izliyordu. Natalya'nın tutumu sonuna kadar böyle devam etti. Evlilikleri içi boş bir evlilikti.

Bitmek bilmeyen soruşturmalar ve yasaklamalar devam ediyor ve Puşkin, yazmaya devam ediyordu. " Yevgeniy Onegin ", " Don Juan " , " Veba Sırasında Ziyafet " gibi trajedyalarını ve " Dubrovski ", " Maça Kız ı" gibi önemli eserlerini bu dönemde yazdı. Gogol'la olan arkadaşlığı da bu döneme rastlıyordu. Gogol'a ünlü Ölü Canlar romanını yazma fikrini Puşkin verdi.

Karısına kur yaptığını iddia ettiği bir Fransız delikanlısı ile yaptığı düello da karnından yaralanarak öldü.

Şairin öldüğünü duyunca evinin kapısının önünde toplanan ve Yevgeniy Onegin'in son baskısını kapış kapış tüketen halk, şairin ölümü üzerine neredeyse hükümete karşı bir ayaklanma noktasına gelmişti. Olayların çıkmasından çekinen polis, bir gece yarısı, şairin tabutunu gizlice kiliseden alır ve Mihaylovskoye köyüne götürerek toprağa verir.

Gogol, " Puşkin, olağanüstü bir olaydır." der; Dostoyevski daha mistik bir tavırla " Puşkin, bize gelecekten haber veren bir peygamberimizdi." der.

Puşkin, modern Rus Edebiyatı'nın oluşmasına en çok katkıda bulunan yazar ve düşünce adamıdır. Puşkin, klasik Batı edebiyatını ve Rus halk ruhunu sentezlemiştir.

Chartism, 1838

Chartist meeting, Kennington Common 1848

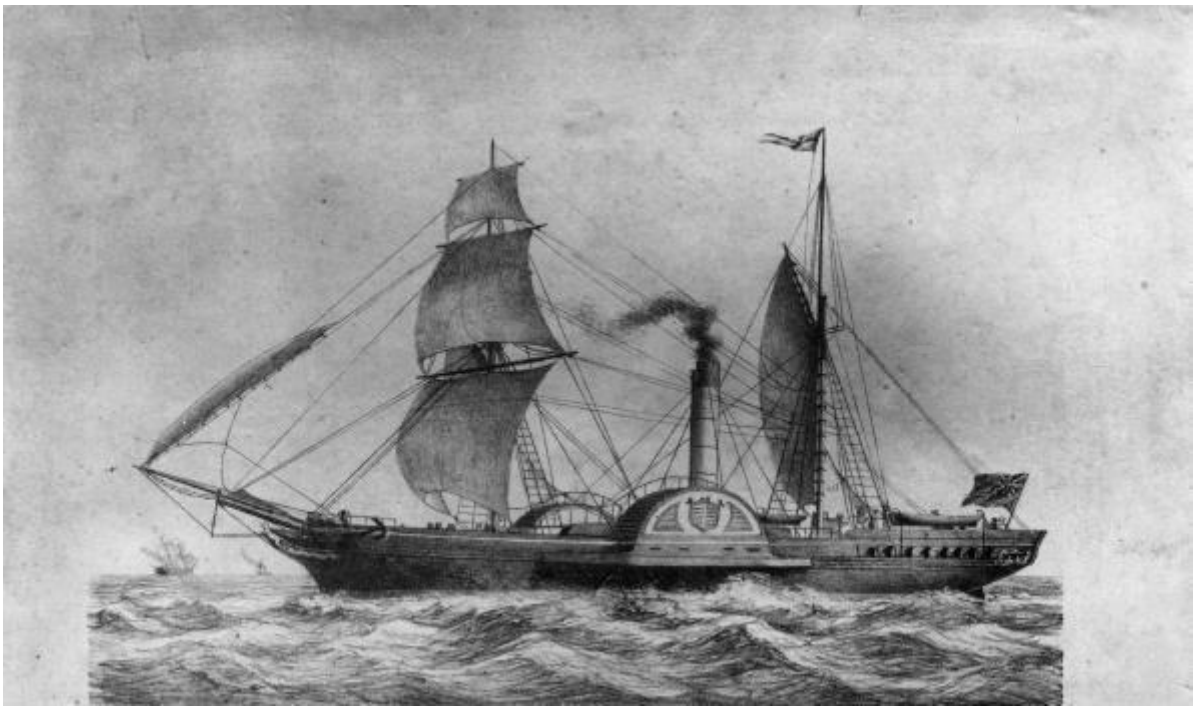
İngiltere ve Fransa'da toprak sahiplerinin seçimlerde sahip oldukları imtiyazlara karşı muhalefet oluşuyordu. İngiltere'de tek dereceli seçim isteyenlerin çoğunluğu işçiydi. Bunlar Chartise adlı bir parti kurdular. İngiltere'de " Chartism " başlamıştı. Adını 1838 Chartercilerden almıştı. Chaterism 1838 ve 1850 yılları arasında, İngiltere, siyasi ve sosyal reform için yapılan bir hareketti. Muhtemelen dünyanın ilk kitlesel işçi sınıfı hareketiydi. İşçi sınıfı liderlerinin yönetiminde şiddetli protestolar yapıyordu. İngiliz parlementosu seçim sistemini düzeltmede başarısız olmuştu. İşçiler genel oy hakkını destekliyorlardı.

Chartise parti kalabalık ve etkileyici protesto toplantıları düzenledi. Temsilciliklerden oluşan konvansiyon oluşturdu. Avam kamarasına dilekçeler verdi. Tüm çabalarına karşılık bir şey alamadı.

Fransa'da da benzer çabalar bir yere varmamıştı.

Fransa'da tahıl fiyatları tekrar yükselmeye başladı. Bu yükselme 1840 yılıma kadar sürerek, asayişte ciddi bozulmalara neden oldu.

Baltalimanı Anlaşması, 1838

SS Sirius 1837

Ağustos 1838'de Osmanlı devletinin ekonomisine büyük bir darbe vuracak olan Baltalimanı Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma ile Osmanlılar İngiliz yardım ve desteğini almayı amaçlamışlardı. İngiltere gelişmiş sanayi ürünlerini Osmanlı topraklarında istediği gibi satabilecekti. Bu da Osmanlı sanayini çökertecekti.

Avrupa devletleri her fırsatta Osmanlılardan uyruklarına yeni haklar verilmesi konusunda bastırıyorlardı. Burada söz konusu edilen Hıristiyan uyruklardı.

Buharlı gemilerin devreye girmesi ile İngiltere tekrar Akdeniz ticaretinde yerini alıyordu. Zaten İngiltere, Osmanlı imparatorluğu ile yaptığı1801'de " Ticareti Dahiliye ", 1809'da " Kalei Sultaniye " anlaşmaları ile tüccarlarına yeterli güvenceyi sağlamıştı. İngiltere asrın başından beri adım adım Osmanlı toprakları ile yapılan ticarete giriyordu. 1802'den beri İngiliz tüccarlara %3 gümrük vergisi karşılığı yerli tüccar muamelesi yapıyordu. Ancak Baltalimanı Anlaşması ile İngiltere'ye o zamana kadar kapitülasyon hukukunun sağladığının çok ötesinde olanaklar resmen sağlanıyordu. Aslında yapılan ise mevcut düzeni kağıda dökmekti.

XVII. yüzyılın sonundan beri Osmanlı toprakları ile Avrupa arasında yapılan ticaret büyük ölçüde kaçak ticaretti. Aslında Baltalimanı anlaşması kaçak ticaretin belgelenmesi ve kontrol altına alınması çabasıydı. Osmanlı toprakları uzun zamandır Avrupa ticari faaliyetlerinin etki alanı içindeydi. Osmanlı devleti başka bir imkan bulamadığından, bu ve benzeri anlaşmaları yapmak zorundaydı. Böylece hiç olmazsa kaçak ticaret yerine gümrük vergisi alabilir hale geliyordu.

Baltalimanı Anlaşması ile İngiliz tüccarları iç gümrükten muaf tutulmuşlardı ki Osmanlının kendi tüccarları bunu ödüyordu. Belli ürünlerdeki Osmanlının tekelleri de kaldırılmıştı (Yedi Vahit). Bundan bir süre önce, II. Mahmut döneminde mali kaynak sağlamak için ipek, zeytinyağı, zahire, afyon gibi ürünlere ihracat yasağı konmuş ve bu ürünlerin alım satımı tekele kapsamına alınmıştı. Çoğu zaman, tekel görevlileri, zamanında ürünü köylünün elinden alamadığı için, ürün bozuluyor ve köylü düşük fiyata satmak zorunda kalıyordu. Yedi Vahit kalkmalıydı ama Osmanlı tüccarlarının lehine kalkmalıydı. Ama böyle olmamış, İngiliz tüccarların lehine olarak değişiklik yapılmıştı. Yedi Vahitin kaldırılmasında Mısır'ı çökertmek isteği de vardı. Ama anlaşmanın zararı sadece Mısır'da değil tüm Osmanlı topraklarında görülecekti. Tekel kalkınca köylünün yüzü biraz gülmüştü ama ülke de Batının ekonomik boyunduruğuna resmen giriyordu.

Baltalimanı anlaşması Osmanlı ekonomisinin sanayileşmeye gitmesini önleyen bir nevi ölüm anlaşmasıdır. Osmanlı ülkesi açık bir Pazar olmuştur. Zaten daha önce kaçak olarak bu ticaret yapıldığından, Baltalimanı anlaşması imzalanmasa da bir şey değişmezdi denilebilinir. Ancak bu anlaşma ile kaçak resmiyet kazandığından Osmanlı ürünlerinin dış pazarlara kaçışı önlenemez ve herkes tarafından olağan karşılanan bir duruma varmıştır.

İngiltere Osmanlı ticaretinde, Osmanlılar açısından (yaklaşık değerlerle),
1825'de 44 milyon sterlin ihracat, 56 milyon sterlin ithalat, 12 milyon açık;
1835'de 50 milyon sterlin ihracat, 92 milyon sterlin ithalat, 42 milyon açık;
1838'de 61 milyon sterlin ihracat, 105 milyon sterlin ithalat, 44 milyon açık;
Oluşmuştu.

Baltalimanı anlaşması hükümleri kısa sürer içinde diğer Avrupa devletlerine de teşmil edildi.

Sonuçta teskere usulü, tekel, iç gümrükler kalkmış, dış ticaret serbest hale gelmişti. Artık fiyat mekanizmasını güç merkezi belirlemiyordu. Fiyat Pazar ekonomisi şartlarından çıkacaktı. 1838 sembolik bir dönüm noktasıdır.

Bu yıl İngilizler Osmanlı bürokrasisine banka kurma teklifi de getirdiler. Bu tekli ret edildi ama bir ilk adımdı. Kısa süre sonra kredi kurumları Osmanlı topraklarında faaliyete başlayacaklardı.

II. Mahmut, sınırlı olmak üzere İstanbul'da ilköğrenim zorunluluğu getirmişti. Ancak mahalle (sübyan) mekteplerinde okuma yazma değil Kuran okuma öğretiliyordu. Kuran yazısında sesli harfler de yazıldığından, sadece Kuran okumasını bilen başka bir yazı okuyamıyordu. Bu sorun Rüştiye mektepleri açılana kadar sürecek, ondan sonra önemi eskisi kadar olmayacaktı.

1838 yılında Meclisi Valayı Ahkamı Adliye (Adalet Yüksek Meclisi) kuruldu ve işlevine başladı. Yüksek mahkeme ve mevzuat hazırlayıcı olarak görev yapıyordu. Bu danışma meclisi Tanzimat dönemi meclislerinin temelini oluşturdu. Osmanlı parlamenter geleneğinin başlangıcını buraya dayandırmak mümkündür.

Meclisi Vala, Fransa'daki Corps legislatife benziyordu. Ancak ilk dönemlerinde her işe (tarikatlar, açılacak okullar, memur yolsuzluğu, vs…) baktığından, bir türlü uzmanlaşamayacaktı.

1838'in Diğer Olayları

Zulular

Nihayet, 1838'de Essen yakınlarında 54 metre derinde büyük bir maden damarı açıldı. İnsanlık derinlere inmeye başlamıştı.

SS Sirius (1837), New York'dan İrlanda'ya Atlantiği katetti. 8 gün süren seyahatte buhar sürekli kullanılmadı.

1728'den önce yassı demir mamulü yapan, 1838'dan önce yuvarlak demir mamulü yapan haddeler yoktu. Yüksek fırından önce, yapılan demirin kalitesi tamamen demircinin maharet ve tecrübesine bağlıydı. Bu durumda eskiden çok büyük parçalar da işlenemiyordu. Sonra kokun kullanılması, yüksek fırın ve hadde derken üretim gelişti ve ağır paçalar üretilebilir hale geldi. 1838'de Nasmyth buharlı çekici devreye soktu.

Nisan ayında Nikaragua, Merkezi Amerikan Birliği ayrılarak, bağımsızlığını ilan etti. Aralık'ta Honduras, Merkezi Amerikan Birliğinden ayrılınca Merkezi Amerikan İç Savaşı başladı.

Meksika ile Fransa arasındaki savaşta ise Fransa Pastry Savaşını kazandı.

Pierre Leroux " Eşitlik Üzerine " adlı eserini yayınladı.

Cherokee Halkı, Trail of Tears (Gözyaşı yolu) sırasında yeniden iskana mecbur edildiler.

Proteinler, Jöns Jakob Berzelius tarafından bulundu.

Friedrich Bessel, yıldızlara olan mesafeyi ilk defa hassas olarak ölçtü.

Dünya üzerinde ilk defa İzlanda Pitcairn'de kadınlar seçme hakkı elde ettiler.

Boerler, Kanlı Nehir Muharebesinde Zulularа karşı kesin bir üstünlük kurdular.

Dilbilimci Silvestre de Sacy (d. 1758), Filozof Poul Martin Møller (d. 1794), Amerikalı matematikçi Nathaniel Bowditch (d. 1773), Fransız fizikçi François Carlo Antommarchi (d. 1780), Brezilyalı devlet adamı ve doğa bilimci José Bonifácio de Andrada e Silva (d. 1763), Fransız diplomat Charles Maurice de Talleyrand (d. 1754), İngiliz arkeolog Richard Colt Hoare (d. 1758), Alman yazar Adelbert von Chamisso (d. 1781), Amerikalı kaşif William Clark (d. 1770), Fransız kimyacı Bernard Courtois (d. 1777), İskoç kimyacı ve endüstrici Charles Tennant (d. 1768) 1838 yılında öldüler.

Darwin Royal Society Üyesi

(Wikipedia’dan alıntı)

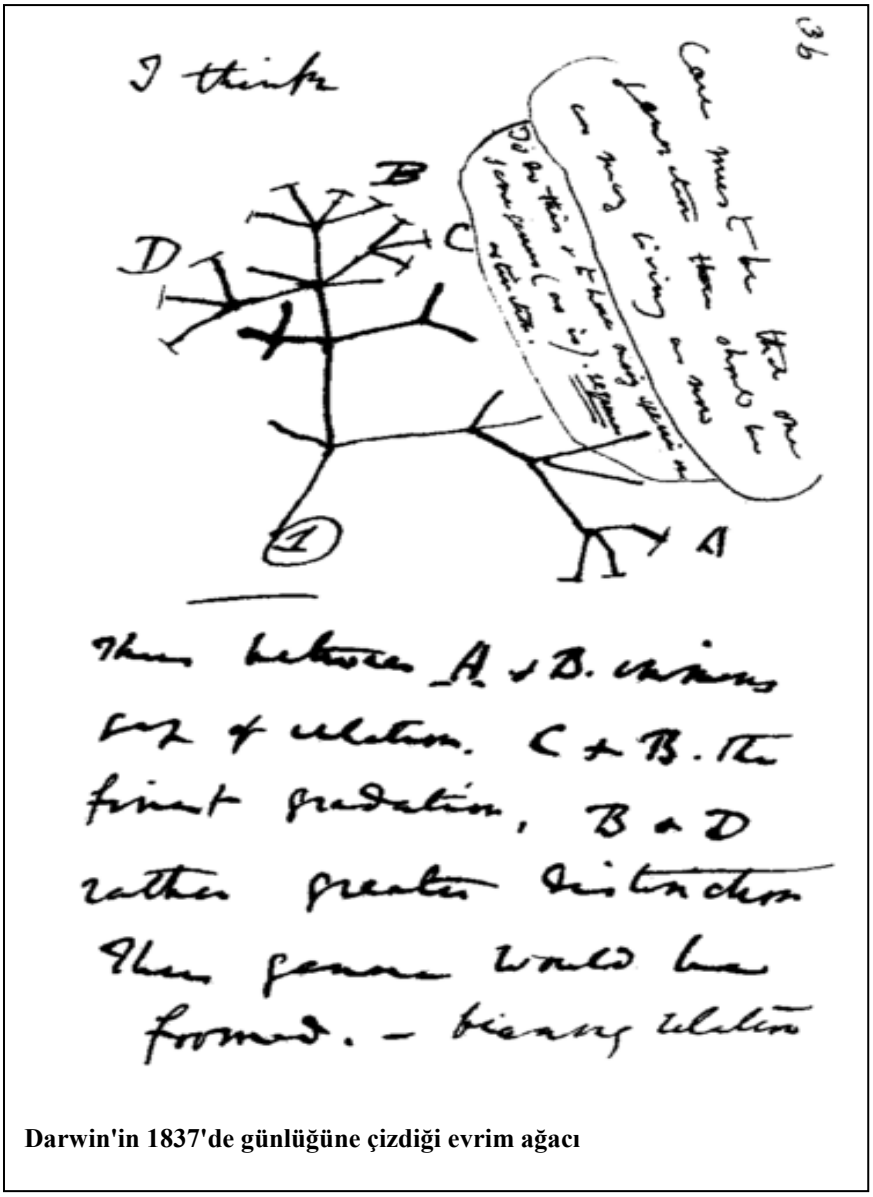
Gliptodon

Darwin'in seyahatteyken İngiltere'ye yolladığı mektuplar, fosil örnekleri ve doldurulmuş canlılar, eski öğretmeni Henslow aracılığıyla İngiliz doğa bilimcilerine aktarılıyordu. Darwin'in ünü bu sayede gittikçe yayılıyordu.

Beagle 2 Ekim 1836'da İngiltere'ye döndüğünde Darwin saygın bir doğa bilimci olarak tanınmıştı. Darwin, Cambridge'de, Beagle yolculuğunda topladığı örneklerin tanımlanıp sınıflandırılması üzerinde çalışmaya başladı. Henslow, bitki örneklerini tasnif edip isimlendirmede Darwin'e yardımcı oluyordu, fakat hayvan örnekleri için Darwin'in uzman zoologlara ihtiyacı vardı. Babasının parasal desteğiyle Londra'ya gidip zoologlarla görüşmeye başlayan Darwin, Charles Lyell aracılığıyla biyolog Richard Owen ile tanıştı. Owen, Darwin'in getirdiği fosilleri inceleyerek o güne kadar bilinmeyen pek çok soyu tükenmiş hayvan türü tanımladı. Bu türlerin arasında, tembel hayvan benzeri büyük memeliler, hipopotam benzeri bir otobur memeli (Toxodon) ve armadillo benzeri dev bir zırhlı memeli (Gliptodon) da vardı. Bu hayvanlar anatomik olarak, Darwin'in düşündüğü gibi Afrika hayvanlarına değil, Güney Amerika hayvanlarına yakındılar.

Darwin, Aralık 1836'da Güney Amerika kıtasının yükseldiğine dair bir bilimsel makale yazdı. Ocak 1837'de bu makalesini Londra Jeoloji Cemiyeti'ne sundu. Aynı gün, Beagle yolculuğunda topladığı kuş ve memeli örneklerini de Londra Zooloji Cemiyeti'ne verdi.

Kuş bilimci John Gould, Darwin'in tanımlayamadığı ve değişik türlere ait olduğunu varsaydığı bir grup kuşun aslında birbirine çok yakın 12 yeni ispinoz türü olduğunu açıkladı. Darwin Şubat 1837'de Coğrafya Cemiyeti Konseyi'ne seçildi, ve bir ay sonra Cambridge'den Londra'ya taşındı.

Darwin'in 1837'de günlüğüne çizdiği evrim ağacı

Londra bilim çevrelerinde, hayatın ve canlı türlerinin kökeni sevilen bir tartışma konusuydu. Matematikçi ve filozof Charles Babbage'ın başını çektiği bir grup, Tanrı'nın Dünya'daki hayatı özel bir mucize aracılığıyla değil, doğa kanunları aracılığıyla yarattığını savunuyordu. Darwin'in Edinburgh Üniversitesi'nden hocası Robert Edmund Grant ve Dr. James Gully gibi bir grup bilim adamı ise türlerin birbirine dönüşebildiğini iddia ediyor, ama bu fikirleri yüzünden çoğunluk tarafından sapkınlıkla ve toplumsal düzeni bozmaya çalışmakla suçlanıyorlardı.

Mart 1837'de John Gould, Darwin'in farklı adalardan topladığı alaycıkuşların farklı türlere ait olduklarını açıkladı. İspinozları hangi adalardan topladığını not etmemiş olan Darwin, Kaptan FitzRoy'un notlarını inceleyince, Gould'un tanımladığı farklı ispinoz türlerinin de farklı

adalardan geldiğini keşfetti. Nisan 1837'ye gelindiğinde Darwin, anakaradan göç edip farklı adalara yerleşen kuşların, zaman içinde bir şekilde değişiklik geçirip farklı türlere dönüştüklerini anlamıştı. Temmuz ayında, her zamanki günlüğünün yanı sıra, türlerin birbirine dönüşümüyle ilgili fikirlerini yazdığı gizli bir günlüğü tutmaya başladı. Bu günlüğün 36. sayfasına ilk kez bir evrim ağacı çizdi.

Darwin, bir taraftan türlerin dönüşümü üzerinde çalışırken, bir taraftan da Beagle günlüklerini yayıma hazırlıyor ve Charles Lyell'in fikirlerini destekleyecek bir Güney Amerika jeolojisi kitabı yazıyordu. Tüm bunların üstüne, bir de kendi getirdiği örnekler hakkındaki uzman görüşlerini içerecek geniş kapsamlı bir eser üzerinde çalışmaya başladı.

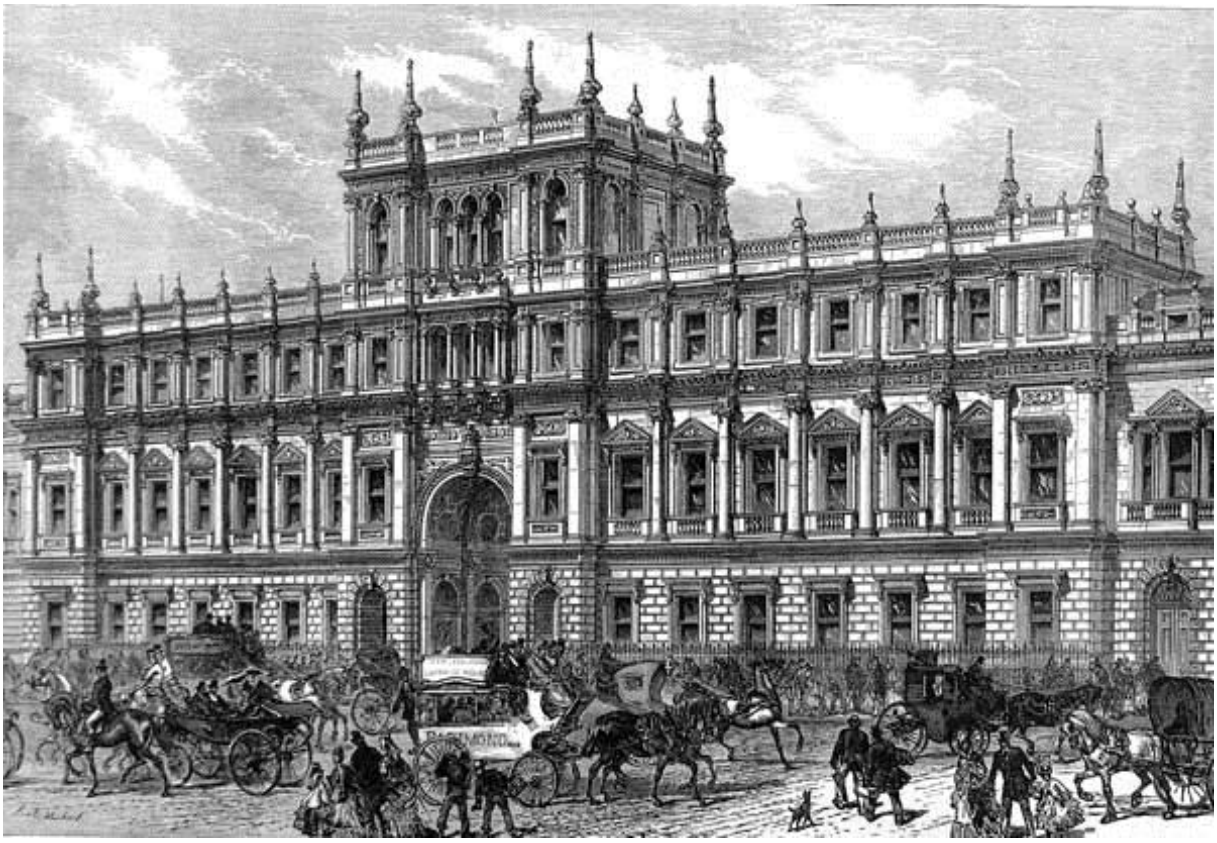

Darwin'in kuzeni ve karısı Emma Wedgwood (sonradan Emma Darwin)

Sonunda bu yüksek çalışma temposuna dayanamayarak kalbinden rahatsızlandı. Eylül 1837'de doktor tavsiyesi üzerine çalışmalarına ara verdi ve Shaffordshire'da akrabalarının yanında kalmaya başladı. Kuzeni Emma Wedgwood da aynı evde kalıyordu. Haziran 1838'e kadar Shaffordshire'da kalan Darwin, türlerin dönüşümü üzerindeki araştırmalarına devam ediyor, uzman görüşü almak için doğa bilimcilerin yanı sıra çiftçiler ve güvercin yetiştiricilerine de danışıyordu. Bir taraftan da kuzeni Emma'dan hoşlanmaya başladığını fark eden Darwin, günlüğüne yazdığı notlarda evliliğin yararları ve zararlarını karşılaştırıyor, yarar hanesine " yaşlılıkta arkadaş olur... Köpekten iyidir " gibi notlar düşerken, zarar hanesinde " kitaplar için daha az para " ve " korkunç bir zaman kaybı " gibi sakıncaları sayıyordu. Sonuçta evlenmeye karar veren Darwin, babasına da danıştıktan sonra Temmuz 1838'de evlilik teklif etmek için Emma'ya gitti, ama teklifi yapmaya cesaret edemedi.

Araştırmalarına Londra'da devam eden Darwin, türlerin dönüşümü konusunda çok önemli gelişmeler kaydetti. Thomas Malthus'un “ An Essay on the Principle of the Population “ (Nüfus Prensibi Üzerine Deneme) adlı yazısı Darwin için önemli bir esin kaynağı oldu.

Malthus bu yazısında insan nüfusunun aslında çok büyük bir hızla (her 25 yılda ikiye katlanarak) çoğalma potansiyeli olduğunu, ama hastalık, savaşlar ve açlık sayesinde nüfusun kontrol altında tutulduğunu anlatıyordu. Darwin, aynı prensibin tüm organizmalara uygulanabileceğini fark etti. Tüm canlı türleri, mevcut kaynakların izin verdiğinden çok daha fazla yavru üretiyor, yavrular arasında " zayıf " olanlar çok geçmeden ölüyor, " güçlü " olanlar ise hayatta kalarak yeni yavrular meydana getiriyor ve kendilerini " güçlü " yapan özellikleri yavrularına aktarıyorlardı. Böylece türler nesilden nesile değişerek çevrelerine daha iyi uyum sağlıyorlardı. Bu teorisini ilk defa 28 Eylül 1838'de günlüğüne yazdı.

Burlington House, 1873-1967 Royal Society

Kasım 1838'de nihayet Emma Wedgwood 'a evlilik teklif eden Darwin, Ocak 1839'da evlendi. Aynı ay içinde, Royal Society'ye (Kraliyet Cemiyeti) üye olarak seçildi. Darwin çifti, evlilikten hemen sonra Londra'ya yerleşti.

II. Mahmut’un Ölümü, 1839

Helmuth von Moltke the Elder

Kütahya anlaşmasından ne Osmanlı ve ne de Mehmet Ali Paşa hoşnut değildi. II. Mahmut Mısır valisini ortadan kaldırmak ve kaybettiği toprakları geri almak istiyordu. Osmanlı ordusu ile Mısır ordusu 24 Haziran 1839’da Nizip'te karşılaştı. Osmanlı ordusu tekrar bozguna uğrayınca Rusya'nın soruna el atmasından ve Mehmet Ali Paşa'nın güçlenmesinden çekinen Avrupa Devletleri konuyu görüşmek için Londra'da konferans düzenlediler. Bu sırada İngiltere Aden’i ele geçirmişti.

Moltke, Osmanlı ordusunun yenilmesini askerlerin çoğunun acemi olmasına ve subayların da işini bilmez, iltimas ile seçilmiş kişiler olmasına bağlıyordu. Bu yenilen orduda Nizamiye erleri hastalık ve başka nedenlerle eksilince yerlerine Kürt aşiretlerinden zorla, dil bilmeyen erler alınarak takviye edilmişti. Aşiretlerden gelenler ise biran önce kaçıp, gitmek istiyorlardı.

Moltke meydana gelen sıkıntılar ve hayal kırıklıkları ile Osmanlı imparatorluğunda olgunlaşacaktı. Zamanla elindeki güçlere bir bütünlük içinde bakmaya başlayacaktı. Moltke kendine strateji olarak, Clausewitz'in girişime, moral dayanıklılığa önem veren ve siyasetle savaşın iç içe olduğunu anlatan stratejisini seçecekti. Clausewitz ayrıca demiryollarının önemine de dikkati çekmişti.

Osmanlı ordusunun mağlubiyet haberi daha İstanbul'a ulaşmadan, 1 Temmuz 1839'da verem olan II. Mahmut öldü. II. Mahmut ile Bezmialem Sultanın oğlu Abdülmecit 16 yaşında tahta geçti.

Daha önce defalarca bahsedildiği gibi II. Mahmut, Osmanlı Devletinin modern bir devlet olabilmesi için, 10 yıl içinde müthiş işler yapmıştı. Denir ki II. Mahmut bir 10 yıl daha yaşayabilseydi, bambaşka bir Osmanlı İmparatorluğu olurdu.

Osmanlı tahtına çıkan Abdülmecit, nazik, zarif ve merhametliydi. Müsrifti ve ayyaşlık derecesinde içkiye düşkündü.

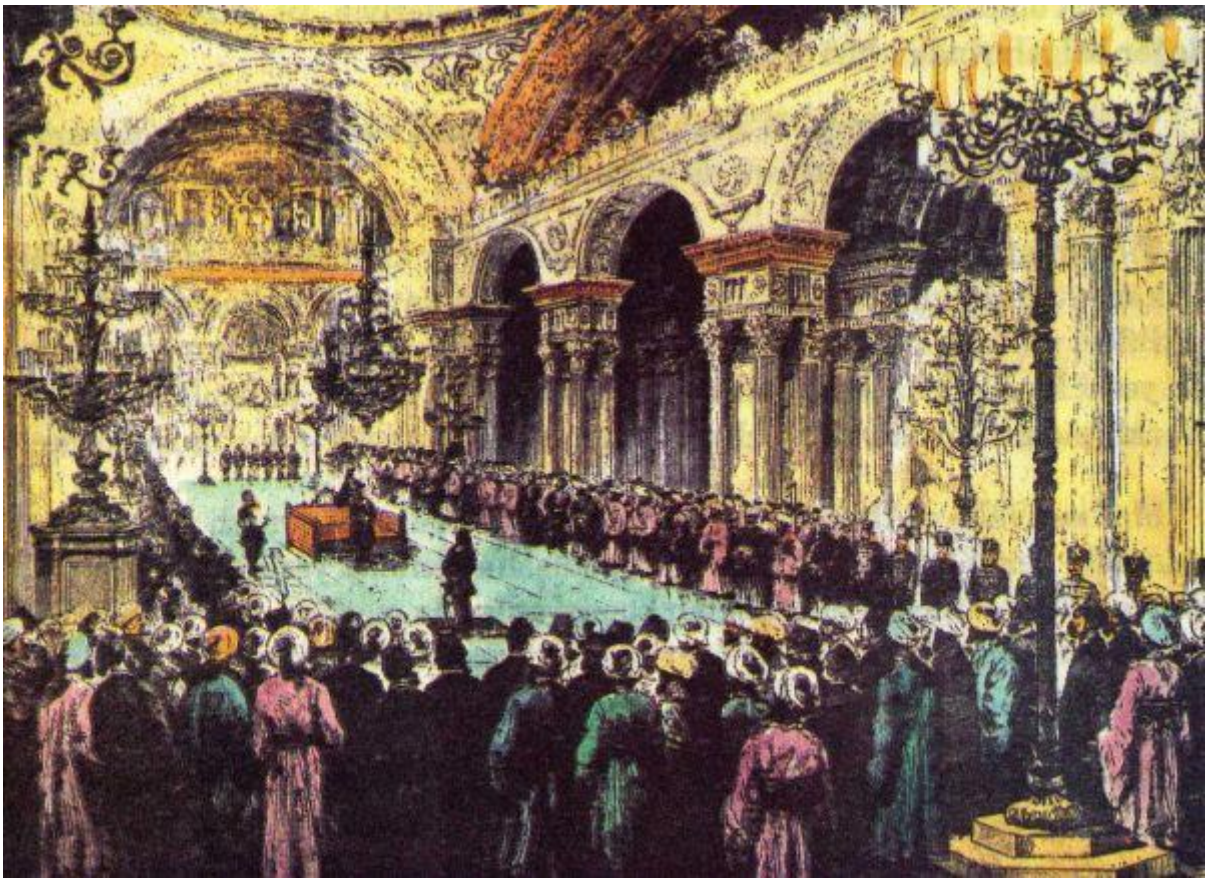

Sultan Abdülmecit

II. Mahmut'un ölümü ve Abdülmecit'in tahta çıkmasından hemen sonra sadrazamlığa reform taraftarı Mehmet Hüsrev Paşa getirildi. Hüsrev Paşanın sadrazamlığı Kaptanı Derya Ahmet Paşanın istemediği bir gelişimdi. Onlar can düşmanıydılar. O da Osmanlı donanmasını alıp, Mehmet Ali Paşaya teslim etti. Niyeti Mehmet Ali Paşa ile beraber İstanbul'a gelip,

sadrazamı devirip, Mehmet Ali Paşayı sadrazam yapmaktı. Bu donanma Navarin'den sonra, II. Mahmut'un bin bir güçlükle meydana getirdiği ve belki de İngiltere'den sonra mevcut olan en güçlü donanmaydı. Ahmet Paşanın donanmayı Mısır'a götürmesinde Osmanlı Donanmasının Rusların eline geçeceği korkusu da önemli rol oynamış olmalıdır. Donanmasını kaybetmek Osmanlılar için çok zor bir durumdu. O sırada Hariciye Nazırı olan Mustafa Reşit Paşa, sorunu Avrupa devletleri yardımı ile çözmeyi önerdi. Buna karşı çıkan olmadı.

Tanzimat Fermanı yayınlanıyor, 1839

Tanzimat Fermanı Okunuyor

Ağustos ayında yurda dönen Londra büyükelçisi ve Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa, 17 yaşındaki padişahı ikna ederek Tanzimat deklarasyonunun kabulünü sağladı.

3 Kasım 1839 günü Saray müştemilatı içerisinde yer alan Gülhane bahçesinde okunan bir Hatt-ı Şerif (Padişah Yazısı) ile Tanzimat-ı Hayriye (Hayırlı Düzenlemeler) ilan edildi. Osmanlı tarihinin en önemli belgelerinden biri olan bu metin, okunduğu yerden ötürü Gülhane Fermanı ve içeriğinden ötürü Tanzimat Fermanı adıyla da anılır. Bu düzenlemenin ana hatları II. Mahmut zamanında oluşturulmuştu.

Mustafa Reşit Paşa, Gülhane'de yüksek bir kürsüden Fermanı okurken Padişah, devletin ileri gelenleri, lonca ve esnaf temsilcileri, Rum ve Ermeni patrikleri, Yahudi hahambaşısı ve büyük bir kalabalık fermanı dinledi.

Osmanlı padişahlarının adalet fermanı çıkarması eski bir adetti ve sık sık kullanılırdı. Bu seferki Ferman ise daha şümullüydü. Fermanın başlangıcında Osmanlı devletinin kurulduğu günden beri kanunlara saygılı olduğu ve bu nedenle devletin güçlü, halkın refah içinde olduğu anlatılıyordu. Ancak son 150 yılda, çeşitli nedenlerle kanunlara saygının azalmış ve bu nedenle güç ve refah kaybolmuştu. Tekrar gönenç kazanmak için yeni kanunlar yapılmalıydı. Bu girişten sonra uygulanacak genel prensipler ortaya konuyordu.

Tanzimat Fermanı

Mustafa Reşit Paşa

Tanzimat Fermanı ile Padişah uyruklarının " can, mal, ırz ve namus güvenliğini " ilan ediyordu. Kanun karşısında ve vergi toplamada eşitlik sözü veriyordu. Askerlik için belirli bir süre ve belli kurallar konacaktı. Bundan sonra askerlik hizmeti kura usulü ile devam etti.

Ceza davaları açık olarak görülecek, vergi iltizamı kalkacak, herkese mallarını istediği gibi tasarruf hakkı verilecekti. Mal ve can güvenliği ile sermaye birikim imkanı da açılmış oluyordu. Bu madde, özellikle, kul kabul edilerek sık sık idam edilen ve mallarına el konan yüksek bürokrasinin geleceğini güvence altına alan bir maddeydi.

Osmanlı geleneksel vergi yapısında ve hukukta kesin bir ayrılığa gidiyordu. Artık Osmanlı İmparatorluğunda bütün uyruklar, din ve ırk farkı olmaksızın birbirine eşittiler.

Bu fermanda ve daha sonra Osmanlı imparatorluğu yıkılana kadar laik ideolojiden resmen söz edilememişti, ama laik uygulamaya XIX. yüzyılda adım atılmıştı.

Vergiler kişi başına gelire göre alınacaktı. Verginin adil alınabilmesi için nüfus sayımına ve kadastro işlemlerine başlandı. Cizre kalkacaktı. Cizre kaldırıldı ama gayrimüslimlere silah vermeyi istemeyen komutanlar, bu vergiyi " bedelatı askeriye " adı altında topladılar.

Hatırlanacağı gibi Müslüman olmayan tebaa, Rum Selçuklularında ve Osmanlı imparatorluğunun ilk asırlarında hem askerlik yapardı ve hatta subay olurdu. Denizcilerin büyük çoğunluğu gayrimüslimdi. Sonra, herhalde, Sünni İslam kuvvetlenince bu uygulama terk edildi. Sonra I. Cihan Savaşı sırasında askerlik tüm Osmanlı tebaasına tekrar teşmil edilecekti.

Vergiler artık mültezimlerce değil, eyalet valilerinin denetiminde memurlarca (muhassıl) toplanıyordu. Her kazada ki kadı naiplerine maaş bağlanacaktı. Toplanan resimler de ceplerinde kalmayacak hazineye gidecekti.

Osmanlının yenileşme dinamiği içinde ordu reformcu bir görüşle yeniden kurulmuştu. Mutaassıp ulemaya, ayanlara ve onlara kanan topluluklara karşı yeniliklerin güvencesi ve yenilikçilerin müttefiki olacaktı.

Osmanlı ordusunun yeniden kurulması kolay becerilebilecek bir olay değildi. Modern bir orduyu donatmak artık eskisi kadar kolay da değildi. Ordu gelişmiş bir tekniğe, mühendis kadrolarına ve geniş bir mali idari kadrolara ihtiyaç duyuyordu. Madencilik, karayolu ağı, sanayi ve savaş sanayi gerekliydi. Kadroların yetişmesi için okullar gerekiyordu. Bu altyapılar olmadan ordunun ordu olması imkansızdı. Bu nedenle Osmanlının askeri modernleşmesi yavaş ve yetersiz ilerleyecekti.

Tanzimat Fermanının sonunda garip bir ifade vardı. Dost devletlerin bu Fermanın ilelebet bekasına tanık olmaları için, Ferman, İstanbul'daki bütün elçilere, resmen bildirilecekti. Yani bu yenileşme ile ilgili olarak Avrupa büyük devletlerine bir noterlik veya bir garantörlük hakkı veriliyordu.

Ayrıca Ferman Allah'a gönderme yapıp, Fermana muhalefet edebilecekler için " Allahu Teala Hazretlerinin lanetine mazhar olsunlar ve ilelebet felah bulmasınlar " diyordu.

Tanzimat Fermanından Sonra

Eyaletlerdeki garnizonlar doğrudan merkeze bağlanmıştı. Eyalet valilerinin yerel garnizonlar üzerinde herhangi bir yetkisi kalmamıştı.

Önlemler sıra ile alınıyordu. Eyaletlerde yeterli kadrolar yoktu. Bu nedenle işe Bursa (Hüdavendigar) ilinden başlandı.

Askeri giderler doğrudan Maliye Bakanlığının denetimi altına girdi. Askerlik süresi 4 – 5 yıl ile sınırlanıyordu. Yapılan nüfus sayımı sonucunda Rumeli'de 1,5 milyon, Anadolu'da 2,5 milyon erkek, Rumeli'de 500 bin Müslüman, 800 bin Hıristiyan, Anadolu'da 2 milyon Müslüman, 400 bin Hıristiyan erkek saptandı.

Tanzimat Fermanı, Avrupa için Osmanlı imparatorluğunun sivilizasyon yolunda önemli bir adımıydı. Bu fermandan mutlu olan Avrupa 1840'da Londra'da toplanarak Mısır'a karşı ortak hareket kararı vereceklerdi.

Tanzimat döneminde Osmanlılarda yeni bir insan tipi ortaya çıkmıştır. Yapılan köklü bir değişiklik değildi ama her konuda batılılaşma başlamıştı.

XIX yüzyılda Rumeli eyaletlerinde Avrupa pazarına dönük tarım üretimi ve yarı mamul madde ihracına dönük üretim gelişmekteydi. Kentler gelişiyordu. Buna paralel aile yapısı da değişmeye başlamıştı. Bu sırada Anadolu'da da önemli bir değişiklik başlamak üzereydi. Çukurova, Amik ve Maraş'ta göçebeler toprağa yerleştirilmeye başlanmıştı. Bir de Ege bölgesinde peşinden Çukurova'da tek tarz tarım, toprak işçiliğini yaratacaktı. Böylece kırsal kesimde de aile yapısı değişmeye başlayacaktı.

Osmanlı İmparatorluğunda devlet adamları aile hukukunun kişilere problem yaşattığını anlamışlardı. Sadrazam M. Emin Ali Paşa, Fransız medeni Kanununu kabul etmek istedi. Ancak toplumsal yapıdan çekinilerek bu gerçekleştirilmedi. Buna rağmen hiç olmaz ise ferman çıkarılarak, bazı düzenlemeler yapılmaya çalışıldı. 1844 yılındaki ferman ile evlenmede başlık ödenmesi yasaklanmakta, reşit kızların kendi istekleri ile evlenmelerine ebeveynlerin müdahale etmemesi istenmekteydi.

Tanzimat'tan sonra İstanbul Patrikhanesinin Ortodoks tebaayı toparlayıcı özelliği kayboldu. Osmanlılar dinlere eşitlik hükmünü getirmişlerdi. Eskiden her yerde Rum Ortodoks patriği, metropoliteni protokolde önde gelirdi. Osmanlı eşitliğinden sonra, bir yerde hangi azınlık kalabalıksa, onun dini yöneticisi protokolde ön sırayı alıyordu.

Osmanlının Ortodoks ülkelerinde, milliyetçi hareketlerle birlikte, kiliselerde millileşerek, İstanbul Patrikliğinin yönetim ve denetimi dışına çıkmışlardır. Böylece Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Sırbistan ve Romanya'da Rus kilisesi benzeri otosefal kiliseler oluştu. Bununla beraber İstanbul Patrikliği daima eşitler içindeki birinci konumunu muhafaza etti. Kiliseler konumlarını değiştirmek isterlerse, İstanbul patrikliğinin onayı şarttır.

Tanzimat fermanının önemli bir tarafı da 1833 Hünkar İskelesi Analaşmasıyla Rusya'ya verilmiş olan Ortodoks tebaa üzerindeki himaye hakkının tesirsiz hale getirilmesidir. Böylece Rusya'nın Ortodoks halkı korumak için yapacağı muhtemel müdahaleler önlenmişti. Bu gelişme Tanzimat bürokratlarının önemli bir manevrasıdır. Ama bunu İngiltere ve Fransa da desteklemiş olmalıdır.

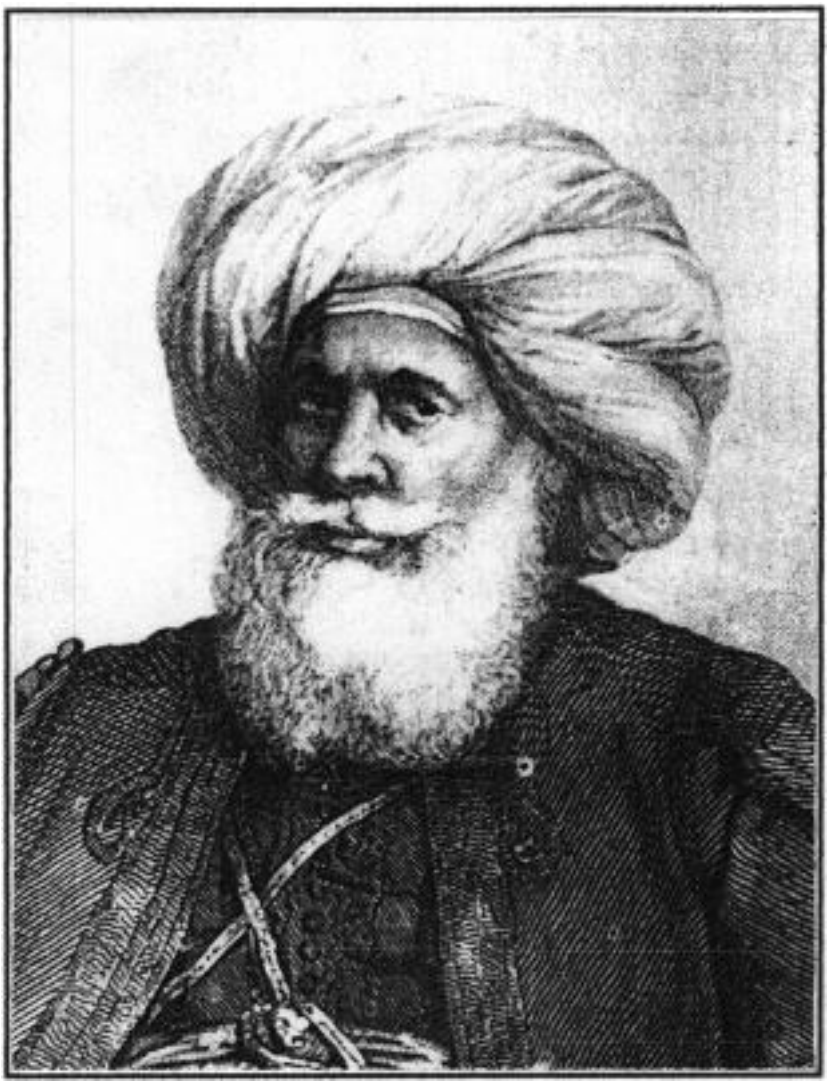
Tanzimat'ın hazırlaması ve okunmasında emeği geçen devlet adamlarından bazıları şunlardır: Orduyu yenileştiren Hüsrev Mehmet Paşa (1769 – 1855); Reisül Küttap, Sadrazam Kaymakamı, Dahiliye Nazırı olan Mehmet Sait Pertev Paşa (1785 – 1837); Hariciye ve Dahiliye Nazırlıkları yapan Akif Paşa (1787 – 1845); Mustafa Reşit Paşa (1800 – 1858).

Tanzimat ile devlette tümü ile bir anlayış değişikliği olmuştu. Sadaret Başnazırlık (Başbakan) haline gelmiş, bakanlıklar kurulmuştur. Sadrazamın durumu da değişmişti. Artık padişahın mutlak vekili değildi. Hariciye, Dahiliye, Adalet, Maliye, Nafıa ve Tarım Nazırlıkları (Bakanlıkları) kurulmuştu. Nazırların her biri mühür sahibiydi. Nazırları padişah atıyordu. Sadrazamın rolü eşgüdüme dönüşmüştü. Yeni adı ise başvekildi. Başvekil, nazırlar, serasker, kaptanı Derya, şeyhülislam Meclisi Vükela'yı yanı bakanlar Kurulunu oluşturuyordu. Ülkeyi bakanlar kurulu yürütüyordu.

Tanzimat yönetimi Meclisi Maarif gibi danışma kurulları da oluşturacaktı. Bunlar bir süre sonra icra kurulları haline dönüşerek ve bakanlıkların (nezaret) çekirdeği haline geleceklerdi.

Ayrıca mahalli meclisler kuruluyordu. Sancaklardaki büyük meclisler içinde kadı ve metropolitin de bulunduğu 13 kişiden oluşuyordu. Kaza ve kasabalarda 5 kişilik meclisler vardı. İltizamın kalkması büyük bir devrimdi. İltizamla birlikte vali, ayan ve memurların türlü adlar altında topladıkları paralar da kalkacaktı. Bir yere gelen görevliler de artık halktan talepte (örneğin at) bulunamayacaklardı. Ancak iltizam kaldırılamadı. Fakat vergi merkezi hazinenin yararına bir tarzda toplanmaya başlandı.

Mehmet Ali Paşaya İrsi Hak, 1839

Mehmet Ali Paşa

Abdülmecit Mısır için yeni bir başlangıç yapmak istemişti. Önce Mehmet Ali Paşaya onu af ettiğini bildiren bir ferman yolladı. Ancak donanma Mısır'a iltica edince, bunun yetmeyeceğini düşünerek, irsi valiliği de yeni bir ferman yollayarak tanıdı. Bu sırada Mehmet Ali de Oğluna, Nizip zaferinden sonra, ilerlemeyip, durmasını söylemişti.

Ancak Mehmet Ali Paşanın tavrı, hasmı olan Hüsrev Paşanın darbe benzeri bir tarzda sadaret makamına geldiğini öğrenince, değişti. Hem donanmayı teslim etmedi, hem Suriye ve Adana valiliğini de irsi olarak istedi ve hem de Hüsrev Paşanın sadaretten alınmasını şart koştu (20.06.1839). Belki Mehmet Ali Paşa sadareti kendi için istiyordu.

İstanbul ve eyaletlerde Tanzimat Fermanı okunmuştu ama halkın durumdan haberi yoktu. Durumu halka bildirecek gazete yoktu, olsa bile gazete okuyan yoktu. Halk cami, medrese ve tekkelere bağlı, kendinden geçmiş bir hayat yaşıyordu. Buralar aynı zamanda birer siyaset

merkeziydi ve yeniliklere karşıydı. Müslümanlarla Hıristiyanlar hiç eşit haklı olabilirmi, diye karşı propaganda yapılıyordu. Dinci merkezlere göre gerilemenin nedeni Hıristiyan adetlerini benimsemekti. Mustafa Reşit Paşa gavurdu. Şeriat elden gidiyordu.

Batı ve özellikle Fransa, Tanzimat Fermanını çağdaşlaşma yolunda önemli bir merhale olarak ele almıştı. Fermana Anayasa gibi bakılıyordu.

1839’un diğer olayları

Emma ve Leonard Earwin

Çin’de, Lin Tse-Hsü (Lin Zexu) (1785 – 1851), ticaret komiseri olarak Kanton’a yollandı. Lin afyon ticaretini yasakladı. İngilizlerdeki afyon ambalajlarını yaktı. İngiltere, afyon ticaretinden vazgeçemezdi. Çin’e fiili bir müdahaleyi düşünmeye başladı. Bu müdahale, Kanton dışında başka limanları da Avrupalı tüccarlara açabilirdi.

Britanya Doğu Hint Şirketi Aden’i ele geçirdi. Britanya silahlı kuvvetleri Hong Kong’u Çin’e karşı yapacakları savaşta kullanmak üzere üs olarak hazırlamaya başladılar. Bundan sonra 3 yıl içinde anlaşmazlık Birinci Ayon Savaşına dönüşecekti.

Yungay Muharebesinde Şili, Peru-Bolivya konfederasyon kuvvetlerini yendi. Bundan sonra konfederasyon dağıldı.

Hatırlanacağı gibi Charles Darwin, kuzeni Emma Wedgwood ile evlendi. Darwin, doğal seçilim fikrinin temelini atmıştı ama şüpheci meslektaşlarını ikna etmek için çok çalışması gerektiğinin farkındaydı. Jeoloji Cemiyeti'nin Aralık 1838'deki toplantısında, evrim fikrini savunan eski hocası Robert Edmund Grant'e nasıl şiddetle karşı çıkıldığına bizzat şahit

olmuştu. Teorisini destekleyecek kanıtlar bulabilmek için hayvan yetiştiricileri ile görüşmeye ve bitkiler üzerinde deneyler yapmaya devam etti. Mayıs 1839'da Kaptan FitzRoy'un Beagle raporu yayımlandığında, Darwin'in yazdığı kısım o kadar beğenildi ki, sonradan başlı başına bir kitap olarak basıldı.

William Otis, buharlı kepçe patentini aldı.

Birinci Anglo-Afghan Savaşı başladı. Ghazni Muharebesinde Britanya kuvvetleri Ghazni'yi ele geçirdiler.

Kasım ayında Hindistan'da korkunç bir kasırga oldu. Coringa ve çevresinde 300.000 kişi öldü.

ABD'de Mississippi eyaletinde ilk defa olarak kadınlara mülk edinme hakkı kanunla verildi.

Manchester'de Mısır Kanununa karşı Birlik oluşturuldu.

Grove, ilk akkorlu elektrik ampulünü tasarlıyordu.

İsveçli şair Karl August Nicander (d. 1799), Amerikalı politik ilozo Thomas Cooper (d. 1759), İskoç yazar Archibald Alison (d. 1757), İspanyol gitarist ve besteci Fernando Sor (d. 1778), Britanyalı fosil koleksiyoncusu Sir John St Aubyn, 5th Baronet (d. 1758), İngiliz jeolog William Smith (d. 1769), İskoçlu mucit William Murdoch (d. 1754), Danimarka ve Norveç kralı Frederick VI (d. 1768) 1839 yılında öldüler.

Osmanlı Reformlarının Sultanları

III. Selim II. Mahmud

Abdülmecid Abdülaziz V. Murad II. Abdülhamid

Bundan sonra ne Abdülmecit ve ne de halefleri, sadece hükümet kararlarını onaylayan kukla hükümdarlar olmadılar. Yenilikleri yapan ve hatta zaman zaman düşünen onlardı. Reformlara katıldılar, destekledilerler, yön verdiler. Padişahlar hem şanlı ve şaşaalı geçmişlerini Sarayda, törenlerde, Cuma seremonilerinde, elçi kabullerinde devam ettirdiler. Ve hem de Batılı giyim ve yaşam tarzları ile yeni dönemin ruhunu belirttiler.

Devlet modern olmaya çalışan bir devletti. Gerçekçi ve ilerlemeye açıktı.

Bundan sonra padişahlar yönetme sanatını öğrenerek ve çok iyi bir eğitimden geçerek tahta çıkacaklardı. II. Mahmut'tan sonra tahta çıkan Abdülmecit'in çok iyi bir Fransızcası vardı.

Abdülaziz, spordan ve avdan hoşlanan bir kimliğe sahip olsa bile reformlar için canla başla çalışacaktır.

Çok kısa süre hükümdarlık yapacak olan V. Murat, reformlar için çok iyi hazırlanmıştı.

Modernleşmede Sultanlar kendilerine düşeni yaparken, bakanlıklar da tasarılar hazırlanıyor, kurullar toplanıyor, kararlar kaleme alınıyordu. Sadrazamlar ve vezirler, reformlar için müthiş bir çaba gösteriyorlardı.

Dönemin devlet adamları ki biz bunlara Tanzimat dönemi devlet adamları deriz, otoriter bir yönetimin temsilcileriydiler. Demokrasiye iyice uzak kişilerdi. Ancak Batıya yetişmek istiyorlardı ve siyasal modernleşmeyi başlattılar. Şimdi eskinin tek odaklı otoritesi yerine belli görevlere dağılmış bir otorite söz konusuydu. Padişah ve sadrazamın otoritesi, belli oranda hariciye nazırı, serasker, maliye nazırı ve vali, defterdarlar, ordu komutanlarına genişlemişti.

Fener Rum Patrikliğinin otoritesi ise milli kiliseler ve diğer Hıristiyan mezhep kiliseleri arasında dağılmıştı.

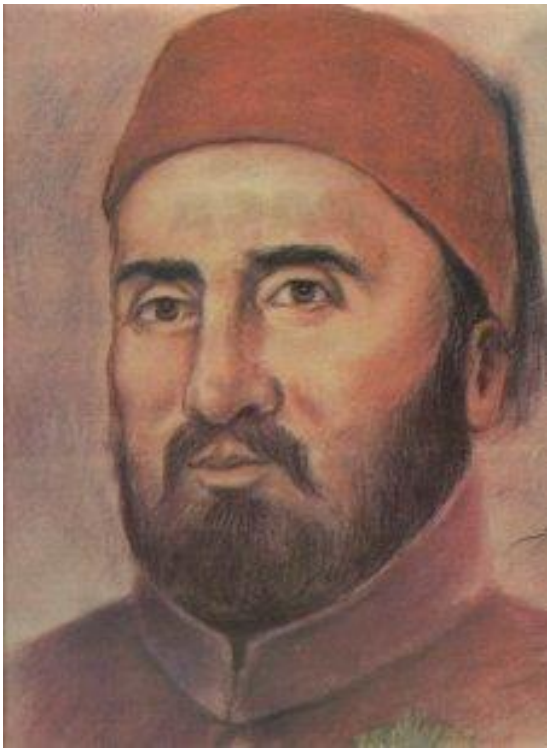
Tanzimat gerçekleşirken, Osmanlı devleti ordusuz, bürokrasisiz, parasız bir ülkeydi. Beceriksiz, bilgisiz ve saf insanların elinde olsaydı, yıkılır giderdi. Devlet kalemde yetişmiş, yetenekli, bilgili ve Osmanlıcı kadrolar sayesinde ayakta kalmayı başardı.

Tanzimat'ın Devlet Adamları

Tanzimat fermanından sonra üst yönetim görevlerinde askeriye ve kalemiye arasında rütbesel de bir denge sağlanmıştı. Kalemiye'de vezir karşılığı askeriyede müşire eşit olmuştu. Benzer şekilde ilmiye sınıfının rütbeleri de paralelleştirilmişti. Kalemiye ve askeriye grupları birbirine kapalı gruplar değildiler.

Yenileşmeyi sürükleyecek ve merkezi yönetimi kurmak isteyecek kadro Babıali'nin Dışişleri bölümündeydi. Bu yenilikçi kadronun dışişlerinde olması yenilik hareketlerini Batının Osmanlıya dikte ettirdiği anlamını taşımamaktadır. Bürokrasi imparatorluğun ayakta kalabilmesi için bu metodu seçmiştir. Dış ülkeler epey zamandır giden sefaret mensubu gençler, reform döneminin yöneticileri olmuşlardı.

M. Emin Ali Paşa, Safvet Paşa, Keçecizade Fuat Paşa, Ahmet Vefik Paşa dışişleri ofisinin yetiştirdiği kişilerdir.

Mustafa Reşit Paşa

Mustafa Reşit Paşa (1800 – 1858) Tanzimat'ın babalarından biriydi ve en önde gideniydi. Babası vakıf yöneticisiydi. Mustafa Reşit Paşa din adamı olmak üzere eğitildi. Dayısı Seyit Ali Paşanın desteği ile Babıali'ye katip oldu. 1830 yılında görüşmeler yapmak üzere Mısır'a gitti. İbrahim Paşa Anadolu'yu işgal edince, onunla görüşmelerde bulundu. 1832'de İmparatorluğun iç ve dış ilişkilerini yönetmekle görevli " amedi " dairesine birinci katip oldu. 1834 - 36'da Paris'e elçi olarak görev yaptı. Daha sonra Londra'ya tayin oldu (1836 – 37). 1837'de Mustafa Reşit Paşa Hariciye Nazırıydı. Baltalimanı anlaşmasını yapan kişiydi.

Mustafa Reşit Paşa hariciye nazırı iken aynı zamanda İngiltere'ye elçi olarak gitti. Hariciye nazırının büyük elçi olması, Osmanlı imparatorluğunun kaderini ne denli İngiltere'ye bağladığının göstergesidir.

İstanbul'a döndükten sonra, Padişaha Tanzimat Fermanını kabul ettirerek, fermanı ilan etti.

1846 yılında ise sadrazamdı. Fransızcaya çok hakimdi. Masonlarla içli dışlı olmuş ve ortalıktaki fikir ve tartışmaları biliyordu. Masonluğun ateşli savunucularından biriydi.

Gülhane Hattı Hümayunun ilanı, onu, imparatorluğun en önemli kişisi haline getirmişti. Mustafa Reşit Paşa, Fuat Paşayı, Cevdet Paşayı, Ahmet Vefik Paşayı, Safvet Paşayı, Ziya Paşayı, Şinasi'yi, ve başka pek çok aydın kişiyi himaye etmiştir. Bunlardan biri olan Ali Paşaya çok genç yaşta büyük mesuliyetler vermiştir. Mustafa Reşit Paşanın yetiştirdiği adamlar sayesinde Osmanlı İmparatorluğu oldukça gelişen bir dönem geçirmiştir.

Mustafa Reşit Paşa imparatorluğu yok olmanın eşiğinde alıp, onu tekrar güçlü bir hale getirmiştir. Bu bakımdan diğer başbakanlarla mukayese edilemeyecek bir konuma sahiptir. Büyük ve önemli bir başbakan ve diplomatik bir dahidir.

Ölmeden " Koca ", " Büyük " lakabı ile anılmıştır.

Mehmet Emin Ali Paşa

Mustafa Reşit Paşadan sonra reformları hayata geçirmede en önemli kişi Mehmet Emin Ali Paşa olmuştu (1815 – 1871). Babası İstanbul'da dükkanı olan bir kişiydi. Mehmet Emin Ali Paşa, Mehmet Emin Fuat Paşa (1815 – 1869), Mithat Paşa (1822 – 1884) gibi başlangıçta din eğitimi almıştı. 20 yaşlarında Babıali'de göreve başladı. Defalarca Avrupa'ya görevli olarak yollandı. 1841 yılında Londra elçisi oldu. Bundan sonra görevleri Mustafa Reşit Paşa ile iç içedir. Dışişlerinde onun halefi oldu. Mustafa Raşit Paşa sadrazamlıktan ayrılınca da yerine Mehmet Emin Ali Paşa başbakan oluyordu. 1852'de Mustafa Reşit Paşa ölünce, Mehmet Emin Ali Paşa 1871 yılında ölene kadar kesintisiz sadrazamlık yaptı.

Mehmet Emin Fuat Paşa

Reformların takipçilerinden biri de Mehmet Emin Fuat Paşaydı. Ali Paşa, Fuat Paşanın hem dostu ve hem de bir miktar koruyucusuydu. Fuat paşa Ulema bir aileden geliyordu. Anne tarafından Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın torunlarındandı. Hekim olmak istiyordu. Eğitim sonrası Ordunun Sağlık Birliğine girdi. Daha sonra Ciddi Devlet Adamları yetiştiren " Tercüme Odası'na " alındı. Tercüman olarak dış görevlerde çalıştı. Daha sonra Hariciye Nazırı oldu. Ali Paşa her gözden düşüşte yerine Fuat Paşa çıktı. Ama her ikisinin de siyaseti birbirinin devamı oldu.

Bunlardan sonra bir diğer önemli reformcu olarak Mithat Paşa gelecektir.

Sadık Rıfat Paşa

Sadık Rıfat Paşa (1807 – 1857) Tanzimat döneminin en önemli üç devlet adamı (Koca Mustafa Reşit Paşa, Mehmet Emin Ali Paşa ve Keçecizade Mehmet Emin Fuat Paşa) ile aynı çizgiyi izledi. Ancak içerideki kişisel rekabet ve o dönemde Osmanlı üst düzey

bürokratlarının durumu en yüksek makam olan sadrazamlığa gelmesini engelledi. Dış işleri bakanlığı ve çeşitli bakanlıklar yapmıştır. Tanzimat devrindeki tüm önemli anlaşmaların ve olayların içinde yer almıştı. Genç yaşta öldü.

Şu düşünceleri Tanzimat yenilikçi bürokratlarının görüşünü ortaya koymaktadır. " Milletin nüfusunun artması, ülkenin imarı, asayişin sağlanması esas meseledir. Avrupa'da hiçbir hükümdar ve yönetim kanuna mugayir icraatta bulunmaz. Rüşvetle iş görülmez, ehliyetsiz memur tayin edilmez ve memurlar keyfi olarak görevden alınıp, cezalandırılmazlar. Asker kanun dairesinde ahzedilir, vergi kanununa göre tespit edilip, toplanır. Bundan başka maarife önem verilir, dilini okuyamayan bir tebaanın varlığından söz etmek mümkün değildir, böyle bir tebaa yok hesabındadır. Ayrıca mesken masuniyeti vardır, seyahat serbestisi vardır. "

Ali ve Fuat Paşa Hikayeleri

Padişah Abdülaziz sadrazam Keçecizade Fuat Paşa'ya sorar:
Ali ve Rüştü paşalarla senin aranda nasıl bir fark var?
Fuat Paşa, hemen cevaplandırır soruyu: “ Bunu farklı bir örnekle açıklayayım efendim: Yeni bir köprü yapılmış olsa üzerinden ben düşünmeden geçerim. Ali Paşa, köprünün ne kadar sağlam olduğunu inceledikten sonra geçer. Rüştü Paşa ise köprüden bir alay asker geçirdikten sonra geçer. “

Tanzimat devrinin ünlü sadrazamı Keçecizade Fuat Paşa, zekası ve hazır cevaplığıyla meşhurdur.

Avrupa'ya ilk diplomatik seyahatte bulunan padişah olan Abdülaziz'in, bu seyahati sırasında Fuat Paşa dışişleri bakanı olarak kendisine refakat etmiştir. Paris'te III. Napolyon'a misafir oldukları sırada, Fransız vekilleri ile sohbet ederken şöyle bir mesele ortaya atılır:
"Dünyanın en kuvvetli devleti hangisidir?"
Fuat Paşa hemen: "Osmanlı Devleti." diye cevap verir.
Tabii herkes hayret eder. Karlofça, Pasarofça, Küçük Kaynarca, Edirne... gibi anlaşmalarla büyük toprak kaybına uğrayan, Kırım Savaşı ile dış borç batağına saplanan, Viyana Kongresi'nde(1815) Avrupa'dan 'Hasta adam' muamelesi gören bir devletin, hala güçlü olarak bu devletin yöneticisi tarafından ifade edilmiş olması şaşkınlığı büsbütün artırır. İçlerinden birisi, bu cevabın sebebini sorar.
Paşa gayet ciddi bir şekilde: " Dünyada Osmanlı Devleti'nden daha kuvvetli bir devlet olabilir mi? Yüz yıllardan beri biz içeriden, siz dışarıdan yıkmaya çalıştığımız halde hala yerinde duruyor." diye cevap verir.

Keçecizade Fuat Paşa; ileri görüşlü ve yenilikçi birisiydi. Onun yaptığı bazı işler kimilerince beğenilmezdi. Bu yüzden hasımları onu sık sık eleştiri yağmuruna tutarlar, hakkında ileri geri

konuşurlardı. İstanbul sokaklarını bir ara yer yer kaldırımlarla süslemesi de ayrıca hakkında dedikoduların çıkmasına neden oldu.
Bir gün devletin ileri gelenlerinden biri ona: "Bu kaldırımlar neyle yapıldı?" diye sordu.
Fuat Paşa'nın cevabı şöyle oldu: " Bize atılan taşlardan yapıldı."

Fuat Paşa'nın Osmanlı imparatorluğu ile ilgili şöyle bir saptaması vardır: " Bir devlette iki kuvvet olur. Biri yukarıdan, diğeri aşağıdan gelir. Bizde yukarıdan gelen kuvvet (Padişah) hepimizi eziyor. Aşağıdan ise bir kuvvet oluşturmak mümkün değil. Bunun için pabuççu muştası gibi yandan bir kuvvet kullanmaya mecburuz. O da sefaretlerdir. "

III. Napolyon Girit meselsinden bahsediyordu ve Girit'i terk etmenin belki devlet menfaatine muvafık düşeceğini söylediği esnada: " Girit'i kaça verirsiniz? " sualini sordu. Fuat Paşa düşünmeden şu cevabı verdi:
" Aldığımız fiyata! "

Sultan Aziz, bir gün sarayda hokkabaz oynatıyormuş, yanında da dönemin meşhur " Ali Paşa "sı varmış. Bir ara şaka yapmış:
" Paşa şu kavazeyi başına tak bakalım yakışır mı? "
Padişah şakası bu! Kavaze dediği de Hokkabaz külahı...
Ali Paşa hemen " Ferman efendimizindir " dedikten sonra koynundan " mührü hümayun"u çıkarmış, yani padişahın verdiği sadaret mührünü, başbakanlık mührünü...
Sultan Aziz " Ne oluyor? " diye sormuş,
Ali Paşa cevabını vermiş:
" Devlet-i Aliye'nizin sadaret makamını işgal eden adam, bu rütbe üzerinde oldukça, başına hokkabaz kavazesi koyamaz! "
" Aman paşa, sen de hiç şakaya gelmezsin! "

Avrupa’da Yeni Yaşam

Mazurka

Teknik olarak yapılan icatlar, hayatı daha rahat bir şekle sokmaya başlamıştı. Bu icatların çoğu İngiltere’den geliyordu. Biz şimdi bunların olmadığı bir hayatı düşünemeyiz bile. Bu yeniliklerin bazıları şunlardır: Fosforla yapılan kimyasal kibritler, yağı muntazam emen gaz lambaları, havagazının aydınlatma için kullanımı, soba, apartmanların inşası, külot ile diz bağlı çorap yerine pantolon kullanımı, şeker pancarı, kaz tüyü kalem yerine çelik kalem ucu, posta pulu.

Sağlık ve vücut bakımı, İngiltere kökenli olarak gelişiyordu. Vücudun temizlenmesi ön sırayı aldı. Banyo yapma adeti yerleşmeye, W.C (Water Closed) evlere girmeye, Deniz banyoları yapılmaya başlandı. Rejim denen perhiz ortaya Almanya kökenli olarak çıktı.

Turizm, bir eğlence türü olarak başladı. Doğa harikalarını veya sanat eserlerini görmeye akın akın gidilir oldu. Almanya’da satın alınan biletlerle gidilen salon baloları ve suareler yapılmaya başlandı. Buraları çekici kılan danslardı. Polka, mazurka, redowa, kadril (İspanyol), country dance çalınıyor, kadınlı erkekli kalabalıklar dans ediyorlardı. Kadın ve erkekler genelde çitler halinde geliyorlardı. Ayrıca İtalya kökenli maskeli balolarda yaygınlaşmıştı.

Tiyatro saraydan çıkmış, halka yayılmıştı. Temaları halkın ilgisini çekecek konulara kaymıştı.

Kitap ve gazete halka lükstü. Ancak okuma salonları açılıyordu. İngiltere’de gezici kitaplıklar ile okuma köylere kadar yayılmaya başlamıştı.

Bütün bu hayatı kolaylaştırıcı ve zevk almayı arttırıcı gelişmelerden asiller, burjuvalar ve orta sınıf yararlanıyordu. Bunlar alt sınıfların, köylülerin, işçilerin hayatına girmiyor, giremiyordu.

Burjuva gibi yaşamak demek, dayalı döşeli evi olmak, oğullarına yüksek öğrenim gördürmek ve kızına çeyiz vermek demekti. Burjuvanın eşi konukları kabul eder, ziyaretler yapardı. Burjuvalar da kendi içlerinde tabaka tabakaydılar. Bir kısmı içmelere ve deniz banyolarına giderlerdi. Ama hepsi tiyatroyu seviyorlar, komedileri kaçırmıyorlardı.

Burjuvalar herkese giysilerini kabul ettirmişlerdi. Artık pantolon gözdeydi. Peruk yok olmuştu. Boyunlarda kravat vardı. Halk gömlek ve kasket ile dolaşırken, burjuva redingotu ile hemen ayırt ediliyordu. Burjuva kadınları da hemen toplumda ayırt edilebiliniyorlardı. Kız mı, hanım mı, bu bile belliydi.

Avukatlık, hekimlik burjuvazinin gözde meslekleriydi. Burjuvazi tüm halk adına konuşmayı adet ediniyordu.

Avrupa'da Halkın Düşüncesi

Batı Avrupa'da bilim ve teknik daha halka inememişti. Ama din, politika yoluyla inançlar ve doktrinler halk ile iç içeydi.

Köylü kesim, bilindiği gibi, durağandı ve orada eski inançlar yaşamaya devam ediyordu. Büyü, fal, rüya tabiri, tılsım, muska, üfürük, nazar değmesinin önlenmesi köyde ve küçük kasabalarda iyice yaygındı. Bunların kentlerde de alıcısı vardı. Din çeşitli yollar ile insanların içine iyice yerleşmişti. Böyle bir atmosferde aklı ermeye başlanan çocuklar, hurafeleri veya dini duyguları üzerlerinden atamayacakları bir şartlanmaya tabi oluyorlardı.

Bilimin ilerlemesi ile dinin pek çok boş inancı ve yalanı ortaya dökülmüştü. Ama bu hala, çok ufak bir grup insana, Tanrı'nın sorgulanması gücünü veriyordu. Fransa ihtilali, halka bir din lazım olduğu duygusunu yöneticilerde kuvvetlendirmişti. Ayrıca yüksek sınıflar da halka örnek olmalıydılar.

İbadete dönüş, doktrine karşı olan ilgiyi arttırmıştı. Bu doktrin, Katolik Papaz okullarında Thomas'ın İlahiyat kurallarına göre öğretiliyordu. Protestan ilahiyat okulları ise doktrine daha bir eleştirisel yaklaşıyorlardı. Genelde cehennem azabı fikri toplumda geri plana gitmişti. Korkusundan kurtulan toplum ise iman selametine eskisi kadar ilgi göstermiyordu. Ahlak ve dürüst davranış, insanlara dinden daha önemli görülmeye başlamıştı.

Düşünce dini doktrinleri önemsemeyince, kendini politikada var olur bulmuştu. Düşünce liberal rejimli ülkelerde (İngiltere, Fransa, İsveç gibi…) açıktan açığa yapılırken mutlakıyetlerde (Avusturya gibi…) gizli yapılıyordu. Düşünceler, basın yoluyla, tartışma toplantılarıyla, seçim toplantılarıyla, mebusların fikirlerini açıklamalarıyla, politik şarkılarla, pankart ve afişlerle açığa vuruluyordu.

Din tek bir merkezden zorla kabul ettirilir ve inanç birliğini korurken, herkesin kendi duygu ve algılarına göre serbestçe seçtiği politik görüş halkı partilere bölüyordu. Her parti ayrı bir ülküye bağlıydı.

Gelenekçilerle yenilikçiler temelde ayrılıyorlardı. Muhafazakarlar otoriter bir rejimin muhafazasından yanaydılar. Liberaller ise rejimde yenileştirme istiyorlardı. Muhafazakarlar töreye bağlı, nizamı koruyan, hanedana bağlıydılar. Liberaller ise ilerleme, ferdi hürriyet, millet egemenliği istiyorlardı. Mevcut rejime muhalefet etme hakkına politik hürriyet deniyordu. Muhafazakarlar kendi içlerinde homojen bir topluluk oluştururken, liberaller geniş fikir yelpazesinin ve uygulama metot farklarının bir sonucu olarak, kendi içlerinde bölünüyorlardı.

Almanya'da liberal fikirler zar zor Alman burjuvaları içine giriyordu. Bu çerçevede, Güney Almanları liberal Fransız düşüncesini kabul ettiler. Kuzey Almanları ise politik hürriyet ile gelenek içinde kalmak istediler. İnsanın doğal hiçbir hakkını kabul etmiyorlardı. Kişisel bir hakkı da kabul etmiyorlardı. Burada milletler kendi dehaları olan organizmalar gibi düşünülüyordu. Onlar için politik hürriyet, asillerin, eski imtiyazları adına, hükümetin keyfi davranışlarına karşı koyma hakkıydı. Buna tarihi hak diyorlardı.

İnsan hakkı ile tarihi hak karşı karşıya gelmişti.

Ancak hepsi, mülkiyetin, insan yapısının sonucu ve temel hak olduğu noktasında birleşiyorlardı. Mülkiyeti büyüklük ve zaman açısından sınırsız bir hak olarak ele alıp, miras ve devir haklarını tanıyorlardı. Kültür, endüstri, ticaret hakları buradan çıkıyordu. Bunun sonucu olarak da bireyler, devlet müdahalesi olmaksızın, kendi aralarında sözleşmeler yapabiliyorlardı. Sadece uluslar arası ticaret, üreticiyi korumak açısından kurallara tabi oluyordu.

Avrupa'da fakirler çok acı çekiyorlardı. Yaşananlara insafı olan herkesin içi sızlıyordu. Yenilikçi mezhep ve tarikatlar her yerde ortaya çıkıyor, halkın sefaletine çözüm getirdiğini sanıyordu. Bunların hepsinin ilahileri, kendi kuralları ve tapınma tarzları vardı. Güya Hıristiyan'dılar. Ama onlarla Tanrı yere inmiş, İsa'da bir proleter olmuştu. Kuruluşlar, başkaldırılar ve aydınlar, sık sık, İnsan Haklarıyla ilgili bildiriler yayınlıyorlardı.

Halkın sefaleti karşısında edebiyatçılar ve sanatkarlar kendilerini görevli hissediyorlardı.

Hugo " Tanrı dahil işçiyiz " diyordu. Liszt, Canutlara ithaf edilmiş Lyon adlı piyano parçaları besteliyordu. Lamartine, mecliste yoksulların tek temsilcisi olmakla öğünüyordu. Almanya'da pek çok genç yazar, Börne (1786 – 1837), Herwegh (1817 – 1875), Freiligrath (1810 – 1876) halkın isteklerini anlatıyorlardı.

Londra Anlaşması, 1840

Invalides

Napolyon Bonapart'ın külleri 1840'ta Paris'e getirildi ve Les Invalides'e gömüldü.

Mayıs 1840'da Osmanlı imparatorluğunda yeni ceza kanunu çıkarıldı. Bu kanunda tüm Osmanlı uyruklarının yasa önünde eşitliği vurgulanıyordu. Bu kanunla devlet memurlarına verilecek cezalarda belirlenmişti.

Mustafa Reşit Paşa bu yeni ceza yasası ile Hüsrev, Tahir, Nafiz ve Hasip Paşalar gibi önde gelen şahsiyetleri, yolsuzluk suçlamaları ile Meclisi Vala'da yargılattı.

Mısır sorunu herkes için zor bir sorundu. Mısır sorunu Avrupa dengesini ve sulhunu bozacak hale gelmişti. Mısır başarılı olursa, bu aynı zamanda Fransa'nın başarısı olacak ve İngilizler için Hindistan yolu üzerindeki tehdit çok artacaktı. Rusya Osmanlının yardımına gelebilecek, bu da Osmanlı devletini Rusya'nın güdümüne sokabilecekti.

Bütün bu mülahazalardan sonra İngiltere ağırlığını Osmanlı imparatorluğundan yana koydu. Tabii bu tavırda Baltalimanı Anlaşması önemli bir rol oynamıştı.

İngiltere, Avusturya, Rusya, Fransa ve Prusya, Temmuz sonunda Babıali'ye bir nota vererek, müttefiklerin kararı belli olana kadar, Mısır sorununu çözme faaliyetlerine ara verilmesini istediler.

Avrupa Osmanlı Mısır anlaşmazlığını çözmeye girişmişti. Bilindiği gibi, İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya Osmanlı İmparatorluğuna, Fransa ise Mısır'a temayüllüydü. Sorun Suriye'de düğümleniyordu. Fransa Suriye'nin Mehmet Ali Paşada kalmasından yanaydı. İngiltere ise Osmanlı merkezine iadesini müdafaa ediyordu.

Fransa hariç diğer Avrupa devletleri Mısır'a bir ültimatom verdiler. Bu ültimatom Fransa'da büyük tepki doğurdu. Fransa'da savaştan bahsedenler oldu. Bundan kuvvet alan Mehmet Ali Paşa da ültimatomu reddetti.

Ama müttefikler bastırdılar. İngiltere ve Avusturya Beyrut'a asker çıkardı. Beyrut'taki Mısır gemileri yakıldı (15.09.1840). İngiliz donanması Lübnan kıyılarını topa tuttu. Beyrut'ta Mısır'a karşı ayaklanma çıktı. Mısır Beyrut'u boşalttı.

Osmanlı donanması İngiliz ve Avusturya donanmaları tarafından destekleniyordu. Mısır kuvvetleri peş, peşe yenilmeye başladı. 4 Kasım 1840'da Osmanlılar ve müttefikleri Akka'yı geri aldı. 13 Kasım'da Mısır kuvvetleri Halep'ten çekildi.

25 Kasım'da Amiral Napier kumandasındaki İngiliz donanması İskenderiye önlerine gelip, Mehmet Ali Paşayı anlaşma yapmaya zorladı. Mısır Suriye'den çekilir ve Osmanlı donanmasını iade ederse, Mısır valiliği irsi olarak Mehmet Ali Paşaya bırakılacaktı. Anlaşma olmaz ise İskenderiye topa tutulacaktı. Kavalalı Mehmet Ali Paşa anlaşmayı imzalamayı kabul etti.

Osmanlı ile Mehmet Ali Paşa arasındaki uyuşmazlık Londra anlaşması ile sonuca bağlandı.

Londra'da imzalanan antlaşmaya göre Suriye, Girit ve Adana Osmanlı Devletine geri verildi. Mısır ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve soyundan gelenlere bırakıldı. Mehmet Ali Paşa "Hıdiv" unvanını almıştı.

Osmanlı Banknot Çıkarıyor, 1840

Osmanlı Kağıt Lirası

1840'lı yıllara gelindiğinde Liberal Avrupa ile Mutlakıyetçi Avrupa arasındaki görüş ayrılıkları azalmaya başlamıştı.

Osmanlılarda ise İmparatorluğun kurtuluşu bir formüle bağlanmış gibiydi. Bu formül, yönetimde merkeziyetçilik, idarenin çağdaşlaştırılması, toplumun Batılaştırılması, hukuk ve eğitimin laikleştirilmesi olarak belirmişti. Tabii bunlar gerçekleşmeye çalışırken bir yandan da kayıp giden eski Osmanlıya gözyaşı dökenler de vardı.

Osmanlıda yenileştirme hareketine uyuşmuş geniş halk kitlesi karışmamış, bunu bir avuç kişi başarmıştı. Ancak din öyle bir afyondu ki halkı uyandırmak mümkün olmuyordu. Tek çare laik eğitimdi. Ama onunda yaygınlaşmasına daha çok zaman vardı. Bu sırada din fanatikleri de olup bitenden ders alarak, karşı devrimi örgütlemeye girişeceklerdi.

Yapılacak olan tüm yenileştirmeler parayı bulabilmeye bağlıydı. Osmanlı yönetimi vergiyi daha sağlıklı ve adil toplamanın yollarını arıyordu. Ancak bunun için de öncelikle yönetimin modernleşmesi ve merkezileşmesi gerekiyordu. Mustafa Reşit Paşanın elinde Napolyon'un bir piramit gibi teşkilatlandırılmış ve saygınlık kazanmış merkezi idare örneği vardı. Babıali bir takım değişiklikler yaparak bu sistemi aldı. Ancak sistem ancak 20 yıldan fazla bir sürede rayına oturacaktı.

Mehmet Ali Paşa sorunu nedeniyle Osmanlı devleti mali bir güçlüğün içine daha da itilmişti. Bundan önce II. Mahmut zamanında tağşiş yolu sonuna kadar kullanılmıştı. Ayar düşürme yolu kapalıydı. Devlet de Avrupa devletlerini kopya ederek banknot çıkardı.

1840 yılında Osmanlı devleti “ Kaime “ (Kaimeyi nakdiyeyi mutebere) çıkardı. Kaime gerçek anlamda banknot değildi. Daha çok bir hazine belgesiydi. Basılı değil, el yazılı ve mühürlüydü. Başlangıçta %12 faiz veriyordu. Bu büyük faiz daha sonra yarıya düşürülecekti. Kaime bir güvenceye bağlı görülüyordu (altın, gümüş gibi), ancak pratikte böyle bir güvence başta var idiyse bile hemen yok oldu. Kısa süre içinde kağıt para basma işi aldı başını gitti.

1840 yılından itibaren postaneler de kurulmaya başlandı. İletişim ağı imparatorluğu sarmaya başlıyordu.

Avrupa’da evde kumaş dokumak artık makine sanayi ile mücadele edemez hale gelmişti. Kumaş dokuma işinde 1840’dan sonra işsizlik başladı.

جريدهٔ حوادث

Ceridei Havadis'in ilk sayısı

Osmanlı’da William Churchill “ Ceride-i Havadis “ adlı gazeteyi çıkarmaya başladı. Bu da hükümetin yardımı ile çıkıyordu. Osmanlı toplumunda gazete çok ufak bir kesime ulaşıyordu. İstanbul, İzmir dışında okuyucusu olan yerler Beyrut gibi bazı limanlardı.

Almanya Her Şeyin Üzerindedir

Milliyetçilik her yerde yükselişteydi. Müzikte ona eşlik ediyor, zaman zaman da onu besliyordu. Almanya'da 1840'da Becker " Wacht am Rhein " i ortaya çıkardı. http://www.youtube.com/watch?v=zikcHnimsxk

Şimdi her yerde birleşmiş bir Almanya coşkusu yükseliyor ve Deutschland über alles (Almanya her şeyin üstündedir) çınlıyordu.

Birinci Afyon Savaşı

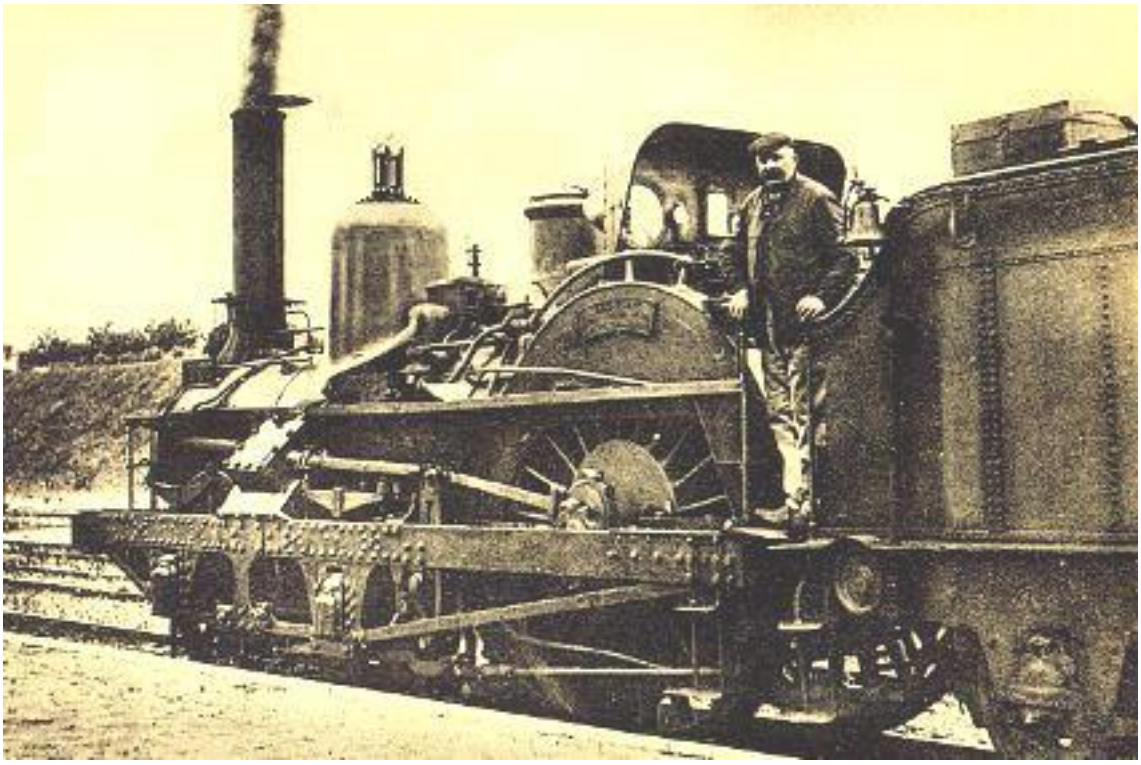

I. Afyon Savaşı 1839–1842 yılları arasında Çin'le İngiltere arasında yapılan savaştır. Bir süre sonra ikinci bir savaş daha yapılmıştır. 1856-1860 arasındaki ikinci savaş II. Afyon Savaşı'dır. II. Afyon savaşında Fransa ile İngiltere, Çin'e karşı birlikte çarpışmışlardır.

Bilindiği gibi İngiliz tüccarlar XIX. yüzyılın başlarında Çin'e yasa dışı yollardan afyon sokmaya başlamışlardı. Çin hükümeti 1839'da afyon ticaretini durdurma girişiminde bulunarak İngiliz tüccarların Guangzhou'daki (Kanton) tüm afyon depolarına el koymuştu. Birkaç gün sonra, sarhoş İngiliz denizcileri Çinli bir köylüyü öldürdüler. Çin hukuk sistemine güvenmeyen İngiliz hükümeti sanıkları Çin mahkemelerine teslim etmeyi reddetti. Bu mevcut gerginliği büyüttü.

İngiliz savaş gemileri Çin denizine gelerek, Çin limanlarını bombardıman etmeye başladılar. Çin karşı koyamadı, zor durumdaydı. Savaş başladı ve İngiliz kuvvetleri kısa sürede savaşı kazandılar.

1840'ın Bazı Gelişmeleri

Crampton Lokomotifi

Şubat ayında, Rodos'da, Museviler katliama uğradılar (Kanlı Rodos olayı). Bir keşişin öldürülmesi üzerine Şam'da başlayan olaylarda, Museviler kanlı bir katliama uğradılar.

Bulgaristan'da laik öğretim hızla yaygınlaşıyordu. 1840'da Plevne'de ilk kız öğretim okulu açıldı. Böylece Bulgar toplum hayatında kadınlar da öğretmen olarak yer almaya başlıyorlardı. Bu laik eğitim tarzına Yunanlı rahipler ve metropolitler karşıydı. Bunlar, öğretmenleri, Osmanlı yönetimine, Rus taraflısı olarak ihbar ediyorlardı. Pek çok yerde metropolitler okulların kapatılmasına çalışıyorlardı. Çözüm Gülhane hattı Hümayunu ile geldi.

1840 yılında Lübnan'da egemen durumdaki Şıhab ailesinden II. Beşir Osmanlı merkezi yönetimince düşürüldü. Kısa bir süre III. Beşir egemen durumda oldu ise de Osmanlı yönetimi Lübnan'ı doğrudan kendi idari sistemi içine aldı. Ancak Lübnan yönetimi tek kaymakam ile devam edemedi. Osmanlı biri Hıristiyan diğeri Dürzi iki kaymakamlık kurmak zorunda kaldı.

Bedirhan Bey, emrindeki aşiret kuvvetleriyle birlikte 1839 yılındaki Nizip Savaşı'na katılmıştı. Bu savaşta alınan yenilgi sonrası Osmanlı Devleti, Doğu bölgesinde önemli bir güç kaybına uğradı. Bölgede siyasi egemenliği büyük ölçüde sarsıldı. Ortaya çıkan mevcut durum, Bedirhan Bey için yeni bir safhanın başlangıcı oldu. O güne kadar devletle barışık bir politika izleyen Bedirhan Bey, hükümetin mevcut durumundan istifade ederek bölgede kendi etkinliğini ve nüfuzunu artıracak politikalar izlemeye başladı. Dağılmış olan güçlü aşiretleri kendi etrafında topladı ve aşiretler arasında var olan ihtilafları ortadan kaldırdı. Bölgede atıl vaziyette bulunan bazı maden yataklarını işletmeye açtı ve ekonomik hayata canlılık

kazandıracak bir dizi reform yaptı. Uyguladığı düşük ve adil vergi uygulaması ile Cizre-Bohdan bölgesini dışarıdan göç alan bir merkez haline getirdi.

Bedirhan Bey'in egemenlik alanı gittikçe büyüyordu. Van, Sabala, Revanduz, Siverek, Sert ve Sincar, Diyarbakır, Musul yakınları, Aşna ve Urmiye onun yönetimindeydi. Bedirhan Bey, Doğu Anadolu Bölgesi'nin bu kadar geniş bölümünü egemenliği altına alabilmiş tek Kürt Beyi'dir.

Kraliçe Victoria, Prince Albert of Saxe-Coburg and Gotha ile evlendi.

Wilmington, North Carolina ile Weldon arasındaki 161,5 mil uzunluğunda demiryolu bitirildi. Zamanın en uzun demir yoluydu. Bu sırada Crampton Lokomotifi geliştiriyordu. Tahrikli tekerlekleri kazanın altına değil, arka tarafına koydu ve bunları birbirine bağladı.

Mayıs'ta Britanya dünyadaki ilk posta pulunu işletime soktu. David Livingstone Britanya'dan Arika'ya doğru yola çıktı.

ABD'de 1840 başkanlık seçimini William Henry Harrison kazandı.

Gübre olarak kullanılmak üzere, Güney Amerika'da Okyanus kıyılarında geniş kuş gübresi yatakları oluşmuştu. 1840'den sonra bu kuş gübresi ticareti başladı ve büyük servetler oluştu. Suni gübrelemenin babası Liebnig'in buluşları da tarımda verimin arttırılması için çok önemli olmuştu.

Değerli maden üretimi Avrupa devletleri için yine yeterli değildi. Bu rakam 1840'a kadar yılda 20 bin Kilogramı aşmamıştı. Ancak 1840'dan sonra artmaya başlayıp, 1850'ye kadar 55 bin Kg çıkacaktı.

1840 ile 1870 yılları arasında serbest meta dolaşımı önündeki engeller kaldırılmaya başlandı. Burada gerçek bir ticaret devrimi söz konusuydu. Ticari işlemlerin toplamı büyüdü, kredi hacmi genişledi, iletişim araçları yaygınlaştı ve büyüdü. Ülkeler arasında Britanya mali olarak tartışılmaz en üstün olandı. Uluslar arası birleşmiş bir Pazar için ateşli kampanyalar yapılıyordu.

Uluslar arası pazarın karşısında milliyetçilik vardı. Buna rağmen serbest-ticaret anlaşmaları dünyanın her yerinde imzalanıyordu. İspanya ve Rusya bile sert yasaklayıcı tavırlarını bırakmışlardı. Gelecekte III. Napolyon Fransa'da gümrükte bir darbe yapınca serbest- ticaret anlaşmaları çağı fiilen açılmış olacaktı.

Bu gelişme tekelciliğin de sonunu getirecekti. Korumacılık kalkınca, serbest rekabette daha bir serbest olmaya yaklaşıyordu. Britanya bile kolonilerinin kapısını açacaktı. 1848'den sonra Fransa'da tekelcilik ortadan kalkacaktı. Asya devletleri de ya kendileri isteyerek veya politik baskılarla veya silah zoruyla kapılarını Avrupa'ya açacaklardı.

Alman antropolog Johann Friedrich Blumenbach (d. 1752), Fransız matematikçi, geometrici ve fizikçi Siméon-Denis Poisson (d. 1781), İtalyan violonist ve besteci Nicolò Paganini (d. 1782), Prusya kralı Frederick William III of Prussia (d. 1770), Filozof ve şair Nikolai Stankevich (d. 1813) 1840 yılında öldüler.

Leroux, Blanc, Proudhon

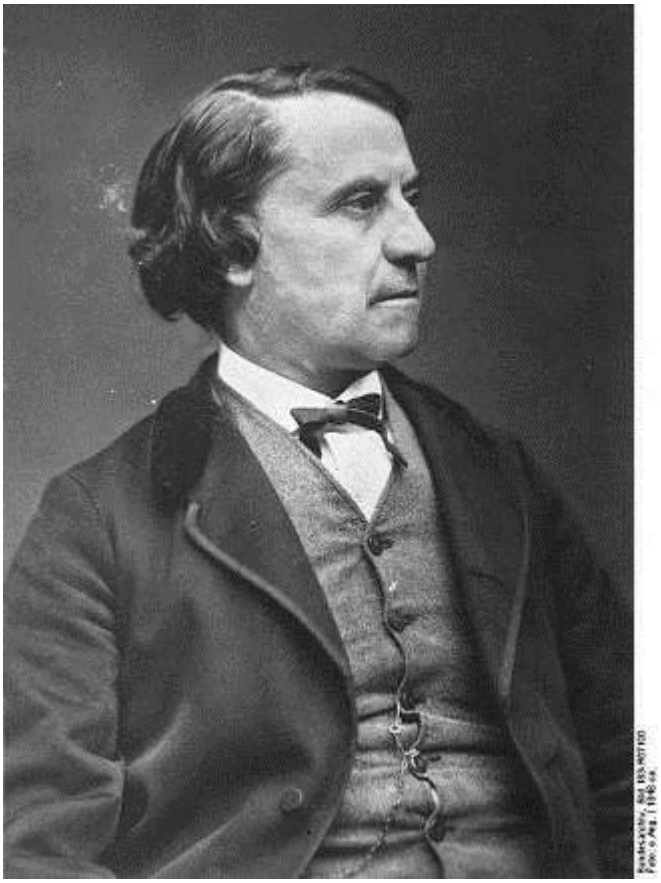

Leroux sürgünde

Pierre Leroux, 1838'de yazdığı " Eşitlik Üzerine " adlı eserinden sonra 1840'da " İnsanlık Üzerine " adlı eserini yazdı. Leroux'ya göre insanların kaderini Tanrı tayin ediyordu. İnsanlığı Tanrı yaratmıştı. Ruhlar bedenden bedene dolaşarak saflaşıyorlardı. Dinler de gittikçe gelişiyordu. Hıristiyanlık görevini bitirmişti. XIX. yüzyılda daha gelişmiş yeni bir din doğacaktı. XIX. yüzyılda eşitsizlik çağının bitip, eşitlik çağının açıldığına şahit olunacaktı.

Leroux çağdaşları ile tartışıyordu. Bunların bir kısmı özel mülkiyetin kökenine ferdin çalışmasını koyuyorlardı. Böylece fert mülkiyetten tek başına yararlanmak için meşruiyet kazanmış oluyordu. Leroux ise zenginliğin üremesinde ferdin çalışmasını kabul ederken, bu çalışmaya ortam hazırlayan sosyal düzene de dikkat çekiyordu. Bu nedenle de zenginlik, bir takım kurallar çerçevesinde devlet tarafından dağıtılmalıydı.

Leroux, düşünceleri doğrultusunda bir sosyal reform programı hazırladı. Çalışmaları epey kişiyi etkilemişti.

Louis Blanc

Leroux'nun çağdaşı bir başka Fransız sosyalisti de Louis Blanc'tır (1811 – 1882). Madrid'de durumu iyi olan bir Fransız ailenin çocuğuydu. 17 yaşındayken babası Temmuz ihtilali sonrası her şeyini kaybetmişti. Hem çalıştı ve hem de amcasının yardımı ile eğitimini tamamladı. 1839'da " La Revue du Progres " adlı dergiyi kurdu. Bu dergi demokrasideki en uç eğilimlere yazı yayınlama şansı tanıyordu.

Blanc 1840'da " Çalışmanın Düzenlenmesi " adlı ünlü eserini yayınladı. Burada tasarladığı sosyal ve politik programı anlatıyordu. Proletaryanın ve halkın durumundan sorumlu iki kurum vardı. Bunlar sermayenin özel olması ve rekabetti. Sermaye sahibi rekabet nedeniyle gittikçe daha ucuz üretmek zorundaydı. Bunun içinde emeğe gittikçe az para ödeyecekti. Bu da etrafta bu kadar işsiz varken çok kolaydı.

Blanc " ulusal işyerleri " açılarak bu soruna çözüm gelebileceğini sanıyordu. Devlet işçi kooperatiflerine borç vererek onların sanayi kurmasını sağlayacaktı. Verilecek paradan faiz alınmayacağı için işçiler kapitalistler ile yıkıcı bir rekabete girişebileceklerdi. Böylece rekabeti rekabet yok edecekti.

Blanc, hükümetin işçi kooperatifleri temsilcileri tarafından kurulmasını istiyordu. Miras hukukunda da düzeltmeler istiyordu.

Proudhon ve çocuklar

Proudhon'da 1840'da " Mülkiyet Üzerine " adlı kitabını yayınladı. Joseph Proudhon (1809 – 1865) kendini anarşist olarak adlandıran ilk yazardı. Çocukken ailesine yardım etmek için eğitimini yarıda bırakıp, meslek öğrenmiş ve çalışmıştı. Mürettip oldu. Burada pek çok kitap okuyup, incelemek fırsatını buldu. Gençken çok yoksulluk çekmişti. " Yoksulluk insanı alçaltıp, değersizleştirir… " diyordu.

Proudhon " Mülkiyet Üzerine " adlı kitabında, korkutucu bir dil kullandı. Bununla varlıklı sınıfları ürkütmek istemişti. Proudhon, Brissot de Warville (1754 – 1793) gibi " Mülkiyet Hırsızlıktır " diyordu.

Bir Osmanlı Devlet Adamı

Koca Mehmet Hüsrev Paşa, Abdülmecit saltanatında 2 Temmuz 1839 – 8 Haziran 1840 tarihleri arasında on bir ay yedi gün sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır. II. Mahmut saltanatında da, Yeniçeri Ocağı'nın imha edilerek yeni düzenli orduya (Asakir-i Mansure-i Muhammediye) geçiş sürecinde kilit rol oynamıştır.

Koca Mehmet Hüsrev Paşanın dikkate değer bir özelliği, aralarında sonradan sadrazam olacak İbrahim Ethem Paşa'nın da bulunduğu yüz kadar çocuğu küçük yaşta (kimi zaman köle pazarından) evlatlık alarak yetiştirmiş olmasıdır. Çocukların çoğu ilerleyen yıllarda devlet içinde önemli mevkilere gelmişlerdir. Yeni Osmanlı ordusunda (Mansure Ordusu) subay kadrosu içinde Koca Mehmet Hüsrev Paşa'nın 70–80 kadar evlatlığı çekirdek bir grup oluşturmuştur. Bu arada, Silistre ve İstanbul'da iki süvari alayı oluşturmuş, himayesindekilerden Topal İzzet Paşa'nın Kaptan-ı Derya olmasını sağlamıştır.

Koca Mehmet Hüsrev Paşa aynı zamanda, bir Tunus-Cezayir yolculuğu esnasında gördüğü fes giyme adetini Osmanlı Devleti'ne tanıtan ve fesin kabulünü sağlayan kişidir.

Paganini

İtalyan besteci, keman virtüözü Niccolò Paganini (1782 – 1840) öldü. Müzik tarihinin en ünlü keman virtüözlerinden biridir. Keman tekniğine önemli katkılarda bulunmuş, keman, gitar ve oda müziği alanında birçok eser vermiştir.

8 yaşından önce, amatör bir müzikçi olan babasından, keman dersleri almaya başlayan Paganini, 11 yaşındayken müzik çalışmalarını ilerletmek üzere Parma'ya gitti. 13 yaşındayken konser turnelerine başladı. Halk arasında, Paganini hakkında çeşitli söylentiler yayılmaya başlamıştı. Büyük kemancının şeytanla arkadaş olduğu, yayını şeytanın ona verdiği sihirli kuvvetle kullandığı söyleniyordu. Kemandaki değişik tekniği iskelet sistemiyle alakalı Marfan Sendromu sonucunda oluştuğunu ölümden sonra iskeletini inceleyen doktorlar ortaya koymuştur.

Paganini şöhrete kavuştuktan sonra son derece lüks bir hayat sürmeye koyulmuştu. Çok fazla para kazanıyordu, çok kumar oynuyordu. Bir keresinde bir kemanını kumar masasında rehin bırakmış, bir konserde keman çalması gerekince bir başka meslektaşından ödünç keman istemek zorunda kalmıştı. Kumar tutkusu onu 1838 yılında Paris'te bir kumarhane açmaya kadar götürmüştür. Ancak bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

Livorno’da verdiği bir konserden sonra bir Fransız tüccar kendisine Guarnerius yapımı olağanüstü bir keman hediye etti. Paganini hayatı boyunca bu kemanı çaldı. Bu keman halen Cenova’da saklanmakta ve sergilenmektedir.

1825 yılında beraber turneye çıktıkları Antonia Binachi'den Cyrus Alexander adında bir oğlu oldu. Antonia Binachi evlenmese de ömrünün sonuna kadar oğlundan ilgisini esirgemedi ve onu da bir müzisyen yaptı.

Paganini belli başlı eserleri arasında keman için 24 cappricio, keman ve orkestra için iki konçerto, ayrıca çeşitli keman parçaları vardır.

Paganini, 1840'da Fransa'nın Nice şehrinde gırtlak kanserinden öldü, ölmeden önce günah çıkartmayı kabul etmediği için, uzun yıllar boyunca ölüsüne gömülecek yer verilmeyen müzisyen İtalya'nın Parma şehrinde gömülüdür.

Jascha Heifetz plays Paganini Caprice No. 24
http://www.youtube.com/watch?v=vPcnGrie__M

Paganini - Caprices 01/ 05/ 24 (Itzhak Perlman / Violin)
http://www.youtube.com/watch?v=uCePRgqO-HI&feature=related

Modern Hukuk Osmanlıda Diriliyor

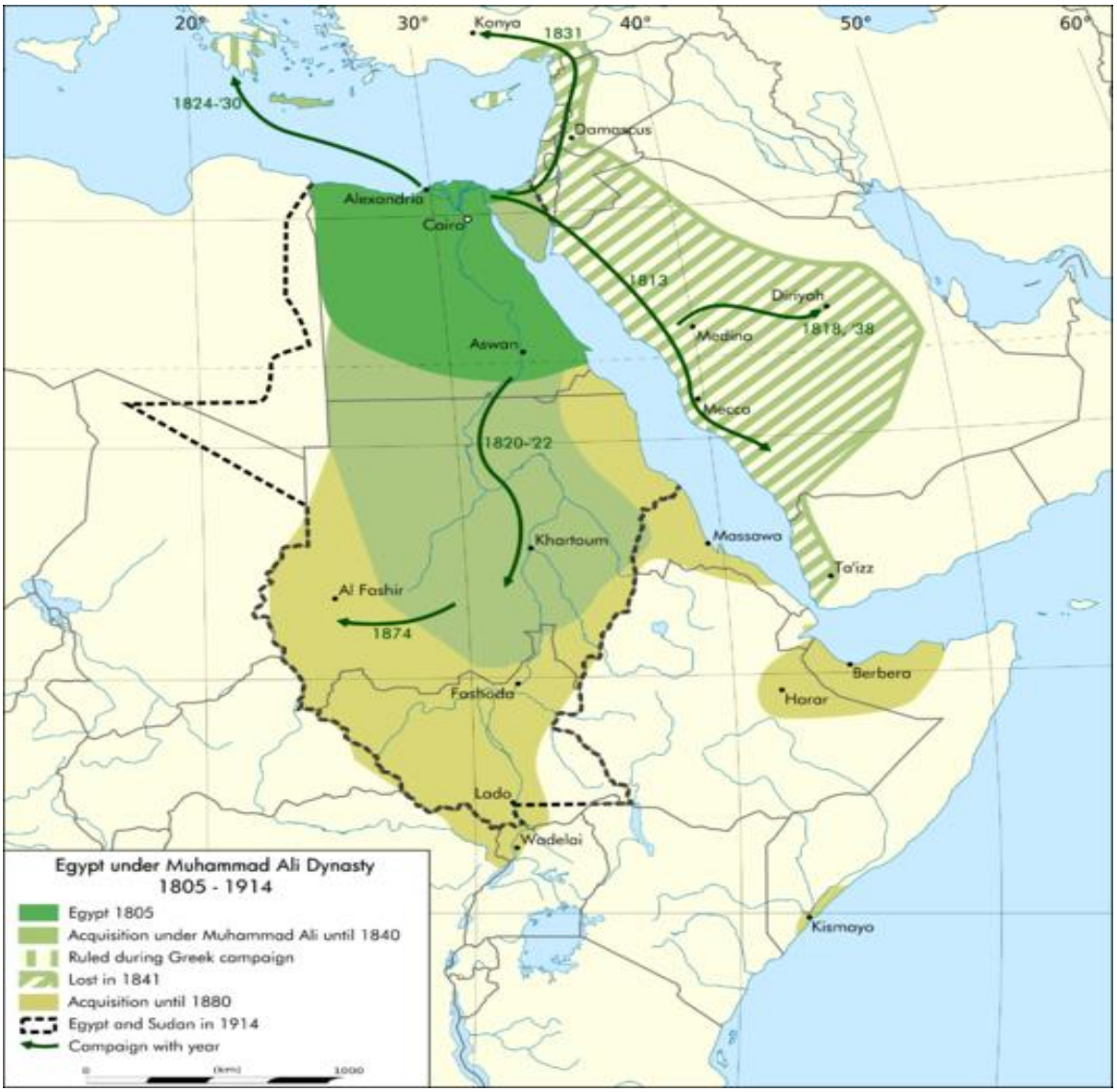
Eski bir Mahkeme Binası

Şimdi Babıali, Tanzimat anlayışına uygun yeni kanunlar hazırlamak zorundaydı. Bunlar Sultan'ın Fermanda vaat ettiği gibi bütün Osmanlı uyruğuna ırk ve din farkı olmaksızın uygulanabilecek kanunlar olmalıydılar. İş hiçte kolay değildi. Özellikle azınlıkları ortak hukuka tabi kılmak, herkesi kendi örf ve adet hukukundan ayırmak zor işti. Söz konusu olan İslam hukukunun ilkelerine sadık kalarak, bütün cemaatlerin kabullenebileceği kanunları yapmaktı.

Babaili bu amaca dönük olarak yavaş ve çok ihtiyatlı hareket ediyordu. Haklıydı. Zemin çok kaygandı.

1840'da yeni bir Ceza kanunu kabul edildi. Burada tüm uyrukların eşitliği ilkesi özellikle belirtiliyordu. Keyfi kararlar dönemi artık bitmişti. Yaptırımlar belliydi. Suç saptanmışsa onun cezası belliydi. İmparatorluk çapında örflerin ortaya getirdiği dağınıklık toparlanmaya çalışılıyordu.

Mısır Mehmet Ali Paşa Sülalesinde, 1841

Mısır'ın tamamen ezilmesi İngiltere'nin işine gelmiyordu. 24 Mayıs 1841'de anlaşma sağlandı. Mehmet Ali Paşa Londra anlaşmasını kabul etmişti. Sultan Abdülmecit Mısır fermanını yayınladı. Mısır 1914 yılına kadar bir anayasa durumundaki bu ferman ile yönetildi.

Mehmet Ali ölünce, Mısır ve Sudan valiliği, oğlu ve torunlarından yaşça en büyük olanına bırakılacaktı. Mısır valiliği, Kavalalı ailesi içinde daima yaşı en büyük olanda kalacaktı. Her yeni valilik padişah fermanının Kahire'de okunması ile yürürlüğe girecekti. Kavalalı ailesinin erkek tarafı biterse, padişah Mısır'a istediği kişiyi vali tayin edecekti. Mısır'ın statükosunu da istediği gibi değiştirebilecekti. Kavalalı ailesinin kadınlar tarafından gelen nesillerinin Mısır valisi olma hakkı yoktu. Mısır valisi vezir ve müşir rütbesinde olacaktı. Tanzimat dahil tüm imparatorluk ferman ve kanunları Mısır'da uygulanacaktı. Mısır valisi, açık duruşmalı bir mahkeme kararı olmadan kimseyi mahkum edemeyecekti. Mısır Osmanlı parası ile Osmanlı

bayrağını kullanacaktı. İmparatorluğun diğer eyaletlerinde vergi nasıl toplanıyorsa Mısır'da da öyle toplanacaktı. Mısır vergisi 80.000 kese (4 milyar akça) idi.

Mısır ordusu terhis edilecek ve Mısır kuvvetleri 18.000 kişiyi geçmeyecekti. Ancak padişah talep ederse, daha fazla asker askere alınabilinecekti. İmparatorluğun bütün askeri kanunları Mısır'da uygulanacaktı. Mısır askerleri, Osmanlı askerlerinin giydiği üniformayı giyeceklerdi. Nişan ve madalyalar sadece padişah tarafından verilebilinecekti. Mısır donanması dağıtılacak ve merkezin izin verdiği küçük tekneler kullanılacaktı.

Mısır kadısı, İstanbul uleması içinden şeyhülislam tarafından tayin edilecekti. Miralay (albay) üstünde olan askeri ve sivil rütbeler ancak padişah tarafından verilebilinecekti. Mısır dışarıdan borç para ve gemi satın alamayacaktı. Mısır'da yapılacak tüm mühim işlerde Babı Ali'nin onayı gerekecekti.

Hidiv Kasrı

Mısır valiliği, Fermanın bir maddesine aykırı hareket edilse bile, Kavalalılardan geri alınacaktı.

Yunanistan 1841'de Girit'i ilhak etmeye çalışmış ama başarılı olamamıştı. Bu girişimi Britanya ile ilişkisini bozdu.

Boğazlar Anlaşması, 1841

Çanakkale Boğazı

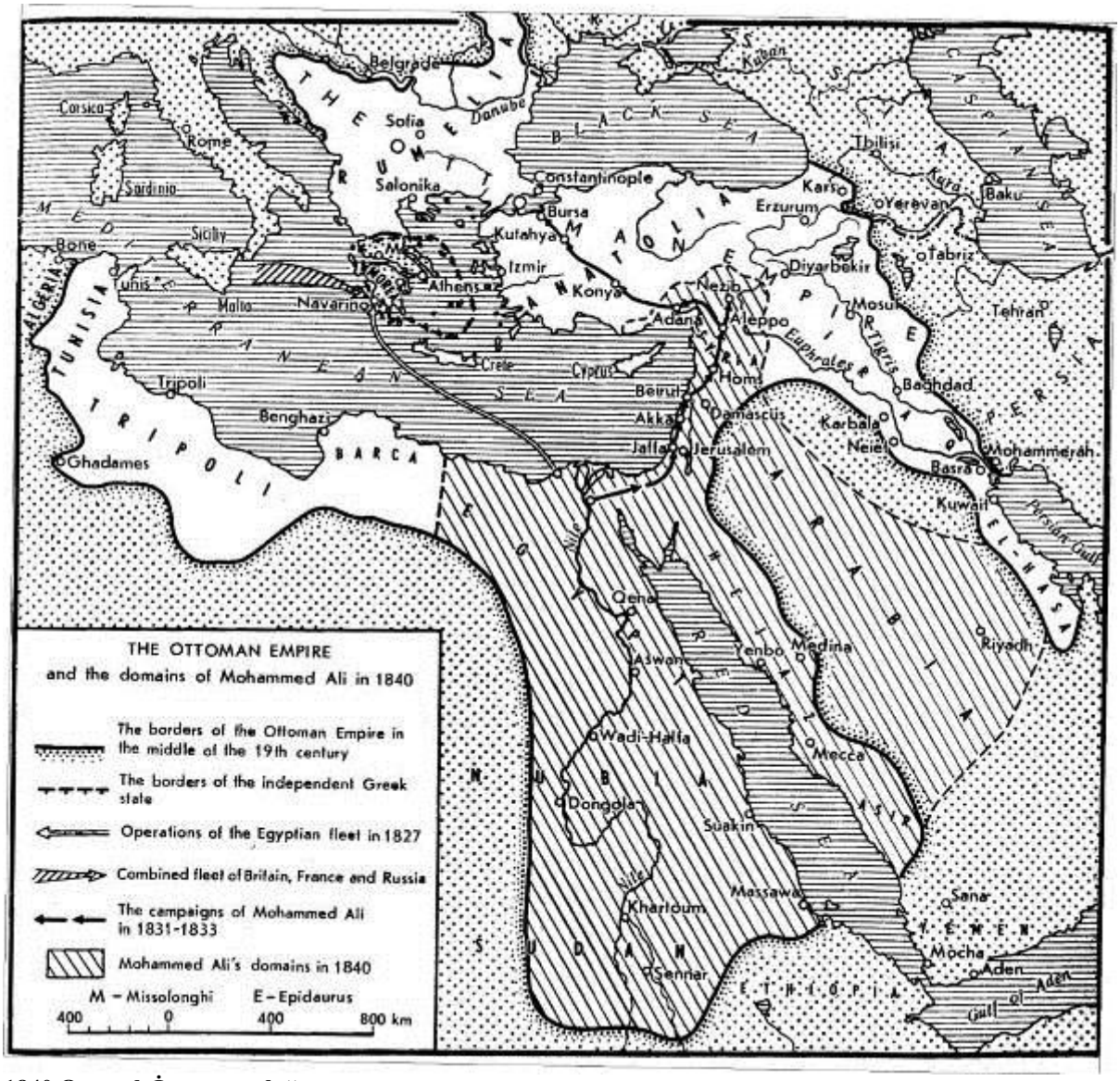
13 Temmuz 1841'de Osmanlılar ile Müttefikler arasında Boğazlar Anlaşması imzalandı. İngiltere Rusya'yı dengelemişti.

Bu antlaşma ile Boğazların barış zamanında savaş gemilerine kapalılığı uluslararası yükümlülük altına alındı. Boğazların kapalılığı kavramı yalnız barış zamanı ile sınırlıydı. Osmanlı Devleti savaşa girdiği takdirde Boğazları istediği gibi tasarruf edebilecekti. Yani, dilediği devletin savaş gemilerine açabilecekti. Nitekim, bu prensip Kırım Savaşanda uygulanacak, İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin Karadeniz'e geçmelerine izin verilecektir. Sonuç olarak, 1841 yılında Osmanlı Devleti üzerindeki Rus nüfuzu ve baskısı geriledi. Hünkar İskelesi Antlaşması hükümleri sona erdi. Bu durumda İngiltere en kazançlı ülke olmuştu.

1839 ile 1841 yılları arasında, İngiltere ve peşinden Fransa ile yapılmış olan ticaret anlaşmaları, Sardunya, İsveç, Norveç, Hollanda, Belçika, Danimarka, İspanya, Prusya ve Toskana ile de yapıldı. Bu ticaret anlaşmaları ile gümrük vergileri iyice indirilmişti. Yerli tüccarların hiçbir ayrıcalığı kalmamıştı. Bu da tam Liberal Avrupa'nın istediği şeydi.

Tanzimat Fermanı ile devam eden reformları Mustafa Reşit Paşa çok ciddi takip ediyor ve sorumluları cezalandırıyordu. Ancak elinde gidişe ayak uydurabilecek yeterli kadar adam yoktu. Ayrıca eski usullerin devamından yararı olanlar, yeni usulleri baltalamak için

ellerinden geleni yapıyorlardı. Vergiler toplanamadı, Mustafa Reşit Paşada devlet bonosu çıkardı. Sonuçta Paşanın durumu sarsıldı. Mart 1841'de azledildi.

1840 Osmanlı İmparatorluğu

Yeni yönetim bağnazdı. 5 vakit namaz kılmayanların cezalandırılacağı ilan edildi. Muhassıllıklar kaldırıldı. Valiler yeniden mali yetkiye kavuştular.

1841'de Osmanlı ordusunun ismi Asakiri Nizamiyei Şahane olarak değiştirildi. 5 ordudan oluşuyordu. Merkezleri Üsküdar, İstanbul, Manastır (sonra İşkodra), Sivas ve Şam'daydı. Bu orduların başında müşirler bulunuyordu. Velilerin de ordu ile doğrudan ilişkisi kesilmişti.

Cebel Lübnan

Maruni papazı

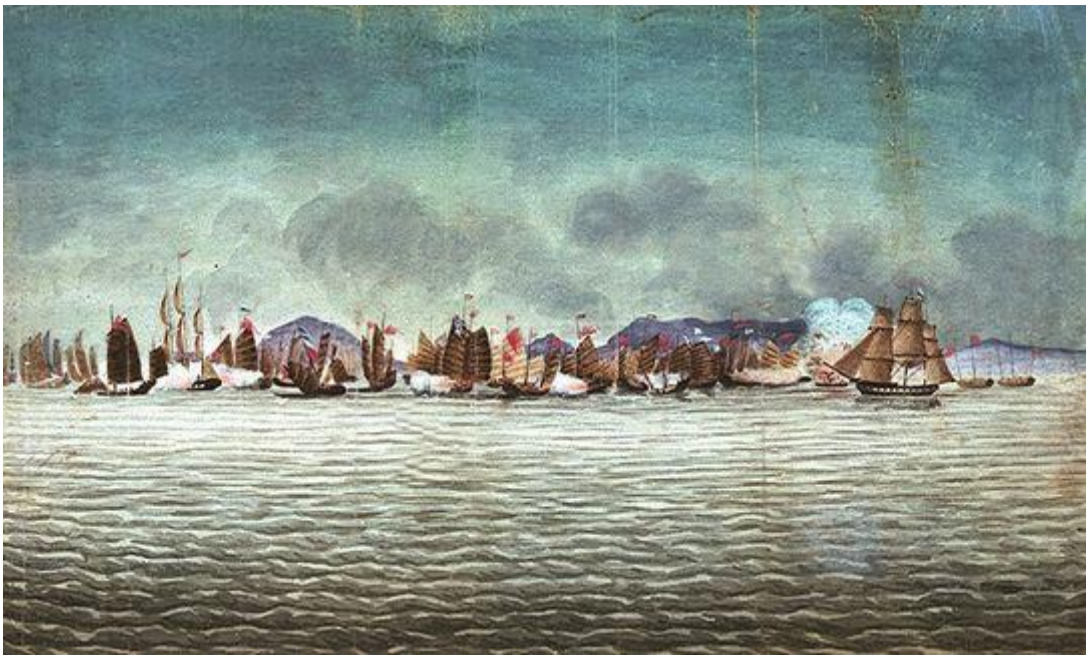
Lübnan'ın " Cebel-Lübnan " denen denizden uzak, Şam'ın batısında uzanan dağlık kısmında yaşayan Dürzi ve Maruni Araplar vardı. Bunlardan Dürziler Müslüman dinine, Maruniler de Katolik dinine yakındılar. İbrahim Paşa, Osmanlıların buradan aldıkları 2.650 kese (132,5 milyon akçe) vergiyi 6.500 keseye çıkarmıştı. Bu yeni vergi halkı perişan etmişti.

Maruniler ile Dürziler arasında geleneksel bir düşmanlık vardı. Mısır iktidarı sırasında Mehmet Ali Paşa (İbrahim Paşa) kendi iktidarlarını kuvvetlendirmek için bu çatışmadan yararlanmaya kalkıştılar. Maruniler Mısır'a yaklaştı. Buna karşı Dürziler yüzlerini İstanbul'a döndüler.

Marunilerin yanını tutan Fransa bu düşmanlığı dışarıdan körüklüyordu. Fransa, Haçlı seferleri sırasında bu kıyılarda kurulan Haçlı devletlerine dayanarak, buralarda tarihi hakkı olduğunu iddia ediyordu. İngiltere'nin de Fransa'nın peşini bırakmaya hiç niyeti yoktu. O da Dürzilerden yana tavır aldı.

Şimdi Maruni – Dürzi düşmanlığı sıcak çatışma haline gelmişti. Geçmiş valiler bu durumu düzeltememişlerdi. 1841'de yeni Lübnan Emiri III. Beşir'di. Beşir Hıristiyan oldu ve fırtına patladı. Hıristiyanların tüm önemli yerleri ellerine geçireceğinden korkan Dürziler tavır aldılar. Maruni Dürzi çatışmaları başladı. Olaylara Ortodokslar ve Sünniler de karıştılar. Birbirini öldüren öldüreneydi. Osmanlı asayişi tekrar temin edebilmek için 5 yıl uğraşacaktı.

1841'in Bazı Gelişmeleri

Afyon Savaşı

İngilizler ve Avrupalılarla, Çin arasında görüşmeler başladı. Ancak Çin her konuda taviz vermiyordu. Bu arada Lin Tse-hsü görevinden alındı. Müzakereler sürerken çatışmalar da devam ediyordu. İngilizler Yang-tse ağzına kadar gelip, Nankin'i tehdit ettiler.

Eşit olmayan bir savaş sürüyordu. Çin silah ve ordusu Avrupa karşısında çok yetersizdi.

Banker, matematikçi ve sosyalist olan Olinde Rodrigues bir Saint Simon'cuydu. Saatçi, şapkacı, kunduracı gibi bazı amatörlerin şiirlerini bir kitapta toplayarak yayınladı. Bu aydınlarca çok tutuldu ve bu kitaba ithaflar yapıldı. Victor Hugo, onları kutluyor ve " Tanrı da dahil hepimiz işçiyiz ve sizlerde düşünce elden daha azla çalışmakta " diyordu.

ABD başkanı William Henry Harrison, seçildikten sonra ölünce, yerine başkan yardımcısı John Tyler ABD'nin 10 başkanı oldu.

Çin ile Sihler arasında savaş çıktı (Sino-Sikh Savaşı).

" The İllustrated London News " adlı resimli gazete yayınlanmaya başladı ve 5 milyon bastı. Robinson Crusoe çeşitli dillere çevrilmişti. Pek çok yeni Robinson kitabı yazılıyordu.

Alman doğa bilimci ve gezgin Johann Jacob Friedrich Wilhelm Parrot (d. 1792), ABD başkanı William Henry Harrison (d. 1773), İngiliz edebiyatcı Theodore Edward Hook (d. 1788), Britanyalı fizikçi David Daniel Davis (d. 1777) 1841 yılında öldüler.

Lermontov

Lermontov

Rus yazar ve şair Mihail Yuryeviç Lermontov (1814 – 1841) genç yaşta öldü. Emekli bir subayın oğluydu. Moskova Üniversitesi'de eğitim görmüştü.

1832 yılında üniversiteden ayrılıp, Harp Okuluna kaydoldu. 1834 yılında hafif süvari olarak askerlik kariyerine başladı. 1837 yılında Puşkin'in bir düelloda öldürülmesi üzerine derinden etkilenerek " Şairin Ölümü " adını verdiği bir şiir kaleme almıştı. Lermontov bu şiirinde Puşkin'in bir düello sonucu ölümünü cinayet olarak nitelemiş ve Çarlık yönetimini suçlamıştı.

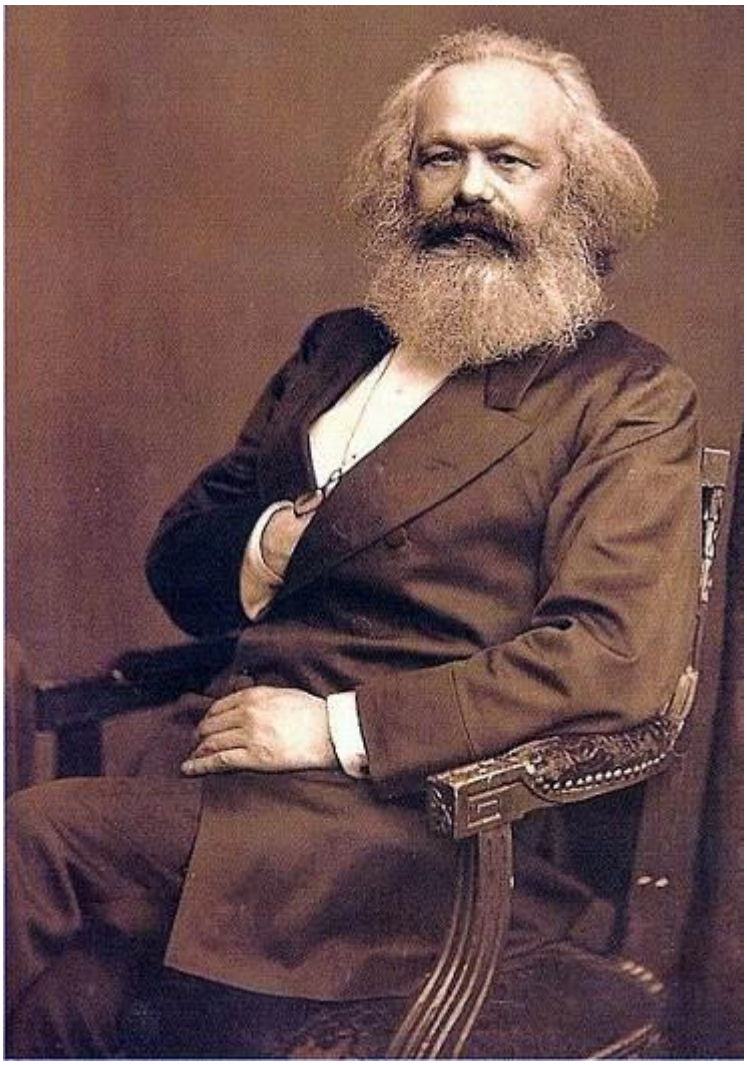
Dönem, monarşinin sınırsız yetkilerinin bir anayasayla sınırlandırılmasını savunan akımların ve genelde tüm ilerici, özgürlükçü düşünce ve etkinliklerin yoğun baskı altında tutulduğu bir dönemdi. Tutuklanarak Kafkasya'daki bir birliğe sürüldü.

1838 yılında sürgün cezası kaldırıldı. Saint Petersburg'a döndü ve kısa sürede dönemin parlak edebiyatçıları arasına girdi. Şiirleri edebiyat çevrelerinde çok beğenilen Lermontov'a, Puşkin'in ardılı gözüyle bakılmaya başlanmıştı. " Çağımızın Bir Kahramanı " adlı romanıyla da büyük bir beğeni topladı.

1841 günü, kralcı bir Fransız subayıyla düello yaptı ve bu düellonun sonunda yaşamını yitirdi. Özgürlükçü aydın kesimde, tıpkı Puşkin gibi bir düello sonucu genç yaşta ölmesi, derin bir üzüntüye neden olmuştur.

Yirmi yedi yıllık kısa yaşamına karşın, Lermontov, şiirleri, tiyatro oyunları ve romanıyla Rus edebiyatının gelişimi üzerinde derin etkiler yaratmıştır.

Sosyalist veya Komünist düşünce

Karl Marx

İngiltere ve Fransa'da, aşağı yukarı aynı zamanlarda, toplumun teşkilatlanması ile ilgili doktrinler, kendilerine sosyalist diyen aydınlarca formülleştirildi. Bu aydınlar toplumun ekonomik temelleri, endüstrinin rolü, ücretler, rekabetin kötülükleri, mülkiyet ver miras, sefalet üzerinde düşünmüşlerdi. Rejimi eleştirmişler. Yenileştirme ve düzeltme taslakları hazırlamışlardı.

Owen (1771 – 1858), Saint Simon, Fourier gibiler sosyalist düşünce üzerinde çalıştılar. Bunlar tekil çalışmalardı ama 1830'dan sonra işçiler arasında bu düşünceler yayılmaya başladı. Bu sırada Fransız İhtilali sırasında Babeuf yanlılarınca kullanılan " komünist " sözcüğü de tekrar ele alındı.

İngiltere de işçiler diğer sınıflarla mücadele edebilecek bir örgütlenme peşinde koşuyorlardı.

Fransız sosyalistleri, şimdi toplumda, mülkiyet, miras, aile gibi dokunulamaz kavramları eleştirmeye başlamışlardı. Klasik iktisatçıların ekonomik hürriyet hakkındaki doktrinlerini reddettiler. Ticari rekabet " değiş tokuş anarşisiydi ". Ücret akdi hürriyeti, insafsız bir sömürü aracıydı. Sermaye sahibi ücreti tayin açısından kuvvetli durumdaydı. İşçi yaşamak için çalışmak zorundaydı. Bu da onu işverene bağımlı kılıyordu.

Çalışanlar teşkilatlanmalıydı. Çalışma ve örgütlenme bir haktı. Sosyalist kavramlar hep Fransa'dan çıktı. Proletarya diktatörlüğü, Sosyal ihtilal, komünizm, anarşi, kızıl bayrak, bunlar Fransız buluşlarıydı. İngilizler daha pratik ve uzlaşmacıydılar. Sendika kurma, kongreler, kooperatif ortaklıkları, işçiyi koruyan kanunlar, emekli sandığı, kredi bankaları, sekiz saatlik çalışma günü, genel grev, tek dereceli seçim, işçi partisi, bunlarda İngiliz mamulleriydi.

Sosyalist veya Komünist düşünce ve onun pratiğe geçirilmesi İngiltere ve Fransa'da başladı. Sanayileşme nedeniyle zaten böyle olması normaldi. Almanya'da ise birkaç mülteci ve Rhein (Ren) bölgesinde çalışan az sayıda işçi ile sınırlı kalmıştı.

Burada şunu söylemek gerekir. Almanya'da sosyalizmin en ileri gelen propagandacıları Yahudiler olmuşlardır. Almanya'da Yahudiler kamu görevlerinden uzaktılar. Prusyalı asiller onlardan hem korkuyor ve hem de onları horluyorlardı. Bu nedenle Yahudiler içgüdüsel olarak ayaklanmaya yatkındılar. Rhein ise Fransa ile sınırdaş ve temas halinde olduğundan sosyalizm Almanya'ya Rhein'den yayılıyordu.

Çin Afyondan Kurtulamıyor, 1842

Nanking Anlaşması

Çin Britanya ile Nanking Anlaşmasını imzalamak zorunda kaldı.

29 Ağustos 1842 tarihinde Birleşik Krallık ile Qing Hanedanı arasında yapılan Nanking Antlaşması, Birinci Afyon Savaşı'nı bitiren anlaşmadır. Anlaşma HMS Cornwallis adında bir İngiliz savaş gemisinde imzalandı.

XVII. yüzyılda tütün içimi Asya da yayılmıştı. Tütün ile afyonun karıştırılarak kullanılmasının verdiği keyif, halk arasında afyon kullanımını yavaş yavaş yaygınlaştırmıştı. İngilizler Doğu Hindistan'da ürettikleri afyonu Çin'e satıyordu. Çin yönetimi ülke halkının gittikçe afyon bağımlısı olmasından rahatsızlık duymaya başlamıştı. 1729 yılında Çin'e afyon girişi yasaklandı. Bu yasağa rağmen 1838 yılına kadar, gittikçe artan miktarda Afyon kullanımı arttı.

Britanya'nın Hindistan ticaretinden elde ettiği gelirin altıda biri afyon ticaretinden geliyordu. Kanton'da el konan afyonun denize dökülmesiyle Birleşik Krallık ile Çin arasında Afyon Savaşları başlamıştı.

Nanking anlaşmasına göre Çin, Hong Kong Adası ve bu adanın civarındaki adaları Birleşik Krallığa bıraktı. Çin savaş tazminatı olarak 650 ton gümüş ödeyecekti. Çin el koyduğu ya da imha ettiği afyonlar için Birleşik Krallığa 6 milyon dolar tazminat ödeyecekti. Çin'de bulunan Britanya vatandaşları diplomatik dokunulmazlığa sahip olacaklardı. Çin ve Birleşik Krallık karşılıklı aynı ticari kurallara uyacaklardı. Çin bazı yeni limanlarını da düşük gümrük tarifeleriyle Birleşik Krallığa açıyordu. Eğer Çin başka bir devlete bir imtiyaz verirse, bu imtiyaz otomatik olarak Britanya'ya da şamil olacaktı. Çinli vatandaşlar diğer ülkelere göçmen olarak gidebileceklerdi.

Amerika kıtasına ilk göçmenler bu antlaşmadan sonra gittiler. Anlaşma öncesinde Çin vatandaşları ülke dışarısına göçmen olarak çıkamıyorlardı.

Tanzimat Kırsal Kesimde Ters Tepiyor, Özel Mülkiyet Yerleşiyor

Ağustos 1842'de Osmanlı maliyesi iltizam usulüne geri döndü. Tanzimat'ın en önemli devrimlerinden biri geri çekilmişti. Ancak Muhassıllık izleri kaldı. Çok kısa süre kalmasına rağmen, teoride Cumhuriyet'e kadar yürürlükteydi. Muhassıllık kalkmıştı ama vilayetlerde defterdarlar duruyordu.

Tanzimat ile iltizam ve angaryanın kalkacağı ilan edilmiş olmasına rağmen, toprağın kontrolünü elinde tutan sınıfa karşı hiçbir şey yapılamamıştı. Bunun sebeplerinden bazıları kırsal kesimde toprağı kontrol edenlerin gücü ve Babıali bürokratlarının liberal görüşleriydi. İltizam kalkacağına tersine toprakta özel mülkiyetin kuvvetlenmesine çalışılıyordu. Arazi rejimi yeniden düzenleyip, toprakta özel mülkiyetin yerleşmesi için önemli adımlar attılar.

Tanzimat yönetimi iltizam işlerini valilere ve diğer yöneticilere yasaklamıştı. Ayrıca iltizama konu olanlar sayı ve miktar olarak kısıtlanmıştı. Bu mültezimlerin gücünü azalttı. Şimdi ortaya, ufak ama daha aç gözlü, pek çok aracı çıkmıştı. Güçlenen paşa ve ayanlar ortadan kalkmıştı ama köylüyü ezen görgüsüz ve aç bir taşra mütegallibesi türedi.

Köylüler, Tanzimat fermanının getirdiklerini, zor hayatlarından kurtuluş olarak görmüşlerdi. Bunun üzerine hem Anadolu'da ve hem de Rumeli'nde ağa ve yöneticilere karşı baş kaldırmalar oldu. İsyan eden köylüler angarya'ya gitmiyor, bazı vergileri, ödemiyorlardı. Rumeli'nde bu tip hareketler kısa sürede ulusal bir niteliğe bürünüyorlardı. Bunlar ulusal hareketlere güç veren olaylardı.

1841'de Niş'te toprak ağalarına karşı isyan çıktı. Toprak ağaları ve vakıf yöneticileri genel olarak Müslüman'dı. Özerk Sırp prensliği isyanı destekliyordu. Sonunda isyan ulusal bir isyan olup, çıktı.

Taşrada kurulan mahalli meclislere toprak sahipleri giriyorlardı. Bunlar uygulamaları kendi çıkarları doğrulturunda saptırdılar. İltizamı kaldırtmadılar. Vergiyi kendi işlerine geldiği gibi topladılar. Angaryayı kaldırtmadılar. Topraklar özelleştirilirken Miri toprakları yağmaladılar.

İleride Düyunu Umumiye kurulana kadar, Osmanlı vergi kaynaklarını tem ve yeteri kadar belirleyemeyecek ve ne de düzenli vergi toplayabilecekti. Mültezimlerin devlet ile halk arasındaki keyfi aracılıkları sürüp gidiyordu.

Devler en önemli gücü olan toprak mülkiyetini kaybediyordu.

1842’in Bazı Gelişmeler

Massacre of Elphinstone's Army

Dost Muhammed Han’ın oğlu Ekber Han, Afganistan’da Kabul ile Jalalabad arasında Britanya ordusunu (Britanya Doğu Hint Şirketi) yok etti (Massacre of Elphinstone's Army).

1842’de İngiltere’de madenlerde kadınların ve çocukların çalıştırılması yasaklandı.

Güney Afrika’da Boerler, Durban’da sıkışmışlardı. Kuşatmadan 11 gün sonra avcı Dick King Grahamstown’daki Britanya askeri genel komutanlığına ulaşarak haberi verdi. Britanya ordusu, Boerleri rahatlatacak bir takviye yolladı.

Rafael Vasquez komutasında Meksika ordusu Teksas’ı işgal etti. San Antonio’yu ele geçirdikten sonra Rio Grande’ye geri döndü. Bu Teksas tarihindeki ilk işgaldi.

Birleşik Devletler ile Kanada arasında Webster-Ashburton Anlaşması imzalandı. Sınır Rocky Dağları kabul edildi.

Sino-Sikh Savaşı, Chushul Anlaşması imzalanarak bitirildi.

Versailles yakınlarında lokomotifin aksı kırılınca tren kazası oldu. Versailles tren kazasında 55 kişi öldü.

1842 başlarında Darwin, Lyell'a fikirlerini açıklayan bir mektup yazdı. Her canlı türünün kendi başlangıcı olduğunda ısrar eden Lyell, jeoloji alanında müttefiki olan Darwin'in bunu inkar etmesine çok üzüldü. Mayıs 1842'de Darwin'in mercan kayalıkları üzerine yazdığı eser yayımlandı, aynı sıralarda Darwin, doğal seçilim teorisinin bir " kabataslağını" kağıda döktü.

Stendhal

İngiliz asker ve mucit Henry Shrapnel (d. 1761), İtalyan besteci Luigi Cherubini (d. 1760), Yazar Stendhal (d. 1783), ransız kaşif Jules Dumont d'Urville (d. 1790), Polonyalı ressam Walenty Wańkowicz (d. 1799), Alman şair Clemens Brentano (d. 1778) 1842 yılında öldüler.

Osmanlı Yeni Ordu Teşkilatlanması, 1843

Redif soldiers. *ILN*, 24 Sep. 1853.

Osmanlı devleti askerlik süresini 5 yıl olarak kanunlaştırdı. 5 yılsonunda terhis edilenler, 7 yıl redif denen yedek askerlikle yükümlüydüler. Askere gönüllü olarak ve kura ile alınılıyordu. Askerler 32 yaşına doğru serbest kalabiliyorlardı. Her aileden en çok 1 kişi asker oluyordu. Tek erkek çocuklar askere alınmıyorlardı. İlkesel olarak tüm Osmanlı uyrukları kuraya tabidiler. Ancak Gayrimüslimlerin orduda olmaları pek istenmiyordu. Bu nedenle onlara " bedel " konmuştu. Bedelini ödeyen askerlikten kurtuluyordu.

1843 yılında Osmanlı imparatorluğu 1814 Prusya Askeri Kanununu bir fermanla tekrarladı. Askeri yenileştirme örneği artık Fransa değil Prusya'ydı. Osmanlı yöneticileri Prusya ordusuna hayran olmuşlardı ve onun gibi olmak istiyorlardı. Önce kılık kıyafet Prusya askerlerine benzetilmişti. Yeni talim usulleri, daha yetkin silahlar, Avrupa'dakilere benzeyen kışlalar orduya sokulmuştu.

1843 Osmanlı ordu teşkilatlanmasına göre, İstanbul, Makedonya ve Bosna (merkez Manastır) yani Rumeli'nde 3, Doğu Anadolu, Suriye ve Irak yani Asya'da 3, toplam 6 ordu kuruldu. Bu ordulara rütbesi müşir (mareşal) olan subaylar komuta ediyordu. Sonuncu ordu 1848'de Bağdat'ta kuruldu. Daha sonra 1877 savaşından sonra Yemen'de 7. ordu kurulacaktı. Ordu merkezleri İstanbul, Edirne, Selanik, Erzincan, Şam, Bağdat ve sonra San'aydı.

Ordu merkezlerinde valilerle, ordu komutanları arasında daima bir birlik ve beraberlik yoktu. Özellikle güvenliğe ilişkin sorunlarda yetki çatışmaları çıkıyordu.

Ordu genel karakteri ile Müslüman bir orduydu. Ve hatta Türk kökenlilerin ağır bastığı bir orduydu. 1852'de bir iradede Arabistan ordusundaki askerler arasında Türk çocuklarının azaldığı, bu nedenle diğer ordulardan Türk neferi nakli yapılması emrediliyordu.

I. Nasturi Hareketi, 1843

Hakkari

Nasturiler, Moğol istilası sonrasında Hakkari ve Urmiye çevresindeki bölgeye dağılmışlardı. 1514 yılında I. Selim'in İranlıları Çaldıran yakınlarında yenilgiye uğratmasıyla Hakkari ve Kuzey Mezopotamya, Osmanlı denetimi altına girmişti. Bugünkü Hakkari ilinin bir kısmı, 1550 yılına gelindiğinde ocaklık haline getirilmiş ve Van Eyaleti'ne bağlanmıştı.

Nasturiler, XIX. yüzyılda, Güneydoğu Anadolu (Hakkari), Kuzey Irak (Musul) ve İran Azerbaycan'ın batısı (Urmiye) arasındaki dağlık sınır bölgesinde Müslüman topluluklar içinde dağınık zümreler halinde yaşıyorlardı. İdari açıdan Erzurum Eyaleti'ne bağlıydılar. Hakkari ve Bohdan arasında yaşayan bu topluluk, patrikleri Marşemun nezaretinde Hakkari Kürt emirliğinin himayesindeydi.

Nasturiler, genelde, vergi konusunda problemli bir topluluktu. Nasturiler ile Osmanlı hükümetinin arasındaki anlaşmazlıkların başında, vergi ödeme konusu en önde geliyordu. Devlete vergi vermemek için yüzlerce yıldır yüksek dağları kendilerine yerleşim yeri olarak seçmişlerdi.

1840'lı yıllarda Nasturilerin toplam nüfusu hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Ancak 9 Eylül 1843 tarihli arz tezkeresinde, sadece Tiyari bölgesindeki Nasturilerin eli silah

tutabilecek 30.000 mevcudunun olduğu ifade edilmekteydi. 2 Kasım 1843 tarihli bir başka belgede ise, Tiyari kabilesinin toplam nüfusu, 50.000 olarak belirtilmekteydi.

Yüzyıllar boyunca bölgede hakim olmuş olan Cizre-Bohdan Emirliği, kökenini İslam komutanlarından Halit bin Velid'e dayandıran bir aile tarafından yönetiliyordu. Bu emirlik bölgenin geçmişinde önemli bir yere sahipti. " Bedirhan Bey " genç yaşta emirlik yönetimini üzerine alarak, idari alanda bir dizi reform yapmıştı. Zamanla idaresini kuvvetlendirip Cizre bölgesini otoriter biçimde yönetmeye başladı. En büyük başarısı, dağınık ve başkaldırmış aşiretleri kendi himayesi altında birleştirmekti. Bedirhan Bey, gayrimüslim unsurlarla (Ermeni, Nasturi ve Süryani) olan ilişkilere de büyük önem veriyordu.

Bedirhan Bey, 1828–1829 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, Osmanlı Devleti'ne yükümlü olduğu askeri desteği vermemişti. Ancak, daha sonra bu tutumundan vazgeçerek II. Mahmut'un, Doğu Anadolu'daki merkezi yönetimi gerçekleştirmek ve bölgedeki ayanlar ile derebeylerini itaat altına almak için yaptırdığı 1833–1839 yılları arasındaki Doğu harekatında askerleriyle birlikte devletin yanında yer almıştı. İzlediği bu politika ile Bedirhan Bey, diğer Kürt beyleri gibi hem tasfiye olmaktan kurtulmuş, hem de bu süreçten önemli bir güç elde ederek çıkmıştı.

Nasturiler ve bilhassa Nasturilerin en büyük aşireti olan Tiyariler, Tanzimat sonrasında Avrupa ve Amerika'nın Hıristiyanlara olan yakınlığını fırsat bilerek, bölgedeki Kürt beylerine ve hükümete vergi vermekten iyice kaçınmaya başlamışlardı. Tanzimat'ın Müslüman ve gayrimüslimleri her alanda eşit bir statüye getirmesi, Nasturilerin yıllardır tabiiyeti altında yaşadıkları Kürt beylerine karşı baş kaldırıp yönetimlerini tanımamalarına yol açmıştı.

Bölgeye gelmiş olan Batılı misyonerler, Nasturilere " Devir değişti. Tanzimat geldi. Padişah fermanı var. Kürt beyleri artık sizin kılınıza bile dokunamaz. Sizden vergi de haraç da alamaz…" diye propaganda yapıyorlardı. Böylece Nasturileri Kürtlere, Kürtleri de Tanzimat Fermanı'na ve dolayısıyla hükümete karşı kışkırtıyorlardı. Bütün bu gelişmeler Nasturiler ve Kürt beyleri arasında geçmişten beri devam ede gelen iyi ilişkileri etkileyerek iki toplum arasında problemler yaratıyordu.

Tiyari aşireti, nüfusunun çokluğuna ve konumuna güvenerek, 1843 yılında etrafındaki Kürt aşiretlerine meydan okumaya ve saldırmaya başladı. Karşılıklı olarak öldürmeler, kışkırtmalar ve öç almalar başladı. Bedirhan Bey, Cizre mütesellimiydi. Görevi gereği Nasturilerden hükümet adına vergi topluyordu. Nasturiler, daha önce itirazsız ödedikleri vergileri bu defa ödememek için bahaneler ileri sürmeye başlamışlardı.

Olaylar gittikçe büyüyordu. Bedirhan Bey Erzurum Müşiri Halil Kamil Paşadan yardım istedi. Paşa, İran ile sınır problemleri konuşulduğu bir sırada yeni mesele istemiyordu. Bunun üzerine, Bedirhan Bey, kendi başına hareket ederek, devletten habersiz, Tiyari bölgesindeki Nasturiler üzerine harekat için hazırlıklara başladı.

Temmuz ayında Bedirhan Bey ve 10.000 askeri, Nasturi yerleşimlerine saldırdı. Büyük çarpışmalar ve vahşi katliamlar oldu. Nasturiler öldüler, dağıldılar, kaçtılar. Bazı Nasturiler sağ kalmışsa bu Musul valisi Mehmet Paşanın kendi ordusu ile yöreye gelmesi sayesinde mümkün olmuştu.

Bedirhan Bey tarafından gerçekleştirilen bu harekatın sonunda, gerek Nasturi toplumu ve gerekse Müslüman unsurların tamamı, Hakkari Emiri Nurullah Bey'e itaat ettirilmişti.

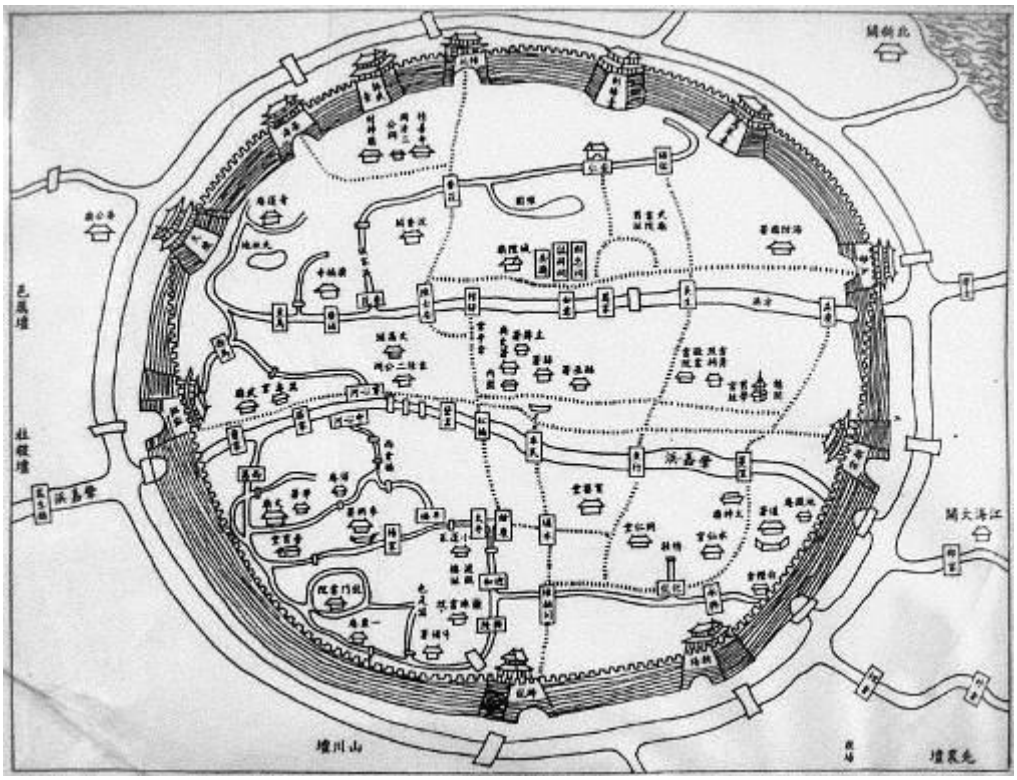
Bedirhan, Tiyari bölgesinde yaşayan Nasturileri itaat altına aldıktan sonra Cizre'ye döndü. Beraberinde çok sayıda esir götürmüştü. Bedirhan Bey, Cizre'ye vardığında daha önceki dönemlerde olduğu gibi, almış olduğu esir ve malların beşte birini kendine ayırıp, geri kalanını ulema, şeyh ve ileri gelenler arasında dağıttı.

Bedirhan Bey'in 1843 yılındaki Nasturi harekatı sırasında yaklaşık 3800 kişi öldürülmüş, pek çok kadın ve çocuk esir edilmiştir.

Bedirhan Bey'in 1843 Nasturi harekatı, Babıali tarafından yersiz ve zamansız bir harekat olarak değerlendirilmiştir. Hükümetin Bedirhan Bey konusundaki var olan şüphelerin daha da artmıştır. Ayrıca Hükümet, hadiseyle ilgili olarak kendisinin de bu işin arkasında ve Bedirhan Bey'in girişimini onaylıyormuş gibi gösterilmesinden ciddi olarak rahatsız olmuştu. Olay, Batılı devletlerin meseleye müdahil olmalarına yol açarak Babıali üzerinde baskı oluşturmalarına sebep oldu.

İlgili eyaletlere gönderilen emirlerde, Bedirhan Bey'e emniyet ve güvenlik hissi verilerek devletin yanına çekilmesi, bu suretle itaatinin sağlanması isteniyordu. Bunun yanında olayların devam ettirilmemesi ve nüfuzunu genişletmesine müsaade edilmemesi de emrediliyordu. Ayrıca, Bedirhan Bey'in Nasturilerden el çektirilmesi, bir daha böyle bir katliamın meydana gelmemesi, esirlerin memleketlerine geri gönderilmesi ve Nasturi taifesinin himaye edilmesi gibi hususlar vardı. Bir de olayları incelemek için müfettiş görevlendirildi.

1843'ün Diğer Bazı Olayları

Eskıi Shanghai haritası

Yunanistan'da başkaldırılar oluyordu. Bu baskı Yunan kralı Otto'yu kurucu meclis kurmaya ve temsili bir meclis kurmaya mecbur etti. Kralın otokratik yetkileri sınırlandı ve yerine Ortodoks bir kralın geçmesini öngören bir anayasa çıkarıldı. Böylece eski Bavyeralı danışmanlarının yerini bir Yunan oligarşisi aldı.

Osmanlılar posta idaresini bir türlü oturtamamışlardı. 1843'te Yunanistan Osmanlı İmparatorluğunda posta ofisi açtı. Anlaşmaya göre İstanbul ile Yunanistan arasındaki posta iletimini bu ofis sağlayacaktı.

Çin'den alınan Shanghai limanını Britanya ticarete açtı. Bu kent çok büyük bir hızla gelişti.

Thames nehri altında ilk tünel geçişi yapıldı.

İngiliz şair Robert Southey (d. 1774), Amerikalı mucit Samuel Morey (d. 1762), Alman yazar Friedrich Hölderlin (d. 1770), Coğrayacı Joseph Nicollet (d. 1786), Hollanda kralı William I of the Netherlands (d. 1772) 1843 yılında öldüler.

Kierkegaard, 1843

Kierkegaard

Soren Aabye Kierkegaard (1813–1855), Danimarkalı bir filozof ve teologdur. Kierkegaard babasının etkisiyle din eğitimi alarak ve katı bir atmosfer içinde yetişti. Tüm yaşamında bu çocukluğun etkisi görüldü. Kendisi de dine inanmakla birlikte sürekli din adamlarıyla, kurumlarıyla ve düşünceleriyle çatışma halinde oldu. Mevcut Hıristiyanlığın yozlaşmış olduğunu ileri sürdü ve Hıristiyan inancının tamamen yenilenmesine yönelik eleştiriler geliştirdi. Kierkegaard, din ve tanrıyı tamamen bireysel bir konu olarak değerlendirdi. Bireyi göz ardı eden bütüncüllüğü reddetti. Felsefesinde merkeze birey vardı.

Kierkegaard, varoluşçuluğun öncülerindendir. Kierkegaard'ın belli bir felsefi sistematik geliştirmemiştir. Ancak kullandığı kavramlar ve felsefe yapma tarzı sonradan varoluşçu felsefelerde görülen özellikleri barındırır. Kierkegaard'ın itiraz ettiği ve sürekli eleştirdiği filozof Hegel'dir. Hegel'in rasyonalist ve sistematik felsefesi Kierkegaard için kabul edilemezdi.

Hıristiyanlık içinde ve hatta karşısında nasıl iyi bir Hıristiyan olunacağı noktasına önem veriyordu. Kierkegaard, felsefe tarihinin soyut mantıksal kurgularla geliştiğini ve bu nedenle bireyi, bireyin gerçek yaşamını gözden kaçırdığını düşünüyordu. Ona göre varoluş, somut ve öznel insanın yaşamıdır. Bu nedenle felsefe somut düşünmeye, yani varoluşa yönelmelidir.

Kierkegaard, eski inanç ve öğretiler putlara dönüştü diyordu. Artık bunların kendileri amaç olmuştu ve Tanrı'nın yerine geçmişti. Hakiki Hıristiyan inancı bu öğretilen ve uygulanandan çok uzaktaydı. Onu fırlatıp, atmışlardı.

Ludwig Feuerbach

Ludwig Andreas Feuerbach (1804 – 1872), 1841'de yazdığı " The Essance o Christianity " (Hıristiyanlığın esasları adlı kitabında Tanrı'nın bir insan yansıması olduğunu tartışıyordu. İnsanın zayıflığı karşısında mükemmel Tanrı kavramı konarak, insan kendi doğasından vazgeçirilmişti. İnsan zayıfken, Allah her şeyi yapabiliyordu; insanın sınırlı bir hayatı varken, Allahın sonsuzdu; İnsan günahkarken, Allah kutsaldı.

Feuerbach için tek tanrı daima büyük bir tehlikeydi. Bu bir putun yaradılışıydı.

Feuerbach Alman materyalizminin ilk düşünürüdür. Felsefeye önce Hegel'in nesnel idealizmini benimseyerek başlamış, fakat daha sonra materyalist olmuştur.

Feuerbach, 1804’te Landshut, Bavyera’da doğdu. 1872’de, Rechenberg’de öldü. Hukukçu Paul von Feuerbach’ın dördüncü oğludur. Ludwig Feuerbach’ın Berlin’de ilahiyat çalışırken Hegel’in yanında felsefe öğrenimi yapabilmek için ilahiyat çalışmalarını bırakıp, 2 yıl süreyle Hegel’in yanında kalmiştı. 1828’de Doğa bilimi öğrenimi yapabilmek için Erlangen’e gitti. 2 yıl sonra da "Gedanken über Tod und Unsterblichkeit" adlı ilk kitabını Hegel'in ölümünden bir yıl önce imzasız olarak yayınladı.

1839'da " Hıristiyanlık Özü "nü yayınladı. O sıralar Alman düşünürleri Hegel'i tartışıyordu. Ruhçular onu ruhçuluk alanına, maddeciler de maddecilik alanına çekiştiriyorlardı. O Kant'ın yasağını çiğnemiş Tanrı’nın alanına girmişti. Maddeciler de mutlağın doğanın üstünde değil, doğanın içinde olduğunu söylemesine ilgi duydular. Feuerbach bir diyalektikçiydi. Uzlaşmalar, yeni karşıtlıklar ve yeni uzlaşmalarla, gitgide varlığın bilincine erişecekti. Bu erişmeyse, gerçek özgürlüğü doğuracak olan bir sonuçtu. Mutlak varlığın kendi bilincine erişmesiyle aydınlanacaktı.

Feuerbach " Gelecek Felsefesinin İlkeleri "adlı eserini Hegel’den 13 yıl sonra yayınlandı. " Temel doğadır. Doğanın dışında hiçbir şey yoktur. Her şey gibi, düşünce de, doğanın ürünüdür. Düşünce, maddi bir organ olan beyinden çıkmaktadır. Bence maddecilik insanın varlık ve bilgi yapısının temelidir. Ama bir fizyolojistin, bir natüralistin anladığı gibi, varlık yapısının kendisi değildir. "

O yıktığı dinlerin yerine aşk dini koymak istiyordu. Aşkı, maddi bir çekim olarak değil, bir insanlık ideali olarak ele aldı. Hegel gibi diyalektiği maddede değil düşüncede buldu. " İnsanlar sevişiniz, gerçek din sizin bu sevgilerinizdedir. Varlığınız, aşkınızla biçimlenecektir. " Ona göre dinin gerçeği aşktaydı.

Önceleri insanlar, kendi niteliklerinin fantastik yansımaları olan tanrılar yaratmışlardı. Ama tanrılar, insanlık düzeninin düzgün bir tarzda kurmasına yetmediler. Oysa Feuerbach'a göre, bu düzeni kuracak olan, insanın başka insanlara karşı duyduğu bağlılıktı. Bu bağlılık, en yetkin biçimine aşkta ulaşıyordu. Hele cinsel aşk, bu duygusal insan bağlılığının en yoğunlaşmış biçimiydi. Dostluk, acıma, vazgeçme, coşkunluk gibi çeşitli eğilimler, yetkinliğini cinsel aşkta beliren aşkın çeşitli görünüşleriydi. İnsanlar arasındaki bütün sorunlar aşkın gücüyle çözülecekti. Aşkı kutsallaştırmak gerekiyordu. İnsanlar, böylelikle, bütün acılarından kurtulacaklardı.

Din, Latince bağlamak anlamındaki (Religare) sözcüğünden geliyordu. Şu halde, din sözcüğünün ilk anlamı bağdı. Bundan ötürü insanlar arasındaki her bağ, bir dindi. Din sözcüğünün etimolojik anlamı gerçeği ortaya koymaktaydı.

Feuerbach ‘ın dini, ruhçu bir temele değil, maddeci bir temele oturmaktaydı. Temel doğaydı. Her şey gibi, din de, doğanın ürünüydü. Varlık yapısının temeli maddeydi ama kendisi düşünceydi. Varlık maddeden çıkıyor ama ruhla gelişiyor, varlıklaşıyordu.

Feuerbach'a göre Tanrı, insan zihninin bir ürünüdür. Tanrı duyularımızla algıladığımız bizim dışımızdaki nesnelerden farklıdır. Dini inancın nesnesi olan Tanrı insanın içindedir, bir akıl yansımasıdır.

Feuerbach'a göre mutluluk eğilimi insan yapısının doğal bir eğilimidir. İnsan, doğarken mutluluk eğilimiyle birlikte doğar. Mutluluk eğilimi bu nedenle ahlakidir. Yine bu yüzdendir

ki ahlakın temeli mutluluk eğilimi olmalıdır. Ama mutluluk eğilimi başıboş bırakılamaz. Onu düzenleyen iki doğal kısıtlayıcı vardır: Bunlardan biri kişisel, diğeri toplumsaldır.

Kişisel olanı eylemlerimizi kendimizdeki sonuçlarıdır. Mutluluk eğilimimizi başıboş bırakıp, örneğin içkiyi fazla kaçırırsak hastalanırız. Böylelikle de kendi eğilimimizi, kendimizden dolayı, kendimiz kısıtlarız.

Eylemlerimizin toplumsal sonuçları ise sınırı belirler. Mutluluk eğilimimizi başıboş bırakırsak başkalarını mutluluk eğilimlerinin sınırına gireriz. Bu halde başkaları, kendi mutluluk eğilimlerimizi savunarak bizim mutluluk eğilimimizi bozarlar. Böylelikle de kendi eğilimimizi, yine kendimizden dolayı, kendimiz kısıtlarız.

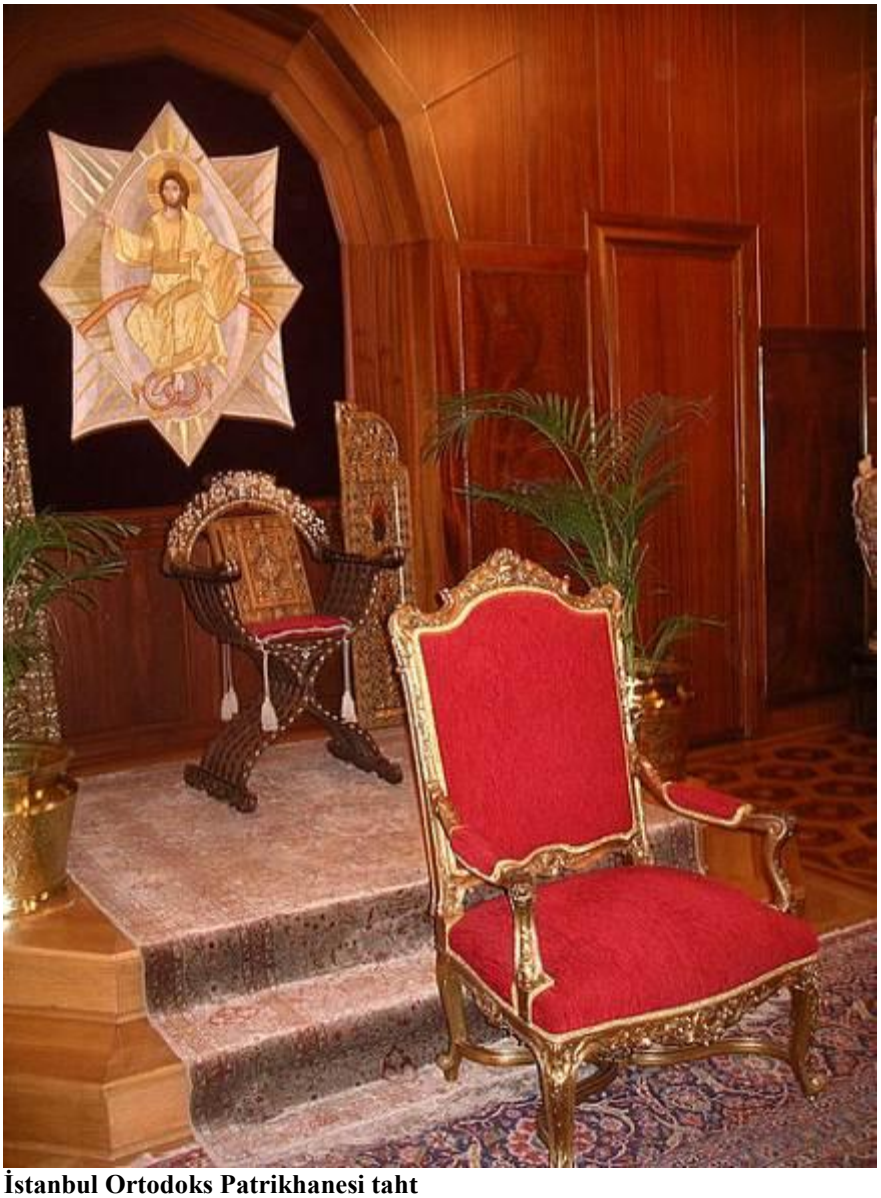
Hem kendimiz, hem de başkaları, elbirliğiyle mutluluk eğilimimizi düzenlerler, aşırılıklara engel olurlar. Bu iki sınırın dışında mutluluk eğilimimizin hiçbir engeli yoktur, keyfince yol alabilir. Anlaşıldığına göre, mutluluğumuzu, yine kendi mutluluğumuz düzenlemektedir. Kendi mutluluğumuzu bozmadıktan sonra mutluluk eğilimimizin yöneldiği yer yol ahlakıdır. Toplumsal sonuçlar, kendi mutluluğumuzun tadını kaçırdıklarından dolayı kısıtlayıcıdırlar.

Kitabının Marx'ı önemli ölçüde etkileyen ilk bölümünde, Feuerbach, dinin gerçek ya da antropolojik özünü çözümlemişti. Tanrıya yüklenen çeşitli nitelikleri tartışarak bunların insan doğasının farklı gereksinmelerinin karşılığı olduğunu ileri sürdü. İkinci bölümde dinin sahte ya da ilahiyata ilişkin özünü ele alarak tanrının insandan bağımsız bir varlığı olduğu görüşünün yanlışlığını anlattı. Bu görüş, vahiye ve kutsal nesnelere inanmaya yol açıyordu.

Feuerbach ateist olmadığını söylemekle birlikte, Hıristiyanlıktaki tanrının bir yanılsama olduğunu iddia etti. Din görüşlerini felsefi ve diğer disiplinlerle birlikte ele alması, Hegel'in ilkelerini yarı-dinsel olarak görmesine yol açtı. Marx daha sonra 1845'te " Thesen über Feuerbach "da Feuerbach türü materyalizmi eleştirecekti. 1848–1849 devrim ve karşıdevrim yıllarında, dini tutuculuğa yaptığı hücumlar nedeniyle, birçok devrimci tarafından kahraman olarak görüldü.

Feuerbach en çok Hıristiyanlığa karşı olan yazarları etkiledi. Bazı görüşleri de daha sonraları Almanya'da, kilise ile devlet arasındaki mücadelede, aşırı ucun temsilcileri ve kapitalizme karşı mücadelenin önderleri tarafından benimsendi. Daha sonraları ise Marx tarafından belirtildiği gibi toplumsal gelişim içindeki " özne "yi edilgen hale getirmesinden dolayı eleştirilecekti.

Rum Ortodoks Patrikliği İmparatorluk Yanlısı, 1844

İstanbul Ortodoks Patrikhanesi taht

Macar diyet meclisi Macarcayı resmi dil olarak kabul etti. Avusturya imparatorluğu buna ses çıkarmadı. Bu sırada Slav dilinde çıkan gazetelerin de tetiklemesiyle Bohemya ve Hırvatistan'da milliyetçi duygular uyanmaya başladı. İtalya'da da birleşik bir İtalya ilgili hareketler kuvvetlenerek sürüyordu.

Yunanlılarda olduğu gibi Slavlar üzerinde de Rusya'dan önce İtalyan Rönesanssının etkisi olmuştu. Machiavelli, İtalya'yla çok yakın ilişkisi olan Browning gibi Adriyatik sahillerindeki Hırvat şehirlerine etki yapmıştı. Katolik Slavlar ve Hırvatlar, İtalyan dünyasına, felsefesine, siyasetine çok yakındılar. Buralarda önce Polonya ile ve sonra Rusya ile kurtuluşa gitme fikri

belirmişti. Büyük Petro'nun babasına sunulan lahiyada, Rusya'nın modernleşmesi, batılılaşması tavsiye ediliyor. Ancak bu sayede Rusya kuvvetlenecek ve Slavların hürriyete kavuşmalarında öncülük yapabilecektir, deniyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bir imparatorluk olması, yani tabanın dini işlerini rahatça yürütebilmesi hatta bunun teşvik edilmesi, kendi okullarında ve kendi dilinde eğitim yapabilmesini teşvik etmesi, teşvik etmese bile göz yumması, bu işi kolaylaştırmıştır. Ne var ki Slavların önündeki milli uyanışta ve özellikle maarif hizmetinde, en önemli engel Türkler, Türk idaresi, Babıali değildi. Onların dini işlerine, mali işlerine, maarif işlerine bakmakla yükümlü olan Rum-Ortodoks Patrikhanesiydi. Rum Ortodoks Patrikliği, defalarca anlatıldığı gibi, imparatorluğun en önemli kurumlarından biriydi. Hayatiyeti imparatorlukla bütünleşmişti.

Tanzimat fermanı okunup, torbasına konunca, Rum Patriğinin " İnşallah bir daha o torbadan çıkmaz " dediği söylenir. Bu fermanla Rum Ortodoks Patrikliği, Osmanlı Avrupa'sındaki halkın büyük çoğunluğu üzerinde ruhani, hukuki ve mali egemenliğinin sonuna gelindiğini görmüştü.

Tanzimat'tan hemen sonra Bulgarlar kendi ruhani kurumlarını kurmuşlardı. Artık Bulgar Kilise vakıflarının yönetiminde söz sahibiydiler. Yol Bulgar Ulusal Kilisesine doğru gidiyordu. Fener Patrikhanesi Bulgar isteklerine karşı koydu. Bulgar dini kuruluşlarının başına hep Grekleri atadı. Bu sırada misyoner faaliyetleri sonucu Gregoryen Ermeniler eski mezheplerini terk edip Katolik ve Protestan oluyorlardı. Bu tip bir temayül Bulgarlarda ortaya çıkmadı. Bulgarlar Ortodoksluktan vazgeçmediler.

Çin Batıyor, 1844

Asya'nın Emperyalistlerce Paylaşımı

Çin Britanya'ya verdiği imtiyazların benzerini Fransa ve ABD'ye de verdi.

Shanghai ve diğer limanların ticarete açılmasıyla beraber, Çin gümüşü yabancı ülkelere akmaya başladı. Çin dış ticareti açık veriyor ve Çin bunu önleyemiyordu. Batı malları Çin'e nerede ise sınırsız akıyordu. Çin gümrük duvarlarını yükseltemiyordu. Gümüş dışarı kaçtıkça, devlet ve genel olarak Çin durmadan fakirleşiyordu. Enflasyon azmıştı, mali krizler peş peşe gelmeye başladı.

Devlet istikrazlar çıkarmak zorunda kalıyordu. Bu istikrazlara karşılıkta teminatlar veriliyordu. Verilen bu teminatlar genel olarak imtiyazlar halinde veriliyordu. Ve anlaşma maddesi gereğince diğer devletlere de teşmil ediliyordu.

Çin batıyordu. Ardından gözyaşı döken de yoktu.

Çin'de herkes fakirleşirken Avrupalılar ile işbirliği yapan tüccarlar zenginleşiyorlardı. Sermaye biriktiriyor, muhitlerini Avrupai hale getiriyor, fakirleşen jendriden toprak satın alıyorlardı. Oğulları Avrupa Üniversitelerinde okuyordu. Bunlar bir yandan da sanayi kurmaya başlamışlardı. Liman kentleri yakınlarında ikamet ediyorlardı.

I. Afyon Savaşı

Çin'in güneyi Avrupa düşüncelerini öğrenmeye başlamıştı. Bazıları Çin ve Avrupa sistemlerini mukayeseye başladı. Eleştiri ortaya çıktı. Bu güneyde ihtilalci kuruluşların kurulmasına kadar gidecek bir süreçti.

Çin'de saray ve okumuşlar (Jendri) olup biteni pek de anlayamıyordu. Onlar için Avrupalılar biraz yetki verilebilecek korsanlardan başka bir şey değillerdi.

Yaradılışın Doğal Tarihi

Seksi seçicilik

Darwin, Ocak 1844'te fikirlerini botanikçi arkadaşı Joseph Dalton Hooker'a açtı. Kendisini " bir cinayeti itiraf ediyormuş gibi " hissediyordu ama Hooker Darwin'in teorisini beğendi. Temmuz'a gelindiğinde, Darwin'in " müseddesi " 230 sayfalık bir deneme yazısına dönüşmüştü. Ekim 1844'te anonim olarak yayımlanan ve insan dahil tüm canlıların ilkel formlardan dönüşerek ortaya çıktığını savunan “ Vestiges of the Natural History of Creation “ (Yaradılışın Doğal Tarihinden İzler) adlı kitap, doğa bilimciler tarafından yerden yere vurulunca Darwin teorisi konusunda ne kadar dikkatli olması gerektiğini bir kez daha anladı. Kitap, Londra orta sınıfından büyük ilgi gördü ve türlerin dönüşümü konusunu bir kez daha gündeme getirdi.

Yeni Bir Din

Pek çok yerde olduğu gibi İran'da da Mehdi'nin yeryüzüne inmesi bekleniyordu. XIX. yüzyılın başlarında İran'da son derece baskıcı bir yönetim vardı. Ekonomik durum bozuktu. İnsanlar adalete Mehdi'nin gelmesi ile kavuşturacaklarını sanıyorlardı. İran hükümeti ülkedeki iç ve dış karışıklıklara çözüm getirememişti. Hükümetin yetersizliği ulemanın halk üzerindeki etkisinin artmasına sebep olmuştu.

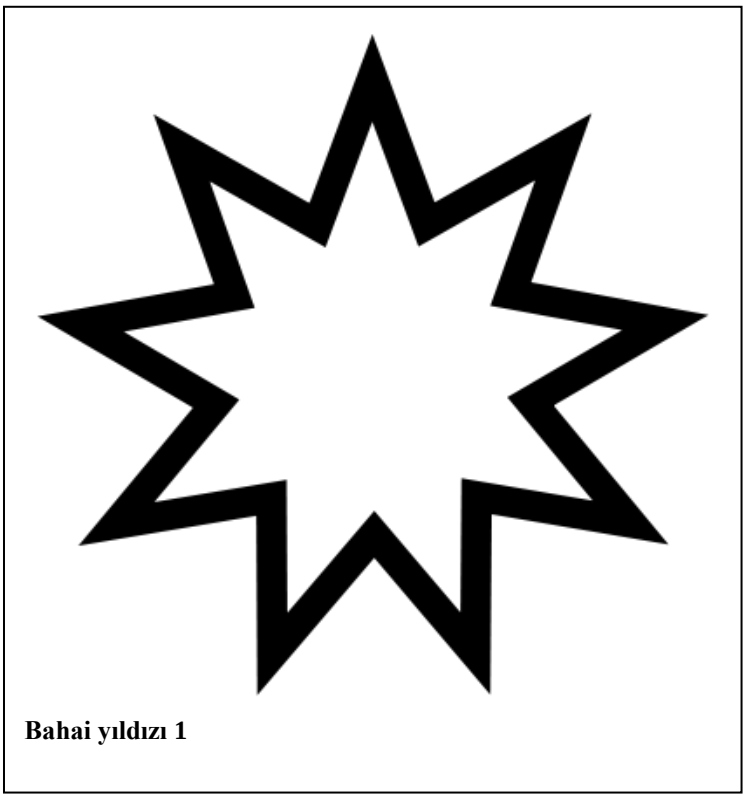
Irkçılık, kast ve dini grup taassuplarının hakim olduğu bir dönemde, renkleri, ırkları ve dinleri ne olursa olsun bütün insanların bir olduğu iddiasıyla Bahailik ortaya çıktı. Bahai Tarihi, 1844'te Bab'ın (Seyyid Ali Muhammed) yeni bir çağın gelmekte olduğunu ve yeni bir peygamberin geleceğini ilan etmesiyle başladı.

Seyyid Ali Muhammed (Bab), kendisinin tüm Müslüman aleminin beklediği kişi olan, " Mehdi " olduğunu 23 Mayıs 1844'te Şiraz'da ilan etti. Binlerce kişi Bab'a inanarak " Babi " oldu. Bab, eski dini yapıya göre çok yenilikçi ve radikal fikirler söylüyordu.

Allah birdir
Tüm dinlerin temeli birdir
İnsanlık alemi birdir

Din bilim ve akıl ile uyum içinde olmalıdır
Irksal, dinsel, etnik taassuplar terk edilmelidir
Kadın ve erkek eşittir
Genel barış için çalışılmalıdır
Eğitim zorunludur ve evrensel eğitim hedeflenmelidir
Serbest düşünce ile gerçek araştırılmalıdır
Aşırı zenginlik ve yoksulluk kaldırılmalıdır

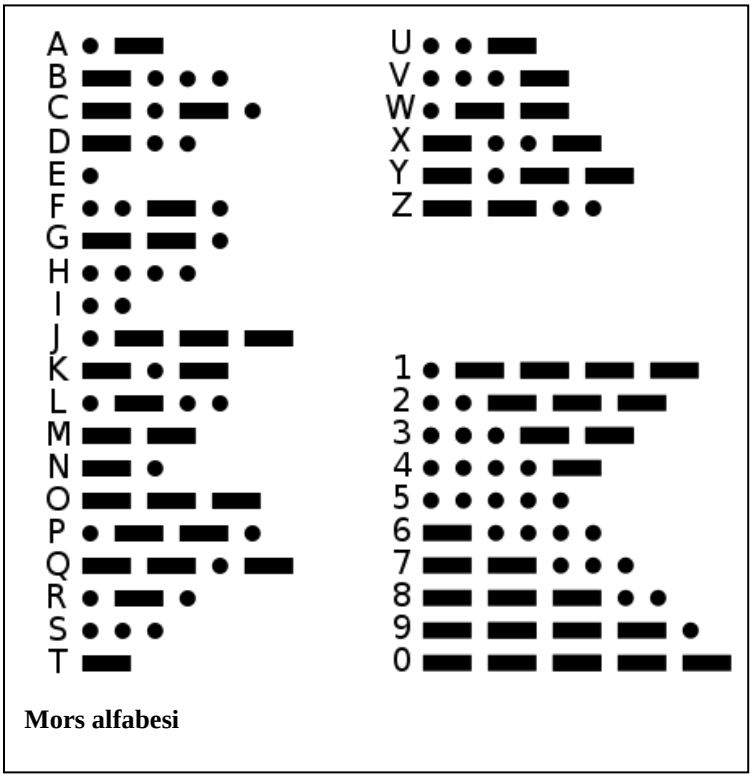
Ancak Bahailik daha oluşum halindeydi. 20 yıl sonra, esas onu din haline getirecek olan Mirza Hüseyin Ali (Bahaullah) olacaktı.

Bahai yıldızı 1

Bu gelişmeler karşısında, İran dini yapılanmasının ve ulemanın etkisi ile yönetim işkencelere ve baskılara başladı. Çekilen çileler, yeni dine inananların İran'ı terk etmesi sonucunu getirdi.

1844’ün diğer Olayları

Mors alfabesi

Avusturya imparatorluğu mutlakıyetçi rejimine rağmen liberal davranmayı zaman zaman başarıyordu. Ama Rusya öyle değildi. Siyasi bir polis teşkilatı kurarak, rejimini daha da kuvvetlendirdi.

Ruslar Kazakistan’ı tamamen kontrolleri altına almışlardı. Şimdi Kazaklara karşı duydukları saygı da yok olmuştu.

İlk Bulgar gazetesi İzmir’de yayınlanmıştı. İzmir’deki bir Bulgar tacir olan Fotinov, Lyuboslovie adlı sadece haber değil edebiyat, tarih ve ideolojiden söz eden gazetesini hayata geçirmişti. Arkadan Kristos Tapçlişte ikinci bir gazeteyi çıkarttı.

1844’de Mors alfabesi bulundu. Bu buluş, haberleşme de çığır açmıştı. Hemen, Washington Baltimore arasında telgraf iletişimi başarıldı. Buluş hemen haber ajanslarınca benimsendi.

Osmanlı piyasasında ayarı bozuk pek çok para dolaşıyordu. Uluslar arası ödemelerde bu durum sorun yaratıyordu. 1844’de “ ayar “ kararnamesi çıkarıldı. Standart ve kenarı kırpılamaz sikkeler tedavüle çıkarıldı. 100 Osmanlı kuruşu 1 Mecidiye altını olarak hesaplanıyordu. Altın para da bundan sonra sadece İstanbul darphanesinde basılacaktı.

Tabii ki standart sikke aniden piyasadaki tek ödeme aracı olamadı. Zaten Osmanlı ülkesinde yabancı sikkeler de dolaşıyordu. Özellikle merkezden uzak eyaletlerde yabancı paralar geçiyor ve kullanılıyordu.

Dominik'de Karnaval -

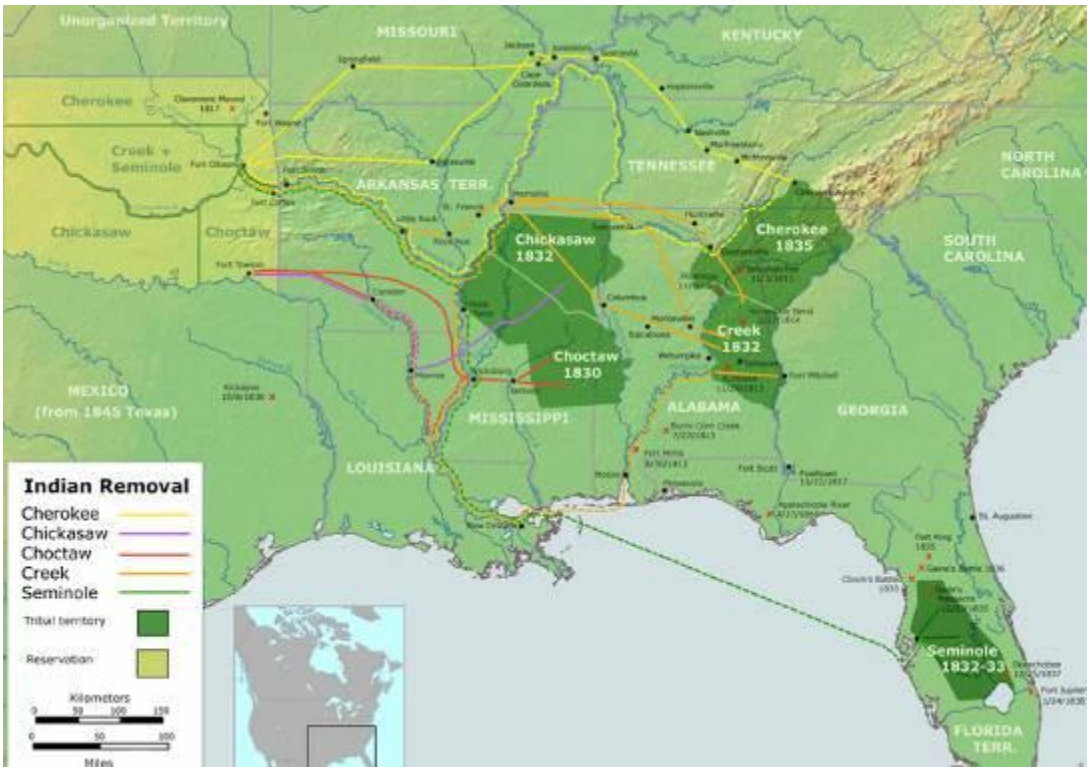
Fransız Doğa Bilimci, Étienne Geoffroy Saint-Hilaire (1772 –1844) öldü.

Dominik Cumhuriyeti Haiti'den bağımsızlığını elde etti.

Kral Oscar I, İsveç-Norveç tahtına çıktı.

Bahá'í takvimi başladı.

Kızılderili Zorunlu Göçü, 1845

Kızılderili Zorunlu Göçü

XIX yüzyıl 1845'den sonrası Manifest destiny (Belirgin Kader) ideolojisinin ve Kızılderili Zorunlu Göçlerinin çağı oldu. ABD hükümeti, bu dönemde, Kızılderililer ile pek çok anlaşma yaptı ama aynı sıklıkta da şiddet uyguladı. Mississippi'nin doğusunda esas kargaşa Creek Savaşı, and Seminole Savaşı savaşları oldu.

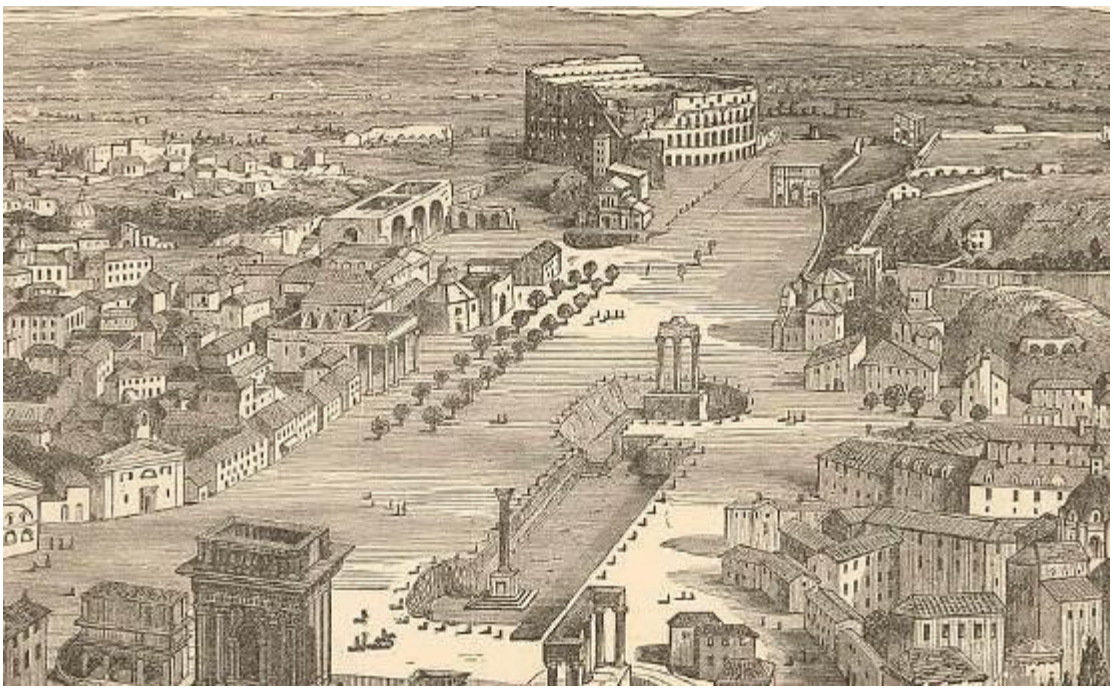
Mississippi'nin batısındaki yerliler ile yapılan savaşlar genel olarak " Yerli Savaşları " olarak adlandırılırlar.

Florida ABD'nin 27. devleti oldu. ABD Kongresi Başkana veto hakkını ilk defa tanıdı. ABD başkanı olarak James K. Polk, John Tyler'den sonraki başkan oldu.

2 Aralık'ta ABD başkanı James K. Polk kongreye Monroe Doktrini'nin vazgeçilemez olduğunu ve ABD'nin Batıya doğru genişlemesi gerektiğini ilan etti (Manifest Destiny).

Teksas ABD'nin 28. devleti oldu. Hatırlanacağı gibi, Texas önceleri Meksika Cumhuriyetine aitti. ABD'nin Güneydeki köleci devletleri burayı kolonileştirmişlerdi. Kolonicilerin sayısı artınca da Texas Meksika'dan bağımsızlığını ilan etmiş, şimdi de ABD'ye ilhak etmişti. Meksika kanunları gereği Texas'da kölelik yasaktı. Koloniciler tekrar köleliği tesis etmek istiyorlardı. Gelecekte bunu başaracaklardı. Bu da ABD iç savaşının önemli çıbanbaşlarından biri olacaktı.

ABD Örnek mi? 1845

Roma

Bu sıralarda Lutherciliğin şampiyonu Hengstenberg, akılcılığa yüklenip, duruyordu.

Avrupa'da yeniden dini vaizler ve tarikatlar çoğalmıştı. Özellikle kadın tarikatları hızla artıyordu. Dinin güçlenmesi uğruna hayır işleri yapılıyor, kitaplar yazılıyor, dernekler açılıyordu. Din görevlileri bulundukları yerlere haç dikmeye başlamışlardı. Buralarda tesbih, muska, ermiş suretleri dağıtılıyordu. Vaizler bir yerden bir yere vaaz vermeye koşuyorlardı.

Papalık laikleşmiş bir yönetimin yararına inanmıştı. Ama eskiye dönülmesine çalışanlar vardı. Onlar XVI. Gregorius'u Papa seçtirdiler. O da felsefeye ve gizli derneklere savaş açtı. Hükümetleri de dini konularda ılımlı davrandıkları için baskı altına almaya çalıştı.

Katolikler kendileri için istediklerini diğer inanışlara tanımıyorlardı. Yahudiler devletin insafına kalmış, her fırsatta zulüm görüyorlardı.

Derken tüm bu sırada IX. Pius Papa oldu. Metternich onun için şöyle diyecekti: " her şeyi önceden hesaplamıştım, ama liberal bir papayı hayır ".

Avrupa'daki Protestan aydınlar dinle devletin birbirinden ayrıldığı bir ortama hayrandılar. Kendilerine örnek olarak ABD'yi alıyorlardı. Amerika'da tüm inançların serbestçe yarıştığı bir demokrasi vardı.

Tüm yukarıda yazılanlara rağmen liberal bir Avrupa çok çekiciydi. Ve kimse bu çekiciliğe karşı duramıyordu.

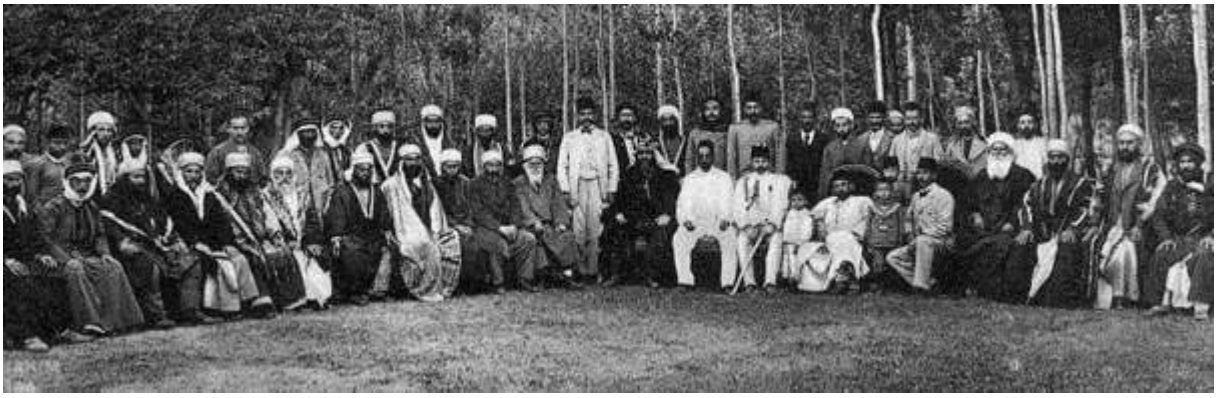
Bu sırada, gemiciliğin gelişmesi, Amerika'nın imkanları, Avrupa'daki yaşam zorlukları bir araya gelince Avrupa halkı gün geçtikçe daha fazla sayıda, ABD'nin kuzeyine akıyordu. Bu akan kalabalık oradan da Batı Amerika'ya doğru yayılıyordu.

Vatikan

Böylece Avrupa'dan gelen nüfus ile Kuzey gittikçe daha kalabalık hale geliyordu. Kuzey hem Senatoda ve hem de Temsilciler meclisinde çoğunluğa sahip oldu. Bu gelişme güneyi daha da korkutmuştu. Yönetim Kuzeye geçiyor ve kölelerini kaybetme ihtimali ortaya çıkıyordu. Şimdi Güney ayrımları daha da ciddi konuşuyordu.

1845 Osmanlı İmparatorluğundaki Gelişmeler

Dürzi - Osmanlı toplantısı

Mısır bürokrasi üst kademelerinde Arnavut, Türk ve Çerkezler vardı. Konuşulan dil Türkçeydi. 1845'den sonra yüksek yöneticiler ve dil Araplaşmaya başladı.

İstanbul'da Zaptiye teşkilatı kurularak, asayiş işleri askerden alındı.

1834'de kurulmuş olan Harbiye, bu tarihten sonra Harbiye ve idadi olarak ikiye ayrıldı. Bundan sonra ciddi bir eğitim başladı ve ilk mezunlar 1848'de verildi. Ordu merkezlerin askeri idadiler açıldı. Prusya ve Fransa'dan öğretmenler getirtildi. Bundan sonra 40 yıl içinde yabancı diller, matematik, coğrafya gibi konularda askeri mektepler en seçkin eğitimi vereceklerdi.

1845'de Meclisi Maarifi Muvakkat kuruldu. Gerekli görülen ilim ve fen bilgilerinin öğrencilere verilebilmesi için sübyan, rüştiye mekteplerinin düzenlenmesi ve Darülfünun (Üniversite) açılmasıyla ilgili düzenlemeleri önermekle görevliydi. Bu konularda tavsiyelerini yönetime bildirdi.

Hatırlanacağı gibi Maruni – Dürzi düşmanlığı sıcak çatışma haline gelmişti. Ve bu durum 5 yıldır devam ediyordu. Geçmiş valiler bu durumu düzeltememişlerdi.

1845'de Osmanlılar yeni bir düzenlemeye giderek, Cebel-Lübnan'da, birinde Maruniler'in, diğerinde Dürziler'in oturduğu iki ilçe kurdular. Bunlar Sayda valisine bağlı olacak ve yılda 3.500 kese vergi vereceklerdi.

İngiltere'de Büyük Toprak Sahipleri, 1845

Devonshire malikanesi

İngiltere'de lortlar çoktan beridir, toprakları mülkiyetlerine geçiriyorlardı. Bu 1845'e doğru sonuçlandı, artık Büyük Toprak Lortları, toprakların üçte birine el koymuşlardı. Bunlar 2.000 kadardılar. Kimilerinin toprağı 100 – 400 bin hektar arasındaydı.

Toprak aristokrasisi, toprağı kazançlı bir yatırıma çevirmeye çalışıyordu. Bedford'ların yıllık geliri 2,5 milyonu geçmişti.

Toprak aristokrasisi şato görünümündeki konaklarda yaşıyordu. Malikane bir çimenliğin ortasındaydı. Çimenliğin etrafı ormanla kaplıydı. Arazi avlanmaya ve ata binmeye imkan veren bir yapıtaydı. Konakların yanı sıra hakiki şatolarda da yaşayanlar vardı. Devonshire dükünün şatosunda, akan sular, çağlayanlar, heykellerle süslü Havuzlar, sanki Versailles sarayıydı.

Sık sık kırsal kesim centilmenlerinin toplandığı tilki avları düzenleniyordu.

Yerel özerklik, milisi, adaleti ve ruhbanı varlıklıların hizmetine sokmuştu. Geliri iyice artmış olan toprak sahipleri kentlerin ve sanayinin gelişmesine de katılıyordu. Londra'nın bir bölümü Lort Westminster ve dük Bedford'a aitti. Bunlar kentte kira getiren sayısız konut inşa ettirmişlerdi.

Eaton Hall - Porden

Lortların bir kısmı kömür satıyordu. Bir kısmının fabrikaları vardı. İngiltere'de tüm ticari ortaklıklar ve bankalar güçlerini ve varlıklarını topraktan alıyorlardı. Adam Smith toprak rantına bir Tanrı bağışı diye bakıyordu. Malthus için ise nüfus baskısının kaçınılmaz sonucuydu.

Büyük Toprak Sahipleri yanında Çiftlik Sahiplerinin durumu da Kıta Avrupa'sından iyiydi. Salonu olan bir burjuva evinde oturuyorlardı. Resim asıyor, kitap okuyor, eşlerinin iyi giyinmesine dikkat ediyorlardı.

İrlanda'da durum bir felaketti. İngilizler fetih hakkına dayanarak toprakları ellerinde tutuyorlardı. İrlanda nüfusu hızla çoğalıyordu ve çok fakirdi. Yani toprak sahiplerinin elinde neredeyse sınırsız iş gücü vardı. İngiltere'de 200 bin, İrlanda da 700 bin çiftlik vardı. Çitliklerin çoğunun toprağı 2 hektardan azdı.

İrlanda'da kesenekçiler, çok sert kontratlarla çiftliklere bağlanmışlardı. Bir yeri terk edecek olan 6 ay önceden haber vermek zorundaydı. Bütün kesenekçilerin çok borcu vardı. Bu borçtan köyleri de mesuldü. Borcu azaltmanın tek yolu iyi bir hasattı. Ayrıca hangi mezhepten olursa olsun Kiliseye ondalık verecek ve merkeze (Londra) toprak vergisi ödeyecekti. 600 bine yakın insan sadece yılın yarısında çalışıyor, diğer yarısını işsiz geçiriyordu.

Parasız İrlanda üretiminin önemli bir kısmını dışarı satıyordu. Buğday tarlaları çayırlar önünde gittikçe geriliyordu. İrlanda ailesi sadece patates ve evde beslediği domuz ile besleniyordu.

Umutsuzluk, din savaşları sık sık İrlanda'yı İngiltere'ye karşı ayaklanmak zorunda bırakıyordu. Kıtlık, işsizlik, isyan derken tek denecek şey " böyle hayat olmaz olsun " olurdu.

İrlandalılar çok umutsuzdu ama Avrupa halkı da umutsuzdu. İnsanı kurtarmak için örgütlenme gereği ön plana çıkıyordu. Liberalizme karşı dayanışma öğretileri ortaya çıkmaya başlamıştı. Kimi devleti kendi düşüncesine doğru eyleme geçirmeye çalışırken veya devletten medet umarken Owen işçilere " kendi kaderinizi kendi ellerinize alın " diyordu.

Saint Simoncular insanın insan tarafından sömürülmesini ayıplıyorlardı. Mühendisi, bankacıyı ve işçiyi sefaleti el ele vererek alt etmek için çağrıda bulunuyorlardı.

Owen ve Cabet komünizm diyordu.

Fourierciler " Barışçı Demokrasi " den yanaydılar.

Lamartine, Bastiat vs sosyal uyum peşindeydiler.

Geçtikleri yol eski bir yoldu ve Engels'e göre utopikti.

1845'in Diğer Olayları

Vuelta de Obligado Muharebesi

Brezilya'nın kendi ekonomisini korumak için aldığı önlemler, bölgedeki İngiliz ve Fransız ticari menfaatlerini baltalamıştı. Savaş çıktı. 20 Kasım'da Vuelta de Obligado Muharebesinde İngiliz-Fransız müşterek donanması Arjantine Konfederasyon donanmasını Paraná Nehri savaşında yendi. İngiliz-Fransız zaferi taktik bir zaferdi.

İngiltere lastik bandı buldu.

Ağustos ayında Britanya, Afrika'dan Köle ticareti yapılmasını engelleme ve yasaklama kanununu (Aberdeen Act) kabul etti.

Hindistan'da 1845 yılında Birinci Anglo-Sih Savaşı (1845 – 1846) başladı. Ferozeshah Muharebesinde Britanya kuvveti Sih kuvvetini Punjab yendi. Savaş Britanya'nın galibiyeti ile bitti.

Jefferson, Georgia'da Dr. Crawford Long, Anesthesi'yi ilk defa uyguladı.

İsviçre'de radikal parti istekleri ile başlayan kargaşa ve konfederasyonun ıslahı tartışmaları büyüyerek sürüyordu. 1845 yılında Katolik ve Protestan kantonlar arasında iç savaş çıktı. Savaşı radikaller kazandı.

Türkistan'da da çatışmalar vardı. Müslümanlar Çinlilerle durmadan savaşıyorlardı. Çin dindar değildi daha doğrusu dinsel açıdan tutucu değildi. Ama Çin kendi dinini siyasi bir nitelikte gördüğünden, Çin'de yaşayan herkesin resmi dine katılmasını istiyordu. Bu istek Müslüman dininin istekleri ile çelişiyordu. Sonuçta devamlı çatışmalar vardı.

Türkistan'da Çinli memurlar ve Çinli askerler vardı. Ama Türklerin yapısı belliydi. Onların kendi yönetimleri, beyleri vardı. Türkler organize idiler. Ve bu da çatışmaları daha şiddetli ve sürekli yapıyordu.

Çinliler kendilerini ülkenin efendisi görüyor ve vergi toplamaya çalışıyorlardı. Beyler ise onlar da kendi ülkelerinin efendisiydiler.

1845'de Çin Türkmenistan'ında yeni bir isyan parladı.

Yeni Zelanda'da Flagstaff Savaşı vardı. Yerli şefleri Kawiti and Hone Heke, 700 Māoris ile Kororareka (Russell, New Zealand) Britanya Kolonisini yaktı.

La Verrier (1811 – 1877) ve aynı zamanda İngiliz Adams (1819 – 1892) hesap yoluyla Neptün gezegeninin yerini bildiriyorlardı. 1 yıl sonra ise Berlin gözlemevinde gezegen görülüyordu.

John Dalton 1845'de öldü. John Dalton (1766 –1844) İngiliz kimyager ve fizikçidir. En çok atom teorisi'ni savunması, kendi adı verilen atom modeli ve onuruna bazen Daltonizm de denen renk körlüğü hakkında yaptığı araştırmalarla tanınır.

19. yüzyılın başlarında atom konusunda ilk bilimsel yaklaşımı yapan atomcudur. Ona göre atomlar içleri dolu ve parçalanamayan kürelere benzemektedir. John Dalton, maddeleri çok küçük yapı taşlarının topluluğu halinde bulunduğu fikrini ileri sürmüştü.

1800'lü yıllarda Dalton, her elementin kendine özgü bir atomu olduğunu ve elementin bu atomlardan oluştuğunu gösterdi. Ancak Dalton, atomların içi dolu ve bölünemez olduğu fikrindeydi.

Alman edebiyat tarihçisi, çevirmen, yazar, felsefeci ve Hint kültürü (Hindoloji) uzmanı August Wilhelm Schlegel, (1767 – 1845) öldü. Kardeşi Friedrich ile birlikte Novalis, Ludwig Tieck ve Friedrich Wilhelm Joseph Schelling gibi dönemin üst düzey edebiyatçılarını bir araya getirmişti.

Norveçli filozof Henrik Steffens (d. 1773), Amerikalı anatomist Dr. Thomas Sewall (d. 1786), Macar şair János Batsányi (d. 1763), ABD 7. başkanı Andrew Jackson (d. 1767), Mimae Friedrich Ludwig Persius (d. 1803), Norveçli yazar Henrik Wergeland (d. 1808), Latin Amerika bağımsızlık savaşı kahramanlarından Rafael Urdaneta (d. 1788) 1845 yılında öldüler.

Batıya Hücum, 1846

Sierra Nevada

Kuzey Amerika'da Mayıs 1846, binlerce insan 3.000 Km ötedeki bir yere hayatlarını yeniden kurmaya gidiyorlardı. Öncüler Oregon'un batısına ve Kaliforniya'ya gidiyorlardı. Bir araba ve öküzleri 5.000 $'dı. Bu bir yaşam teknesiydi. Bu arabalar 500 Kg erzak ve batıda kurulacak hayatın temel ihtiyaçlarını taşıyordu. İçme suyu arabanın tentesinde biriken yağmur suyuydu. Ateş öküz dışkısı ile yakılıyordu.

Bu yolculuk için para da lazımdı. Yerliler yollar için 10 $, nehirler için 100 $ alıyorlardı. Yolda çok Amerikalı öldü. Yolculuk çok zordu. Kestirme yol peşine düşüp, kaybolanlar oldu. Açlıktan yamyamlık yaptılar.

Sierra Nevada dağlarında altın vardı.

15 Haziran'da ABD ile Britanya arasında Washington'da Oregon Anlaşması imzalandı. Böylece Oregon'daki sınır anlaşmazlıkları sonlandırıldı. Böylece Kuzey Amerika'nın ana topraklarının ABD ile Britanya arasında taksimi de sonlandırılmış oldu.

1846’da Osmanlı

Tekke'de ayin

Mehmet Ali Paşa Londra Anlaşmasından sonra Osmanlı Devleti ile barışmıştı. 1846 yılında İstanbul’u ziyaret etti. Kendinden 54 yaş küçük olan padişahın eteğini öpmüştü. İstanbul’a ilk defa geliyordu. Mısır’a dönüşte Kavala, Napoli ve Malta’ya uğradı. Padişah bir süre sonra Kavala’nın karşısındaki Taşoz adasını da Mısır’a bırakarak bir jest yaptı. Mehmet Ali Paşa, İstanbul’u bu ziyaretinde de sadaret makamına geçebilmek için temaslarda bulunmuştu.

Babı Ali’de Sadrazam Rauf Paşa 4. defa sadaretten azledildi. Yerine Mustafa Reşit Paşa ilk defa sadrazam oldu. Sadrazam olduğunda 46 yaşını biraz geçiyordu. Mürteciler hemen aleyhinde çalışmaya başladılar.

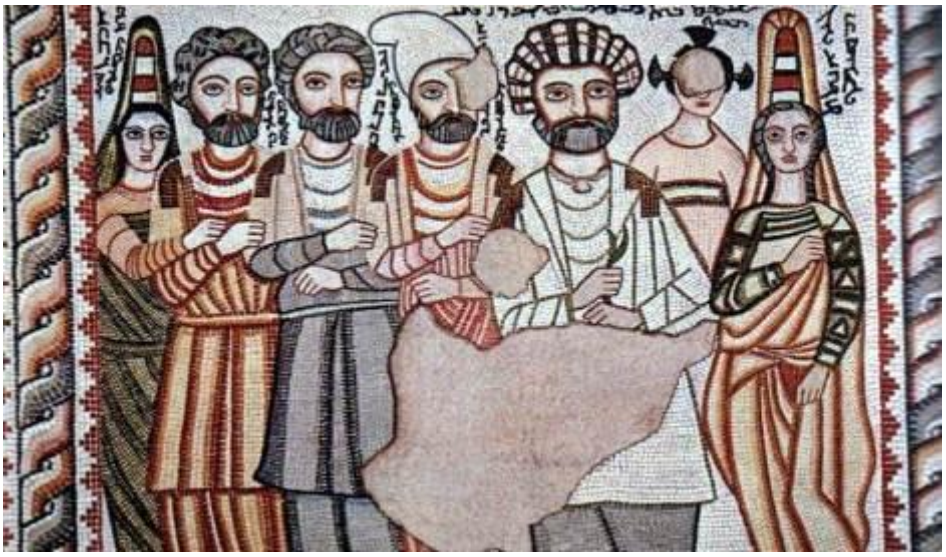
Meclisi Maarifi Umumiye ve Ziraat Nezareti kuruldu.

Lübnan’daki Hıristiyanlar bazı haklar ve belki otonomi elde etmek için çalışıyorlardı.

Tanzimat yönetimi tekkeleri kendi olmaz ise bile hiç olmazsa medrese denetimine sokmaya çalışıyordu. Yeniçeri katliamının peşinden İstanbul’da üç tanesi hariç, tüm Bektaşi tekkeleri kapatılmıştı. Rumeli ve Girit’te birkaç tekke dışında taşradaki Bektaşi tekkeleri de kapatılmıştı. Bektaşi tarikatı ve diğer tarikatlar da Nakşibendi ve Mevlevi tarikatları aracılığı ile kontrol edilmeye çalışıldı.

Bektaşiler gizlenmiş veya görünüşte Mevlevi olmuşlardı.

Nasturileri Katletmek

Bedirhan ile Nasturiler arasındaki gerginlik devam ediyordu. Karşılıklı öldürme ve öç almalar vardı. Musul Emiri Nurullah Bey, tek başına Nasturi Tuhuba aşireti ile baş edemeyince, müttefiki Bedirhan Beyden yardım istedi. Bedirhan Bey, 1846 Eylülünde 10 binden fazla silahlı adamıyla Tiyari Dağlarından geçerek Nasturilerin üzerine yürüdü. Önüne gelen aşireti haraca bağladı. 1846 Ekiminde Tuhuba'ya girdi. Tuhuba halkı bir süre direniş gösterdi ama sonunda yenik düştü. Kimse ayırt edilmeksizin büyük bir katliam yapıldı. Patrik Marşemun, Urmiye'ye kaçarak ancak kurtuldu.

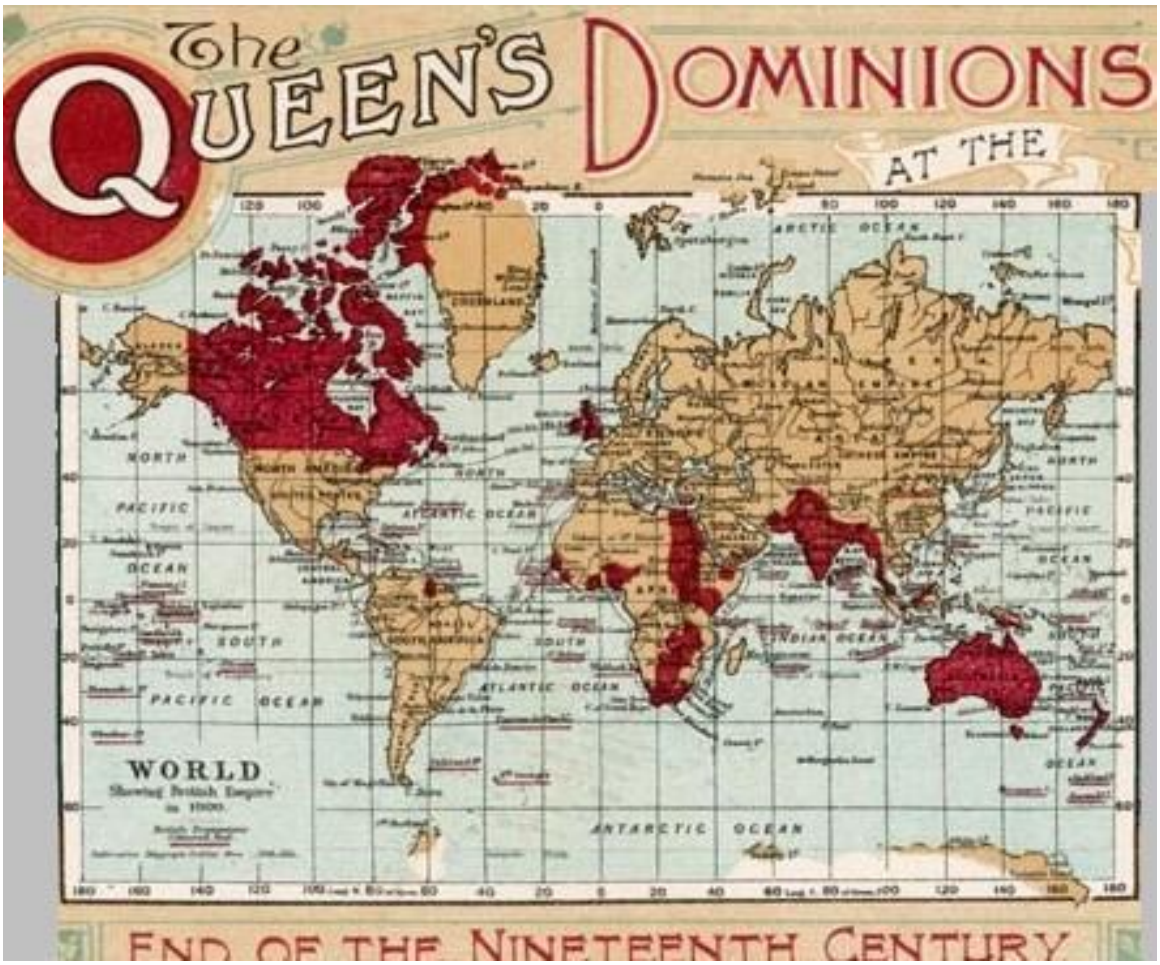
Bedirhan Bey geri çekildikten sonra, Tuhuba halkından sağ kalanları, yerleşim yerlerine geri döndüler. Ama bu defa da gizlenmiş para ve altınların yerini bildiklerini düşünen Nurullah Bey'in saldırısına uğradılar. İşkence gördüler. Saldırıdan kurtulanlar İran'a kaçtılar.

Kürtlerin Nasturilere karşı gerçekleştirdiği harekatın sonrasında Tuhuba, Çal, Sıvancı ve Çopi kazaları birer savaş meydanı haline gelmişti. Sonuçları bakımından 1846 harekatının kayıpları, 1843 yılındakileri geçmiştir. Nasturi halkının kadın erkek ve çocuklardan oluşan toplam kaybı 20.000'di.

Bedirhan Bey'in ikinci Nasturi harekatı, Avrupa'da da sert tepkilerle karşılandı. Özellikle İngiltere ve Fransa, Babıali'yi protesto ederek sorumluların derhal cezalandırılmasını istediler. Avrupa devletleri, mevcut durumdan istifade ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine Karışıyor ve Doğu Anadolu bölgesine müdahale etmek için fırsat buluyorlardı. Aynı zamanda bölgede güçlü bir yönetici olan Bedirhan Bey'den kurtulmak için de uğraşıyorlardı. Çünkü aynı tarihlerde (1846) Bedirhan ile misyonerler arasında Doğu Anadolu'da bir güç mücadelesi başlamıştı.

İngiltere Kraliçesi Victoria bizzat devreye girerek İstanbul'daki İngiliz elçisi vasıtasıyla, Padişah Abdülmecit'ten Bedirhan Bey'in cezalandırılmasını istedi. Fransa da çok sert tepki gösterdi. Dönemin Hariciye Nazırı Ali Paşa'ya verilen mektupla Babıali'den, Bedirhan Bey'in vücudunun ortadan kaldırılması talep edildi.

Hindistan Kilit Taşı

İngiltere hariç, her yerde köylüler çoğunluktaydı. İrlanda'da köylünün başlıca gıdası olan patates hastalandı ve bu hastalık kıtlığa yol açtı. Bu yüzden nüfusun 1/3'ü öldü veya göç etti. İtalya, İspanya ve İngiltere'de büyük topraklarda çalışan tarım işçisi çok az ücret alıyordu ve durumları kötüydü. İngiltere'de 1835'ten sonra tarım işçilerinin duruma iyiye doğru gitmeye başlamıştı.

Büyük Britanya Hindistan'da sömürge savaşı veriyordu. 200 milyonluk Hindistan çeşitli dinler, ırklar, örfler, diller ile bölük pörçüktü ve herhangi bir birliğe sahip olamıyordu. Fransa'nın Cezayir'de yaptığı gibi sınırlı bir işgal ile yetinmemiş, bütün ülkenin denetimini ele geçirmeye girişmişti. İngiltere ana ülkesinden çok uzaktaydı. Bir avuç askeri vardı. Ama İngiltere girişken ve politikti. Britanya'nın Hindistan'ı ele geçirmesinde yerli hükümdarların kendi aralarındaki çelişkiler de tabii çok işe yarıyordu.

Şimdi İngiltere İran Körfezinden Birmanya'ya kadar eline geçirmişti. Hindistan olmadan bu İmparatorluk elde tutulamazdı. Britanya Hindistan'ı kıskançlıkla denetliyordu.

ABD – Meksika Savaşı

Palo Alto

Teksas'ta Meksika-Amerika Savaşı başladı. Teksas'ın ABD'ye katılmasının yarattığı gerginliğin ardından, ABD başkanı James K. Polk, John Slidell'ı tartışmalı Teksas sınırı konusunu ve Meksika'nın elindeki New Mexico ve Kaliforniya'nın satın alınmasını görüşmek üzere Meksika'ya gönderdi. Meksika yöneticilerinin bu görüşmeyi reddetmesinden sonra, General Zachary Taylor komutasındaki birliklere Nueces ile Rio Grande arasındaki tartışmalı bölgeyi işgal etme emrini verdi (Ocak 1846). Bu sırada Meksika birlikleri de Rio Grande'yi geçerek General Taylor'un kuvvetlerine saldırmıştı. Yapılan Palo Alto Muharebesi Meksika-Amerika savaşının belli başlı savaşıdır. Bu savaşta Zachary Taylor Meksika kuvvetlerini yendi.

Haziran ayında California Cumhuriyeti Meksika'dan bağımsızlığını ilan etti.

Ağustos ayında Meksika İkinci Federatif Cumhuriyeti kuruldu.

Haziran ayında ABD ile Kanada arasında Oregon Anlaşması imzalandı. Buna göre 49th parallel Rocky Dağlarından Strait of Juan de Fuca'ya kadar ABD ile Kanada arasında sınır oluyordu.

Iowa, ABD'nin 29. devleti oldu.

Belli ki nüfusu artan, ekonomik ve teknik olarak güçlenen ABD, çeşitli komplolar kurarak emperyalist bir hüviyet kazanmaya doğru gidiyordu

1846’nın Diğer Bazı Olayları

Joseph Hooker

İngiltere’de kolera salgını görüldü. 1846’da İrlanda’da büyük bir kıtlık olunca, İngiltere buğday üzerinden aldığı tüm resim ve vergileri kaldırdı. 1846 – 47 kıtlığı diğer ülkeler gibi Belçika’yı da vurdu. Açlığın peşinden hemen tifüs geliyordu. Belçika’da tifüs 20.000 can aldı.

IX. Pius papa seçildi. Başlangıçta liberal bir papa görüntüsündeydi. İtalya’yı takdis ediyordu. Ancak bu tutum çok sürmeyecekti.

Japonya’da İmparator Ninko ölünce dördüncü oğlu Prince Osahito İmparator Kōmei adıyla tahta geçti.

Darwin 1846'da üçüncü jeoloji kitabını yayınladı ve arkadaşı Hooker'la beraber deniz kabuklularıyla ilgili geniş kapsamlı bir araştırmaya başladı.

Eylül ayında İspanya’da İkinci Carlist Savaşı başladı.

Saksofon’un patentini Adolphe Sax aldı.

Alman matematikçi ve astronom Friedrich Bessel (d. 1784) öldü.

Baskı tekniği gelişiyordu. Baskıda dizilen formlar ilk defa bir silindirin üzerine bağlandı. Bu rotatif baskı makinesine giden yolu açıyordu. 1814’de saatte 1100 sayfa basılıyordu. Bu rakam 8.000’e çıktı. Baskı sayısı artınca, dağıtım da bir şebeke halinde gelişmeye başladı.

Barikat, 1847

Barikat

Avrupa'da ve özellikle Fransa'da kadın kulüpleri çoğalmıştı. Bunlar kadın erkek eşitliğini ve aşka dayalı birlikteliği istiyorlardı.

Fransız Devriminde Mason teşkilatının etkili olduğu kesin bellidir. Ancak bu tamamen bir Mason komplosudur da denilemez. Fransız Devriminden 40 ya da 60 yıl sonra meydana gelen ayaklanmalar için de Mason tertibidir denilemez. Ama olaylarda mutlaka Masonların da önemli bir payı vardı. Masonlar hükümetlerle sıkı ilişkiler kuruyorlardı. Onlardan hoşgörülü davranmalarını istiyorlardı. Esas din ağırlıklı hükümetlere karşı devrimci davranış gösteriyorlardı.

Papalık Mason hareketine karşı şiddetle mücadele ediyordu. Ancak Karbonari gibi kimi örgütlerin de en az Masonlar kadar tehlikeli buluyordu. " Amaçları meşru iktidarı devirmek, kiliseleri yıkmak " diyordu. Karbonari fikir ve eylem şekli açısından Doğu Avrupa'da da etkiliydi. Doğu Avrupa'da ilham kaynağı oluyordu.

İktidarlar ayrıcalıklı bir azınlığın elindeydi. İhtilalciler birden saldırınca işi bitiriyorlardı. Mücadele birkaç saat içinde bitmeliydi. Hareket hükümetin bulunduğu kentte bir sokak savaşı niteliğindeydi. Kent hükümet kuvvetlerine karşı savaş için elverişli bir yerdi. Ordu, yüksek

binalar arasında hareket ederek toplarını etkili kullanamıyordu. İsyancılar ise damlardan, pencerelerden ateş açarak üstünlük sağlıyorlardı.

Kent savaşlarında en önemli şeylerden biri de barikatlardı. Kolayca kuruluyor ve top atışı yoksa kolayca ele geçirilemiyordu. Askerler barikatları aşamıyorlardı. Aşsalar hemen yenisi ile karşılaşıyorlardı. Ayrıca barikatlar kullanıldığı yere bağlı olarak savunma imkanı verdiği gibi kuşatma imkanı da veriyordu. Ele geçirilmek istenen hükümet yapıları barikatlar aracılığı ile kuşatılıyorlardı.

İsyan denemelerinin peşinde kent belediye başkanları geniş caddeler açmaya başladılar. Bunu sadece isyanlara müdahale için yapmış olmaya bilirler. Ancak estetik veya başka amaçlı da yapsalar sonuçta bu yeni geniş caddeler topların hareketine olanak sağlayarak, barikatların önemini azaltacaklardı.

Ayaklanmalardaki insan kaybı da kimin kazandığı ile oldukça ilgiliydi. Barikatlar kazanmışsa kayıplar azdı ve çatışma bitince öldürme de duruyordu. Ama hükümet kuvvetleri kazanmışsa çok kan dökülüyor, hapishaneler doluyor, bir sürü insan sürgüne yollanıyordu.

Proudhon, “ İnsanlıkta Düzenin Kurulması “ ve “ Ekonomik çelişkiler veya Sefaletin Felsefesi “ adlı eserlerini yazmıştı. Proudhon ve onun gibi düşünenler önce yıkıp, sonra yapmayı düşünüyorlardı. Proudhon çok sertti ve bütün sosyal, politik kurumlara çatıyordu. Dinlerle durmadan savaşıyordu.

On Saat Çalışma, 1847

Chartist miting

Londra'da Nathan Rothschild aristokrasinin göz bebeğiydi. Avam kamarasına seçildi. Görevini yapabilsin diye yemin metni değiştirildi.

Chartism korkusu İngiltere'de " On Saat Çalışma Yasasının " kabulünü kolaylaştırdı.

Ruhr havzasında 1847'de kokla ısıtılan yüksek fırın yapıldı.

13 Ocak'ta, Cahuenga Anlaşması ile California için yapılan Mexican-American Savaşı sona ulaştı. Ancak Pasifik kıyısı ve diğer alanlarda savaş devam ediyordu. 29 Mart'ta ABD kuvvetleri kuşattıkları Veracruz'u aldılar. Eylül ayında ABD kuvvetleri Mexico kentine girdiler. Böylece Meksika- ABD savaşı da sonlanmış oldu.

1847'de Hooker, Darwin'in doğal seçilim üzerine yazdığı uzun denemeyi okudu ve önyargıdan uzak tarafsız eleştiriler sundu, fakat bir taraftan da Darwin'in yaradılış fikrine karşı çıkmasını sorguladı.

1847'de Helmholz yayınlanan bir incelemesinde hem buharda, hem elektrikte ve hem de ışığın arkasında ne var sorusunu ortaya attı. Bu sorunun cevabı Enerji olarak verilecekti.

Alman fizyolog ve fizikçi Hermann von Helmholtz (1821 – 1894), çok yönlü ilgi alanları ve çalışmalarıyla, özellikle de sinir iletimi, işitme ve görme üzerine yaptığı klasikleşmiş araştırmalarla yaşadığı dönemde " fiziğin başbakanı " olarak adlandırılan araştırmacıydı.

Mayıs ayında Philadelphia'da Amerikan Tıp Birliği (AMA) kuruldu.

Haziran ayında Londra'da birinci Komünist İşbirliği Kongresi yapıldı.

Eylül'de dünyanın en eski Vejeteryan birliği Britanya'da kuruldu.

Temmuz ayında Liberia bağımsızlığını kazandı.

Ekim ayında, Werner von Siemens Siemens AG & Halske kurdu.

Azerbaycanlı Yazar Abbasgulu Bakikhanov (d. 1794), Britanyalı paleontolojist Mary Anning (d. 1799), Alman bestekar Fanny Mendelssohn (d. 1805), İngiliz kimyacı Charles Hatchett (d. 1765), Alman Bestekar Felix Mendelssohn (d. 1809) 1847 yılında öldüler.

1847 Ekonomik Krizi

1847’de Kapitalist dünyada ekonomik bir kriz daha oldu. 1815’den beri nerede ise her 10 yılda bir kriz oluyordu. 1847 krizinde kendinden öncekiler gibi Kapitalizm öncesi bir bunalımdı. Buhran tarım sektöründe başlıyor, yiyecek maddelerinde kıtlık olarak ortaya çıkıyordu. Ancak bu darbe dönüp, dolaşıp Londra’yı vuruyordu. Ama bundan sonra aşırı spekülasyonla doğan ve mali, sanayi, ticaret yolunu izleyip, en son kırsal kesime varacak olan krizler olacaktı. Bu arada zaman zaman bankaların çözülüşü de oluşacaktı.

Bu krizleri liberaller gelişmenin bir sonucu olarak görüp doğal bulurken, sosyalistler insanlığın geleceği için çok kötü sonuçları olacağını anlatıyorlardı. Bu gidiş emperyalizme doğru insanlığı sürükleyen bir gidişti.

Osmanlıda 1847 Gelişmeleri

Girit Kalesi

Osmanlı devletinde Rüştiye mektepleri açılması 1838'de kararlaştırılmış olmasına rağmen 1847 yılına kadar fiiliyata geçirilememişti. Meclisi Maarifi Umumiye nazırı Kemal Efendi bir rüştiye açtı. II. Mahmut döneminde açılmasına çalışılan 2 rüştiye, o zamana kadar, tedrisat açısından mahalle mekteplerinden farksızdı.

Osmanlı kuvvetleri Bedirhan Beye ve Kürtlere karşı harekata başladılar. Müşir Osman Paşa, Cizre'de Bedirhan Bey kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğrattı. Bunun üzerine Bedirhan Bey, ailesi ve yanındaki kuvvetleriyle ile birlikte Orak Kalesi'ne çekildi. Bir ara İran nezdinde girişimlerde bulunarak sığınma talebinde bulunduysa da bu isteği, İran tarafından reddedildi. 30 Haziran 1847 Bedirhan Bey Osmanlı Ordusu'na gelerek teslim oldu. Teslim olan Bedirhan Bey ve ailesi bölgeden uzaklaştırılarak Girit Adası'na gönderildi.

Felix Mendelssohn

Alman müzisyen, besteci, piyanist, orgcu ve orkestra şefi.Jacob Ludwig Felix Mendelssohn Bartholdy, (1809 – 1847) 1847 yılında öldü. Bach'ı yeniden hayata döndüren kişi olarak tanınır. Gelmiş geçmiş en yetenekli bestecilerden birisi kabul edilen Mendelssohn, Mozart'ın XIX. yüzyıldaki benzeri olarak değerlendirilmiştir.

Aristokrat bir ailenin dört çocuğundan üçüncüsü olarak Hamburg'da doğdu. Babası Abraham Mendelssohn zengin bir bankacı, büyükbabası Moses Mendelssohn Yahudi bir din adamı ve filozoftu. Büyükbaba Alman Yahudilerinin gettoların dışında saygı görmek için din değiştirip Hıristiyan olmalarına karşı çıkıyordu. Buna rağmen Mendelssohn'un ailesi 1816'da Hamburg'dan Berlin'e taşındıkları sırada Musevilikten Protestanlığa geçti ve Bartholdy soyadını aldı.

Ancak Felix, bu değişime direnmiş ve Mendelssohn soyadını kullanmaya devam etmiştir. Protestanlığı kabul etmiş ancak Yahudi geçmişinden de gurur duyan birisi olması, kilise müziği alanında yaptığı çalışmalarda kendisini sıkıntılı tartışmaların içinde bulmasına yol açmıştır.

İlk piyano derslerini annesinden ve ablası Fanny'den aldı. Berlin'e taşındıktan sonra Ludwig Berger ile piyano, Carl Zelter ile teori ve kompozisyon çalıştı. Babası, çocuklarını okula göndermeyip evde kendi geliştirdiği sistemle eğitiyor ve özel dersler aldırıyordu. Bu sebeple Felix, içine kapalı ve çekingen bir kişi olarak yetişti.

1820'de ilk eserini besteleyen Felix 12 yaşında iken Carl Zelter onu Alman şair Goethe ile tanışmak üzere Goethe'nin evine götürdü. Felix, 72 yaşındaki şairin evinde iki hafta kaldı. Goethe'nin evinde Carl Maria von Weber ile tanıştı ve ona piyano dörtlüsünü seslendirdi. Felix'in yeteneğinden çok etkilenen Goethe, kendisine o anda yazdığı bir şiiri veda armağanı olarak verdi.

13 yaşındayken Do minör Senfoni'sini yaratmıştı.

16 yaşında, türünün ilk örneklerinden birisi olan Yaylı Çalgılar için Mi diyez Majör Sekizlisini (Op. 20) besteledi.

17 yaşındayken dahi çocuk olarak ünü yayıldı ve Bir Yaz Gecesi Rüyası (Op. 21) uvertürü seslendirildi. William Shakespeare'in bir komedisi için bestelenen bu eser, klasik müziğin romantik döneminin en güzel eserlerinden sayılır.

1826–1829 yılları arasında ailesinin isteği üzerine Berlin Üniversitesi'nde öğrenim gören Mendelsshon, daha sonra meslek olarak müziği seçmeye karar verdi. Üniversite yıllarında besteciliğinin yanı sıra iyi bir bilardo ve satranç oyuncusu, iyi bir dansçı ve binici olarak tanınıp sevilmişti.

Mendelsshon, 20 yaşına geldiğinde unutulmuş bir besteci olan Bach'ın eserlerini incelemeye kendini vermişti. İleride kendisini " Bach'ı yeniden yaşama döndüren kişi ” yapacak yola girmişti. Berlin'de Bach'ın eserlerini seslendirdiği başarılı konserlerin ardından Avrupa müziğini tanımak üzere babasının desteğiyle üç yıllık bir Avrupa turnesine çıktı.

Mendelssohn'un turnesi İngiltere'den başlıyordu. Bu ülkede, George Frideric Handel'den sonra en sevilen Alman besteci olarak gönüllerde taht kurdu. İngiltere'de iken pek çok eser besteledi ve İskoçya'ya yaptığı geziden esinle İskoç Senfonisi'ni bestelemeye başladı. Turnesi, Güney Almanya, Avusturya, İtalya, İsviçre, Fransa ve tekrar İngiltere'den sonra, 1832 yılının Nisan ayında yine Berlin'de sona erdi.

http://www.youtube.com/watch?v=xKz_O5861rs&feature=related

Mendelsshon, 1833'de Düsseldorf kentindeki Niederrhein Müzik Festivali'nin genel direktörlüğü görevini kabul etti. Mendellshon genel direktörlüğünü üstlendiği festival boyunca Händel Orotoryaları'nın yorumlanmasını sağlayarak Barok Dönem müziğini yeniden hayata geçirdi. Aynı yıl İtalyan Senfonisi'ni besteledi. Londra Filarmoni'nin ısmarladığı bu eseri, festival yöneticiliği görevine başlamadan hemen önce bir kere daha Londra'ya giderek ilk seslendirilişini gerçekleştirdi.

http://www.youtube.com/watch?v=2mIiABCDFB8&feature=related

Birkaç yıl sonra ise Leipziger Gewandhaus orkestrasının yönetimini üstlendi ve Leipzig kentini Almanya'nın en önemli müzik merkezlerinden birisi haline getirdi. Bach ve Händel'in eserlerinin yanı sıra Schubert'in Büyük Senfonisini müzik dünyasına tanıttı.

1840 yılında Orta Avrupa'nın en tanınmış bestecisi haline gelen Mendelssohn, 1841'de Leipzig'de bir konservatuar kurdu. Bu konservatuar, 1846'da Avrupa'nın en üstün müzik okulu haline geldi.

1847'de ablası Fanny'nin ölüm haberi üzerine yaşama isteğini yitiren sanatçı, Fa Minör 6. Yaylı Çalgılar Dörtlüsü ve Fanny için Requiem'i besteledi. Aynı yıl bir beyin sarsıntısı geçirerek kısmi felç olan Mendelssohn, 4 Kasım 1847'de hayatını kaybetti ve ablası Fanny'nin yanına gömüldü.

http://www.youtube.com/watch?v=udncoYOVysk&feature=related

Genç Karl Marx

Filozof, politik ekonomist, devrimci olan Karl Heinrich Marx (1818 – 1883) Komünizmin kuramsal kurucusudur. Komünist Manifesto'nun giriş cümlesinde özetlediği tarih analizi şöyledir: " Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşımları tarihidir “. Marx, bütün sınıflı toplumlarda olduğu gibi kapitalizmin de, kendini yok etmeye yol açacak, iç dinamikleri barındırdığını söylüyordu. Kapitalizm eskimiş feodalizmin yerini almıştı. Sınıfsız bir toplum olan komünizm de " devletin proletaryanın devrimci diktatörlüğünden başka bir şey olmadığı " siyasal geçiş sürecinden sonra onun yerini alacaktı.

Marx, sosyoekonomik değişimlere belirli bir tarihsel zorunluluk perspektifinden bakıyordu. Toplumların sosyal, dinsel, hukuki, siyasal yapıları üretim tekniğinin yani ekonominin bir sonucuydu. Kapitalizm, yapısal durumunun dinamiği ve çatışması sonucu, yerini, komünizme kesin olarak bırakacaktı.

Marx emek ile sermaye arasındaki ilişkilerin rasgele değil üretim araçları ile metotlarının kaçınılamaz sonucu olduğunu söylüyordu. Modern sanayinin gelişmesi, burjuvaziyi zora sokacaktı. Burjuvazinin her şeyden önce, kendi mezarını kazmaktaydı. Burjuvazinin devrilmesi ve proletaryanın zaferi kaçınılmazdı.

Marx, bu değişimin organize bir devrimci hareketle geleceğini düşünüyordu. Bu değişim, ancak uluslararası işçi sınıfının birleşik hareketiyle meydana gelebilecekti: " Bize göre komünizm, ne yaratılması gereken bir durum, ne de gerçeğin ona uydurulmak zorunda olacağı bir ülküdür. Biz, bugünkü duruma son verecek gerçek harekete komünizm diyoruz. Bu hareketin koşulları, şu anda var olan öncüllerden doğarlar." (Alman İdeolojisi)

Prusya Krallığı'na bağlı Trier kentinde yedi çocuklu Yahudi bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi Yahudilikten Protestan dinine geçmişti. Babası Heinrich (1777–1838), Aydınlanma düşünürleri Voltaire ve Rousseau'ya hayrandı. Marx, on üç yaşına kadar evde eğitildi. Liseden mezun olduktan sonra, 17 yaşında hukuk okumak için Bonn Üniversitesi'ne kaydoldu. Sonraki sene babası tarafından daha saygın bir üniversite olan Berlin'deki Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'ne yollandı. 1841'de " Demokritosçu ve Epikürcü Doğa Felsefesi Arasındaki Farklar " isimli teziyle doktorasını verdi.

Genç Hegelciler, Ludwig Feuerbach ve Bruno Bauer etrafında toplanmış bir grup felsefeci ve gazeteciden oluşuyordu. Hegel'in metafizik çıkarımlarını eleştiriyorlar ama teolojik boyutundan koparttıkları diyalektik metodu dini ve politikayı analiz etmekte kullanıyorlardı. Bu analizden ve Genç Hegelcilerin ateist düşüncesinden Marx çok etkilendi.

Geçerli tanrının inkarına hep ateizm denmişti. Çok tanrılı zamanda kendi tanrılarına inanmadıkları için Hıristiyanlar ve zaman zaman Museviler ateist sayılmışlardı. Marx genel Tanrı fikrinden daha fazla o sırada batıda geçerli olan Tanrı kavramını yadsımıştı. Marx dini “ baskı gören yaratığın iç çekişi… bu acıyı dayanılabilir kılan, halkların afyonu “ olarak görüyordu. Marx Tanrıyı geçersiz sayıyordu. Tanrı düşüncesinin insanlığa hiçbir yararı olamazdı. Ateizm de, Tanrının reddi de, sadece zaman kaybıydı.

28 Ağustos 1844 tarihinde Paris'in ünlü bir kafesinde (Café de la Régence'te) Friedrich Engels ile tanıştı. Marx’ın hayatındaki en önemli dostluk böylece başlamış oldu. Engels Paris’e Marx ile tanışmak için gelmişti.

Marx ve Engels, beraberce, Şubat 1844'te, bir defalığına, Deutsch–Französische Jahrbücher gazetesini çıkarabildiler. Gazete başarılı olamadı. Bundan sonra Marx, Paris'teki en radikal Alman gazetesi Vorwärts'ta yazmaya başladı.

Marx, genellikle Hegel ile ilgili yazıyordu. Genç Hegelcilere olan mesafesini belirlediği Yahudi Sorunu Üzerine’yi yayınladı. Engels, Marx'ın çalışmalarını, işçi sınıfının durumu ve iktisat konular üzerine yoğunlaştırmasında çok etkili oldu. Marx Hegel gibi düşünürken, Hegel’in idealizm eleştirisinden iktisadın eleştirisine gelmişti. Diyalektik yöntemi almış, tarihsel maddeciliğe varmıştı.

Ocak 1845'te Vorwärts gazetesi, Prusya Kralı Frederick William IV'e gerçekleştirilen suikast girişimini destekleyince, Marx ve arkadaşlarına Paris'i terk etmeleri emredildi. Engels'le birlikte Brüksel'e geçtiler. Burada Proudhon’un “ Sefaletin Felsefesi “ adlı eserini eleştiren “ Felsefenin Sefaleti “ adlı eseri yazdı.

Marx, bundan sonra, kendini Alman İdeolojisi'nde temellerini attığı, tarih çalışmasına ve tarihsel materyalizm görüşüne adadı. Bu görüşün temel savı " İnsanların varlığını belirleyen onların bilinci değil, tersine onların bilincini belirleyen onların toplumsal varlığıdır." fikriydi. Buradan İnsanı yaratan Tanrı değil, İnsan Tanrı’yı yaratmıştır düzeyine geldi.

Marx artık tarihi " üretim ilişkilerine bağlı olarak " ele almaya başlamıştı ve mevcut endüstriyel kapitalizmin kaçınılmaz çöküşü üstünde çalışıyordu.

21 Şubat 1848 tarihinde, Komünist Birlik ve Avrupa'daki bazı komünist grupların manifestosu olarak Marx ve Engels'in en ünlü çalışması Komünist Manifesto yayımlandı.

1848 yılı Avrupa'da köklü devrimlerin baş gösterdiği bir yıldır. Marx yakalanarak, Belçika'dan sınır dışı edildi. Radikal hareketlerin Fransa'da güçlenmesiyle, Marx tekrar Paris'e geri dönerek devrimci hareketlere tanıklık etti.

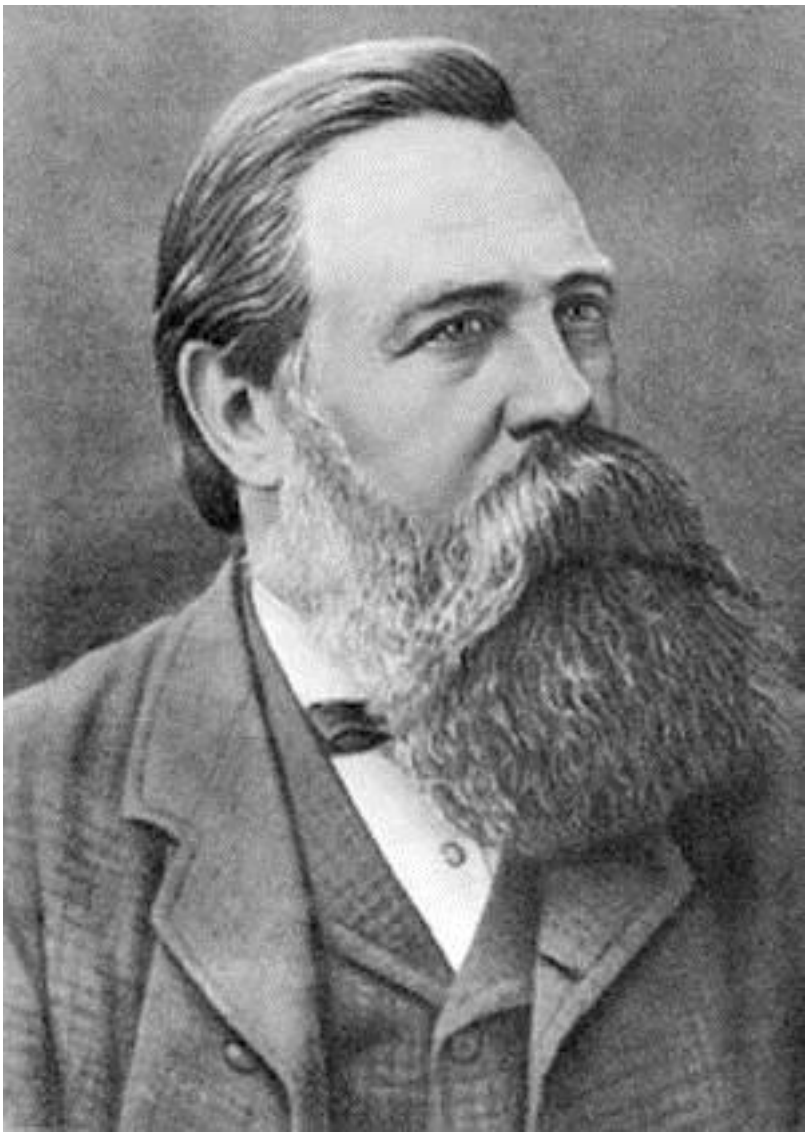
Marx para sıkıntısı çekmişti. Parayı gazetelere yazdığı yazılardan, Engels, Lassalle gibi dostlarının cömert yardımlarından elde ediyordu. Birkaç defa da oldukça büyük meblağda mirasa konmuştu. Parasızlığı aslında savrukluğunun bir sonucuydu.

“ Günümüze kadar toplumun tüm tarihi sadece sınıf mücadelesinin tarihi oldu “ diyordu. Sınıflar üretim araçlarını ele geçirmek için birbirine giriyordu. Son zamanda Burjuvazi Feodal sınıfa karşı bu mücadeleyi yürütmüştü. Burjuva mülkiyeti ele geçirince, zorunlu olarak kendi zıddı olan proletaryayı (İşçi) yaratmıştı. Proletarya içinde bulunduğu düzeni yıkarak kurtulacaktı.

Marx devlete egemen sınıfın bir aleti olarak bakıyordu. Devleti yıkılırsa insan da kurtulurdu. Ama bireysel olarak insanın kaderi sınıfının kaderine bağlıydı. Esas kurtuluş ise sınıfsız bir toplum olmakta yatıyordu. Bunu gerçekleştirebilecek tek sınıfta proletaryaydı.

Marx’ın düşüncesi devrimciydi ve uluslar arası (enternasyonal) hareketin ayrılamaz bir parçasıydı.

Engels

Alman politik filozofu Friedrich Engels (1820) - 1895), Karl Marx'la beraber, Komünist Manifesto'yu yazarak komünist kuramın geliştirilmesinde önemli bir rol almıştı. Karl Marx öldükten sonra Karl Marx'ın en önemli eseri Kapital'in son iki cildini tamamladı.

Engels, bir Alman tekstilcinin en büyük oğluydu. 17 yaşında iken, babası onu Manchester'daki pamuk fabrikasının yönetimine yardımcı olması için İngiltere'ye gönderdi. 1833 yılında tanık olduğu yaygın yoksullukla sarsıldı. Fabrikada 3,5 yıl çalışıp ayrıldı ve maden ocaklarında işçi olarak çalışmaya başladı. Ve aynı zamanda bazı gazetelere haftalık makale gönderiyordu. Gençlik yılları sefalet içinde geçip gidiyordu. Günde 18 saat mesai yapıyor, geri kalan zamanında da komünist kuram üzerine makaleler yazıyordu. Peş peşe baba ve annesini kaybetti. Kendisi gibi maden ocaklarında çalışan kardeşleri 1842'de tünel çökmesi sonucu hayatlarını kaybettiler. Engels artık yalnızdı. Ailesi yoktu.

1845 yılında İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu konulu bir makale yayınladı. Bu yazıda “ tarihin o zamana kadar hiç rol tanımadığı veya aşağı bir rol tanıdığı iktisadi olayların, modern dünyada kesin bir tarihsel güç oluşturduğunu ve sınıfsal çelişkilerin temelinde yer aldığını “ fark ettiğinden bahsediyordu.

Aynı yıl, editörlüğünü Paris’te Karl Marx’ın yaptığı Franco-German Annals adlı dergiye yardım etmeye başladı. Marx ve Engels kişisel olarak tanıştıktan sonra kapitalizm üzerine aynı bakış açısına sahip olduklarını fark ettiler. Marx, Engels'e ve fikirlerine büyük hayranlık duyarak Engels ile birlikte çalışmaya karar verdi.

1845 Temmuz'unda Engels, Marx’ı İngiltere’ye götürdü. Burada Engels, İrlandalı emekçi bir kadın olan Mary Burns’le tanıştı. Mary Burns Engels'e aşıktı. Engels 1848 devrimine hazırlanırken Mary Burns'a bir mektup yazdı. Engels'in Mary Burns'a yazdığı mektup şöyleydi:

“ Sevgili Mary,

Biliyorum ki bana karşı derin hisler besliyorsun. Bu hiç gözümden kaçmadı. Ama şunu bilmeni isterim. Hayat şartları çok zor. Ve bunu en iyi işçi sınıfı anlar. Beni yanlış anlamayacağını biliyorum. Ama şu güne kadar hiçbir kadınla beraber olmadım. Olmayı da asla ama asla düşünmüyorum. Babanın seni evlendirmek istediği Sir Dawson ile evlen. Mutlu olmasan bile olmaya çalış. Ben işçilerle beraber kurtuluşa giden kutlu yolda devrim kervanını hazırlıyorum. Mutluluklar.

Seni kendinden çok seven Friedrich Engels “

Mary Burns mektubu okuduğu gece kendini zehirleyerek intihar etti.

Engels: “ Ben vaktimi kadınlarla geçirip cinsel arzularımı tatmin edeceğime ezilen işçi sınıfını bulunduğu bataklıktan çıkarmayı yeğlerim. Üstelik kadın cinsel eğlence aracı değildir. Asla böyle aşağılık bir tabakada bulunamaz. Kadını bir köpek gibi eğlenme amaçlı görenler ise Burjuvalardan başkası değildir “ dedi.

Engels Çartist hareketin liderleriyle tanıştı. 1846 Ocağında Engels Marx'ı da yanına alarak Brüksel’e döndü. Burada Komünist Yazışma Komitesi’ni kurdu. Tasarısı Avrupa’nın çeşitli bölgelerindeki sosyalist liderleri birleştirmekti. İngiltere’deki sosyalistler Engels'in fikirlerinden etkilenerek Londra’da bir toplantı düzenlediler ve Komünist Birlik adı verilen yeni bir organizasyon oluşturdular. Engels buraya bir delege olarak katıldı ve eylem stratejisinin geliştirilmesine öncülük etti.

1847 yılında Engels ve Marx birlikte bir broşür yazmaya başladılar. Temelini Engels’in Komünizmin İlkeleri adlı kitabının oluşturduğu bu 12.000 kelimelik broşür altı haftada bitirildi. Engels'in amacı komünizmi kitleler için anlaşılabilir kılmaktı. Komünist Manifesto adı verilen bu broşür 1848 Şubatında yayımlandı. Ama yayımlandıktan henüz 1 ay sonra, Mart'ta Engels ve Marx Belçika’dan kovuldular. Köln’e taşındılar ve Marx radikal bir gazete olan Yeni Ren Gazetesini Engels'in desteğini alarak çıkarmaya başladı.

5. Paris, February 1848

Engels, 1848 devriminin önderiydi. Ve bu ayaklanma ilk ciddi Sosyalist ayaklanma idi. Ve bu ayaklanma sonra komünist ayaklanmaların en büyük ilham kaynağı oldu. Engels Elberfeld'deki ayaklanmada aktif olarak bulundu, Prusyalılara karşı düzenlenen Baden Seferi'nde Baden-Palatinate ayaklanmasındaki serbest güçlerin komutanı olan August Willich'in yaveri olarak savaştı. Aslında bu yaverlik bir aldatmacaydı. Çünkü August Willich tüm emirleri Engels'den alıyordu.

Komünist Parti Manifestosu

Karl Marx ve Friedrich Engels (1848)

Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848.

Proletarier aller Länder vereinigt euch.

London.

Gedruckt in der Office der „Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter"
von J. E. Burghard
46, Liverpool Street, Clerkenwell.

Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor - Komünizm hayaleti. Avrupa'nın tüm eski güçleri bu hayalete karşı kutsal bir sürgün avı için ittifak halindeler, Papa ile Çar, Metternich ile Guizot, Fransız radikalleri ile Alman polisleri.

İktidardaki rakiplerince çığlık çığlığa komünist diye saldırılmayan hiçbir muhalefet partisi var mı? Daha ilerici muhaliflere olduğu gibi, gerici rakiplerine de damgalayıcı bir komünizm suçlamasıyla karşılık vermeyen hiçbir muhalefet partisi var mı?

Bu gerçeklikten iki şey çıkıyor.

Komünizm, artık tüm Avrupa güçlerince bir güç olarak kabul edilmiştir.

Komünistlerin, bakış tarzlarını, amaçlarını ve eğilimlerini tüm dünya önünde açıkça ortaya koymaları ve Komünizm hayaleti masalının karşısına bir parti manifestosuyla bizzat çıkmalarının tam zamanıdır.

Bu amaçla en değişik milliyetlerden Komünistler Londra'da toplandılar ve İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Flamanca ve Danimarka dilinde yayınlanmak üzere aşağıdaki manifestoyu oluşturdular.

I - Burjuvalar ve Proleterler

8 haftalık insan embriyosu

Bugüne kadarki tüm toplum tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir.

Özgür ile köle, patrisyen ile pleb, senyör ile serf, lonca ustası ile çırak, kısacası, ezen ile ezilen, birbiriyle sürekli bir karşıtlık içinde bulunmuş, birbirine karşı gizli ya da açık

kesintisiz bir mücadele sürdürmüş, bu mücadele ya tüm toplum yapısının devrimci bir dönüşümüyle, ya da mücadele eden sınıfların hep birlikte çöküşüyle sonuçlanmıştır.

Tarihin daha önceki dönemlerinde, hemen her yerde toplumun değişik katmanlara tam bir ayrılmışlığını, toplumsal konumların çeşitli basamaklara ayrılmasını görüyoruz. Eski Roma'da, patrisyenler, şövalyeler, plebler, köleler; ortaçağda, feodal beyler, vassallar, lonca ustası, çıraklar, serfler; üstelik hemen her bir sınıf da kendi içinde özel bir kademelendirme gösteriyor.

Feodal toplumun çökmesiyle oluşan modern burjuva toplumu, sınıf karşıtlığını ortadan kaldırmış değil. Yalnızca, eskilerin yerine yeni sınıflar, yeni ezme koşulları, yeni mücadele biçimleri getirmiştir.

Ne var ki burjuvazinin dönemi olan çağımızın başlıca özelliği, sınıf karşıtlıklarını basitleştirmiş olmasıdır. Giderek toplumun tümü birbirine düşman iki safa, birbirine doğrudan karşıt iki büyük sınıfa ayrılıyor: Burjuvazi ile proletarya.

Ortaçağın serflerinden ilk kentlerin imtiyazlı köylüleri, imtiyazlı köylülükten de burjuvazinin ilk unsurları oluştu.

Amerika'nın keşfi, Afrika'nın gemiyle dolanılması, yükselen burjuvaziye yeni bir alan yarattı. Doğu Hint ve Çin pazarı, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle alışveriş, mübadele araçlarında ve genel olarak metadaki artış, ticarete, gemiciliğe, sanayiye görülmemiş bir yükselme getirdi ve böylece de yıkılmakta olan feodal toplumun içindeki devrimci öğeye hızlı bir gelişme sağladı.

Sanayide o zamana kadarki feodal veya lonca yapılı işletme tarzı, yeni pazarlarla büyüyen talebi karşılamaz oldu. O yapıların yerini manüfaktür aldı. Sanayi orta kesimi, lonca ustalarını bir kenara itti; işin değişik korporasyonlar arasında bölünmesi, işin her bir atölyenin kendi içindeki bölünmesi önünde yitip gitti.

Ama pazarlar sürekli büyüyor, talep sürekli yükseliyordu. Manüfaktür de yetmez oldu. İşte bu noktada buhar ve makineleşme, sanayi üretimine devrim getirdi. Manüfaktürün yerini modern büyük sanayi alırken, sanayi orta kesiminin yerini de endüstri milyonerleri, tüm sanayi ordularının patronları, modern burjuvazi aldı.

Büyük sanayi, Amerika'nın keşfinin hazırladığı dünya pazarını oluşturdu. Dünya pazarı ise, ticarete, gemiciliğe, kara ulaşımına ölçüsüz bir gelişme sağladı. Bu da yine sanayiyi geliştirici etki yaptı ve sanayinin, ticaretin, gemiciliğin, demiryollarının genişlemesi ölçüsünde burjuvazi de gelişti, sermayesini artırdı, ortaçağdan kalma tüm sınıfları geriye itti.

Böylece modern burjuvazinin kendisinin de nasıl uzun bir gelişme sürecinin, üretim ve değişim tarzlarındaki bir dizi dönüşümlerin ürünü olduğu görülüyor.

Burjuvazinin bu gelişim basamaklarının her birini, ona uyan bir politik ilerleme izliyordu. Feodal beylerin egemenliğinde baskı altındaki bir kesim, komün içinde silahlı ve kendi kendini yöneten birlikte, bir yerde bağımsız kent cumhuriyetinde, başka bir yerde monarşiye karşı vergi yükümlüsü üçüncü kesimde, daha sonra manüfaktür döneminde mutlak veya meşruti monarşilerde soylulara karşı denge gücü olarak vardı. Büyük monarşilerin temeli

olarak burjuvazi, mücadelesinin sonucunda, nihayet, büyük sanayinin ve dünya pazarının oluşturulmasıyla, modern temsili devlette siyasal iktidarı tek başına ele geçirdi.

Modern devlet gücü, tüm burjuva sınıfının ortak işlerini yürüten bir komiteden ibarettir.

Burjuvazi, tarihte son derece devrimci bir rol oynamıştır.

İktidara geldiği her yerde burjuvazi, tüm feodal, babaerkil, kırsal ilişkileri darmadağın etmiştir. İnsanları doğal efendilerine düğümleyen cicili bicili feodal kordonları acımasızca koparıp atmış ve insan ile insan arasında, kupkuru çıkar dışında, duygusuz " nakit ödeme " dışında, hiçbir bağ bırakmamıştır. Dindar esrikliğin kutsal ürpertilerini de, şövalyece yüksek heyecanları da, dar kafalı burjuva duygusallığını da bencil hesapçılığın buz gibi suyunda boğmuştur. Kişisel saygınlığı değişim değerine indirgemiş, sayısız belgeli ve kazanılmış özgürlüklerin tümünün yerine tek bir özgürlüğü, vicdansız ticaret özgürlüğünü koymuştur. Kısacası burjuvazi, dinsel ve siyasal gözbağlarıyla üstü örtülü sömürünün yerine, apaçık, utanmaz, dolaysız, çıplak sömürüyü geçirmiştir.

Bugüne dek üstün değer verilen ve sofuca bir ürküntüyle bakılan ne kadar eylem varsa burjuvazi bunların hepsinin üstündeki kutsallık örtüsünü çekip atmıştır. Doktoru da, hukukçuyu da, rahibi de, şairi de, iktisatçıyı da, kendi ücretli emekçisi haline getirmiştir. Burjuvazi, aile ilişkilerinin yürek titreten duygu dolu peçesini yırtmış ve onu düz para ilişkisine indirgemiştir.

Burjuvazi, ortaçağda gericiliğin öylesine hayranlığını uyandıran kaba kuvvet gösterisinin maskesini indirip, ona nasıl hantalca bir ayı postunun yakıştığını açığa çıkarmıştır. İnsan eyleminin neleri başarabileceğini ilk kanıtlayan burjuvazi olmuştur. Mısır'ın piramitlerinden, Roma'nın su kanallarından ve gotik katedrallerden çok başka harikalar yaratmış, Kavimler Göçünden ve Haçlı Seferlerinden çok başka seferler gerçekleştirmiştir.

Üretim araçlarında, dolayısıyla üretim ilişkilerinde ve dolayısıyla tüm toplumsal ilişkilerde sürekli devrim yapmaksızın burjuvazi var olamaz. Buna karşılık, eski üretim tarzının değişmeksizin korunması da tüm eski dönem sınıflarının ilk varoluş koşuluydu. Üretimde sürekli dönüşüm, tüm toplumsal kesimlerin aralıksız sarsıntıya uğratılması, sonsuz güvensizlik ve hareket, burjuva döneminin tüm ötekilerden ayırt edici niteliğidir. Tüm yerleşmiş ilişkiler, doğurdukları eski değer yargıları ve görüşlerle birlikte çözülüp dağılmakta, yeni oluşanlarsa daha kemikleşemeden eskimektedir. Kalıcı ve duran ne varsa buharlaşıyor, kutsal diye ne varsa kutsallıktan düşüyor ve insanlar nihayet yaşam tavırlarına, karşılıklı ilişkilerine, ayılmış gözlerle bakmak zorunda kalıyorlar.

Sürekli genişleyen sürüm ihtiyacını karşılamak için burjuvazi, yeryuvarlağının bütününe el atmakta. Her yerde yerleşmesi, her yerde yapılaşması, her yerde bağlantılar kurması gerekiyor.

Burjuvazi, dünya pazarını sömürmek yoluyla tüm ülkelerin üretim ve tüketimini kozmopolitleştirdi. Gericilerin çok üzülecekleri biçimde ulusal zemini sanayinin ayağının altından çekiverdi. En eski ulusal sanayiler yok edildi ve hala her gün yok ediliyor. Her uygar ulusun bir yaşamsal sorun olarak ithal etmesi gereken ve artık yerli hammaddeyi değil en uzak bölgelerin hammaddelerini işleyip, mamulünün de yalnız kendi ülkesinde değil dünyanın her yerinde birden tüketildiği yeni sanayiler, o eski ulusal sanayileri bir kenara itiyor. Yerli imalatla karşılanan eski ihtiyaçların yerini de, en uzak ülke ve iklimlerin ürünleriyle ancak

giderilebilecek ihtiyaçlar alıyor. Eski yerel ve ulusal kapalılık ve kendine yeterlik yerine de, ulusların her yönde hareketliliği ve her yönde birbirine bağımlılığı geçmekte. Üstelik yalnız maddi üretimde değil manevi üretimde de bu böyle. Ayrı ayrı ulusların manevi ürünleri ortak mülk oluyor. Ulusal tek yanlılık ve sınırlılık artık mümkün değil, pek çok ulusal ve yerel edebiyattan bir dünya edebiyatı oluşmakta.

Tüm üretim araçlarını hızla geliştirerek ve ulaşımı, iletişimi sonsuz kolaylaştırarak burjuvazi, en barbar ulusları da uygarlığa çekiyor. Ürettiği mallara koyduğu ucuz fiyatlar, tüm Çin Seddi'ni temelden yıkacak, barbarların en inatçı yabancı düşmanlıklarını teslime zorlayacak ağır toplardır. Burjuvazi, tüm ulusları, eğer yerle bir olmak istemiyorlarsa burjuva üretim tarzına uymaya zorluyor; uygarlık diye kendi uygarlığını ithal etmeye, yani burjuva olmaya zorluyor onları. Tek kelimeyle, kendi istediği gibi bir dünya yaratıyor kendine.

Burjuvazi, kırı kent egemenliği altına soktu. Koskoca kentler yarattı, kentli nüfusu kırsal nüfusa göre büyük oranda artırdı ve böylece nüfusun önemli bir bölümünü kırsal yaşamın bönlüğünden kopardı. Köyü kente bağımlı kıldığı gibi, barbar ve yarı barbar ülkeleri uygar ülkelere ve köylü halkları burjuva halklara, Doğuyu da Batıya bağımlı hale getirdi. Üretim araçlarının, mülkiyetin ve nüfusun parçalılığını adım adım ortadan kaldırıyor burjuvazi. Nüfusu bir çimento bağlamında bütünleyip, üretim araçlarını merkezleştiriyor ve mülkiyeti az kişinin ellerinde yoğunlaştırıyor. Bunun zorunlu sonucu ise siyasal merkezleşmeydi. Çıkarları, yasaları, hükümetleri ve gümrükleri farklı, bağımsız, hemen yalnızca ittifakları olan eyaletler, tek ulus, tek hükümet, tek yasa, tek ulusal sınıf çıkarı, tek gümrük sınırı içine sıkıştırıldı.

Burjuvazi, yüz yılı ancak bulan sınıf egemenliği süresinde, daha önceki kuşakların toplamından daha kitlesel ve daha muazzam üretim güçleri oluşturdu. Doğa güçlerinin dizginlenmesi, makineleşme, sanayide ve tarımda kimyanın kullanılması, buharlı gemi işleyişi, demiryolları, elektrikli telgraflar, dünyanın her bölümünde toprağın işlenebilir hale getirilmesi, ırmakların ulaşım için düzenlenmesi, yerinden koparılan bütün insan toplulukları —daha önceki hangi yüzyıl, toplumsal emeğin bağrında böylesine üretim güçlerinin yattığını sezmiştir!

Demek ki gördüğü gibi, Burjuvazinin o temele dayanarak kendini ortaya çıkardığı üretim ve değişim araçları, feodal toplumda oluşmuştu. Ancak bu üretim ve değişim araçlarının belli bir gelişim aşamasında, feodal toplumun üretim ve mübadelesini dayadığı ilişkiler, tarımın ve imalatın feodal örgütlenişi, tek kelimeyle feodal mülkiyet ilişkileri, artık o gelişmiş üretici güçlere uymaz oldu. Bu ilişkiler, üretime destek olacağına onu frenliyordu. Giderek bir o kadar çok kelepçelere dönüştü bu mülkiyet ilişkileri. Kelepçelerin parçalanması gerekiyordu, parçalandı.

Onun yerini serbest rekabet ile ona uygun toplumsal ve siyasal düzen, burjuvazinin siyasal ve ekonomik egemenliği aldı.

Şimdi gözlerimizin önünde benzer bir hareket cereyan ediyor. Burjuva üretim ve değişim koşulları, burjuva mülkiyet ilişkileri, öylesine büyük üretim ve değişim araçlarını oluşturma büyüsünü başarmış o burjuva toplumu, yeraltından kendi çağırdığı güçlere artık hükmedemez olan cinci hocalara dönmüş durumda. On yıllardan beri sanayi ve ticaretin tarihi, modern üretici güçlerin, modern üretim ilişkilerine karşı, burjuvazinin ve burjuva egemenliğinin yaşam koşullarını oluşturan bu mülkiyet ilişkilerine karşı başkaldırısının tarihidir yalnızca. Periyodik yinelenmeleriyle tüm burjuva toplumunun varlığını sürekli artarak tehdit eden ve

sorgulayan ticaret krizlerini anmak yeter. Ticaret krizlerinde, yalnız üretilen ürünlerin değil, oluşturulmuş üretici güçlerin de büyük kesimi düzenlice yok oluyor. Krizlerde öyle bir toplumsal bulaşıcı hastalık ortaya çıkıyor ki, bu hastalık tüm daha önceki dönemler için saçma görünürdü (aşırı üretim denen salgın hastalık). Toplum bir anda kendini barbarlık durumuna düşürülmüş buluyor; bir kıtlık, genel bir yok etme savaşı, tüm yaşamsal maddeleri toplumun elinden almış görünüyor; sanayi, ticaret yok edilmiş görünüyor, niçin? O toplum aşırı uygarlığa, aşırı geçim aracına, aşırı sanayiye, aşırı ticarete sahip diye. Elinin altındaki üretici güçler, burjuva mülkiyet ilişkilerini desteklemeye hizmet etmiyor artık; tam tersine bu güçler, o ilişkilere büyük gelmeye başlamıştır, engellenirler; engellerden kurtuldukları zaman ise tüm burjuva toplum düzenini bozuyorlar, burjuva mülkiyetin varlığını tehlikeye sokuyorlar. Burjuva ilişkiler, kendi ürettiği zenginliği kucaklamaya yetmeyecek kadar daralmış. Burjuvazi, krizleri ne yolla aşıyor? Bir yandan üretici güçlerin büyük bölümünü zorla yok etme, öbür yandan yeni pazarlar fethetme ve mevcut pazarları daha dibine kadar sömürme yollarıyla. Yani? Daha çok yönlü ve daha büyük krizleri hazırlama ve krizleri önleyici araçları daha da azaltma yoluyla.

Burjuvazinin feodalizmi yere sermede kullandığı silahlar şimdi burjuvazinin kendisine yönelmiş durumda.

Böylece burjuvazi, kendi ölümünü getirecek silahları yapmakla kalmayıp, o silahları kullanacak insanları da yaratmıştır, modern işçileri, proleterleri yaratmıştır!

Burjuvazi, yani sermaye ne oranda gelişirse, ancak iş buldukları sürece yaşayan ve ancak emekleriyle sermayeyi artırdıkları sürece iş bulan proletarya da, yani modern işçi sınıfı da o oranda gelişiyor. Kendilerini parça başı satışa sunmak zorunda olan bu işçiler, herhangi bir başka ticari eşya gibi bir metadırlar, dolayısıyla rekabetteki tüm değişmelere, tüm pazar dalgalanmalarına terk edilmişlerdir.

Proleterlerin yaptığı iş, makineleşmenin genişlemesi ve işbölümü sonucu, işçiler için her çeşit özerk karakterini ve dolayısıyla her çeşit çekiciliğini yitirmiştir. Proleter, kendisinden yalnızca en basit, en tek düze, en kolay öğrenilebilen bir el hareketi istenen, makinenin bir eklentisinden ibarettir. Dolayısıyla işçinin maliyeti, hemen yalnızca hayatını ve soyunu sürdürmesi için zorunlu geçim araçları kadardır. Oysa bir metanın fiyatı, dolayısıyla emeğin fiyatı da, o metanın üretim maliyetine eşittir. Bu yüzden işin sevilmezliği arttığı oranda işçinin ücreti de düşer. Bunun da ötesinde, makineleşme ve iş bölümü arttığı oranda, ister çalışma saatlerinin artması, ister aynı çalışma süresi içinde istenen işin artması, makinelerin işleyiş hızının yükselmesi nedeniyle olsun, işin miktarı da artar.

Modern sanayi, babaerkil ustanın küçük atölyesini sanayi kapitalistinin büyük fabrikasına dönüştürmüştür. Fabrika içine tıkılmış işçi kitleleri askerce organize edilirler. Sıradan sanayi erleri olarak tam bir astsubaylar ve subaylar hiyerarşisinin denetimi altında tutulurlar. İşçiler, yalnız burjuvazinin ve burjuva devletinin köleleri olmakla kalmaz, her gün ve her saat, makinenin, posta başının ve öncelikle de şahsen fabrikatör burjuvanın kendisinin kölesi durumuna düşerler. Amacının kazanç olduğunu ne kadar açık ilan ederse bu despotluk, bir o kadar daha aşağılık, tiksindirici ve öfke verici olur.

Kol emeği daha az ustalık ve daha az güç kuvvet ister duruma geçtikçe, yani modern sanayi geliştikçe, kadın emeği de erkek emeğini o kadar geriye itmektedir. Artık İşçi sınıfı dendiğinde cinsiyet ve yaş farklarının toplumsal bir geçerliliği yoktur. Yaşa ve cinsiyete göre maliyeti değişen iş araçları vardır, o kadar.

İşçinin fabrikatör tarafından sömürülmesi, ücretini nakden aldığı anda bitince, bu kez de burjuvazinin öteki kesimleri, ev sahibi, bakkal, rehinci vb. yüklenir tepesine.

Bugüne kadarki küçük orta kesimler, küçük sanayiciler, küçük tüccar ve rantiyeler, zanaatçı ve köylüler, tüm bu sınıflar, kısmen küçük sermayeleri büyük sanayiye yetmediğinden büyük kapitalistlerle rekabet edemedikleri için, kısmen de ustalıkları yeni üretim tarzları karşısında değer yitirdiği için, proletaryanın içinde bulurlar kendilerini. Böylece proletaryaya, toplumun her sınıfından katılım olur.

Proletarya çeşitli gelişini basamaklarından geçer. Burjuvaziye karşı mücadelesi, var oluşuyla başlamıştır.

Kendilerini doğrudan sömüren burjuva kişiye karşı başlangıçta tek tek işçiler, sonra bir fabrikanın işçileri, sonra da bir bölgenin bir işkolundaki tüm işçiler mücadeleye girer. Saldırıları yalnızca burjuva üretim ilişkilerine karşı değildir, üretim araçlarına da saldırı yöneltirler; rekabet halindeki yabancı malları yok ederler, makineleri tahrip ederler, fabrikaları yakarlar, işçinin ortaçağdaki konumunu yeniden elde etmesi için uğraşırlar. Bu aşamada işçiler, tüm ülkeye dağılmış ve rekabet yüzünden parçalanmış bir kitle durumundadır. İşçilerin kitlesel birlikteliği henüz kendi birleşmelerinin bir sonucu değil, kendi siyasal amaçları uğruna tüm proletaryayı harekete geçirmek zorunda kalan ve zaman zaman bunu hala başarabilen burjuvazinin birleşmesinin bir sonucudur. Dolayısıyla bu aşamada proleterlerin mücadelesi, düşmanlarına karşı değil, düşmanlarının düşmanlarına, mutlakçı monarşinin kalıntılarına, toprak sahiplerine, sanayici olmayan burjuvalara, küçük burjuvalara karşıdır. Böylece tüm tarihsel hareket burjuvazinin ellerinde yoğunlaşmıştır; bu yolla elde edilen her zafer, burjuvazinin zaferidir.

Ne var ki sanayinin gelişmesiyle proletarya yalnızca çoğalmakla kalmaz; giderek daha büyük kitleler halinde yoğunlaşır, gücü artar ve gücünü daha fazla duyumsamaya başlar.

Makineleşme giderek iş ayrımlarını törpüledikçe ve ücretler hemen her yerde aynı düşük düzeye indikçe proletaryanın kendi içindeki çıkarlar ve yaşam durumları da giderek daha bir eşitlenir. Burjuvaların kendi aralarındaki rekabet ve bundan doğan ticaret krizleri, işçi ücretlerinde sürekli daha fazla dalgalanmaya neden olur; makineleşmenin artan bir hızla gelişmesi ve sürekli daha iyileşmesi, işçilerin bütün yaşamsal konumlarını güvensizleştirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar giderek daha çok iki sınıf arasındaki çatışma niteliğine varır. İşçiler, burjuvalara karşı koalisyonlar oluşturmaya başlarlar; ücret mücadelesini birlikte verirler. Ara ara yükselen isyanları beslemek için kendi içlerinde sürekli birlikler oluştururlar. Yer yer mücadele ayaklanma boyutuna varır.

Zaman zaman işçilerin kazandığı olur, ama bu zafer geçicidir. İşçilerin mücadelesinin esas sonucu, o anki başarı değil, sürekli genişleyen birleşmeleridir. Bu birleşmeye, büyük sanayinin ürettiği ve değişik yerlerdeki işçilerin birbirleriyle bağlantısını sağlayan gelişen ulaşım ve iletişim araçları da yardımcı olur. Zaten aynı nitelikteki pek çok yerel mücadelenin ulus ölçeğinde bir mücadele, bir sınıf mücadelesi olarak yoğunlaşması için yalnızca birleşmeye ihtiyacı vardı. Ama her sınıf mücadelesi siyasal bir mücadeledir. Ve ortaçağ kentlilerinin o zaman ancak komşu yerleşimleri birbirine bağlayabilen yol koşullarında yüzyıllarını alacak bu birleşmeyi, modern proleterler, demiryolları sayesinde birkaç yılda başarabiliyorlar.

Proleterlerin bir sınıf olarak ve böylece bir siyasal parti olarak örgütlenmeleri, işçilerin kendi aralarındaki rekabet yüzünden her an yeniden parçalanıyor. Ama her seferinde yine oluşuyor, daha güçlü, daha sıkı ve daha büyük çapta. Burjuvazinin kendi içindeki çatlakları kullanarak onu, işçilerin tek tek çıkarlarını yasa düzeyinde tanımaya zorlayabiliyor. Örneğin İngiltere'de on saatlik iş günü yasası gibi.

Eski toplumdaki çatışmalar esasen proletaryanın gelişme sürecine birçok yönden katkı sağlamıştır. Burjuvazi sürekli bir mücadele içindedir: başta aristokrasiye karşı; daha sonra, çıkarları sanayinin ilerlemesiyle çelişen burjuva kesimlerine karşı; her zaman dış ülkeler burjuvazilerine karşı. Tüm bu mücadelelerinde burjuvazi, proletaryaya başvurmak gereğini duyar, onu yardıma çağırır ve böylece proletaryayı politikanın içine çeker. Demek ki, kendi eğitiminin öğelerini, yani kendisine karşı kullanılacak silahları proletaryanın eline bizzat kendisi verir.

Bunun dışında, gördüğümüz gibi, sanayinin ilerlemesiyle egemen sınıfın pek çok kesimleri bütünüyle proletaryanın içine fırlatılırlar, ya da en azından yaşam koşulları bu tehdit altındadır. Bunlar da proletaryaya pek çok eğitim öğesi sunar.

Nihayet sınıf mücadelesi belirleyici sona yaklaşınca, egemen sınıfın kendi içindeki çözülme süreci, tümüyle eski toplumun çözülme süreci öylesine şiddetli ve keskin bir niteliğe varır ki, egemen sınıfın küçük bir bölümü ondan koparak geleceği elinde taşıyan devrimci sınıfın safına geçer. Nasıl geçmişte bu yüzden soyluların bir bölümü burjuvazinin saflarına geçmişse, şimdi de burjuvazinin bir bölümü, özellikle de tarihsel hareketin bütününü kuramsal olarak kavrama yolunda çalışmış bir kısım burjuva ideologu, proletarya saflarına geçmektedir. Günümüzde burjuvazinin karşısında yer alan tüm sınıflar içinde yalnızca proletarya gerçekten devrimci sınıftır Öteki sınıflar göçüp gitmekte ve büyük sanayinin gelişimiyle çökmektedirler, proletarya ise büyük sanayinin en kendine özgü ürünüdür.

Orta kesimler, küçük sanayici, küçük tüccar, zanaatçı, köylü, hepsi orta kesim olarak varlığını çöküşe karşı güvenceye almak için mücadele eder burjuvaziyle. Demek ki bunlar devrimci değil tutucudurlar. Dahası, gericidirler, tarihin çarkını geriye doğru döndürmeye uğraşıyorlar. Eğer devrimci iseler, proletaryaya geçiş önlerinde durduğu içindir bu ve o zaman şimdiki çıkarlarını değil gelecekteki çıkarlarını savunurlar, proletaryanın bakış konumuna geçmek üzere kendi konumlarını terk ederler.

Lümpen proletaryaya gelince, eski toplumun bu en alt katmanlarındaki pasif çürümüşlük, bir proleter devrim sayesinde yer yer hareketin içine savrulsa da, yaşam tarzının bütünü gereği gerici çabalara satılmaya daha istekli olacaktır.

Eski toplumun varlık koşulları, proletaryanın varlık koşulları içinde zaten yok edilmiş durumda. Proleter mülksüzdür; karısı ve çocuklarıyla ilişkisinde artık burjuva aile ilişkileriyle ortak hiçbir yan yoktur; İngiltere'de nasılsa Fransa'da da aynı olan, Amerika'da nasılsa Almanya'da da aynı olan modern sanayi işçiliği, sermayenin boynuna geçirdiği bu modern boyunduruk, proleterin üstünden her çeşit ulusal karakteri sıyırıp atmıştır. Yasalar da, ahlak da, din de, proleter için ardında bir o kadar burjuva çıkarları gizlenmiş burjuva önyargılarıdır. Egemenliği ele geçiren tüm daha önceki sınıflar, kazanmış oldukları yaşam konumunu, bütün toplumu bu kazanımın buyruğu altına sokarak güvenceye almaya bakmışlardır. Proleterler ise üretici güçleri ancak, o zamana kadarki kendi mülk edinme tarzlarını ve böylece o zamana kadarki tüm mülk edinme tarzlarını ortadan kaldırarak ele geçirebilirler. Proleterlerin

güvenceye alacak hiçbir şeyleri yoktur, o ana kadarki özel güvencelerin ve özel sigortaların hepsini tahrip etme zorunlulukları vardır.

Şimdiye kadarki tüm hareketler, azınlıktakilerin hareketiydi veya azınlıktakilerin çıkarına hareketlerdi. Proleter hareket ise, son derece büyük bir çoğunluğun, son derece büyük bir çoğunluk çıkarı adına giriştiği özerk harekettir. Şimdiki toplumun en alt katmanı olan proletarya, resmi toplumu oluşturan katmanların tüm üstyapısını bütünüyle havaya uçurmadıkça doğrulamaz, ayağa kalkamaz.

İçerik açısından değilse de biçim açısından proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi ilk aşamada ulusaldır. Her ülkenin proletaryası elbette önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmak durumundadır.

Proletaryanın gelişmesinin genel evrelerini çizerek mevcut toplumun içindeki az ya da çok gizli iç savaşı, açık bir devrimin patlak verdiği ve burjuvazinin zorla devrilerek proletaryanın kendi egemenliğini kurduğu noktaya kadar izledik.

Gördük ki şimdiye kadar toplumların hepsi ezen ve ezilen sınıfların karşıtlığına dayanmaktaydı. Ama bir sınıfı ezebilmek için ona en azından kölece varlığını sürdürebileceği koşulları sağlamak gerekir. Serf, serflik döneminde komün üyeliğine yükselmeye çalışmıştır, nasıl feodal mutlakıyet boyunduruğu altında küçük burjuva da burjuvalığa çıkmışsa. Buna karşılık modern işçi, endüstrinin ilerlemesiyle kalkınacağına, kendi sınıfının koşullarının da daha altına düşmektedir sürekli. İşçi sefilleşiyor ve sefalet, toplumdan ve zenginlikten daha hızla gelişiyor. Böylece apaçık ortaya çıkıyor ki, burjuvazi daha uzun süre toplumun egemen sınıfı olarak kalma ve kendi var oluş koşullarını topluma düzenleyici yasa olarak dayatma yetisinde değil. Burjuvazi egemenliğini sürdürme yetisinde değil, çünkü kölesine köle olarak bile var olma güvencesi veremiyor, çünkü köleyi, o kendisini besleyeceğine kendisi onu beslemek zorunda olduğu bir duruma düşürüyor elinde olmaksızın. Toplum artık burjuvazinin sultasında yaşayamaz, yani, burjuvazinin varlığı toplum tarafından taşınabilir gibi değil. Burjuva sınıfının esas varlık ve egemenlik koşulu, servetin özel ellerde birikmesidir, sermayenin oluşması ve artmasıdır; sermayenin koşulu ise ücretli emektir. Ücretli emek yalnızca işçilerin kendi aralarındaki rekabete dayalıdır. Taşıyıcısı ister istemez ve engelsizce burjuvazi olan sanayinin ilerlemesi, işçilerin rekabet yoluyla yalıtılması yerine onları bir araya getirerek devrimci birleşimlerini sağlamakta. Demek ki büyük sanayinin gelişmesiyle burjuvazinin üretim yaptığı ve ürünü sahiplendiği kendi temeli ayağının altından çekilmektedir. Burjuvazi her şeyden önce kendi mezar kazıcılarını üretiyor. Onun yıkılması da proletaryanın zaferi de aynı oranda kaçınılmaz.

II - Proleterler ve Komünistler

Komünistlerin proleterlerle ilişkisinin aslı nedir?

Öteki işçi partileri karşısında komünistler özel bir parti değildir.

Komünistlerin, tüm proletaryanın çıkarlarından ayrı bir çıkarları yoktur.

Proletarya hareketini biçimlemek üzere özel ilkeler koymazlar.

Komünistlerin öteki proletarya partilerinden tek ayrıldıkları nokta, bir yandan proleterlerin çeşitli ulusal mücadeleleri içinde, tüm proletaryanın ulusallıktan bağımsız ortak çıkarlarını öne getirerek geçerli kılmaları, öbür yandan da burjuvazi ile proletarya arasında yürüyen mücadelede her zaman hareketin bütününün çıkarlarını temsil ediyor olmalarıdır.

Demek ki komünistler pratikte, bütün ülkelerin işçi partilerinin en kararlı, hep ileriye götüren kesimleridir; kuramsal olarak komünistler, proletaryanın öteki kitleleri önünde, proleter hareketin koşullarını, gidişini ve genel sonuçlarını gören bir öncüllüğe sahiptir.

Tüm öteki proletarya partileri gibi komünistlerin de ilk amacı: proletaryanın sınıf düzeyinde oluşması, burjuva egemenliğinin yıkılması ve proletaryanın siyasal iktidarı ele geçirmesi. Komünistlerin kuramsal ifadeleri asla şu ya da bu dünya düzelticisinin icat ettiği ya da keşfettiği fikirlere, ilkelere dayanmaz.

Onların söyledikleri yalnızca, mevcut bir sınıf mücadelesinin, gözler önünde cereyan eden bir tarihsel hareketin somut ifadeleridir. Mülkiyet ilişkilerinin ortadan kaldırılması hiç de komünizmin ayırt edici bir özelliği değildir.

Tüm mülkiyet ilişkileri sürekli bir tarihsel dönüşüme, sürekli bir tarihsel değiştirmeye tabi olmuşlardır.

Örneğin Fransız Devrimi, burjuva mülkiyet hatırına feodal mülkiyeti ortadan kaldırmıştır. Komünizme özgü olan, bütünüyle mülkiyetin kaldırılması değil, burjuva mülkiyetinin kaldırılmasıdır.

Ama modern burjuva özel mülkiyeti, ürünlerin, sınıf karşıtlıklarına dayalı, birinin ötekini sömürmesine dayalı biçimde üretilmesinin ve sahiplenilmesinin en son ve en tam ifadesidir. Bu anlamda komünistler, kuramlarını: özel mülkiyetin kaldırılması, diye tek bir sözle özetleyebilirler. Biz komünistler, kişisel olarak kazanılmış, kişinin kendi çalışmasıyla elde edilmiş mülkiyeti ortadan kaldırmak istemekle suçlandık; her çeşit bireysel özgürlüğü, bireysel edimi ve bireysel özerkliği meydana getiren şeymiş mülkiyet.

Kişisel çalışmayla elde edilmiş, hakkıyla kazanılmış, kişisel kazançla edinilmiş mülkiyet! Burjuva mülkiyetinden önce var olan, küçük burjuva, küçük köylü mülkiyetinden mi söz ediyorsunuz? Onu bizim kaldırmamıza gerek yok ki, sanayinin gelişmesi ortadan kaldırdı onu, gün geçtikçe daha da kaldırmakta.

Yoksa modern burjuva özel mülkiyetinden mi söz ediyorsunuz?

Peki ücretli emek, proleterin emeği mülk sağlıyor mu kendisine? Asla. Onun emeği sermaye yaratıyor, yani ücretli emeği sömüren mülkiyeti sağlıyor, yalnızca yeniden sömürmek üzere yeni ücretli emek üretmesi halinde artabilen mülkiyeti. Bugünkü biçimiyle mülkiyet, sermaye ile ücretli emek arasındaki karşıtlıkta deviniyor. Bu karşıtlığın her iki yanını bir gözden geçirelim.

Kapitalist olmak, üretimde salt kişisel değil, toplumsal bir konum almak demek. Sermaye, ortaklaşa bir üründür ve ancak pek çok üyenin ortak edimiyle, evet son tahlilde ancak toplumun tüm üyelerinin ortak edimiyle harekete geçirilebilir.

Demek ki sermaye, kişisel değil toplumsal bir güçtür.

O halde sermaye, toplumun üyelerinin tümüne ait olan bir ortak mülkiyete dönüştürülürse, kişisel mülkiyet toplumsal mülkiyete dönüştürülmüş olmaz. Yalnızca mülkiyetin toplumsal karakteri değiştirilmiş olur. Sınıfsal karakterini yitirir.

Gelelim ücretli emeğe:

Ücretli emeğin ortalama fiyatı, asgari ücrettir, yani işçinin işçi olarak hayatta kalması için zorunlu olan geçim araçları toplamı. Öyleyse ücretli işçinin edimiyle sahip olduğu şey ancak onun çıplak hayatını yeniden üretmesine yeter. Emek ürünlerinin, ancak doğrudan hayatı yeniden üretmek üzere böylesi kişisel mülkiyetini, yani başkasının emeği üstünde egemenlik kurduracak net gelir bırakmayan kişisel mülkiyeti asla kaldırmak istiyor değiliz. Bizim istediğimiz yalnızca, işçinin sırf sermayeyi artırmak için yaşadığı, sırf egemen sınıfın çıkarının gerektirdiği kadar yaşadığı mülkiyetin bu rezil karakterini ortadan kaldırmak.

Burjuva toplumunda canlı emek, yalnızca birikmiş emeği artırmanın bir aracıdır. Komünist toplumda ise birikmiş emeği, yalnızca işçilerin yaşam sürecini genişletmek, zenginleştirmek, geliştirmek için bir araçtır.

Demek ki burjuva toplumda geçmiş bugüne hükmediyor, komünist toplumdaysa bugün, geçmişe hükmediyor. Burjuva toplumda çalışan birey özerk değilken, kişisel değilken, sermaye özerk ve kişiseldir.

İşte bu koşulların ortadan kaldırılmasına burjuvazi, kişiselliğin ve özgürlüğün ortadan kaldırılması diyor! Haklı da. Tabii ki Yalnız, burjuva kişiselliğinin, burjuva özerkliğinin, burjuva özgürlüğünün kaldırılması söz konusudur.

Şimdiki burjuva üretim ilişkileri içinde özgürlük deyince, özgür ticaret, özgür alış satış anlaşılmakta.

Ama bezirganlık düştü mü, özgür bezirganlık da düşer. Bizim burjuvazinin başka özgürlük çığırtkanlıkları gibi özgür bezirganlık deyişleri de ancak bağımlı bezirganlığa, ortaçağın köleleştirilmiş yurttaşına karşı bir anlam ifade eder, yoksa komünizmin, bezirganlığı ve burjuva üretim ilişkilerini ortadan kaldırması karşısında, burjuvazinin kendisini ortadan kaldırması karşısında, anlamı kalmaz.

Özel mülkiyeti ortadan kaldırmak istiyoruz diye dehşete düşüyorsunuz. Oysa sizin mevcut toplumunuzda nüfusun onda dokuzunun özel mülkiyeti ortadan kaldırılmış durumda; özel mülkiyetiniz ancak onda dokuzun buna sahip olmaması sayesinde ayakta duruyor. Demek ki bizi suçlamanızın nedeni, toplumun ezici çoğunluğunun mülksüz olmasını zorunlu koşul koyan bir mülkiyeti ortadan kaldırmak istememiz.

Tek kelimeyle bizi, sizin mülkiyetinizi ortadan kaldırmak istemekle suçluyorsunuz. Doğrusu, istediğimiz de budur.

Emek, sermayeye, paraya, toprak rantına, kısacası tekelleştirilebilir bir toplumsal güce dönüştürülemediği andan itibaren, yani kişisel mülkiyet burjuva mülkiyetine geçirilemediği andan itibaren, bireyin ortadan kaldırıldığını ilan ediyorsunuz.

Birey deyince burjuvadan başka birini, burjuva mülk sahibinden başka birini düşünmediğinizi itiraf ediyorsunuz demek ki. İşte o birey kalmamalı doğrusu.

Komünizm, kimsenin toplumsal ürünleri mülk edinme gücünü elinden almıyor, yalnızca o mülkiyet yoluyla başkasının emeğini boyunduruğa sokma gücünü alıyor.

Özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla tüm faaliyetin duracağı, genel bir tembelliğin ortalığı kaplayacağı ileri sürüldü.

Buna göre burjuva toplumu çoktan atalet yüzünden çökmüş olmalıydı; çünkü o toplumda kimler çalışıyorsa, mülk edinemiyor, kimler mülk sahibiyse, çalışmıyor. Tüm bu kaygı, sermaye olmadığı anda ücretli emek de olmaz, totolojisine varır

Komünizmde maddi ürünlerin mülkiyet ve üretim tarzına karşı ileri sürülen tüm suçlamalar, manevi ürünlerin mülkiyet ve üretimine de genişletildi. Burjuva için nasıl sınıf mülkiyetinin

son bulması üretimin kendisinin son bulması demekse, sınıf kültürünün son bulması da bütünüyle kültürün son bulması demek oluyor.

Kaybına bu kadar üzüldüğü kültür, ezici bir çoğunluk için makine haline gelme kültürü olmuş bile.

Ama burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılmasını kendi burjuvaca özgürlük, kültür, hukuk tasarımlarınızla ölçerek tartışmayın bizimle. Sizin fikirleriniz bile burjuva üretim ve mülkiyet ilişkilerinin birer ürünü, nasıl hukukunuz, kendi sınıfınızın yasa düzeyine yükseltilmiş iradesinden ibaretse; bir irade ki içeriği kendi sınıfınızın maddi yaşam koşullarıyla belirlenmiş.

Kendi üretim ve mülkiyet ilişkilerinizi, üretimin geçirdiği tarihsel ilişkilerden koparıp genel geçerli doğa ve akıl yasaları haline dönüştürdüğünüz ilginç tasarım, göçüp gitmiş tüm egemen sınıfların da tasarımıydı. Antik dönem mülkiyeti için kavrayabildiğinizi, feodal mülkiyet için kavrayabildiğinizi, burjuva mülkiyeti için kavrayamaz oldunuz.

Ailenin ortadan kaldırılması! En radikaller bile komünistlerin bu utanç verici niyetlerine ateş püskürüyorlar.

Günümüzdeki aile, burjuva ailesi, neye dayanıyor? Sermayeye, özel kazanca. Tam gelişmiş olarak yalnızca burjuvazi için var; ama proleterin ailesizliğe zorlanması ve kamusallaşmış fuhuş bütünlüyor onu.

Bu bütünleyicileri olmadı mı burjuva ailesi de olmaz kuşkusuz ve sermaye olmadı mı her ikisi de olmaz.

Ana babanın çocukları sömürmesini ortadan kaldırmak istiyoruz diye mi suçluyorsunuz bizi? Bu büyük suçumuzu itiraf ediyoruz.

Ama ev içi eğitimin yerine toplumsal eğitimi getirerek en sıcak ilişkileri yok ettiğimizi söylüyorsunuz.

Peki eğitiminizi bu toplumsal koşullar içinde yapmanızla olsun, toplumun doğrudan ya da dolaylı müdahalesiyle olsun, okul kanalıyla olsun, vb. sizin eğitiminiz de toplumca belirlenmiyor mu? Toplumun eğitimi etkilemesi komünistlerin buluşu değil ki; komünistler yalnızca bu etkinin karakterini değiştiriyorlar, eğitimi egemen sınıfın etkisinden koparıyorlar. Aile ve eğitim üstüne, ana baba ile çocuklar arasındaki kutsal ilişkiler üstüne burjuva söylemleri, büyük sanayi yüzünden proleterlerin tüm aile bağları parçalandıkça ve çocuklar adi ticaret metaına ve çalışma araçlarına dönüştükçe bir o kadar iğrençleşiyor.

Ama siz komünistler kadınların ortaklaşalığını getirmek istiyorsunuz, diye tüm burjuvazi koro halinde yüzümüze haykırmakta.

Burjuva, kendi karısını salt bir üretim aracı olarak görüyor. Dolayısıyla, üretim araçları ortaklaşa kullanılmalıdır, sözünü duyar duymaz, bu ortaklaşalık kaderinin aynı şekilde kadınları da kapsamasından başka bir şey düşünemiyor.

Tam tersine kadınların bu salt üretim aracı olarak kullanılma durumunu ortadan kaldırmaktır söz konusu olan, burjuva bunu kavrayamıyor işte.

Kaldı ki bizim burjuvaların, komünistlerde güya var olduğunu iddia ettikleri resmi kadın ortaklaşalığından böylesine dehşet duymaları son derece gülünç. Kadın ortaklaşalığını komünistlerin getirmesine hiç gerek yok ki; hemen her zaman vardı o.

Bizim burjuvalar, resmi fuhuş bir yana, çalıştırdıkları proleterlerin karılarına, kızlarına sahip olmakla da yetinmeyip, asıl kendi karılarını karşılıklı ayartmaktan zevk alırlar.

Burjuva ailesi aslında kadınların ortaklaşalığıdır. Komünistler de olsa olsa kadın ortaklaşalığının sahtece gizlisine karşılık resmi ve açık yüreklisini getirmek istedikleri iddiasıyla suçlanmış oluyorlar. Kaldı ki, günümüz üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasıyla ondan kaynaklanan kadın ortaklaşalığının da, yani resmi veya gayri resmi fuhuşun da yok olacağı kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Komünistlere ayrıca vatanı, milliyeti ortadan kaldırmak isteme suçu yüklendi.
İşçilerin vatanı yoktur. Zaten onların olmayan bir şeyin, alınması da mümkün değil.

Proletarya, önce siyasal iktidarı ele geçirmek, kendini ulusal sınıf düzeyine getirmek, kendini ulus yapmak durumunda olduğu için, kendisi de ulusaldır hala, ama asla burjuva anlamda değil.

Halkların ulus olarak ayrışmaları ve karşıtlıkları, daha burjuvazinin, ticaret özgürlüğünün, dünya pazarının, sanayi üretimindeki tek biçimliliğin ve ona uyan yaşam koşullarının gelişmesiyle zaten giderek yok olmakta.

Proletaryanın egemenliği bunu daha da yok edecektir. Birleşik eylem, hiç değilse uygar ülkeler arasında olmak üzere, proletaryanın kurtuluşu için en önde gelen koşullardandır.
Bir bireyin bir başka bireyi sömürmesi ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun da ötekini sömürmesi ortadan kalkacaktır.

Ulusun kendi içindeki sınıfların karşıtlığıyla birlikte ulusların birbirlerine karşı düşmanca tutumları da düşer.

Komünizme, dinsel, felsefi ve genel olarak ideolojik bakış açılarından yöneltilen suçlamalar, daha fazla açıklanmaya değmez.

İnsanların maddi varoluş koşullarının, toplumsal ilişkilerinin, toplumsal varlıklarının, onlardaki tasarımları, görüşleri ve kavramları, kısacası insanların bilincini de değiştirdiğini anlamak için daha derin bir bakışa ihtiyaç var mı?

Fikirlerin tarihi, manevi üretimin, maddi üretimle birlikte değiştiğinden başka neyi kanıtlar?
Bir çağın egemen fikirleri yalnızca egemen sınıfın fikirleri olmuştur.

Tüm bir toplumda devrim yaratan fikirlerden söz edilir; bunu söylemekle yalnızca, eski toplumun bağrında, yeninin öğelerinin oluştuğu belirtilmiş oluyor, öyle ki, eski toplumsal ilişkilerin çözülmesi, eski fikirlerin çözülmesini de birlikte getirir.

Eski dünyanın yıkılmakta olduğu kavrandığında, Hıristiyan dini de eski dinlere baskın çıktı. 18. yüzyılda aydınlanma düşünceleri Hıristiyan düşüncesini alt ettiğinde, feodal toplum, o

dönemde devrimci olan burjuvaziye karşı ölüm kalım savaşı veriyordu. Vicdan ve din özgürlüğü, bilgi alanlarında serbest rekabetin egemenliğini dile getirmekteydi yalnızca. " Ama ", denecektir, " dinsel, ahlaksal, felsefi, politik, hukuksal vb. düşünceler, tarihsel gelişim içinde elbet değişim geçirmiş olmakla birlikte, din, ahlak, felsefe, politika, hukuk, bu değişimde hep kalmıştır.

Dahası, her toplumsal durum için ortak olan, özgürlük, adalet vb. ebedi hakikatler vardır. Oysa komünizm, ebedi hakikatleri ortadan kaldırıyor, dini, ahlakı, yeniden biçimlemek yerine düpedüz kaldırıyor, yani bugüne kadarki tarihsel gelişimlere ters düşüyor."

Bu suçlamanın özü nedir? Tüm bugüne kadarki toplum, değişik evrelerde değişik biçimler gösteren sınıf karşıtlıkları içinde devinmiştir.

Ama hangi biçimi almış olursa olsun, toplumun bir kesiminin öteki kesim tarafından sömürülmesi, geçen yüzyılların tümünde ortak olan bir gerçekliktir. O halde tüm çeşitliliklere ve farklılıklara karşın o yüzyılların hepsindeki toplumsal bilincin, ancak sınıf karşıtlıkları toptan yok olunca tam olarak çözülebilecek belli ortak biçimler içinde devinmesine hiç şaşmamalı.

Komünist devrim, geçmişten gelen mülkiyet ilişkilerinin en kökten koparılışıdır; onun gelişim sürecinde geçmişten gelen fikirlerle de en kökten bir kopuş olmasına hiç şaşmamalı. Neyse, burjuvazinin komünizme karşı yönelttiği suçlamaları bırakalım bir yana. Yukarıda gördük ki, işçi devriminde ilk atılacak adım, proletaryanın egemen sınıf konumuna yükselmesidir, demokrasinin mücadeleyle kazanılmasıdır.

Proletarya, kendi siyasal egemenliğini, tüm sermayenin adım adım burjuvazinin elinden koparılmasına, tüm üretim araçlarının devlet elinde, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya elinde yoğunlaştırılmasına ve üretici güçleri büyüklüğünün olabildiğince hızla artırılmasına kullanacaktır.

Bu ise ilk aşamada kuşkusuz ancak mülkiyet hakkına ve burjuva üretim ilişkilerine despotça el atmak yoluyla olur, yani ekonomik açıdan yetersiz ve geçici de görünse hareketin süreci içinde kendini aşan ve bütün bir üretim tarzının dönüştürülmesinin aracı olan bu vazgeçilmez önlemler yoluyla olur.

Bu önlemler kuşkusuz her ülkeye göre değişik olacaktır.

Ama en gelişkin ülkeler için şu aşağıdakiler, epey ortak olarak kullanım alanına girebilecektir:

1. Toprak mülkiyetinin kamulaştırılması ve toprak rantının devlet giderlerine kullanılması.

2. Yüksek bir artış oranlı vergi.

3. Miras hakkının kaldırılması.

4. Tüm karşı gelenlerin ve ülkeden kaçanların mülklerine el konulması.

5. Devlet sermayeli ve tek tekel olarak Ulusal Banka yoluyla kredilerin devlet elinde merkezleştirilmesi.

6. Taşımacılığın devlet elinde merkezleştirilmesi.

7. Ulusal fabrikaların ve üretim araçlarının artırılması, arazinin ortak bir plan uyarınca işlenir hale getirilip ıslahı.

8. Herkes için eşit çalışma zorunluluğu, özellikle tarım için sanayi ordularının kurulması.

9. Tarım ve sanayi işletmelerinin birleştirilmesi, kent ile kır arasındaki farkın süreç içinde giderilmesinde etkin olmak.

10. Tüm çocuklar için kamusal ve parasız eğitim. Çocukların bugünkü biçimde fabrikalarda çalıştırılmasına son verilmesidir. Eğitimin maddi üretimle bütünleştirilmesi, vb;

Gelişme süreci içinde sınıf ayrımları ortadan kaybolunca ve üretimin tümü örgütlü bireylerin ellerinde yoğunlaşınca, kamusal zor kullanımının politik niteliği kalmaz. Politik zor kullanımı, asıl anlamıyla bir sınıfın ötekilere baskı uygulamak üzere örgütlediği zor kullanımıdır. Proletarya, burjuvaziyle mücadelesi gereği sınıf olarak birleşip, devrim yoluyla egemen sınıf olduğunda ve egemen sınıf olarak zorla eski üretim ilişkilerini ortadan kaldırdığında, böylece o üretim ilişkileriyle birlikte sınıf karşıtlığının varlık koşullarını da, bütünüyle sınıfları da ve dolayısıyla sınıf olarak kendi egemenliğini de ortadan kaldırmış olur.

Sınıflarıyla ve sınıf çelişkileriyle birlikte eski burjuva toplumunun yerine, her bireyin özgür gelişiminin herkes için topluca özgür gelişim koşulu olduğu bir birlik gelir.

III - Sosyalist ve Komünist Edebiyatı

1. Gerici Sosyalizm

a) Feodal Sosyalizm

Tarihsel konumu gereği Fransız ve İngiliz aristokrasisi, modern burjuva toplumuna karşı yergiler yazmak durumundaydı. 1830'daki Fransız Temmuz Devriminde olsun, İngiliz reform hareketinde olsun, aristokrasi, nefret ettiği o türediye bir kez daha yenik düşmüştü. Ciddi bir siyasal mücadelenin sözü edilemezdi artık. Elinde yalnızca kalem kavgası kalmıştı. Ama yazın alanında da restorasyon döneminin eski söylemleri olanaksızlaşmıştı. Sempati uyandırmak için aristokrasi, görünüşte kendi çıkarlarını gözden uzak tutmak ve burjuvaziye karşı iddianamesini yalnızca sömürülen işçi sınıfı çıkarma düzenlemek zorundaydı. Böylece, yeni efendisine taşlamalar düzebilmenin ve kulağına az ya da çok felaket tellallığı fısıldayabilmenin özrünü hazırlıyordu.

Feodal sosyalizm, yarı şikayetname, yarı taşlama, yarı geçmiş yankısı, yarı gelecek uyarısı, bu arada acı ve zekice yaralayıcı yargı yoluyla burjuvaziyi kalbinden vurarak ama modern tarihin gidişini kavramadaki tam yetersizliğiyle de gülünç bir etki bırakarak ortaya çıktı

Halkı arkalarından sürüklemek için ellerinde bayrak gibi proleter dilenci torbasını sallıyorlardı. Ama halk onları her izleyişinde, kıçlarındaki eski feodal armaları görüp hiç saygılı olmayan ağız dolusu gülüşlerle tüyüyordu.

Bu seyirliği en güzel oynayanlar, Fransız Lejitimistlerinin bir kesimiyle Genç İngiltereciler oldu.

Feodaller kendi sömürü tarzlarının burjuvaca sömürüden farklı biçimlenmiş olduğunu gösterirken, yalnızca tümden farklı ve artık zamanı geçmiş koşullar altında sömürdüklerini unutuyorlar, o kadar. Kendi egemenliklerinde proletaryanın var olmadığını kanıtlarken, feodaller, kendi toplum düzenlerinin zorunlu veledinin esasen modern burjuvazi olduğunu unutuyorlar.

Kaldı ki burjuvaziye yönelttikleri esas suçlama tam da, burjuva rejiminde eski toplum düzenini tümüyle havaya uçuracak bir sınıfın gelişiyor olmasına dayandığı için, eleştirilerinin gerici niteliğini zaten çok az gizliyorlar.

Burjuvaziyi, bir proletarya yarattığından çok, devrimci bir proletarya yarattığı için suçluyorlar.

Bu yüzden siyasal pratikte işçi sınıfına karşı alınan şiddet önlemlerinin hepsine katılıyorlar ve günlük yaşamlarında, tüm şişirilmiş söylemlerinin aksine, altın elmaları toplamanın keyfini çıkarıp, sadakati, aşkı, şerefi, bezirgan pazarlığında, yünle, şekerpancarıyla ve alkollü içkiyle takas ediyorlar.

Nasıl papaz hep feodal beyle el ele yürümüşse, papazca sosyalizm de feodal sosyalizmle öyle el eledir.

Hıristiyan dervişliğine sosyalist bir hava vermekten daha kolay bir şey yok. Öyle ya, Hıristiyanlık, özel mülkiyete, evliliğe, devlete de karşı çıkmamış mıydı? Onların yerine yardımseverlik ve dilenme, manastır bekareti ve nefsini öldürme, çadır hayatı ve kilise, diye vaazlar vermemiş miydi? Hıristiyan sosyalizmi, aristokratın öfkesine papazın serptiği vaftiz suyudur yalnızca.

b) Küçük Burjuva Sosyalizmi

Feodal aristokrasi, modern burjuva toplumunda yaşam koşulları zayıflayıp tükenen ve burjuvazi tarafından çökertilen tek sınıf değildir. Ortaçağın kentlileşen imtiyazlı köylüleri ile küçük köylülük, modem burjuvazinin öncüleriydi. Sanayi ve ticareti daha az gelişmiş ülkelerde bu sınıf, yükselen burjuvazi yanında bitkisel yaşamını henüz sürdürmektedir.

Modern uygarlığın geliştiği ülkelerdeyse, proletarya ile burjuvazi arasında yalpalayan yeni bir küçük burjuvazi oluştu. Burjuva toplumunun bir bütünleyicisi olarak kendini sürekli yineleyen ama rekabet sonucu bireyleri hep proletaryanın içine savrulmakta olan bu küçük burjuvazi, üstelik büyük sanayi geliştikçe modern toplumun özerk bir kesimi olma konumunu tümden yitireceği ve ticarette olsun, imalatta olsun, tarımda olsun, yerini posta başlarına ve hizmetkarlara bırakacağı anın yaklaştığını görmektedir.

Köylü sınıfın toplam nüfus içinde fazla olduğu Fransa gibi ülkelerde burjuvaziye karşı proletaryadan yana olan yazarların, burjuva rejime yönelttikleri eleştiride küçük burjuvazi ve köylülük ölçütünü kullanmaları ve işçilerden yana tavır alırken küçük burjuva bakış açısından hareket etmeleri doğaldı. Böylece küçük burjuva sosyalizmi oluştu. Bu yazında başı çeken, yalnız Fransa için değil İngiltere için de, Sismondi'dir.

Bu sosyalizm, modern üretim ilişkileri içindeki çelişkileri son derece keskin bir isabetle çözümlemiştir. İktisatçıların yaltaklanan şirinleştirmelerini açığa dökmüştür. Gerek makineleşmenin ve işbölümünün yıkıcı etkilerini, gerekse sermayenin ve toprak mülkiyetinin yoğunlaşmasını, aşırı üretimi, krizleri, küçük burjuvazi ile köylülüğün kaçınılmaz çöküşünü, proletaryanın sefaletini, üretimdeki anarşiyi, servetin bölüşümündeki açıkça sırıtan oransızlıkları, ulusların kendi aralarındaki endüstriyel yok etme savaşını, eski göreneklerin, eski aile ilişkilerinin, eski milliyetlerin çözülüşünü, inkar edilemez biçimde kanıtlamıştır.

Ne var ki olumlu içeriğine karşın bu sosyalizm, ya eski üretim ve değişim araçlarıyla birlikte eski üretim ilişkilerini ve eski toplumu geri getirmek, ya da modern üretim ve değişim araçlarını, kırıp parçaladığı, parçalamak zorunda olduğu eski mülkiyet ilişkileri içine zorla yeniden tıkıştırmak isteğindedir. Her iki durumda da hem genci hem ütopiktir.

İmalatta lonca düzeni ile kırda babaerkil tarım işletmesi; küçük burjuva sosyalizminin son sözleri budur işte.

Gelişim süreci içinde bu yön, korkak bir yaygaraya saptı.

c) Alman Sosyalizmi ya da "Hakiki" Sosyalizm

Fransa'da, egemen bir burjuvazinin baskısı altında oluşan ve bu egemenliğe karşı mücadelenin yazınsal ifadesi olan sosyalist ve komünist yazın, tam da burjuvazinin feodal mutlakçılığa karşı mücadeleye geçtiği sırada Almanya'ya sokuldu.

Alman filozofları, yarı filozofları ve sivri zekaları bu yazını hırsla özümsediler ama bu arada, Fransa'dan o yazıların girmesiyle Fransız yaşam koşullarının da aynı anda Almanya'ya girmiş olmadığını unutuverdiler. Almanya koşullarında bu Fransız yazını doğrudan pratik anlamını tümüyle yitirip salt yazınsal bir görünüm aldı. İnsan varlığının gerçekleştirilmesi üstüne boş bir spekülasyon olarak çıktı ortaya ister istemez. Böylece 18. yüzyıl Alman filozoflarına göre ilk Fransız Devriminin talepleri yalnızca genelde " pratik zekanın “ talepleri olarak anlam kazanıyor ve devrimci Fransız burjuvazisinin irade beyanları da, salt iradenin, olması gereken iradenin, hakiki insan iradesinin yasaları demek oluyordu.

Alman yazarlarının tek çabaları, yeni Fransız fikirlerini kendi eski felsefi vicdanlarına uydurmak, ya da daha ziyade kendi felsefi bakış açılarından Fransız fikirlerini sahiplenmekti. Bu sahiplenme aynen bir yabancı dile nasıl sahip çıkılırsa o yolla oldu: Çeviri yoluyla. Bilindiği gibi keşişler, eski çok tanrılı dönem klasiklerinin elyazmaları üstüne kendi zevksiz Katolik aziz hikayelerini yazmışlardı. Alman yazarları ise dünyevi Fransız yazınına tersini uyguladılar. Kendi felsefi saçmalıklarını Fransız aslının arkasına yazdılar. Örneğin para ilişkilerine yönelik Fransız eleştirisinin arkasına " İnsan Özünden Feragat " diye yazdılar, burjuva devlete yönelik Fransız eleştirisinin arkasına da, " Soyut Genelin Egemenliğini Ortadan Kaldırma " diye yazdılar, vb.

Fransız gelişimlerinin altına böyle felsefi söylemler sokuşturmayı, " Eylemin Felsefesi ", " Hakiki Sosyalizm ", " Alman Sosyalizm Bilimi ", " Sosyalizmin Felsefi Temeli " gibi deyimlerle vaftiz ettiler.

Fransız sosyalist-komünist yazını böyle usturupluca iğdiş edildi. Ve bir sınıfın öbür sınıfa karşı mücadelesini dile getirmek Alman elinde bitirildiği için o Alman, " Fransız tek yanlılığını " aşmış olma bilincini taşıyordu; hakiki ihtiyaçlar yerine hakikat ihtiyacını,

proletaryanın çıkarları yerine insan varlığının çıkarlarını, hiçbir sınıftan olmayan, gerçekte bile olmayan, yalnızca felsefe fantezisinin puslu semalarında bulunan genel insanın çıkarlarını bu bilinçle savunuyordu.

Kimseden yardım almaksızın başardığı bu okul ödevlerini öylesine tantanayla ciddiye alıp öylesine çığırtkanlıkla göklere çıkaran bu Alman sosyalizmi, böylece giderek bilgiç masumiyetini yitirdi.

Alman burjuvazisinin, özellikle de Prusya burjuvazisinin feodal ve mutlakçı krallığa karşı mücadelesi, tek kelimeyle liberal hareket, daha büyük ciddiyet kazandı.

Böylece "hakiki" sosyalizmin eline, çok istediği bir fırsat, siyasal hareketin karşısına sosyalist taleplerini koyma fırsatı verilmiş oluyordu, yani liberalizme karşı, temsili devlete karşı, burjuva rekabetine, burjuva basın özgürlüğüne, hukukuna, burjuvaca özgürlüğe ve eşitliğe karşı bilinen lanetleri savurma ve halk kitlesine de bu burjuva hareketinden hiçbir kazancının olmayacağı, tersine her şeyini yitireceği uyarısını yapma fırsatı. Alman sosyalizmi, ruhsuzca yankıladığı Fransız eleştirisinin, modern burjuva toplumuna ve ona uyan yaşam koşullarına, ona göre biçimlenen siyasal kurumlaşmaya dayandığını tam zamanında unuttu; Almanya'da daha ancak bu ön koşullar için mücadele söz konusuydu.

Alman sosyalizmi, burjuvazinin tehdit edici yükselişine karşı istenen bir korkuluk olarak, mutlakçı Alman hükümetlerine ve papazlarıyla, okul hocalarıyla, toprak ağalarıyla, bürokrasisiyle onların bağlaşıklarına hizmet etti.

Aynı hükümetlerin Alman işçi ayaklanmalarına karşı kullandıkları acı tüfek kurşunlarının ve kırbaç darbelerinin tatlı bir bütünleyicisi oldu.

" Hakiki " sosyalizm, Alman burjuvazisine karşı hükümetlerin elinde böylesine bir silah olurken, bir o kadar da genci bir çıkan, bağnaz Alman küçük burjuvazisinin çıkarını doğrudan temsil ediyordu. Almanya'da, 16. yüzyıldan kalan ve o zamandan beri çeşitli biçimlerde hep ortaya çıkan küçük burjuvazi, mevcut durumların esas toplumsal temelini oluşturdu. Onun varlığının korunması, Almanya'da mevcut durumların korunması demektir. Küçük burjuvazi, burjuvazinin siyasal ve ekonomik egemenliğinde, bin yandan sermayenin merkezleşmesi sonucu, öbür yandan da devrimci bir proletaryanın ortaya çıkışı sonucu kesin mahvolmaktan korkan. " Hakiki " sosyalizm onun için her iki kuşu birden vuracak taş olanak göründü. Salgın hastalık gibi yayıldı.

Alman sosyalistlerinin, kendi iskelete dönmüş " ebedi hakikatlerine “ giydirdikleri bu, spekülatif tezgahta dokunmuş, sivri zekalı söylem çiçekleriyle süslenmiş, aşk baygını huzur çiyleriyle yıkanmış bereketli kisve, mallarının o kesimdeki sürümünü artırdı yalnızca. Kendi açısından Alman sosyalizmi, bu bağnaz küçük burjuvazinin tumturaklı sözcüsü olma konumunu giderek iyice benimsedi.

Alman ulusunu, örnek ulus olarak, Alman küçük burjuvazisini de örnek insan olarak büyük laflarla ilan etti. Onun her aşağılığına, tam tersini ifade eden, gizli, yüksek, sosyalist anlamlar yükledi. Nihayet komünizmin " kaba yıkıcılığına “ doğrudan karşı çıkarak ve tüm sınıf mücadelelerinin üstünde bir tarafsız yücelik taslayarak, çizgisinin son kertesine geldi. Almanya'da, sosyalist veya komünist diye ortalıkta dolaşan ne kadar yazın varsa, çok az istisnasıyla hep bu kirli, bu cansız yazın alanına girer.

2. Tutucu Sosyalizm ya da Burjuva Sosyalizmi

Burjuva toplumunun kalıcılığını sağlamak için bir kesim burjuvazi sosyal sıkıntıları ortadan kaldırmaya yardımcı olmak ister.

Bu çerçevede: ekonomistler, filantroplar, insancıllar, çalışan sınıfların durumunu düzeltmeciler, yardımseverler, hayvan korumacıları, ılımlılık örgütçüleri, vardır. En çeşitlisinden köşe bucak reformcuları yani. Hatta bu burjuva sosyalizminin bütün bir sistem olarak işlenenleri olmuştur.

Örnek olarak Proudhon'un " Philosophie de la Misäre “ kitabını ele alalım.

Sosyalist burjuvalar, modern toplumun koşullarını isterler, ama o koşulların kendisinden kaynaklanan mücadeleler ve tehlikeler olmaksızın. Mevcut toplumu, onu devrimci dönüşüme uğratacak ve çözecek unsurlar kesilip çıkarılmış olanak isterler. Burjuvazi olsun ama proletarya olmasın. Kendi egemen olduğu dünyayı elbette ki en iyi dünya olarak görür burjuvazi. Burjuva sosyalizmi bu iç ferahlatıcı tasarımını yanı ya da tam bir sistem oluşturmaya kadar vardırır. Kendisinin sistemlerini gerçekleştirmesini ve bu yeni Kudüs'e dahil olmasını proletaryadan talep ederken, aslında ona yalnızca, bugünkü toplumun içinde kal ama bu topluma ilişkin nefretlik düşüncelerinden arın, demiş oluyor.

Bu sosyalizmin daha az sistematik ve biraz daha pratik bir ikinci biçimiyse, bu yaşam koşullarında şu ya da bu siyasal dönüşümün değil de yalnızca bir tek değişimin, yani yalnızca ekonomik koşullarda bir değişimin yararlı olabileceğini kanıtlayarak işçi sınıfının her devrimci hareketini sakatlamaya uğraşmıştır. Ama bu sosyalizmin, maddi varoluş koşullarını değiştirmek derken düşündüğü, asla ancak devrimci yolla olabilecek burjuva üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması değildir, onun düşündüğü, bu üretim ilişkileri zemininde uygulanacak, yani sermaye ile ücretli çalışma arasındaki ilişkide hiçbir şeyi değiştirmeyen, olsa olsa burjuvazinin egemenliğinin bedellerini azaltıp devlet bütçesini basitleştirecek yönetsel düzeltmelerdir.

Burjuva sosyalizmi kendine uyan ifadeyi, salt konuşan figür durumuna gelmekte bulur ancak. Serbest ticaret! Çalışan sınıfın çıkarına. Korumacı gümrük! Çalışan sınıfın çıkan için. Hücreli hapishaneler! Çalışan sınıfın çıkarına. Burjuva sosyalizminin ciddi niyetli olduğu son sözdür bu.

Burjuvazinin sosyalizmi, zaten burjuvaların —çalışan sınıfın çıkarına— burjuva olduklarını savunmaktan ibarettir.

3. Eleştirel-Ütopyacı Sosyalizm ve Komünizm

Burada, tüm modern devrimlerde proletaryanın taleplerini dile getirmiş olan yazından söz etmiyoruz. (Babeuf'ün yazıları vb.)

Genel bir başkaldırı çağında, feodal toplumun yıkılma döneminde, proletaryanın doğrudan kendi sınıf çıkarını kabul ettirmeye yönelik ilk çabaları, hem proletaryanın kendi gelişmemişliğinden dolayı, hem de kurtuluşu için ancak burjuva dönemin ürünü olabilecek maddi koşulların eksikliğinden dolayı, kaçınılmaz biçimde yenilgiye uğradı. Proletaryanın bu ilk hareketlerini izleyen devrimci yazın, içerik olarak ister istemez gericidir. Genel bir derviş kanaatkarlığı ve kaba bir eşitçilik önerir.

Esas sosyalist ve komünist sistemler, St-Simon'un, Fourier'nin, Owen'ın vb. sistemleri, proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadelenin yukarıda belirttiğimiz gelişmemiş ilk döneminde ortaya çıktılar.

Bu sistemleri bulanlar gerçi sınıf karşıtlığını egemen toplumun kendisindeki çözücü unsurların etkinliği olarak görüyorlar. Ama proletarya cephesinde hiçbir tarihsel özerk girişkenlik, ona özgü hiçbir siyasal hareket görmüyorlar.

Sınıf karşıtlığının gelişimi, sanayinin gelişimiyle başa baş yürüdüğü için, onların önünde proletaryanın kurtuluşunun maddi koşulları da bulunmuyor ve öncelikle bu koşulları yaratmanın toplumsal yasaları, toplumsal bilimi peşinde gidiyorlar.

Toplumsal faaliyetin yerini onların bulucu kişisel faaliyetlerinin alması gerekiyor, kurtuluşun tarihsel koşullarının yerini fantezinin alması, proletaryanın sınıf olarak adım adım gelişen örgütlenmesinin yerini kendi bulup çıkardıkları toplumsal örgütlenmenin alması gerekiyor. Onlara göre geleceğin dünya tarihi, propagandaya ve kendi toplum tasarımlarının uygulamada hayata geçirilmesine indirgeniyor.

Tasarımlarında esasen en çok acı çeken sınıf olarak emekçi sınıfın çıkarlarını temsil ettiklerinin bilincindeler gerçi. Ama proletarya onların gözünde yalnızca en çok acı çeken sınıf olma özelliğiyle var.

Gerek sınıf mücadelesinin gelişmemiş biçimi, gerekse kendi yaşam konumları, sınıf karşıtlığının çok üstünde olduklarını sanmaya götürmüştür onları. Toplumun tüm üyelerinin, en iyi durumda olanların da, yaşam koşullarını iyileştirmek isterler. Bu yüzden hiç ayrım gözetmeksizin sürekli toplumun tümüne, hatta özellikle de egemen sınıfa çağrı yaparlar. Çünkü sistemleri bir anlaşılsa, o sistemin en iyi toplum için en iyi tasarım olduğu kesin kabul edilecektir onlara göre.

Böyle baktıkları için de en başta devrimci eylemler olmak üzere tüm siyasal eylemleri kınarlar, hedeflerine barışçı yollardan ulaşmak isterler ve kuşkusuz başarısızlığa uğrayan küçük deneylerle, örnek göstermenin gücüne dayanarak, yeni toplumsal mukaddes kitaba yol açmaya çalışırlar.

Geleceğin toplumunun fantastik tasviri, proletaryanın henüz hiç gelişmemiş olduğu, dolayısıyla toplumu genel olarak dönüştürmek adına ilk anlamlı çıkışı için kendi tavrını da fantastik olarak kavradığı bir zamanda ortaya çıkmıştır.

Ama sosyalist ve komünist yazılar, eleştirel öğeler de taşımaktadır. Mevcut toplumun bütün temellerine saldırırlar. Bu nedenle işçilerin aydınlanması için son derece değerli malzeme bırakmışlardır. Geleceğin toplumuna ilişkin olumlu savları, örneğin kentle kır arasındaki karşıtlığın, ailenin, kişisel mülk edinmenin, ücretli çalışmanın kaldırılması, toplumsal uyumun öngörülmesi, devletin salt üretimin yönetimine dönüştürülmesi —bütün bu savlar, henüz yeni yeni gelişmeye başlayan ve onların da ancak biçimlenmemiş ilk belirsizlik evresinde tanıdıkları sınıf karşıtlığının ortadan kalkışını dile getirmektedir yalnızca. Dolayısıyla bu savlar henüz salt ütopik bir anlam taşırlar.

Eleştirel-ütopik sosyalizm ve komünizmin önemi, tarihsel gelişimle ters orantılıdır. Sınıf mücadelesi ne oranda gelişmiş ve biçimlenmişse ona ilişkin bu fantastik bakış ve ona yönelik

bu fantastik mücadele, kuramsal haklılığını, pratik değerini aynı oranda yitirir. Bu nedenle bu sistemlerin kurucuları yine de pek çok yönden devrimci oldukları halde, onların öğrencileri hep genci uçları oluştururlar. Proletaryanın tarihsel ilerlemesi karşısında inatla ustalarının eski görüşlerine sarılırlar. Bu yüzden sonuçta sınıf mücadelesini törpülemeye ve karşıtlıkları uzlaştırmaya uğraşırlar. Hala toplumsal ütopyalarını deney yoluyla gerçekleştirme, ayrık phalanstere'ler oluşturma, home-colony'ler kurma, küçük bir İkarya —yeni Kudüs'ün on iki sayfalı forma baskısı— meydana getirme düşleri kurarlar ve bütün bu İspanyol şatolarının yapımı için de burjuva yüreklerdeki ve cüzdanlardaki insan severliğe başvurmak zorunda kalırlar. Giderek yukarıda anlattığımız genci veya tutucu sosyalistler kategorisine düşerler, tek farkla ki, çok daha sistematik bilgiçlik vardır bunlarda ve kendi sosyal bilimlerinin yaratacağı mucizeye körü körüne inanmışlardır.

Bu yüzden, işçilerin olsa olsa yeni mukaddes kitaba cahilce inançsızlıktan kaynaklanabilen her çeşit siyasal hareketine kahırla karşı çıkarlar.

İngiltere'de Owen'cilar Çartistlere karşı, Fransa'da Fourier'ciler Reformculara karşı böyle tepki gösteriyorlar.

IV - Komünistlerin Çeşitli Muhalefet Partilerine Karşı Konumu

II. Bölüm'e bakınca, komünistlerin halen kurulu bulunan işçi partilerine, yani İngiltere'de Çartistlere, Kuzey Amerika'da tarım reformcularına karşı tutumları kendiliğinden anlaşılır. Komünistler, işçi sınıfının en yakın amaçları ve çıkarları için mücadele ederler ama bugünün hareketi içinde hareketin geleceğini de temsil ederler. Fransa'da komünistler, tutucu ve köktenci burjuvaziye karşı sosyalist-demokratik partiyle ittifak kuruyorlar, ama devrimci kalıntılardan gelen lafazanlıklara ve göz boyamalara karşı eleştirel tavırlarını da saklı tutuyorlar.

İsviçre'de radikalleri destekliyorlar, ama bu partinin, bir bölüğü Fransa'daki anlamıyla demokratik-sosyalist, bir bölüğü ise radikal burjuva olan birbiriyle çelişik unsurlardan meydana geldiğini gözden kaçırmaksızın.

Polonya'da komünistler, ulusal kurtuluşu tarım reformu şartına bağlayan partiyi destekliyor, 1846 Krakov Ayaklanmasını hayata geçiren de bu partiydi.

Almanya'da burjuvazi devrimci çıkış yaptığında komünist partisi, mutlakçı monarşiye, feodal toprak mülkiyetine ve küçük burjuvalığa karşı burjuvaziyle birlikte mücadele etti. Ama Alman işçilerinin, burjuvazinin egemenliğiyle birlikte gelmesi gereken toplumsal ve siyasal koşulları bir o kadar burjuvaziye karşı yöneltebilmeleri, yani Almanya'da genci sınıfların yıkılmasının hemen ardından burjuvazinin kendisine karşı mücadeleyi başlatabilmeleri için, komünist partisi, burjuvazi ile proletarya arasındaki düşmanca karşıtlığa ilişkin olabildiğince berrak bir bilinci işçilerde oluşturmayı da bir an olsun ihmal etmedi.

Almanya bir burjuva devriminin eşiğine geldiği için ve bu dönüşüm esasen Avrupa uygarlığının daha gelişkin koşullarına denk geldiği ve 17. yüzyıl İngiltere'sinden, 18. yüzyıl Fransa'sından çok daha gelişmiş bir proletarya ile tamamlanacağı için, yani Alman burjuva devrimi bir proleter devrimin ancak doğrudan bir "ön oyunu" olabileceği için, komünistler, esas dikkatlerini Almanya'ya yöneltiyorlar.

Tek kelimeyle komünistler, mevcut toplumsal ve siyasal durumlara karşı her yerde ve her çeşit devrimci hareketi destekliyorlar.

Tüm bu hareketler içinde, hangi gelişkinlik aşamasında olursa olsun mülkiyet sorununu hareketin temel sorunu olarak öne çıkarıyorlar.

Nihayet ancak komünistler her ülkenin demokratik partilerinin her yerde birleşip anlaşması için çalışıyorlar.

Komünistler, görüş ve niyetlerini gizlemeyi reddederler. Amaçlarına ancak bugüne kadarki tüm toplumsal düzenin zorla yıkılmasıyla ulaşabileceklerini açıkça bildirirler. Varsın egemen sınıflar bir komünist devrim ürküntüsüyle tir tir titresinler. Proleterlerin, zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yok. Bir dünya var kazanacakları.

Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!

26. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar

. Armstrong Karen, Tanrı'nın Tarihi, Ayranç

. Anadolu Uygarlıkları Cilt 1, 2, 3 Görsel yayınlar

. Bowker J., The Religious Imagination and the Sense of the God, Oxford, 1978

. Bowker J., Problems of Suffering in Religions of the World, Cambridge, 1970

. Blunder Caroline, Evlin Mark, Çin, İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi

. Campbell Joseph, Tanrının Maskeleri, İmge

. Challaye Felicien, Dinler Tarihi, Varlık yayınları

. Clough Shepard B., Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Cogido, Osmanlı Özel Sayısı, Yapı kredi Yayınları

. Colin A Ronan, Bilim tarihi, Tübitak

. Diamond Jared, Tüfek, Mikrop ve Çelik, TÜBİTAK, Popüler Bilim Kitapları

. Dimirti Kantemir, Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş ve çöküşü, Cumhuriyet Kitap Kulübü,1998

. Eberhard Wolfram, Çin Tarihi, Türk Tarih kurumu, Ankara 1995

. Encyclopaedia Britannica.

. Encyclopedia Mythica

. Encyclopaedia Britannica Online. Encyclopaedia Britannica, Inc.

. Encyclopaedia of Islam Online. Ed. P.J. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs. Brill Academic Publishers

. Encyclopedia of Islam and the Muslim World. Ed. Richard C. Martin. New York: Macmillan 2004

. Esposito, John. The Oxford Dictionary of Islam. Oxford University Press 2003

. Gölpınarlı Abdülbaki, 100 soruda Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar, gerçek yayınevi.1969

. Hançerlioğlu Orhan, Düşünce Tarihi,

. Hançerlioğlu Orhan, Felsefe sözlüğü, Varlık yayınları.

. Hançerlioğlu Orhan, Özgürlük düşüncesi, Varlık yayınları.

. Jewish Encyclopedia, New York, 1901

. Leroux Gabriel, Eski Akdeniz ve Yakın Doğu uygarlıkları, Varlık yayınları

. Mantran Robert, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Adam Yayınları, 1992

. Metin Kunt, Suraiya Faroqhi, Hüseyin Yurtaydın, Ayla Ödekan, Türkiye Tarihi 3, Osmanlı Devleti 1300 - 1600. Cem yayınları, 1995 Cilt 3

. Mosca Gaetano, Siyasi Doktrinler Tarihi, Varlık yayınları

. Ortaylı İlber, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan 2000

. Ortaylı İlber, Gelenekten Geleceğe, Ufuk Kitapları, 2001

. Ortaylı İlber, İmparatorluğunun En Uzun Yüzyılı, İletişim Yayınları, 2001

. Önder Ali Tayyar, Türkiye'nin etnik yapısı, Fark yayınları 2007

. Öztuna T. Yılmaz, Türkiye Tarihi, Hayat kitapları

. Roux Jean-Paul, Türklerin Tarihi, Kabalcı 2007

. Seignobos Charles, Mukayeseli Avrupa tarihi, Varlık

. Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi,

. Sevin Veli, Anadolu Uygarlıkları, Görsel yayınlar

. Shepard B. Clough, Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Tanilli Server, Yüzyılların gerçeği ve mirası, Adam yayınlar

. Wells H.G., Kısa dünya tarihi, Varlık yayınları

. Zeldin Theodore, İnsanlığın Mahrem Tarihi, Ayrıntı Yayınları 1999

. en.wikipedia.org